

ὉΡΘΟΔΟΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ἔκδοσις ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ὉΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
« οἱ φίλοι τῆς ἁγίας ὀρθῆς »

ἀΡΙΘΜΟΣ 104 ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2014

ΟΡΘΟΔΟΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΠΑΓΚΥΠΡΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ «ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΩ ἉΓΙΩ ὍΡΩΣ»

ISSN 1011 – 1719

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

* * *

Διεύθυνση:

T.K. 25524 - 1310 Λευκωσία

* * *

www.orthodoximartyria.com

* * *

Οί συνεργάτες ἔχουν τὴν εὐθύνη τῶν ἀποψεῶν τους.

* * *

Ἐπίσημα συνδρομὴ Κύπρου: 7 εὐρώ.

Τιμὴ τεύχους: 3 εὐρώ.

Ἐπίσημα συνδρομὴ Ἑλλάδας: 10 εὐρώ.

Ἐπίσημα συνδρομὴ ἐξωτερικῶν: \$ 10.

Ὁ τραπεζικὸς λογαριασμὸς τοῦ Περιοδικοῦ εἶναι:

Τράπεζα Κύπρου. «Φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὅρους»,
173-05-016152, κώδικας πράξης 4222.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ

Α' ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

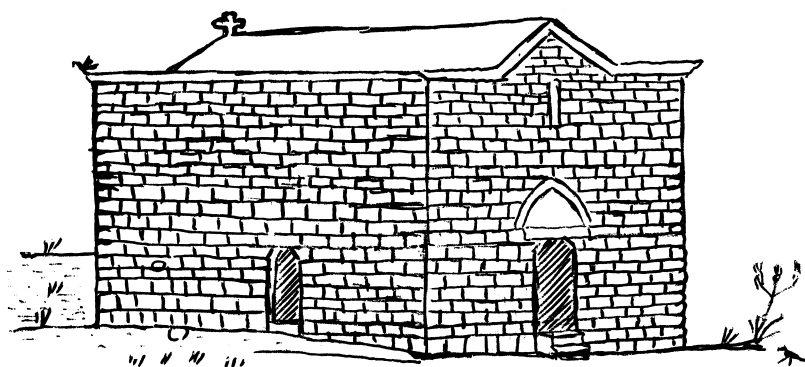
1. Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς, Χριστὸς ἐγεννήθη 1
2. Ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸς», Ἡ ψυχὴ μετὰ τὸ θάνατο 3
3. Ἀφηγήσεις τοῦ Ὁσίου Πορφυρίου Κουσκοκαλυβίτου 6
4. Ὁ Ὅσιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης 9
5. Συμεὼν Πηγαδουλιώτη, Ἐνας μάρτυρας Κυρίου ἀπὸ τὸ Χαρμίν τῆς Μαντζουρίας 11
6. Σάββα Ἀλεξάνδρου, Ἁγιοί - οἱ αὐθεντικοὶ ἄνθρωποι 15
7. Μοναχοῦ Δαμασκηνοῦ Γρηγοριάτη, Ἱερατικὸ συναξάρι τοῦ Κογκό 17
8. Ἀντώνη Πιλλᾶ, Μνήμη δικαίου 26
9. Ἐλευθέριου Χ. Οἰκονομάκου, Τὸ μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ γυναίκα σέ καιροῦς
φεμινιστικῆς ὑστερίας (δ') 29
10. Συμεὼν Ἀρρίστη, «Πέντε λίθους λείους ἐκ τοῦ χειμάρρου» 33

Β' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΜΑΡΑΘΑΣΑΣ (ΑΦΙΕΡΩΜΑ)

11. Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου, Προλογικὸ σημεῖωμα 36
12. Ἀνδρέα Κυριακοῦ, Ἡ Μαραθάσα ἐκ τοῦ σύννεγγυς 39
13. Ἰωάννη Ἀ. Ἡλιάδη, Ἱερά Μονὴ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ 42
14. Γιώργου Κάκκουρα, Ὁ ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ὁσίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ 48
15. Χριστόδουλου Βασιλειάδη, Ἡ ἐκκλήσια τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου στὴ Μονὴ Ἁγίου
Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ 54

(Ἡ συνέχεια τῶν περιεχομένων στὴ β' σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου)

16. Βασιλείου Χαραλάμπους, Τό Λατινικόν παρεκκλήσιον στήν Ἱερά Μονή Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ	56
17. Δημήτρη Χ. Καππαῖ, Οἱ ἐκκλησίες τῆς Παναγίας Θεοσκεπάστης καί τῶν Ἁγίων Ἀνδρονίκου καί Ἀθανασίας στόν Καλοπαναγιώτη	60
18. Ἀντώνη Κουφέττα, Δυό ἐκκλησίες στό χωριό Οἶκος	64
19. Γιώργου Φιλοθέου, Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας στό Μουτουλλᾶ	67
20. Κώστα Παπαγεωργίου, Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στόν Πεδουλᾶ	73
21. Παναγιώτη Ἀγαπίου, Παλαιές ἐκκλησίες τοῦ Πεδουλᾶ	76
22. Χριστόδουλου Ἀ. Χατζηχριστοδούλου, Οἱ ἐκκλησίες τῶν Καμινარიῶν	80
23. Κωστή Κοκκινόφτα, Ἡ περιοχὴ Πλατῦ καί ἡ Μονὴ Παναγίας τῆς Ἀρκᾶς	85
24. Ἀντώνιου Ν. Στυλιανάκη, Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Θεοδώρων στή Λεμύθου	89
25. Ἀντώνη Πιλλᾶ, Ἡ ἐκκλησία Ἁγίου Νικολάου Τσακκίστρας	92
26. Βασιλείου Τραντουκκά, Μία ἐκκλησία στίς πηγές τοῦ Διαρίζου	94
27. Παναγιώτη Τελεβάντου, Ἐκκλησιαστικές εἰδήσεις	97
28. Βιβλιοπαρουσιάσεις - Βιβλία πού λάβαμε	103

Εἰκόνα ἐξωφύλλου: Φορητὴ εἰκόνα τῶν Ἁγίων Ἀνδρονίκου καί Ἀθανασίας ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρονίκου (Καλοπαναγιώτης, ἐπαρχία Λευκωσίας). Σήμερα φυλάσσεται στό εἰκονοφυλάκιο τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννη Λαμπαδιστῆ. Ἔργο τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰῶνος.

Εἰκόνα ὀπισθοφύλλου: Φωτογραφία τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἐρμούλου (Καμινάρια, ἐπαρχία Λεμεσοῦ). Κτίσμα τοῦ 17ου - 18ου αἰῶνος.

Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς
ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΝΝΗΘΗ

Θεός ἐγεννήθη! Καί μάλιστα ὡς Θεάνθρωπος ἐγεννήθη! Δι-
ατί; Διότι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι τετελειωμένον ὄν (ὑπαρξίς).
Κάποτε δημιουργηθεῖς ἀπό τόν Θεόν ὡς δυνάμει θεάνθρω-
πος ὁ ἄνθρωπος ἐκουσίως ἐξέλεξε τήν ἁμαρτίαν καί ὑπεδου-
λώθη διά μέσου αὐτῆς εἰς τόν θάνατον καί εἰς πᾶν κακόν τοῦ
Σατανᾶ καί τῆς Κολάσεως. Ἐχων ὑπ' ὄψιν ὅλας τάς θεανθρω-
πίνους δυνατότητας τοῦ ἀνθρώπου ὁ Κύριος Ἰησοῦς, (κινη-
θεῖς) ὑπό τῆς πανευσπλάχνου φιλανθρωπίας (Του) γεννᾶται
ἐπί τῆς γῆς ὡς ἄνθρωπος, διεξάγει τόν θεανθρώπινον ἀγῶνα Του, ἰδρύ-
ει ἐπί τοῦ ἑαυτοῦ Του, τοῦ Θεανθρώπου, τήν Ἐκκλησίαν, διά νά σώζη
διά τοῦ Ἐαυτοῦ Του τόν ἄνθρωπον ἀπό τήν ἁμαρτίαν, ἀπό τόν θάνατο
καί τόν Σατανᾶ ὁδηγῶν αὐτόν διά τῶν ἁγίων Μυστηρίων καί τῶν ἁγίων
Ἀρετῶν πρὸς τήν θεανθρωπίνην τελειότητα. Ὡ ἄνθρωπε, ἄνοιξε ὄλους
τούς ὀφθαλμούς τῆς ὑπάρξεώς σου, ἰδοῦ ἐνώπιόν σου (εὐρίσκεται) σή-
μερον καί χθές καί εἰς τήν αἰωνιότητα – τέλειος καί τετελειωμένος ἄν-
θρωπος; Θεάνθρωπος. Δέν ὑπάρχει τίποτε τό πιο ὄμορφον ἀπό Αὐτόν,
τίποτε πιο θαυμαστόν, τίποτε τό πιο ἄξιον τῆς ἀγάπης, τίποτε μεγαλειω-
δέστερον, τίποτε ἀναγκαιότερον εἰς τά σύμπαντα (εἰς ὄλους τούς κόσ-
μους), περί τῶν ὁποίων μπορεῖ νά σκέπεται ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις καί νά
τούς ἐννοῇ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Θεός ἔγινεν ἄνθρωπος, διά νά γίνη ὁ ἄνθρωπος Θεός. Ὅχι κατά
φύσιν, ἀλλά κατά χάριν. Εἶναι κρυμμένη ἡ αἰώνιος σοφία εἰς τούς λό-
γους τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ Μεγάλου: «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔν ὄν, πού
ἔλαβε τήν ἐντολήν νά γίνη Θεός». Αὐτό εἶναι ὄλον τό μυστήριον τοῦ
Θεοῦ περί τοῦ ἀνθρώπου καί περί τοῦ Θεοῦ. Ὅλον τό μυστήριον καί
περί τοῦ μέν καί περί τοῦ δέ (κρυμμένα) εἰς τόν θαυμαστόν Θεάνθρω-
πον. Ὁ Θεός δοσμένος εἰς τόν ἄνθρωπον. Καί μαζί μέ τόν Θεόν δο-
σμένη εἰς τόν ἄνθρωπον ὄλη ἡ αἰωνία Ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ὄλη ἡ αἰω-
νία Δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ὄλη ἡ αἰωνία Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὄλη ἡ αἰωνία
Ζωή τοῦ Θεοῦ. Ὅλον αὐτό ἐδόθη ἀπό τόν Κύριον, τόν Χριστόν, εἰς ἡ-
μᾶς τούς ἀνθρώπους (μέ σκοπόν) νά γίνη ἰδικόν μας, διά πάντα ἰδικόν
μας: Καί ἰδικόν μου καί ἰδικόν σου καί καθενός.

Ὅλον τό μυστήριον τῆς ἁγίας Πίστεώς μας, ὄλον τό δῶρον τῶν
Χριστουγέννων εἰς ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους, ὄλον τό εὐαγγέλιον τοῦ
Οὐρανοῦ εἰς τήν γῆν περιέχεται εἰς αὐτό τό πανευ-αγγέλιον τῆς Καινῆς

Διαθήκης. «Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Α΄ Τιμ. γ΄ 16). Ὁ Θεός ἔγινεν ἄνθρωπος. Ἔτσι ὅλα τὰ ἰδικά Του ἔγιναν ἰδικά μας. Κτῆμα μας ἔγινε καί ἡ αἰωνία Ἀλήθειά του καί ἡ αἰωνία Δικαιοσύνη του, καί ἡ αἰωνία Ἀγάπη του, καί ἡ αἰωνία Ζωή του. ὦ ἄνθρωπε, τί σοῦ λείπει ἀκόμη δι' ὅποιανδήποτε τελειότητά σου; Τίποτε, τίποτε, τίποτε! Καί τότε; Ἀκολούθησε θαρραλέως τόν Ἰησοῦν τόν Θεάνθρωπον, τόν μόνον Κύριον καί Σωτήρα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί Αὐτός ὁ Πανελεήμων θά σέ ἐξαγάγη ἀπό κάθε κόλασιν τῆς ἁμαρτίας, ἀπό κάθε κόλασιν τοῦ θανάτου, ἀπό κάθε κόλασιν τοῦ Σατανᾶ καί θά σέ εἰσαγάγη εἰς τόν Παράδεισον τῆς αἰωνίου Ἀληθείας Αὐτοῦ, τῆς αἰωνίου Ἀγάπης Αὐτοῦ, τῆς αἰωνίου Ζωῆς Αὐτοῦ. Πῶς; Διά μέσου τῶν ἁγίων Μυστηρίων καί τῶν ἁγίων Ἀρετῶν. Μεταξύ αὐτῶν πρώτη εἶναι ἡ Πίστις καί μέσα τῆς ἡ προσευχή, ἡ νηστεία, ἡ ἀγάπη, ἡ ἐλπίς, ἡ ταπείνωσις, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ μετάνοια, ὡς καί ὅλαι αἱ εὐαγγελικαί ἀρεταί. Αὐτά θά σέ ἐνώσουν βαθμιαίως πνευματικῶς μέ τόν Κύριον καί ὅλα τὰ ἰδικά Του θά γίνουν κτῆμα σου. Καί ἔτσι, ἀκόμη καί εἰς αὐτόν τόν κόσμον ἐσύ θά αἰσθανθῆς ἀθάνατος καί αἰώνιος καί θά γίνῃς ἰσχυρότερος ἀπό ὅποιανδήποτε ἁμαρτίαν, ἀπό ὅποιονδήποτε θάνατον, ἀπό ὅποιονδήποτε δαίμονα. Καί ὀλόκληρος ἡ ὕπαρξις σου θά αἰσθανθῆ ὅτι ἐσύ «σύν πᾶσι τοῖς ἁγίοις» αὐξάνεις «εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. γ΄ 18, δ΄ 13). Αὐτό εἶναι τό εὐ-αγγέλιον τῶν εὐαγγελίων τό Παν-εὐαγγέλιον. Τά Χριστούγεννα = Παν εὐ-αγγέλιον. Καί μέσα εἰς αὐτό τό Παν εὐ-αγγέλιον ὅλαι αἱ χαραί, ὅλη ἡ αἰωνία χαρά τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως εἰς ὅλους τούς ὁρατούς καί ἀοράτους κόσμους.

Διά τοῦτο ἄς ἀναφωνήσωμεν μέ χαράν καί μάλιστα τόσον δυνατά, ὥστε νά μπορέσῃ νά φθάσῃ εἰς κάθε ἀνθρώπινον ὄν, εἰς ὅποιονδήποτε κόσμον καί ἂν εὐρίσκεται αὐτό, ὁ ἰδικός μας πανευφρόσυνος Χριστουγεννιάτικος χαίρετισμός:

ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΝΝΗΘΗ!

ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΝΝΗΘΗ!

ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΝΝΗΘΗ!

Ἀπό τόν «Εὐεργετινό»

Η ΨΥΧΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

Α΄. Τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ

Μέγας Ἀπόστολος Θωμᾶς πωλήθηκε ἀπό τόν Κύριο στόν ἔμπορο Ἀμβάνη ὡς δούλος ἱκανός στήν οἰκοδομική καί ἀφοῦ ἔφτασε μαζί μέ αὐτόν στήν Ἰνδία παρουσιάστηκε μπροστά στό βασιλιά. Ὁ βασιλιάς τόν ρώτησε σχετικά μέ τήν ἐπιστήμη του καί ἀφοῦ τόν διαβεβαίωσε ὅτι εἶναι πολύ ἱκανός στήν οἰκοδομική τοῦ ἐξήγησε πολλά σχετικά μέ αὐτή. Καί ἐπειδή πράγματι θεωρήθηκε ἀπό αὐτούς πού τόν ἄκουσαν ὅτι εἶναι πολύ καλός, ὁ βασιλιάς τοῦ ἐμπιστεύθηκε πολλά χρήματα γιά νά οἰκοδομήσει γιά αὐτόν παλάτια σέ κάποιο τόπο. Ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς ἀφοῦ ἔλαβε τά χρήματα, τά ὁποῖα ἦταν ἀρκετά, τά δόξεψε ὅλα σέ αὐτούς οἱ ὁποῖοι τά εἶχαν ἀνάγκη. Μετά ἀπό λίγο καιρό ὁ βασιλιάς ἀπέστειλε ἀντιπροσώπους γιά νά ἐπισκεφτοῦν αὐτά τά ὁποῖα χτίζονταν. Μόλις ὅμως ἔμαθε ἀπό τούς ἀπεσταλμένους του ὅτι ὁ Θωμᾶς οὔτε τά θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς δέν εἶχε βάλει, ἀλλά ἔδωσε ὅλα τά χρήματα στούς φτωχοῦς, ἄναψε ἀμέσως ἀπό τήν ὀργή του καί διέταξε νά τοῦ παρουσιάσουν ἀμέσως τόν Ἀπόστολο δεμένο ὀπισθάγκωνα. Καί ἀφοῦ ἡ διαταγή του ἐκτελέστηκε ἀμέσως λέγει ὁ βασιλιάς στό Θωμᾶ: - Μοῦ ἔκτισες τό παλάτι; - Naί, ἀπάντησε ὁ Θωμᾶς καί εἶναι καί πολύ ὠραῖο. Καί ὁ βασιλιάς εἶπε: - Πᾶμε λοιπόν γιά νά τό δῶ αὐτό; - Δέν εἶναι δυνατόν νά τό δεῖς σέ αὐτή τή ζωή. Μετά ὅμως τήν ἀναχώρηση ἀπό αὐτή τή ζωή θά τό δεῖς καί θά τό ἀπολαύσεις μέ πολλή εὐχαρίστηση καί ἀγαλλίαση.

Αὐτά τά λόγια ὁ Γουνδαφόρος (ἔτσι ὀνομαζόταν) τά θεώρησε ὡς ἐμπαιγμό καί δέν πίστεψε ὅτι ἦταν ἀληθινά καί ἀφοῦ πληροφορήθηκε ὅτι ὁ Θωμᾶς ἦταν φτωχός καί δέν εἶχε τίποτε καί ἀντιλήφθηκε ὅτι δέν μπορεῖ νά λάβει τά χρήματά του πίσω, σκέφθηκε, ὑπό τό βάρος τῆς ὀργῆς του, τό θάνατο τοῦ Ἀποστόλου καί διέταξε, ἀφοῦ τοῦ γδάρουν τό δέριμα, νά τόν ρίξουν στή φωτιά. Ἀλλά Αὐτός ὁ ὁποῖος ποιεῖ τά πάντα καί τά τροποποιεῖ σύμφωνα μέ τό θέλημά Του, προφθάνει μέ τή θανατηφόρο πληγή τοῦ Γάδ, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀδελφός τοῦ βασιλιά Γουνδαφόρου. Ὁ Γάδ, ὁ ὁποῖος προσβλήθηκε περισσότερο ἀπό τόν ἀδελφό του καί βασιλιά ἀπό τήν ἀποτυχία τῆς οἰκοδόμησης τῶν παλατιῶν, αὐτός ὀργιζόταν περισσότερο ἐναντίον τοῦ Ἀποστόλου, ὁ ὁποῖος δῆθεν τούς ἐνέπαιζε καί παρότρυνε τόν ἀδελφό του νά τιμωρήσει τόν Θωμᾶ. Ἀλλά ὁ θάνατος τοῦ Γάδ ἔγινε ἡ αἰτία γιά νά ἀναβληθεῖ ὁ θάνατος τοῦ Ἀπο-

στόλου. Διότι εξαιτίας του μεγέθους του θανάτου εκείνου, λησμόνησαν τόν Ἀπόστολο Θωμᾶ καί ἀσχολούνταν μέ τήν ἐκφορά του λειψάνου. Μέ τέτοιο τρόπο, λοιπόν, καί ἐδῶ θαυματοργεῖ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δέν ἐπιθυμεῖ τόν θάνατο του ἁμαρτωλοῦ, μέχρι νά ἐπιστρέψει ἀπό τήν ἁμαρτία καί νά ζήσει στήν ἀρετή.

Ἐφοῦ λοιπόν παρέλαβαν τήν ψυχή του Γάδ οἱ ἄγγελοι, τοῦ ἔδειχναν τίς αἰώνιες κατοικίες πού ὑπάρχουν γιά αὐτούς πού θά σωθοῦν. Τότε ἡ ψυχή του Γάδ κατακυριεύτηκε ἀπό τό κάλλος, τό μέγεθος καί τή λαμπρότητα μιᾶς ἀπό τίς αἰώνιες αὐτές κατοικίες καί παρακαλοῦσε τοὺς ἄγγελους νά του ἐπιτρέψουν νά κατοικήσει σέ ἓνα ἀπό τά μικρότερα της δωμάτια. Οἱ ἄγγελοι ὅμως δέν τόν ἄκουσαν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι αὐτή ἀνήκει στόν ἀδελφό του τόν Γουνδαφόρο, γιά τόν ὁποῖο τήν ἔκτισε ὁ ξένος Θωμᾶς. Ὁ Γάδ, μόλις ἄκουσε αὐτά τά λόγια ἄρχισε νά τοὺς παρακαλεῖ πῶς θερμά νά του ἐπιτρέψουν νά ἐπιστρέψει καί ἀφοῦ πάει στόν ἀδελφό του νά τήν ἀγοράσει ἀπό αὐτόν. Τί ἔγινε λοιπόν ἔπειτα; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μέ ἓνα νεῦμα κινεῖ τά πάντα εὐδόκησε νά ἐπιστρέψει στό σῶμα του ἡ ψυχή του Γάδ, ἔτσι ὥστε νά λυτρωθεῖ ὁ Ἀπόστολος καί διά τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ νά χαριστεῖ ἡ σωτηρία σέ πολλές ψυχές. Ἐνῶ λοιπόν περιτύλιγαν τά ἐντάφια σάβανα στό σῶμα του Γάδ, τό ἄψυχο σῶμα μπροστά στά μάτια τῶν παρευρισκομένων, ἄρχισε σιγά – σιγά νά παίρνει ζωή. Αὐτοῖς λοιπόν ἐκπληκτοῖς ἔτρεξαν στόν Γουνδαφόρο καί του ἀπήγγειλαν τό συμβάν. Ἐφοῦ λοιπόν ἐξεπλάγη καί αὐτός, ἔτρεξε ἀμέσως στόν ἀδελφό του. Καί ὡς τοῦ θαύματος! αὐτός σάν νά ξυπνοῦσε ἀπό τόν ὕπνο, ἄνοιξε τά σφραγισμένα του χεῖλη καί παρακαλοῦσε τόν ἀδελφό του λέγοντας: - Σέ ἀξιῶνω, ἀδελφέ, νά μου μεταπωλήσεις τό παλάτι τό ὁποῖο ἔχεις στόν οὐρανό, ἐκεῖνο τό ὁποῖο ὁ Χριστιανός Θωμᾶς σου ἔκτισε.

Ἐφοῦ λοιπόν ὁ βασιλιάς ἄκουσε μέ προσοχή τά λόγια του ἀδελφοῦ του καί ἀντιλήφθηκε ὅτι ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς εἶναι πράγματι σταλμένος ἀπό τό Θεό καί ὅτι ὁ Θεός ὁ ὁποῖος κηρύσσεται ἀπό αὐτόν εἶναι ἀληθής καί φιλόανθρωπος, ἀμέσως καί αὐτός φωτίστηκε ἀπό τήν αἴγλη τῆς πίστεως καί ἀπάντησε στόν ἀδελφό του: - Ἀδελφέ, δέν μπορῶ νά σου πωλήσω ἐκεῖνο τό κτῆμα του ὁποῖου ἡ ἀπόκτηση δέν μπορεῖ νά γίνει εὐκόλα. Εἶναι εὐκολότερο νά ἔρθω ὁ ἴδιος νά τό παραλάβω καί νά σουπραχωρήσω τόν τεχνίτη πού τό ἔφτιαξε, ὁ ὁποῖος ζεῖ ἀκόμα μέ θεῖα πρόνοια, καί ἐκεῖνος θά σου φτιάξει κάτι ἀντίστοιχο. Καί ἀμέσως του παρουσίασε τόν Θωμᾶ, ἀφοῦ προηγουμένως τόν ἀπελευθέρωσε ἀπό τή φρουρά καί τά δεσμά καί τότε καί οἱ δύο ἔπεσαν στά πόδια του καί τόν παρακαλοῦσαν νά τοὺς συγχωρέσει ἀπό τό λάθος τους, πού ἐν ἀγνοίᾳ ἔκαναν, καί νά κηρύξει τόν Θεό καί τά προστάγματά Του, πού αὐτοῖς ἀγνοοῦσαν ἔτσι ὥστε νά ζήσουν τόν ὑπόλοιπο βίον τους σύμφωνα μέ τό θέλημά Του καί νά ἐπιτύχουν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων τίς εἰκόνες καί τοὺς τύπους καταξιώθηκε νά δεῖ ὁ Γάδ.

Ἐφοῦ ἄκουσε αὐτά ὁ Ἀπόστολος, θαύμασε τό βάθος τῆς πρόνοι-

ας του Θεού και αφού ευχαρίστησε τό Θεό, τούς κατήχησε και τούς βάφτισε στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Ἁγίου Πνεύματος. Βάφτισε επίσης και αναρίθμητα πλήθη από τούς υπόλοιπους Ἰνδούς οι οποίοι από αυτόν πίστεψαν.

Β'. Ἀπό τό Γεροντικό

Κάποτε κάποιος γέροντας ἔφυγε από τήν ἔρημο και πήγε σε κάποια πόλη για να πωλήσει τά ἐργόχειρά του. Κατά σύμπτωση κάθησε στην εἴσοδο τῆς οἰκίας κάποιου πλουσίου, ο οποίος ἦταν στά πρόθυρα του θανάτου. Καθώς καθόταν και παρατηρούσε με προσοχή, βλέπει μερικούς μαύρους ἄντρες οι οποίοι προκαλοῦσαν φόβο να ἐπιβαίνουν ἐπάνω σε ἄλλα, τά ὁποῖα και αυτά ἦταν μαύρα, και κρατοῦσαν στά χέρια τους πύρινα τύμπανα. Ἀφού λοιπόν ἔφτασαν στην πόρτα τῆς εἰσόδου, ἄφησαν τά ἄλλα ἔξω και αὐτοί μπῆκαν μέσα. Μόλις τούς εἶδε ο ἄρρωστος φώναξε με πολύ δυνατή φωνή: «Κύριε ἐλέησέ με και βοήθησέ με». Τότε του λέγουν ἐκεῖνοι: - Τώρα πού ο ἥλιος ἐβασίλευσε θυμήθηκες τό Θεό; Γιατί δέν τόν ἀναζήτησες ὅταν ἔλαμπε ἡ ἡμέρα; Τώρα δέν ὑπάρχει για σένα ἐλπίδα σωτηρίας οὔτε παρηγοριά. Και ἀμέσως αφού του πήραν με βία τή ψυχή του, ἔφυγαν.

Γ'. Του Ἁγίου Ἐφραίμ

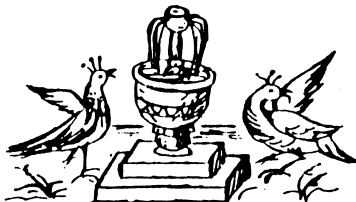
Ἀδελφοί, εἶναι μεγάλος ο φόβος κατά τήν ὥρα του θανάτου: διότι κατά τήν ὥρα του χωρισμοῦ παρουσιάζονται μπροστά στή ψυχή ὅλα τῆς τά ἔργα τά ὁποῖα ἔπραξε κατά τή μέρα και τή νύχτα, τά ἀγαθά και τά πονηρά και οι Ἁγγελοι βιάζονται να τή βγάλουν από τό σῶμα. Ἡ ψυχή λοιπόν του ἁματωλοῦ, βλέποντας τά ἔργα τῆς φοβᾶται να ἐξέλθει. Ἐκβιαζόμενη ὁμως από τούς Ἁγγέλους και τρέμοντας ἔνεκα τῶν ἔργων τῆς λέγει με φόβο: - Δώστε περιθώριο ἀκόμα μιᾶ ὥρα για να βγῶ.

Ἀποκρίνονται ὁμως στην ψυχή ὅλα μαζί τά ἔργα τῆς και λέγουν: - Ἐσύ μᾶς ἔκανες μαζί σου θά πᾶμε στο Θεό.

Και ἔτσι τρέμοντας και ὀδυρόμενη χωρίζεται από τό σῶμα και ἀπέρεχεται, για να παραστει ἐνώπιον ἀθάνατου κριτηρίου.

Ἀπόδοση στή Δημοτική: ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΟΛΕΑΣ

Θεολόγος

ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΤΟΥ

ιά ημέρα πῆγε μιά γυναίκα νά τόν συμβουλευτεῖ γιά τά παιδιά της. Τοῦ μίλησε γιά ὅλα της τά παιδιά καί γιά τά διάφορα προβλήματα πού εἶχε μαζί τους. Μέ τό πιά μικρό, ὅπως τοῦ εἶπε, δέν εἶχε κανένα ἀπολύτως πρόβλημα. Ἦταν τόσο πολύ καλό παιδί, πού ὅλοι μέσα στό χωριό ἔλεγαν ὅτι ἔπρεπε νά γίνει ἱερέας.

Ὅταν τέλειωσε ἡ κυρία ἐκείνη τήν ἀφήγησή της, ὁ Γέρον Πορφύριος τῆς εἶπε ὅτι δέν ἔπρεπε νά εἶναι τόσο σίγουρη γιά τό μικρότερο παιδί της καί ὅτι ὁ ἴδιος ἔβλεπε ὅτι τά πραγματικά καί μεγάλα προβλήματα θά τῆς τά δημιουργοῦσε αὐτό ἀκριβῶς τό παιδί της.

Τότε ἐκείνη ἔγινε ἔξω φρενῶν, ἔβαλε τίς φωνές στό Γέροντα, ἄρχισε νά τόν κατηγορεῖ ὅτι κάθε ἄλλο παρά ὅπως τῆς τόν εἶχαν περιγράψει ἦταν καί, γενικά, τοῦ φέρθηκε μέ πολύ σκαιό τρόπο. (Νά μᾶς ἐπιτραπεῖ νά μὴν ἀναφέρουμε – οὔτε χρειάζεται, ἄλλωστε – τούς χαρακτηρισμούς στούς ὁποίους προέβη γιά τό Γέροντα, ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς τούς ἀφηγήθηκε).

Πέρασε καιρός. Καί μιά ημέρα ἀκούει ἔξω ἀπό τό δωμάτιό του μιά γυναίκα νά φωνάζει, νά στριγγλίζει σχεδόν: «Ἀφῆστε με νά δῶ τό Γέροντα. Ἀφῆστε μέ νά τοῦ φιλήσω τά πόδια, μήπως καί μέ συγχωρήσει. Νά μέ συγχωρήσει κι ὁ Θεός γιά τή φοβερή ἄμαρτία πού διέπραξα εἰς βάρος του».

Ὁ Γέρον Πορφύριος εἶπε τότε σέ μιά ἀδελφή νά ὀδηγήσει τή γυναίκα κοντά του. Μόλις ἐκείνη μπῆκε στό δωμάτιό του, ἔπεσε στά πόδια του καί, κλαίοντας γοερά, τοῦ ζητοῦσε καί τοῦ ξαναζητοῦσε νά τή συγχωρήσει.

Ὅταν συνῆλθε κάπως, τοῦ ἐξήγησε ὅτι ἐκείνο ἀκριβῶς τό παιδί της, γιά τό ὅποιο ὁ ἴδιος τῆς εἶχε μιλήσει, ἀπό τή μιά ημέρα στήν ἄλλη εἶχε ἀρχίσει ξαφνικά ν' ἀλλάζει καί νά γίνεται ἀγνώριστο. Ἀπό ἐπιμελέστατο πού ἦταν, δέν διάβαζε πιά καθόλου τά μαθήματά του, ἔμπλεξε μέ κακές παρέες κι ὅλο ἔλειπε ἀπό τό σπίτι. Καί μιά ημέρα, πού ὁ πατέρας του τοῦ ἔκανε παρατήρηση, ἔφτασε στό σημείο νά πετάξει ἓνα βαρῦ ἀντικείμενο ἐπάνω στό κεφάλι τοῦ πατέρα του. Κι ἀπό ἐκείνη τή στιγμή

έφυγε από τό σπίτι καί, παρά τό ότι τόν αναζητοῦσαν γιά ἡμέρες ὀλόκληρες, δέν μπόρεσαν νά τόν βροῦν πουθενά.

Κι ἡ δύστυχη μητέρα του γονατιστή ζητοῦσε ἀπό τό Γέροντα συγχώρηση, καθικειεύοντάς τον νά προσευχηθεῖ στό Θεό νά φωτίσει τό παιδί της νά ξαναγυρίσει στό σπίτι του.

Τήν ἱστορία αὐτή μᾶς ἀφηγήθηκε ὁ Γέρον Πορφύριος στή διάρκεια συνομιλίας μας μέ θέμα τίς σχέσεις γονέων καί παιδιῶν, στίς ὁποῖες ἀπέδιδε τεράστια σημασία.

Ἀφηγήθηκε καί σ' ἐμᾶς μιά ἱστορία ἀπό τό βίο του, ἡ ὁποία, ὅπως φαίνεται, εἶναι γνωστή σέ ἀρκετούς· σέ ἄλλους, προφανῶς, διότι τοῦς τήν ἀφηγήθηκε ὁ ἴδιος καί σέ ἄλλους, διότι τοῦς τήν ἀφηγήθηκαν κάποιοι τρίτοι.

Καταθέτουμε ἐδῶ κι αὐτή τήν ἐμπειρία μας, γιά ἓνα ἐπιπρόσθετο λόγο· διότι ἡ ἀφήγηση αὐτή τοῦ Γέροντος ὑπῆρξε ἀπάντηση σ' ἓνα ἐρώτημα πού τοῦ θέσαμε καί τό ὁποῖο εἶναι κοινό ἐρώτημα πλείστων ὄσων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας. Πῶς μπορούμε ἐμεῖς, πού ζοῦμε μέσα στόν κόσμο, μέσα στήν τύρβη καί τήν ἀνησυχία καί τό σχιζοφρενικό τοῦ σύγχρονου τρόπου ζωῆς, νά συναντήσουμε τό Θεό;

Μᾶς ἀφηγήθηκε, λοιπόν, ὁ Γέρον Πορφύριος τήν ἀκόλουθη ἱστορία, τήν ὁποία ἐμεῖς μεταφέρουμε ἐδῶ σέ συνοτομία:

Τίς πρῶτες ἡμέρες πού διορίστηκε ἐφημέριος στόν ἱερό ναό τοῦ Ἁγίου Γερασίμου στήν Πολυκλινική τῶν Ἀθηνῶν, δίπλα στήν πλατεία Ὀμονοίας, εἶχε ἓνα πολύ μεγάλο πρόβλημα, τήν ὥρα πού λειτουργοῦσε. Ἀπέναντι, ἀκριβῶς, ἀπό τό ναό ἦταν ἓνα κατάστημα πού πουλοῦσε μερικούς δίσκους καί γραμμόφωνα. Ὁ καταστηματάρχης, λοιπόν, ἔπαιζε δίσκους στό γραμμόφωνο, γιά νά προσελκύει πελατεία. Τοῦς ἔπαιζε, ὅμως, τόσο πολύ δυνατά, πού ὁ Γέρον Πορφύριος δέν μπορούσε νά τό ἀντέξει. Κι εἶχε φτάσει στό σημεῖο νά σκέφτεται νά παραιτηθεῖ, ἐνῶ τόσο πολύ εἶχε θελήσει αὐτό τό διορισμό.

Καί σ' αὐτή τήν περίπτωση, ὅμως, ὁ Γέρον Πορφύριος, ὅπως σ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ ἁγίου βίου του, δέν ἔβαλε τό δικό του θέλημα μπροστά, ἀλλά ταπεινά καί μέ πολλή προσευχή ζήτησε ἀπό τό Θεό νά τοῦ δείξει τί Ἐκεῖνος ἤθελε νά γίνει.

Μετά, λοιπόν, ἀπό τριήμερη νηστεία καί προσευχή βρῆκε, σέ μιά ἄκρη τῆς ἐκκλησίας, ἀφημένο ἓνα τετράδιο, τό ὁποῖο ἀνῆκε στό γιό ενός ἐπιτρόπου τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος ἦταν φοιτητής τοῦ Πανεπιστημίου. Ἦταν ἓνα τετράδιο μέ σημειώσεις φυσικῆς, τό ὁποῖο - πάντοτε, Κύριε, θαυμάζουμε τά ἔργα σου - ἔδωσε στό Γέροντα Πορφύριο τή λύση τοῦ προβλήματός του.

Φυλλομετρώντας το βρῆκε κάποιες σημειώσεις, πού εἶχαν σχέση μέ τά ἠχητικά κύματα. Μελετώντας τις τοῦ ἤρθε ἡ σκέψη ὅτι, ἂν ρίξεις μέ-

σα σέ μιά λίμνη μιά μικρή πέτρα, δονοῦνται τά νερά καί σχηματίζονται κύκλοι. Ἄν, ὅμως ρίζεις σέ ἄλλο σημεῖο τῆς λίμνης, μιά ἄλλη μεγαλύτερη πέτρα, σχηματίζονται καινούργιοι κύκλοι, μεγαλύτεροι, οἱ ὁποῖοι ἐξουδετερώνουν τούς πρώτους.

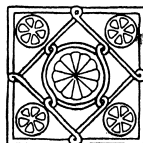
Αὐτή ἦταν ἡ ἀπάντηση πού περίμενε ὁ Γέρων Πορφύριος ἀπό τό Θεό. Τήν ἐπόμενη ἡμέρα προσπάθησε νά συγκεντρώσει ὅλες τίς πνευματικές καί ψυχικές του δυνάμεις στίς εὐχές καί στίς πράξεις τῆς Θείας Λειτουργίας. Κι ἔτσι οἱ κύκλοι, τούς ὁποίους σχημάτισε ὁ ἴδιος μέσα στό νοῦ καί τήν καρδιά του, ἐξουδετέρωσαν τούς κύκλους πού σχηματίζαν τά γραμμόφωνα καί οἱ δίσκοι καί δέν τόν ἐνοχλοῦσαν πλέον, οὔτε τόν ἀποσποῦσαν ἀπό τή Θεία Λειτουργία.

Ἦταν ἓνας ἱερέας, ὁ ὁποῖος ἀγωνιζόταν νά κατανικήσει τό πάθος τοῦ καπνίσματος. Κι ἐκεῖ πού πήγαινε νά τό κατορθώσει, ὁ πειρασμός τόν νικοῦσε καί ἐνέδιδε πάλι. Εἶχε δοκιμάσει πολλές φορές καί μέ διάφορους τρόπους νά σταματήσει τό κάπνισμα ὅμως, πάντοτε ἀποτύγχανε.

Ἔσοπου μιά ἡμέρα ἐπισκέφθηκε τό Γέροντα Πορφύριο. Μίλησαν γιά διάφορα θέματα. Ὄταν ἄρχισαν νά μιλοῦν καί γιά τήν οἰκογενειακή κατάσταση τοῦ ἱερέα καί γιά κάποιες διαφορές πού εἶχε μέ τήν πρεσβυτέρα, ὁ Γέρων Πορφύριος τοῦ εἶπε ὅτι ἡ πραγματική αἰτία τῶν προστριβῶν του μέ τήν πρεσβυτέρα ἦταν, χωρίς ὁ ἴδιος ὁ ἱερέας νά τό ὑποψιάζεται, τό γεγονός ὅτι ἐκεῖνος κάπνιζε. «Ὄταν σταματήσεις νά καπνίζεις», τοῦ εἶπε, «θά δεῖς πού κι ἡ παπαδιά σου θά σ' ἀγαπήσει περισσότερο κι οἱ διαφωνίες σας θά σταματήσουν κι ὅλα θά πᾶνε κατ' εὐχὴν στό σπίτι σας. Ἐγώ θά προσευχηθῶ γιά ἐσένα καί δέν θά ξανακαπνίσεις. Πέταξε τώρα ἀμέσως ἀπό τό παράθυρο τό πακέτο μέ τά τσιγάρα πού κρατᾶς».

Ὁ ἱερέας ἔκανε ὑπακοή, πέταξε τά τσιγάρα του καί δέν ξανακάπνισε ἀπό τότε, χωρίς νά συναντήσει οὐδεμίαν δυσκολία στήν ὑλοποίηση τῆς ἀπόφασής του αὐτῆς, ἐνῶ τόσες προσπάθειες πού ἔκανε χρόνια ὀλόκληρα προηγουμένως, πάντοτε κατέληγαν σέ ἀποτυχία.

Μόλις τέλειωσε αὐτή τήν ἀφήγησή του ὁ Γέρων Πορφύριος φώναξε μιά ἀδελφή στό δωμάτιό του καί τήν παρακάλεσε νά φέρει μέσα ἓνα ἱερέα πού ἦταν ἔξω μέ τήν πρεσβυτέρα του. Ἦταν ὁ ἱερέας γιά τόν ὁποῖο μᾶς εἶχε μιλήσει. Κι ἐκεῖ ἀκούσαμε ἀπό τούς ἴδιους, τόν ἱερέα καί τήν πρεσβυτέρα, νά μᾶς ἀφηγοῦνται πόσα δεινά εἶχε ἐπισωρεύσει στίς προσωπικές σχέσεις τους τό πάθος ἐκεῖνο τοῦ ἱερέα καί πῶς, μέ τήν παρέμβαση τοῦ Γέροντος, ἄλλαξαν ὅλα κι ἔγιναν καί οἱ δυό ἄλλοι ἄνθρωποι.

Ο ΟΣΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Ο ΣΙΝΑΪΤΗΣ

γενίαν τὴν ἄκραν ἐπιποθήσας, Ἐναστάσιε ὄσιε, τὴν Κύπρον ἀνεπιστρόφως κατέλιπες, καὶ τὸ θεοβάδιστον ὄρος τοῦ Σινᾶ κατέλαβες.» Ὁ ὀσιος Ἐναστάσιος γεννήθηκε στὴν Ἀμαθοῦντα τῆς Κύπρου, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει, λίγο πρὶν τὶς πρῶτες ἀραβικὲς ἐπιδρομὲς (649-650). Ἀφοῦ ἔλαβε στέρεα ἐγκύκλια μόρφωση, γιὰ κάποιο διάστημα ἔζησε ὡς μοναχὸς στὸ Νησί. Σύμφωνα μὲ ἀναφορὲς πού ὑπάρχουν, μετὰ τὸ 650 βρίσκεται στὸ πλάϊ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου καὶ ἀνήκει ἀναμφίβολα στὸν κλῆρο τῆς πόλεως. Τὴ δεκαετία τοῦ 650 ἀναχωρεῖ γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐγκαθίσταται στὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν. Ἀργότερα, τὴ δεκαετία τοῦ 660 ἀποσύρεται στὸ Ὅρος Σινᾶ, ὥστε νὰ ἀντλήσει τὴν σοφία τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ πηγή, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ προσευχῇ. Ἀρχικὰ, γίνεται ὑποτακτικὸς σὲ κάποιον π. Ἐπιφάνιο Σιναΐτη. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, περνᾶ ἀρχικὰ δύο χρόνια στὸ Μοναστήρι καὶ ἀργότερα ζεῖ στὴν ἔρημο, σὲ διάφορα ἡσυχαστήρια, πολλές φορές ἀρκετὰ ἀπομακρυσμένα ἀπὸ τὴ Μονή.

Ἀπὸ τὸ ἐρημητήριό του ἔβλεπε ὡστόσο ὅτι ἡ Ἐκκλησία βρισκόταν σὲ κίνδυνο ἐξαιτίας τῆς ἔντονης δραστηριότητος τῶν μονοφυσιτῶν σὲ ὅλη τὴν Ἀνατολή. Ἀνέλαβε τότε τὸν ἀγῶνα, τόσο μὲ τὰ συγγράμματά του ὅσο καὶ μὲ ἱεραποστολικὲς περιοδεῖες στὴν Αἴγυπτο, Παλαιστίνη καὶ Συρία (Βαβυλώνα, Ἱεροσόλυμα καὶ Δαμασκός), ἐπιδεικνύοντας διαλεκτικὴ καὶ ποιμαντικὴ δράση. Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν περιοδειῶν του, διοργάνωνε δημόσιες συζητήσεις καὶ ἀναιροῦσε μὲ δεξιότητα τὰ ἐπιχειρήματα τῶν αἰρετικῶν, παρουσιάζοντας τὰ κείμενα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλων Πατέρων, πού οἱ αἰρετικοὶ χρησιμοποιοῦσαν διαστρέφοντας τὸ νόημα τῶν λόγων τους σύμφωνα μὲ τὶς δικές τους πεποιθήσεις. Τὰ ἴχνη του χάνονται στὶς ἀρχές τοῦ 8ου αἰώνα, πιθανὴ χρονικὴ περίοδος κατὰ τὴν ὁποία ἀπεβίωσε.

Ἀπὸ τὰ συγγράμματα πού ἔχουν διασωθεῖ, ὁ Ὅσιος φαίνεται νὰ συνέταξε ἐπίσης πνευματικὲς ἐρμηνεῖες τῆς Ἁγίας Γραφῆς καθὼς καὶ διάφορες θεολογικὲς πραγματεῖες, ἀνταποκρινόμενος στὰ ἐρωτήματα τῶν συγχρόνων του. Παράλληλα, τὴ δεκαετία τοῦ 670 κατέγραψε ἱστορίες τῶν Πατέρων πού διέλαμψαν στὴν ἔρημο τοῦ Σινᾶ, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν πολὺτιμη μαρτυρία γιὰ τὸ σιναΐτικο μοναχισμό, τὴν περίοδο πού αὐτὸς βρισκόταν στὸ ἀπόγειό του.

Οἱ ψυχοφελεῖς διηγήσεις, γραμμένες τὴ δεκαετία τοῦ 690, ἀποτελοῦν μὲ τὴ σειρά τους σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ τὴ Συρία, τὴν Παλαιστίνην

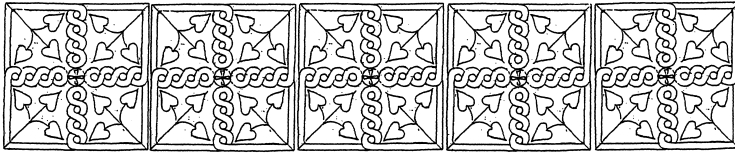
καί τήν Αἴγυπτο, κατά τό δεύτερο ἥμισυ τοῦ 7ου αἰώνα, τήν περίοδο μετά τίς ἀραβικές ἐπιδρομές. Ὁ Ὅσιος, ὅπως καί σέ ἄλλα ἔργα του, προσπαθεῖ νά ὑπερασπισθεῖ τόν χριστιανισμό πού βρίσκεται ἀπέναντι στό θρίαμβο τοῦ Ἰσλάμ, καί μάχεται ἐνάντια στόν προσηλυτισμό.

Ἐπιπλέον, ὁ Ἀναστάσιος διακρίθηκε γιά τήν κηρυγματική δράση του, ἡ ὁποία περιγράφεται μέσα ἀπό τίς «Ὁμιλίες» του. Εἶναι ἕνα ἔργο τό ὁποῖο ἀπευθύνεται σέ λαϊκούς καί προφανῶς ἐκφωνήθηκε ἐκτός τοῦ Σινᾶ. Πρόκειται γιά ὁμιλίες ἑνός ποιμένα, πού ἐκφράζουν τίς ἀνψυχίες του γιά τό ποιμνιο τῆς Ἐκκλησίας, προτρέποντας τούς χριστιανούς νά ἔχουν τήν ἀρμόζουσα στάση καί συμπεριφορά, ὅταν μετέχουν στή Θεία Λειτουργία, ἐνῶ ἐπιμένει στή σημασία τῆς Θείας Κοινωνίας.

Ἀνάλογες ποιμαντικές ἀνψυχίες ἐκφράζονται καί στό ἔργο του «Ἐρωτοαπαντήσεις», τό ὁποῖο χαρακτηρίζεται ὡς μιᾶ σημαντική συλλογή, ὅπου δίδονται ἀπαντήσεις στά διάφορα πρακτικά ἢ ἀπλά θεολογικά ἐρωτήματα πού ἀπασχολοῦν τούς σύγχρονούς του, ἐπιδεικνύει ἐνδιαφέρον γιά τούς αἰχμαλώτους, ἀπό τούς Ἀραβες, χριστιανούς, καθώς καί τό νέο θρησκευτικό πλαίσιο πού ἐπικρατοῦσε στή Μέση Ἀνατολή.

Σέ μιᾶ πραγματεία του περί τῆς Θείας Λειτουργίας, κάνει ἀναφορά σέ ἕνα μοναχό ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ πέρασε ὅλον τόν βίο του μέ ἀμέλεια καί ραθυμία, ἀσθένησε σοβαρά καί ἐνῶ πλησίαζε ὁ θάνατος, δέν ἔδειχνε διόλου νά φοβᾶται οἱ ἄλλοι πατέρες βλέποντάς τον χαρούμενο καί γεμάτο σιγουριά, τόν ρώτησαν κατάπληκτοι νά μάθουν τόν λόγο. Τούς ἀπάντησε τότε ὅτι τή στιγμή πού τοῦ ἔδειξε ὁ Ἄγγελος τήν περγαμνή ὅπου ἦταν γραμμένες ὅλες του οἱ ἁμαρτίες, εἶπε στόν Ἄγγελο ὅτι καί βέβαια ὁμολογεῖ ὅλα τά ἀνομήματά του, ἀλλά ὅτι ταυτόχρονα ποτέ δέν εἶχε κρίνει ἄλλους, σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ Κυρίου: *«Μή κρίνετε καί οὐ μή κριθῆτε»* (Λουκ. ς' 37). Εἶδε τότε τήν περγαμνή νά σχίζεται ἀπό πάνω μέχρι κάτω καί γιά τόν λόγο αὐτό ἦταν χαρούμενος καί ἀμέριμνος καθώς προετοιμαζόταν νά παρουσιασθεῖ ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ.

Σέ μιᾶ ἄλλη διήγησή του, πού μᾶλλον πρόκειται γιά προσωπική του ἐμπειρία, μιᾶ μέρα εἶδε ἕνα χριστιανό αἰχμάλωτο νά βασανίζεται καί νά κτυπιέται ἀπό τό ἀφεντικό του, πού ἦταν Σαρακηνός. Ἦθελε νά τόν βοηθήσει, ἀλλά ἀφοῦ δέν εἶχε χρήματα νά τόν ἐλευθερώσει, παραδόθηκε στόν Σαρακηνό γιά νά φορτωθεῖ ὁ ἴδιος τά σιδηρά δεσμά τοῦ αἰχμαλώτου. Μετά ἀπό δύο μέρες ὁ Θεός ἔστειλε χριστιανούς νά τόν ἐλευθερώσουν μέ διακόσια χρυσᾶ νομίσματα. Σέ ἀνταμοιβή γιά τήν αὐτοθυσία του γιά τήν σωτηρία τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁ Χριστός ἔδωσε τέτοια χάρη στόν ὄσιο Ἀναστάσιο, καί στήν ψυχή καί στό σῶμα του, ὥστε τόν ἰκέτευε νά συγκρατήσῃ τά κύματα τῆς χάρις Του, γιά νά τόν ἀφήσει νά τήν ἀπολαύσει πλήρως στήν αἰώνια ζωή.

Συμεών Πηγαδουλιώτη

ΕΝΑΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΚΥΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΡΜΠΙΝ ΤΗΣ ΜΑΝΤΖΟΥΡΙΑΣ

άρτυρες Κυρίου, πάντα τόπον αγιάζετε...» αναφέρει κάποιο από τα μαρτυρικά που ψάλλονται στον έσπερινό του απογεύματος της Παρασκευής (Παρακλητική, σικηρά του πлагίου δ'). Τό Σάββατο είναι η μέρα κατά την οποία τιμά η Έκκλησία τους ανθρώπους που έμειναν πιστοί στον Χριστό «ἄχρι θανάτου» (*Αποκ. β' 10).

Ένας τόπος μακρυνός, ίσως και παντελώς άγνωστος στους πολλούς, είναι τό Χαρμπίν της Μαντζουρίας. Πρόκειται για πόλη που βρίσκεται στή Β.Α. περιοχή της άχανουs και πολυάνθρωπης χώρας της Κίνας (της Καθαίας, όπως τή λέγανε στά παλιά τά χρόνια). Αυτός είναι ό τόπος που άγίασε μέ τό μαρτύριό του ό πρεσβύτερος Στέφανος (Τζί Τσιουάν Γου), ό νέος ιερομάρτυς.

Από όλες τής χώρες της σύγχρονης ιεραποστολής, η κατά Κίαν Έκκλησία του Χριστού μπορεί να καυχάται έν Κυρίω για έκατοντάδες μάρτυρες, που κατά τόν 20ο αιώνα πότισαν μέ τό αίμα τους τό δένδρο της πίστεως της έν Χριστώ Ίησού. Προεξάρχων της όμνγύρευς τών μαρτύρων ό πρεσβύτερος Μητροφάνης Γιαγκ, που θυσιάστηκε για τήν άγάπη του Χριστού στίς 11 Ίουνίου 1900 στό Πεκίνο, μαζί μέ έκατοντάδες άλλους συμπατριώτες του. (*Ακολουθία τών Μαρτύρων του Πεκίνου ύπάρχει στά Έλληνικά, ποίημα του ιερομονάχου π. Αθανασίου Σιμωνοπετρίτου, ύμνογράφου της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας).

Θά αποπειραθούμε, δι' ευχών του Αγίου, να παρουσιάσουμε, αναξία χειρί, τόν βίο και τήν πολιτεία, αλλά και τό μαρτύριό του. Ο Στέφανος είδε τό φώς του ήλιου στό Πεκίνο, στους χώρους της Ίεραποστολής, στίς 28 Ίανουαρίου του 1925. Τήν έποχή εκείνη ή έν Κίνα Έκκλησία, που αριθμητικά αποτελείτο από μερικές χιλιάδες πιστών, είχε ανακάμψει από τό φοβερό διωγμό τών Αϊ Χό Τσιουάν του 1900. Σέ διάφορες πόλεις της Κίνας ύπήρχαν Όρθόδοξες κοινότητες μέ έκκλησίες και ιερείς και τά πράγματα προχωρούσαν προς τά έμπρός, παρά τό γεγονός ότι στή Ρωσσία είχε ένσχύψει από τό 1917 ή λαίλαπα του σοβιετικού άθεϊσμού.

Ο Στέφανος είναι κοντά στήν Έκκλησία και σε νεαρή ηλικία τόν βρίσκουμε να τήν ύπηρετεί στό Χόνγκ Κόνγκ (τότε άγγλική αποικία)

στήν ἐκκλησία τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου, ἀπό τή θέση τοῦ ἀναγνώστη. Εἶχε ἐν τῷ μεταξύ διδαχθεῖ τήν ἐκκλησιαστική μουσική καί διετέλεσε ὑπεύθυνος ἐκκλησιαστικῆς χορωδίας.

Ἀπό τά στοιχεῖα πού ἔχουμε στή διάθεσή μας μαθαίνουμε ὅτι στά 1947 ἦταν ἤδη διάκονος. Ἦταν, ἀσφαλῶς, παντρεμένος, ἀλλά δέν εἴμαστε σέ θέση νά γνωρίζουμε τό ὄνομα τῆς συζύγου του ἢ ἄν εἶχε παιδιά καί πόσα. Στή συνέχεια χειροτονεῖται στό δεύτερο βαθμό τῆς ιερωσύνης. Σάν πρεσβύτερος ὑπηρετεῖ πρῶτα στό Πεκίνο. Ἀκολούθως τόν βρίσκουμε στή Μαντζουρία, στήν πόλη Χαρμπίν, στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀλεξίου στή συνοικία Ματζιαγκόου. Τότε τά πράγματα δέν ἦταν καθόλου εὐκόλα γιά τούς Χριστιανούς τῆς χώρας.

Ἦδη ἀπό τό 1949 οἱ κομμουνιστές μέ ἐπικεφαλῆς τόν Μάο Τζετόνγκ εἶχαν καταικήσει τούς ἐθνικιστές τοῦ Τσιάν Κάι Σέκ, πού ἀναγκάστηκαν νά καταφύγουν στό νησί τῆς Ταϊουάν. Στά 1956, ἡ ρωσική ἱεραποστολή στό Πεκίνο ἔκλεισε μετά ἀπό συμφωνία τοῦ Μάο μέ τόν Χρυσισιῶφ καί ὁ ναός τῶν Μαρτύρων τοῦ Πεκίνου ἰσοπεδώθηκε γιά νά κτιστεῖ στή θέση του ἡ Σοβιετική πρεσβεία...

Στή συνέχεια οἱ Κινέζοι κομμουνιστές ἐξαπολύουν στά 1966-1976 τή λεγόμενη «μεγάλη προλεταριακή πολιτιστική ἐπανάσταση». Τότε οἱ ἐν Κίνα Ὀρθόδοξοι βρέθηκαν στό χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βασίλειος εἶχε πεθάνει κι ὁ ἐπίσκοπος Σαγκάης Συμέων κλείστηκε στίς φυλακές, ὅπου βρῆκε μαρτυρικό θάνατο. Μεταξύ τῶν μαρτυρησάντων ἱερέων τῆς Κίνας μπορούμε, μέ βάση τά στοιχεῖα πού κατέχουμε (πού μᾶς παραχώρησε μέ πολλή προθυμία ὁ Κινέζος Ὀρθόδοξος Μητροφάνης Τσίιν) νά ἀναφερθοῦμε πρῶτα στόν π. Ἀνίκητο Οὐάνγκ. Αὐτός εἶχε χειροτονηθεῖ στά 1950 ἀπό τόν ἀρχιεπίσκοπο Βίκτωρα. Ὅταν ἄρχισαν οἱ διωγμοί ὑπηρετοῦσε στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου στό Χαρμπίν. Οἱ βασανιστές τοῦ φόρεσαν στό κεφάλι ἕνα μεταλλικό κάδο καί τόν ὑποχρέωσαν νά περάσει ἀνάμεσα σέ δύο σειρές ἐρυθροφρουρῶν πού μέ πρωτοφανῆ ἀγριότητα τόν κτυποῦσαν μέ ραβδιά στό κεφάλι μέχρι νά πεθάνει. Ὁ ἱερέας Νικήτας Ντοῦ ὑπηρετοῦσε στό Χαϊλάρ. Ἡ πόλη αὐτή βρίσκεται στό ΒΑ τμήμα τῆς κινεζικῆς περιοχῆς τῆς Ἐσωτερικῆς Μογγολίας κοντά στά σύνορα τῆς Κίνας μέ τή Σιβηρία. Στά 1967 ἦταν ἤδη 80 χρονῶν. Τόν καλοῦσαν καθημερινά στήν ἀστυνομία καί τόν προέτρεπαν νά ἀποκηρύξει τήν Ὀρθοδοξία καί νά κλείσει τήν ἐκκλησία. Ἐπειδή ὁ πολίος ἱερωμένος ἀρνιόταν μέ θαυμαστή σταθερότητα νά ὑποκύψει στίς ἀπαιτήσεις τους τόν ἔσυραν μέσα στήν ἐκκλησία, ὅπου οἱ ἐρυθροί φρουροί ἄρχισαν μέ μανία νά καταστρέφουν τά πάντα. Πέταξαν τίς εἰκόνες στό ἔδαφος, ὅπως καί τά ἱερά σκεύη. Ὁ πάτερ Νικήτας δέν ἄντεξε νά βλέπει τήν βεβήλωση τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ κι ἀπό τήν ἀνείπωτη θλίψη του ἔπαθε καρδιακή προσβολή καί ἐτελειώθη μέσα στό ἱερό βῆμα.

Ἐπῆρξαν μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων ἱερέων καί ὁμολογητῆς σάν τόν

π. Φώτιο Χό, πού βασανίστηκε κατά τήν «πολιτιστική ἐπανάσταση» στήν πόλη Χαρμπίν. Ὁ π. Ἀντώνιος Γιάο, πού ὑπηρετοῦσε στήν ἐκκλησία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ στήν ἴδια πόλη, ὑπέφερε μέ τή σειρά του κατά τήν ἴδια περίοδο. Παρόμοια τύχη εἶχε καί ὁ διάκονος Νικόλαος Γιάγκ. Ἐπίσης ὁ πρωτοδιάκονος Θαλελαῖος Μάο ρίχτηκε στή φυλακή γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Σίγουρα τά θύματα τοῦ διωγμοῦ δέν περιορίζονται μόνο μεταξύ τῶν ἱερωμένων. Κι ἕνας ἀκαθόριστος ἀριθμός λαϊκῶν, τούς ὁποίους μόνο ὁ Θεός γνωρίζει, εἶτε ἔχασαν τή ζωή τους, εἶτε ὑπέφεραν γιά τήν πίστη τους κατά τήν περίοδο τῆς φοβερῆς δοκιμασίας. Μιά χαρακτηριστική φωτογραφία τῆς ἐποχῆς παρουσιάζει στή θέση τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, πού κοσμοῦσε ἐξωτερικά τήν εἴσοδο μιᾶς ἐκκλησίας στό Χαρμπίν, τή ... φωτογραφία τοῦ Μάο Τζετόνγκ!

Στό Χαρμπίν ὅπου, ὅπως εἶπαμε, ὑπηρετοῦσε ὁ π. Στέφανος βρέθηκε μέ τή σειρά του ἀντιμέτωπος μέ τή μανία τῶν Χόγκ βέιμπινγκ (ἐρυθρῶν φρουρῶν). Περί τά μέσα τοῦ 1967 τόν συνέλαβαν στήν ἐκκλησία του κι ἄρχισαν ἀμέσως τά βασανιστήρια. Ἐξω ἀπό τήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀλεξίου τοποθέτησαν ἕνα τραπέζι καλυμμένο μέ αἰχμηρά καλίκια καί τόν ἔβαλαν νά γονατίσει πάνω σ' αὐτά. Τόν ἔντυσαν μέ ροῦχα γελωτοποιοῦ (παλιάτσου) καί στό κεφάλι τοῦ φόρεσαν σκούφο γεμάτο μέ μεταλλικά ροκανίδια, ἐνῶ τό πρόσωπό του τό πασάλειψαν μέ αἰθάλη (καπνιά). Γιά δύο μέρες τόν κτυποῦσαν στό κεφάλι μέ ξύλινο σφυρί. Τόν κτυποῦσαν ἐπίσης μέ σιδερένια ραβδιά στους ὤμους κι ἔφτυναν πάνω στό σταυρό πού φοροῦσε. Ἦταν μισοπεθαμένος ἀπό τά βάσανα ὅταν τόν μετέφεραν στό νοσοκομεῖο τῶν φυλακῶν. Μετά τήν εἴσοδό του στό νοσοκομεῖο τῶν φυλακῶν ἔτυχε λιγότερο σκληρῆς μεταχείρισης.

Αὐτά ἦταν μερικά ἀπό τά βασανιστήρια καί τίς ταλαιπωρίες πού ὑπέστη ὁ μάρτυρας κατά τήν παραμονή του στίς κομμουνιστικές φυλακές πού διήρκεσαν τρία ὁλόκληρα χρόνια. Στίς 17 τοῦ Μάη τοῦ 1970 ὁ ἱερομάρτυς Στέφανος ἐκτελέστηκε στή φυλακή μέ πυροβολισμό. Τό ἅγιο λείψανό του ἀναπαύεται στό Ὁρθόδοξο κοιμητήριο Σάνκετσου κοντά στήν πόλη τοῦ Χαρμπίν.

Σέ μία φωτογραφία πού διασώθηκε τόν βλέπουμε μαζί μέ δυο ἄλλους ὀρθόδοξους κληρικούς. Παρουσιάζεται μέ τά ἄμφιά του, προφανῶς μετά τή θεία λειτουργία, στήν εἴσοδο τοῦ ναοῦ. Εἶναι κοντός στό ἀνάστημα, μέ στρογγυλό πρόσωπο, λιγοστά γενάκια, λεπτό μουστάκι καί βλέμμα ἀποφασιστικό καί σπινθηροβόλο. Μαζί μέ τούς νεομάρτυρες τοῦ Πεκίνου, πού ἀναπαύονται σήμερα, λησμονημένοι ἀπό τούς ἀνθρώπους, κάτω ἀπό τό γήπεδο τοῦ γκόλφ στό πάρκο Τζού νιάν κού, στά βόρεια τῆς παλαιᾶς πόλεως τοῦ Πεκίνου, δέεται ἐκτενῶς γιά τήν ἐκμπερίστατη Ἐκκλησία τῆς Κίνας, τήν ὁποία τό κομμουνιστικό καθεστῶς ἀρνιέται μέχρι σήμερα νά ἀναγνωρίσει, οὔτε τῆς ἐπιτρέπει νά ἔχει ἐκκλησίες καί νά τελεῖ τή χριστιανική λατρεία.

Μπροστά στο μεγαλεῖο τῆς θυσίας τοῦ ἱερομάρτυρος ὁ γράφων τρέμει καί σωπαίνει. Τρέμει γιατί ἡ ἀγάπη του γιά τό Χριστό εἶναι τόσο μικρή πού δέν κατάφερε οὔτε τό ἐγωιστικό του φρόνημα νά θυσιάσει, οὔτε τίς εὐκόλες ἐντολές τοῦ Εὐαγγελίου νά λάβει σοβαρά ὑπ' ὄψιν. Σωπαίνει γιατί περιορίζεται νά πλέκει ἐγκώμια σέ ξένους κόπους. Ὅμως παρακαλεῖ τόν μάρτυρα νά δεχθεῖ τίς πιά κάτω φτωχές γραμμές, πού χαράσσονται, παρά ταῦτα, μετά πόθου πολλοῦ.

Ἐπολυτίκιον τοῦ νέου Ἱερομάρτυρος Στεφάνου Γοῦ.
Ἦχος πλ. α'. Τόν συνάναρχον Λόγον.

*Ἀθληφόρων τά στίφη ἐκμυσησάμενος,
Ἐκκλησίας ἐδείχθης νεοπαγῆς προμαχών,
τῶν μαρτύρων καλλονή Στέφανε πάνσοφε.
Τῶν γάρ δυσθέων τήν ὄφρυν σῆ ἐνστάσει καθελών,
Καθαίαις τό θεῖον σέλας, τῶν ἱερέων ἀκρότης,
καί Ἐκκλησίας νέον καύχημα.*

Κοντάκιον.

Ἦχος πλ. δ'. Πίστιν Χριστοῦ.

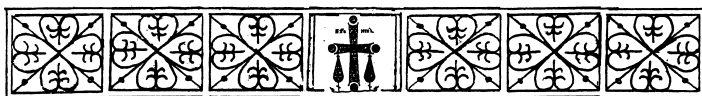
*Πίστιν Χριστοῦ πάτερ Στέφανε, ἔνδον λαβών ἐν
καρδία σου, τάς ἀντιθέους δυνάμεις κατενίκησας
πολύαθλε, καί στέφει οὐρανίῳ ἐστέφθης κατ' ἀξίαν
ὡς ἀκλόνητος.*

Μεγαλυνάρια.

*Χαίροις τῆς Καθαίας θεῖος βλαστός, Ἐκκλησίας
κῦδος καί ἐδραῖωμα ἀρραγές· Στέφανε μαρτύρων
τῶν πάλαι συμπολίτα καί Ἐκκλησίας ἔρεισμα ἀρραγέστατον.*

*Τόν ἱερομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ, τόν πεφοινημένον
αἵματι τῶ μαρτυρικῶ Στέφανον τόν νέον, Καθαίαις
μέγα κλέος, ἀθλήσεως δέ στήλην ἀνευφημῖσωμεν.*

ΣΥΜΕΩΝ ΠΗΓΑΔΟΥΛΙΩΤΗΣ

Σάββα Ἀλεξάνδρου

ΑΓΙΟΙ - ΟΙ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

υνήθως στή σκέψη τῶν ἀνθρώπων, ὁ Ἅγιος φαντάζει σάν ἕνα ἐξωπραγματικό ὄν καί ἡ ἀγιότητα σάν μιά κατάσταση οὐτοπική καί ἀνέφικτη, ἄσχετη μέ τό κοινωνικό γίνεσθαι καί τήν κοινωνική πραγματικότητα.

Ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης δίνοντας τό στίγμα τοῦ Ἁγίου θά πει: «Ἄνθρωποι ὑπῆρχον κἀκεῖνοι ὡς καί ἡμεῖς καί οὐδέν πλέον ἡμῶν ἐκέκτηντο εἰμή ταπεινώσιν καί τήν πρός τόν Θεόν ἀγάπην». Ἄνθρωποι, λοιπόν, ἦταν οἱ Ἅγιοι καί σέ τίποτε δέν διέφεραν ἀπό μᾶς, ἐκτός ἀπό τό ὅτι εἶχαν ταπεινώση, πίστη καί ἀγάπη πρός τόν Θεό.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς στόν περίφημο Ἁγιορείτικο Τόμο του, θά τονίσει πώς Ἅγιοι εἶναι οὐσιαστικά οἱ αὐθεντικοί ἄνθρωποι, δηλαδή οἱ ἄνθρωποι τῆς γνησιότητας πού συνυφαίνεται μέ τήν καθαρότητα τῆς καρδιάς καί τήν ἀπαλλαγή ἀπό τά πάθη πού ἀσχημίζουν καί ἀλλοιώνουν τό ἀνθρώπινο πρόσωπο.

Αὐτοί ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι κατάφεραν λόγω τῆς αὐθεντικότητάς τους, νά ἐνωθοῦν μέ τίς θεῖες ἄκτιστες ἐνέργειες καί νά γίνουν θεοί κατά χάριν. Θά πει χαρακτηριστικά: «Ἅγιοί εἰσιν οἱ δι' ἄκραν καθαρότητα τῆς καρδίας ἰδόντες καί παθόντες τήν τοῦ Θεοῦ λαμπρότητα».

Ἐξάλλου ὁ Ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος ἀπό τή δική του πλευρά θά τονίσει πώς οἱ Ἅγιοι εἶναι ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πού οὐσιαστικά ἐκφράζεται μέ τή δυνατότητα τοῦ αὐθεντικοῦ ἀνθρώπου νά γίνει κοινωνός θείας φύσεως καί θεός κατά χάριν. Ἀναφέρει ἐπιγραμματικά: «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ αὕτη ἐστίν ἡ μέθεξις καί ἡ μετουσία τῆς αὐτοῦ θεότητος».

Εἶναι, λοιπόν, οἱ Ἅγιοι αὐθεντικοί ἄνθρωποι γιατί ἡ ζωή τους εἶναι ταυτόσημη μέ ἐκεῖνες τίς ἀρετές πού δίνουν τό γνήσιο ἦθος τοῦ σωστοῦ ἀνθρώπου. Ὑψιστη ἀρετή τῶν Ἁγίων εἶναι ἡ ταπεινώση. Ὁ ταπεινός ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει τίς ἀδυναμίες καί τά ἐλαττώματά του, γι' αὐτό θεωρεῖ τόν ἑαυτό του «ὑποκάτω ἀπάσης τῆς κτίσεως» κατά τόν Ὁσιο Ποιμένα. Δέν θεωρεῖ πώς εἶναι τό κέντρο τῆς γῆς καί τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἄλλων. Βιώνει ἐμπειρικά τή θεολογική τοποθέτηση τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος: «Ὅσα σοί κατορθώματα γεγονόςσιν πρό τῆς σῆς γεννήσεως, μόνον ἐπί τούτοις ἐπαίρου, τά δέ μετά τήν γέννησιν ὥσπερ καί τήν γέννησιν, Κύριος ὁ Θεός σου ἐχαρίστατο». Δηλαδή μ' αὐτό τό λόγο του ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης διαμνύει πώς ὁ ταπεινός ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει οὐσιαστικά ὅτι οἱ ἰκανότητες καί οἱ δεξιότητες πού ἔχει εἶναι δῶρο Θεοῦ. Γι' αὐτό θά λέγαμε ἐμεῖς δέν

φέρεται ύποτιμητικά οὔτε ὑπεροπτικά στους ἄλλους ἀνθρώπους.

Χαρακτηριστικό εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου. Ὑπῆρξε ἄνθρωπος μορφωμένος, δάσκαλος τῶν παιδιῶν τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου. Κατεῖχε ἄριστα τὴν ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ παιδεία. Κάποτε μιλώντας μὲ ἓνα ἀγράμματο ἀσκητὴ ζητοῦσε νὰ τὸν συμβουλευτεῖ γιὰ διάφορα πνευματικὰ θέματα. Ὅταν μερικοὶ ἐξέφρασαν τὴν ἐκπληξη καὶ τὴν ἀπορία τους πῶς ἓνας τόσο μορφωμένος ἄνθρωπος ζητοῦσε συμβουλές ἀπὸ ἓνα ἀγράμματο ἀσκητὴ, μὲ φυσικὸ τρόπο ἀπάντησε: «Τὴν ἑλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν παιδευσιν καλῶς ἐπίσταμαι, ἀλλὰ τὸ ἀλφάβητον τοῦ ἀγροίκου τούτου οὕτω μεμάθηκα». Δηλαδή μπορεῖ νὰ εἶμαι κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς παιδείας ἀλλὰ δέν κατέχω τὸ ἀλφάβητο τῆς πνευματικῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ ἀγράμματος ἀσκητῆ. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ Ἅγιος ἔχει ταπεινώση εἶναι ἀπλὸς καὶ ἀνεπιτήδευτος στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Δέν τὸν ἐνδιαφέρει νὰ ἐντυπωσιάσει, γι' αὐτὸ δείχνει στους ἄλλους ἀνθρώπους αὐτὸ πού πραγματικά εἶναι. Μ' αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ ὁ Μέγας Βασίλειος θὰ πει: «Οἷος εἶ τοιοῦτος καὶ φαίνου». Δηλαδή, ὅπως εἶσαι, ἔτσι καὶ νὰ φαίνεσαι.

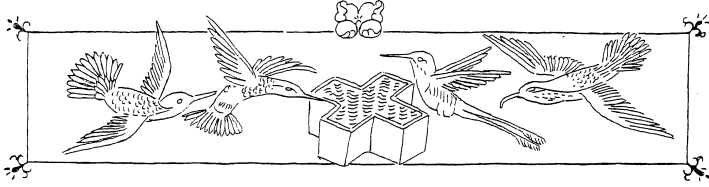
Ἐξάλλου ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος εἶναι καὶ ἄνθρωπος ἀγάπης. Ὁ ἐγωιστὴς δέν μπορεῖ νὰ ἀγαπήσει κανένα ἐκτός ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Ἀντίθετα ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος βιώνει ἐμπειρικά τὴ διάσταση τῆς ἀγάπης, ὅπως αὐτὴ ὀρίζεται ἀπὸ τὸν Ἅγιο Δωρόθεο: «Ὅσον ἐνοῦται τις τῷ πλησίον αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγάπης, τοσοῦτον καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ». Δηλαδή ὅσο ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἓνα μὲ τὸν πλησίον διὰ τῆς ἀγάπης, τόσο γίνεται ἓνα καὶ μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεό. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος, Ἐπίσκοπος καὶ διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἀναλαμβάνει νὰ καθαρῖζει τίς λεκάνες τῶν ἀποχωρητηρίων τῆς Σχολῆς, χωρὶς νὰ γίνεται ἀντιληπτὸς ἀπὸ κανένα, γιὰ νὰ μὴν χάσει τὴ δουλειά του ὁ φτωχὸς φροντιστὴς τῆς Σχολῆς πού εἶναι ἄρρωστος. Ἐπίσης, μέσα στὸ ἴδιο πνεῦμα τῆς ἀγάπης, ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος, ὅταν ξαπλώνεται ἐπιδημία κολέρας, τρέχει νὰ βοηθήσει ἀρρώστους καὶ στὸ τέλος ἀρρωστᾷ καὶ ὁ ἴδιος.

Εἶναι δυστυχῶς πραγματικότητα πὼς ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει χάσει τὴν αὐθεντικότητά του. Ἡ ὑποδούλωσή του στὰ πάθη καὶ ἰδίως τὸν ἐγωισμό στάθηκαν αἰτία νὰ γίνει ἡ ζωὴ του μιά κόλαση. Ἡ οικονομικὴ κρίση ἀλλὰ καὶ εὐρύτερα ἡ κρίση ἀξιῶν ἀποτελοῦν συνέπεια τῆς ἀπώλειας τῆς αὐθεντικότητος.

Θὰ λέγαμε, λοιπόν, πὼς ἡ στροφὴ καὶ ἡ ἀναφορὰ μας στους Ἁγίους καὶ συγκεκριμένα ἡ υἱοθέτηση καὶ βίωση ἀπὸ μέρους μας τῶν ἀρετῶν τους, ἀποτελεῖ ἴσως τὴν μοναδικὴ ἐλπίδα, γιὰ νὰ γίνει ὁ κόσμος μας πιὸ σωστός, πιὸ αὐθεντικὸς καὶ πιὸ ἀνθρώπινος.

ΣΑΒΒΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Θεολόγος

Μοναχοῦ Δαμασκνοῦ Γρηγοριάτη

ΙΕΡΑΤΙΚΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙΟ ΤΟΥ ΚΟΓΚΟ

Ἱερεὺς π. Λάζαρος, Κολουέζι Κατάγκας τοῦ Κογκό.

H

πρώτη Ἀπριλίου 1990 ἦταν ἡ πρώτη ἡμέρα πού ἐπάτησε τό πόδι μου στό ἀφρικάνικο ἔδαφος. Πού ἤμουν; Μέ τόν τότε ἱερομ. Μελέτιο ταξιδεύσαμε ἀπό Ἑλλάδα - Κύπρο καί μία νύκτα τήν 31ην Μαρτίου μπήκαμε σέ ἀεροπλάνο τῆς Ζάμπιας καί ἐφθάσαμε στήν πρωτεύουσα Λουσάκα τό πρωῖ στίς 8 ἡ ὥρα. Ἀπό ἐκεῖ μέ ἄλλη τοπική πτήση ἐφθάσαμε στό Λουμπουμπάσι. Καί σέ δύο ἡμέρες ὁ π. Κύριλλος μέ ἕνα σαράβαλο τσιπάκι, κίτρινο, τοῦ μακαριστοῦ π. Κοσμᾶ, μᾶς ἔφερε στό Κολουέζι.

Τότε ἤμουν ὄλο στενοχώρια, διότι δέν ἤξερα οὔτε μιά λέξη σουαχίλι. Μέ βοήθησε ὁ ἰθαγενής Μωϋσῆς πού τόν ἐρωτοῦσα καθημερινά γιά λέξεις καί ξεκίνησα τήν ἐκμάθηση τῆς γλώσσας, χωρίς οὐσιαστικά μέθοδο, βιβλία καί δάσκαλο.

Τότε μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ὁ διάκο-Λάζαρος. Δέν εἶχε κάτι τό ἐξωτερικά ἐξαίσιο καί μεγαλοπρεπές. Ἕνας κοντός, ἀπλοϊκός καί γελαστός ἰθαγενής, πού ἔτρεχε ἀπό πίσω ἀπό τόν τότε ἱερομ. π. Μελέτιο. Ὁ τότε ἐπίσκοπος Κεντρώας Ἀφρικῆς κ. Τιμόθεος, εἶχε μετανιώσει, ὅπως μᾶς ἔλεγε, πού τόν ἔκανε διάκονο. Γί' αὐτό καί μᾶς ἔλεγε ὅτι τόν διάκο Λάζαρο δέν θά τόν κάνει παπαῖ, γιατί γελάει σάν βλάκα!

Καί τί ἔκανε καθημερινά στήν Ἱεραποστολή ὁ διάκο-Λάζαρος, τῆς ἡλικίας τότε τῶν 50 περίπου ἐτῶν; Τυφλή ὑπακοή καί μόνο, ἀκούραστος στήν ἀγία μοναχική ἀρετή τῆς ὑπακοῆς! Ἔκανε ὅλες τίς ἐργασίες πού τοῦ ἀνέθετε ὁ π. Μελέτιος. Ἐσῆκωνε τά ἄκρα τοῦ ζωστικοῦ του, ἔβαζε μπότες καί ἄρχιζε νά σκουπίζει τήν ἐκκλησία καί μετά νά τήν σφουγγαρίζει μέ τό λάστιχο. Μετά ἄλλη ἐντολή, νά βοηθήσει στήν παρασκευή φαγητοῦ τῶν παιδιῶν τοῦ οἰκοτροφείου. Ἄλλη ἐντολή νά φτιάξει τά πρόσφορα τῆς ἐβδομάδος. Μέσα στά ἄλευρα, στήν σκαφίδα, νά ζυμῶνει ὁ ἴδιος, νά ἰδρώνει καί νά σοῦ χαρίζει καί τό ταπεινό καί χαρούμενο χαμόγελό του! Ἄλλη ἐντολή νά ποτίσει τούς κήπους, νά πλύνει τούς βαπτιστικούς χιτῶνες, ὅταν εἶχαν προνηθεῖ βαπτίσεις. Νά συμμετέχει στό πρόγραμμα ἀποστολῆς φαγητοῦ στους φυλακισμένους καί στά νοσοκομεῖα τῆς πόλεως. Κι ἐκεῖ νά διαβάζει μία εὐαγγελική περικοπή, νά τήν ἀναλύει καί νά συμβουλεύει πάντα μέ τό χαμόγελο τῆς ἀγάπης καί τῆς ἀδελφικῆς στοργῆς. Καί δέν σταματᾶ ὁ κατάλογος τῶν καθημερινῶν του διακονημάτων, πού τά ἐπιτελοῦσε ὄλα μέ πρωτοφανῆ ὑπομο-

νή, ἀγάπη καί ὑπακοή!

Μετά ἀπό χρόνια φάνηκε πλέον ἡ χρυσῆ ἀρετή τοῦ π. Λαζάρου. Κι ἀναγκάσθηκα ἀπό τόν ἐπίμονο λογιισμό μου πέρυσι, τό 2013, νά τόν καλέσω σέ διάλογο.

— Πάτερ Λάζαρε, τήν εὐχή σου. Θέλεις λίγο νά κουβεντιάσουμε, νά μοῦ εἰπῆς κάτι ἀπό τήν ζωή σου;

— Ναί, πάτερ, ὅ,τι θέλεις, ρώτησέ με. Εἶμαι ἀγράμματος. Ἄλλά ἄν ξέρω κάτι θά σοῦ εἰπῶ.

— Καί ἀρχήν πές μου πού γεννήθηκες καί πῶς μεγάλωσες.

— Γεννήθηκα στό χωριό Σακανάμα τῆς ἐπαρχίας Σαντόα τό 1942. Οἱ γονεῖς μου ἦταν προτεστάντες, Μεθοδιστές στό θρήσκευμα. Εἶχα καί μία ἀδελφή. Σέ ἡλικία 12 ἐτῶν ἐπῆγα στήν πόλη Κάμινα. Ἡ μητέρα μου ἀπέθανε ἕνα χρόνο ἀφοῦ μέ γέννησε, δηλ. τό 1943 σέ ἡλικία 21 ἐτῶν, ἐνῶ ὁ πατέρας μου πέθανε στό 1947 σέ ἡλικία 30 ἐτῶν. Ἔτσι μέ μεγάλωσε ἡ γιαγιά μου, μάνα τῆς μάνας μου. Ἄλλά μετά ἀπό ἕνα χρόνο, τό 1944, πέθανε καί ἡ γιαγιά μου. Ἔτσι, ἔμεινα μέ τήν μάνα τοῦ πατέρα μου, ἡ ὁποία μέ κτυποῦσε σκληρά καί μέ ὕβριζε. Κάθε ἡμέρα ἤμουν στενοχωρημένος ἀπό τά βάσανα πού μοῦ προκαλοῦσε. Μαζί της ἔμεινα 4 χρόνια καί μετά μέ πῆρε ὁ θεῖος μου, ἀδελφός τῆς μάνας μου. Αὐτός μέ ἐπῆγε στήν πόλη Καπάνγκα (700 χλμ. μακριά ἀπό τό Κολουέζι) μέ ἄφησε ἐκεῖ καί ἐκεῖνος ἐπῆγε στήν Κάμινα νά ἀσχοληθεῖ μέ τό ἐμπόριο. Τότε ἀρρώστησα ἀπό ἐλονοσία καί ἐπρόκειτο νά πεθάνω. Μέ ἄφησαν στόν τρίτο θεῖο μου, τόν πρόεδρο τοῦ χωριοῦ Μουσούμπα, πού ζοῦσε μέ δύο γυναῖκες. Αὐτές μέ ταλαιπωροῦσαν, διότι δέν μοῦ ἔδιναν φαγητό καί τό κρατοῦσαν μόνο γιά τά παιδιά τους. Κατόπιν μ' ἔδιωξαν καί μέ ἔστειλαν σέ μία ἄλλη γιαγιά στήν πόλη Σαντόα. Ὁ θεῖος μου, πού εἶχε πάει στήν Κάμινα γιά ἐμπόριο, ἦλθε στήν Σαντόα μέ ποδήλατο, ἀπόσταση 360 χλμ. νά μέ πάρει, διότι ἐκινδύνευα νά πεθάνω ἀπό ἐλονοσία. Ἄλλά καί ὁ θεῖος μου εἶχε ἰσχυρούς πονοκεφάλους ἀπό τήν ἴδια ἀρρώστεια, ὅμως μέ τό ποδήλατο μέ ἔφερε πάλι στήν Κάμινα, ὅπου ἐφθάσαμε σέ δύο ἑβδομάδες.

Ἦθελε ὁ θεῖος μου ἐκεῖ νά μέ σπουδάσει, ἀλλά δέν εἶχε χρήματα. Κάποιος ἀπό τό Κασάζι μοῦ ἔδωσε ροῦχα καί μέ ἔστειλε στό σχολεῖο, ὅπου ἐπῆγα μέχρι τήν 5ην Δημοτικῆ σέ σχολεῖο τῶν Μεθοδιστῶν. Τότε μέ πῆρε ἕνας Βέλγος στό σπίτι του, ὀνόματι Βάντρι Λούις καί ἐδούλευα σάν οἰκιακός βοηθός του.

Κοντά του ἔμεινα περίπου 5 χρόνια. Εἶχε φάρμα μέ ἀγελάδες. Ἔκανα κι ἐκεῖ ὑπακοή σέ ὅ,τι μοῦ ἔλεγε. Κατόπιν ἐπῆγα στήν πόλη Κάμινα, πού ἀπέχει 20 χλμ. γιά σπουδές. Ἔμεινα σέ ἕναν ἄλλο Βέλγο, ὅπου ἐδούλευσα στόν φοῦρνο του τρία χρόνια. Κουραζόμουν πάρα πολύ. Μετά τό ψήσιμο τοῦ ψωμοῦ τό ἔπαρνα καί ἔβγαίνα στήν πόλη Κάμινα νά τό πουλήσω. Ἦταν τότε τό 1960. Μετά μέ ἐπῆραν γιά στρατιώτη, ὅπου ἔμεινα μόνο ἕνα μῆνα. Ὁ θεῖος μου, πού ἦταν πρόεδρος τοῦ χωριοῦ,

επλήρωσε λίγα χρήματα και έφυγα από τον στρατό.

Τό 1963 ό Τσιόμπε έδημιούργησε δική του κυβέρνηση στην έπαρχία Κατάγκας. Έπηγε και στην Ρωσία νά συνεργασθεί μαζί τους. Οί Άμερικάνοι σέ συνεργασία μέ τούς Βέλγους, φοβούμενοι ότι θά αποκόψει τήν Κατάγκα ό Τσιόμπε από τό υπόλοιπο Κογκό, τόν δηλητηρίασαν. Τότε έγινε πόλεμος κι εγώ έπηγα στην Σαντόα μέ τά πόδια. Τό 1964 ήλθα στό Κολουέζι και έδούλεψα σάν μάγειρας στό σπίτι κάποιου Βέλγου επί 4 χρόνια.

Άπό τό 1968 έως τό 1983, δηλαδή επί 15 χρόνια, έφτιαχνα μόνος μου ψωμιά και γλυκά και τά πωλούσα κι έτσι είχα τά αναγκαία για τήν ζωή μου. Τό 1983 παντρεύθηκα. Τό πρώτο παιδί μας απέθανε σέ ήλικία 3 ετών. Στην συνέχεια απέθαναν κι άλλα παιδιά μας. Άπό τά 10 πού αποκτήσαμε μέ τήν σύζυγό μου, μās απέθαναν 7 και έμεινα μέ τρία, τήν Άθηνā, τήν Εύθυμία και τόν Νικόλαο. Η γυναίκα μου από πλευρās θρησκείας ακολουθούσε μία ντόπια προτεστάντικη κοινότητα, όνόματι Μαλέμπα. Της υποσχέθηκα ότι θά πηγαίνω κι εγώ. Τελικά δέν έπηγα. Είδα όνειρο. Μου είπε κάποιος, πού ήταν σάν άγγελος: «Μή πηγαίνεις εκεί, Όσκαρ». Αυτό ήταν τό πρώτο όνομά μου. Είπα στην γυναίκα μου ότι δέν έρχομαι κι εκείνη μου είπε: «Έχεις δαιμόνιο, γι' αυτό δέν έρχεσαι στην εκκλησία μου». Της είπα ότι ό Θεός μου τό απαγορεύει. Περιμένω νά μου ειπεί ό Θεός ποιά εκκλησία νά ακολουθήσω.

Μετά από τρεις μήνες, τό 1980, έπηγα στην εκκλησία τών Μεθοδιστών. Ακολούθησα τά μαθήματά τους και σέ έξι μήνες μās έκάλεσε ό πάστορας νά πāμε για βάπτισμα στό ποτάμι. Η ψυχή μου αντιδρούσε και δέν έπηγα. Ο υπεύθυνος της κοινότητας μέ έδιωξε από τήν «εκκλησία» του, όποτε έπηγα στην «εκκλησία» τών Πεντηκοστιανών. Και εκεί άκουσα τά μαθήματά τους. Και έδω όί προετοιμασίες για τίς βαπτίσεις τους, αλλά και πάλι μία φωνή μέσα μου δέν μέ άφηνε νά τούς ακολουθήσω.

Τήν έπομένη, πριν μέ διώξουν κι από εκεί, είχα πάει στην εκκλησία τους. Ήμουν έτοιμος νά μπω μέσα, όντας στό κατώφλιο της πόρτας εισόδου, και αισθάνομαι κάποιο χέρι νά μέ πιάνει από τό σβέρκο. Ήθελα νά τόν ιδω ποίος είναι και γιατί μου απαγορεύει νά μπω στην «εκκλησία» μου. Αλλά δέν μπορούσα νά στρίψω πίσω τό κεφάλι μου και νά κοιτάξω. Ακούω, λοιπόν, μόνο τήν φωνή του:

— Όσκαρ, ό Θεός σ' άγαπά και θέλει νά σέ σώσει, αλλά ή εκκλησία αυτή πού πηγαίνεις δέν είναι ή αληθινή.

— Ποίος είσαι εσύ, κύριε, πού μου απαγορεύεις νά μπω στην «εκκλησία» μου;

— Ο αληθινός Θεός μ' έστειλε, και θά κάνεις ό,τι θά σου ειπώ για νά βρεις τήν σωτηρία σου.

Η αληθινή Έκκλησία του Χριστού είναι μόνο ή Όρθόδοξη. Σ' αυτήν θά πās, νά κατηχηθείς και νά βαπτισθείς για νά σωθείς.

– Καί ἐδῶ στό Κολουέζι ὑπάρχει; Ποῦ θά πάω νά τήν βρῶ;

– Φύγε ἀπ’ ἐδῶ καί βάδισε αὐτό τόν δρόμο. Κοντά σέ μία πλατεία, πλησίον τοῦ ταχυδρομείου εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη ἐκκλησία.

Ἐφυγε ὁ Ὁσκαρ χαρούμενος καί προβληματισμένος μ’ αὐτά πού ἄκουσε ἀπό τόν ἄγνωστο ἐπισκέπτη. Βαδίζοντας συνάντησε μπροστά του δεξιά μία ἐκκλησία. Χωρίς νά σκεφθεῖ πλησίασε στήν πόρτα γιά νά μπεῖ μέσα. Ἀλλά καί πάλι ὁ ἄγνωστος καί δυναμικός ἐκεῖνος ἄνδρας ἐμφανίσθηκε. Τόν ἔπιασε ἀπό τόν σβέρκο καί τόν ἀκίνητοποίησε.

– Ποῦ σοῦ εἶπα νά πᾶς;

– Στήν Ὁρθόδοξη ἐκκλησία, κύριε.

– Αὐτή λέγεται ἐκκλησία τοῦ πάπα. Δέν εἶναι αὐτή ἡ ἀληθινή ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἐβγα ἔξω καί συνέχισε τόν δρόμο εὐθεία. Σέ 700 μέτρα θά βρεῖς μία πλατεία. Ἐκεῖ εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Πράγματι βγήκε ὁ Ὁσκαρ, εἶχε μαζί του κι ἓνα φίλο του προτεστάντη, τόν Συμεών, καί μαζί περπατοῦσαν γρήγορα. Σχεδόν ἀπό τήν χαρά τους πετοῦσαν. Ἐφθασαν στήν ἐκκλησία. Ὁ π. Λάζαρος μοῦ διηγήθηκε ὡς ἐξῆς τήν πρώτη αὐτή επίσκεψη: «Ὅταν ἔφθασα στήν πόρτα, πού ἐκείνη τήν στιγμή ἦταν ἀνοικτή, γονάτισα κάτω καί εἶπα: – Θεέ μου, βοήθησέ με. Ἦλθα ἐδῶ γιατί Ἐσύ μέ ἔφερες. Μετά μπῆκα μέσα, ἡ καρδιά μου σάν νά χόρευε ἀπό χαρά. Αἰσθανόμουν ὅτι δέν πατοῦσα στήν γῆ. Εἶπα στόν φίλο μου ὅτι ἔχω μέσα μου μεγάλη χαρά. Ἐκοίταζα τίς εἰκόνες τῶν Ἁγίων. Μέ ἐκοίταζαν καί οἱ Ἅγιοι σάν νά μοῦ χαμογελοῦσαν. Ἐκείνη τήν στιγμή ἔκαναν τήν ἀκολουθία τοῦ Ἐσπερινοῦ. Μετά βγήκα ἔξω καί κουβέντιασα μέ τόν φίλο μου. Ἐκεῖνος μοῦ εἶπε:

– Ὁ Θεός σέ ἀγαπᾷ καί σ’ ἔφερε ἐδῶ. Αὐτός ὁ ἄγνωστος ἄνδρας σέ ἔδωξε ἀπό τούς προτεστάντες, μετά σ’ ἔδωξε κι ἀπό τήν καθολική «ἐκκλησία» καί ὁ Θεός σέ ἔφερε ἐδῶ. Ὅποτε αὐτή εἶναι ἡ ἀληθινή ἐκκλησία.

– Ἐχω πολλή χαρά στήν καρδιά μου, Συμεών, σάν νά γεννήθηκα δεύτερη φορά.

Μετά ἐπῆγα στό σπίτι μου καί συνομίλησα μέ τήν γυναίκα μου. Τῆς εἶπα ἐπιτακτικά: «Νά ἔλθεις στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία». Τελικά ἐκείνη, ἀφοῦ ἄκουσε ὅλη τήν διήγηση, δέχθηκε καί ἦλθε.

Κάθε Τετάρτη παρακολουθοῦσαμε κατηχητικά μαθήματα μέ δάσκαλο τόν π. Κοσμᾶ ἐπί τρία χρόνια. Τότε ἤμασταν 20 κατηχούμενοι. Τήν 1ην Ἰουνίου 1983 βαπτίσθηκα μέ τήν γυναίκα μου καί τά τρία παιδιά μας. Συνολικά ἐκείνη τήν ἡμέρα βαπτίσθηκαν 350 ἄτομα, διότι εἶχαν ἔλθει ἀπό πολλές γειτονικές ἐνορίες τοῦ Κολουέζι.

Στήν κατάσταση εἶχαν γράφει τελευταῖο τό ὄνομά μου. Τότε εἶπε ὁ π. Κοσμᾶς στόν γραμματέα Ναουέζι, νά μέ γράφει πρῶτον στήν σειρά.

— Πάτερ Λάζαρε, τί αισθάνθηκες τήν ἡμέρα τῆς βαπτίσεώς σου;
 Ὅταν βῆκα ἀπό τό βαπτιστήριο, εἶδα μέ τά μάτια μου ἕνα περιστέρι νά πετᾷ πάνω ἀπό τά κεφάλια τῶν νεοφωτιστῶν ἀδελφῶν. Τό εἶδαν καί ἄλλοι ἀδελφοί.

Τό εἶπα στόν π. Κοσμᾶ κι ἐκεῖνος μου εἶπε:

— Ἐσύ εἶσαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ.

— Ὁ Θεός μ' ἔστειλε ἐδῶ. Ἐγώ δέν ξέρω τίποτε. Αὐτά τοῦ εἶπα.

Ὁ π. Κοσμᾶς μᾶς ἐξήγησε ὅτι τό περιστέρι συμβολίζει τό Ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως συνέβη ὅταν κατῆλθε στήν Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ στόν Ἰορδάνη ποταμό.

Μετά τήν βάπτισή μου μέ κράτησε ὁ π. Κοσμᾶς κοντά του καί μοῦ ἀνέθεσε νά μαγειρεύω τό φαγητό τῶν παιδιῶν τοῦ οἰκοτροφείου. Τότε εἶχαμε οἰκότροφα 70 παιδιά, στά ὁποῖα ἡ Ἱεραποστολή παρείχε τροφή, στέγη, δίδακτρα γιά τά σχολεῖα τους καί ρουχισμό.

— Καί πῶς ἔγινες διάκονος;

— Ὁ π. Κοσμᾶς τό 1985 μέ κάλεσε νά γίνω διάκονος. Ἐγώ ἀρνήθηκα λέγοντάς του, ὅτι εἶμαι ἀνάξιος καί ἁμαρτωλός. Ἐκεῖνος μοῦ εἶπε επίμονα:

— Ἐχω ἐντολή ἀπό τόν Χριστό νά σέ κάνω κληρικό. Πρέπει νά δεχθεῖς. Αὐτό εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ γιά σένα.

Μέ πρότεινε στόν Δεσπότη μας, τόν Σεβ. κ. Τιμόθεο, γιά ν' ἀναλάβω αὐτή τήν ὑψηλή διακονία. Θυμᾶμαι τό ἐξῆς περιστατικό. Ὅταν ἔσκυπα τό κεφάλι μου μπροστά στό Ἅγιο Θυσιαστήριο καί ὁ Δεσπότης ἔβαλε τό χέρι του ἐπάνω μου κι ἄρχισε νά διαβάζει τήν εὐχή, ἄναψε μέσα στήν καρδιά μου μία φλόγα σάν τοῦ κεριοῦ. Εἶχα τότε πολλή χαρά καί παρακαλοῦσα τόν Χριστό νά μή σβήσει αὐτή ἡ φλόγα ἀπό μέσα μου. Σέ λίγο καιρό λιγόστεψε. Παρακάλεσα τόν Χριστό νά μή μοῦ σβήσει τελείως. Μιά φωνή μέσα μου μέ παρηγόρησε λέγοντάς μου ὅτι θά μένει πάντοτε μία μικρή σπίθα. Αὐτή τήν σπίθα τήν αισθάνομαι ἄλλοτε νά μεγαλώνει μέσα μου κι ἄλλοτε νά μικραίνει.

Εἶπαμε ὅτι ὁ μακαριστός ἐπίσκοπος Τιμόθεος δέν ἤθελε νά τόν χειροτονήσει ἱερέα. Ὁ διάκο-Λάζαρος συνέχιζε ὅλες τίς καθημερινές του διακονίες, χωρίς τήν παραμικρή ἀντιλογία. Πλησίαζε τά 60, ἀλλά οὔτε ὁ ἴδιος εἶχε ποτέ λογισμό νά γίνει καί παπᾶς. Ἄλλωστε τό εἶχε πει τόσες φορές στόν π. Κοσμᾶ ὅτι εἶναι ἀνάξιος νά γίνει κληρικός. Κι αὐτό τό ἔλεγε ἀπό τήν βαθειά του ταπείνωση. Τελικά κάτω ἀπό τίς πιέσεις τοῦ διαδόχου του, τοῦ π. Μελετίου, συγκατένευσε ὁ ἅγιος Κεντρῶας καί τό 2002 τόν χειροτόνησε ἱερέα. Τοῦ ἔδωσε ἐντολή νά λειτουργεῖ σέ μία γειτονική ἐνορία τοῦ χωριοῦ Σιέφ Καζέμπε, πού ἀπεῖχε 20 χλμ. ἀπό τό Κολουέζι. Ἄλλοτε μέ τά πόδια καί ἄλλοτε μέ τό ποδήλατο διήνυε αὐτή τήν διαδρομή κάθε Σάββατο μεσημέρι γιά νά φθάσει στήν ἐνορία του, νά λειτουργήσει καί νά διδάξει τό μικρό του ποίμνιο.

Μετά από τόσους πνευματικούς αγῶνες ὁ Θεός τόν ἐχαρίτωσε καί τοῦ ἔδωσε ἀπλόχερα τήν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γί' αὐτό ὅποιος τόν συναντᾷ ἀμέσως ἐντυπωσιάζεται, διότι ἀντικρύζει ἕναν διαφορετικό Κογκολέζο, πού σέ μαγνητίζει μέ τήν γλυκύτητα τοῦ ἠλιοκαμένου προσώπου του. Ἡ ἀπλότητά του εἶναι παροιμιώδης. Ἡ βαθειά του ταπεινώσις καί ἡ πίσις ἀνοίγουν τόν θόλο τοῦ οὐρανοῦ καί φθάνουν στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ ὅλα τά μηνύματά του καί οἱ θερμές προσευχές του. Τόν ἀγαπᾷ λοιπόν ὁ Θεός καί τόν ἀκούει, διότι καί ὁ παπᾶ Λάζαρος Τόν ἀγαπᾷ καί τόν ὑπηρετεῖ μέ ἄκρα αὐταπάρνηση καί αὐτοθυσία. Ὁμοιάζει στήν ἀρετή, στήν ὑπομονή, στήν ἀγάπη γιά τόν Οἶκο τοῦ Θεοῦ μέ τόν Ἅγιο τῆς Ἀθήνας τόν παπᾶ Νικόλαο Πλανᾶ. Εἶναι ἕνας ἀγαθός λευίτης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Συχνά ὁ Προϊστάμενός του τόν ἔστειλε καί σέ ἄλλες ἐνορίες καί μάλιστα σέ μακρινές, χωρίς ποτέ ὁ π. Λάζαρος νά προβάλλει τήν παραμικρή ἀντίρρηση. Ἐπίστευε ὅτι εἶναι στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ καί ἦταν ἀποφασισμένος καί νά πεθάνει ἀκόμη γιά τό ἔργο Του.

Τόν Δεκέμβριο τοῦ 2005 ἔφυγε ὁ παπᾶ Λάζαρος μ' ἐντολή τοῦ Προϊσταμένου του νά κάνει τίς γιορτές τοῦ Δωδεκαημέρου στήν ἐνορία τοῦ Ἁγίου Σάββα τοῦ χωριοῦ Μουτσάτσα, μακριά 200 χιλιόμετρα.

Ὅταν ἔφθασε, λοιπόν, ὁ π. Λάζαρος στήν Μουτσάτσα καί περπατοῦσε γιά τήν ἐκκλησία - λασποκαλύβη, τόν σταμάτησε μία ἄγνωστη γυναίκα πού κρατοῦσε στό χέρι τῆς κι ἕνα παιδάκι περίπου 6 ἐτῶν, τό ὁποῖον περπατοῦσε μέ τά τέσσερα. Τοῦ λέγει:

— Πάτερ, θέλω νά μοῦ κάνεις τό παιδί μου καλά.

— Δέν σέ ξέρω κυρία μου, τῆς εἶπε ὁ π. Λάζαρος. Δέν εἶσαι ἀπό τήν δική μας Ἐκκλησία.

— Ναί, δέν εἶμαι ἀπό τήν Ἐκκλησία σου, ἀλλά ἐσύ εἶσαι ὑπρέτης τοῦ Θεοῦ καί θέλω νά Τόν παρακαλέσεις γιά τήν θεραπεία τοῦ παιδιοῦ μου.

Ὁ π. Λάζαρος, μετά ἀπό πολλές πιέσεις τῆς γυναίκας κι ἐπειδή δέν γνωρίζει νά λέγει ποτέ ὄχι σέ ὅποιον ἄνθρωπο θά ζητοῦσε τήν βοήθειά του, σταμάτησε μπροστά τῆς. Ἄνοιξε τήν βαλίτσα του κι ἔβγαλε τό ἐπιτραχήλιό του καί τό Εὐχολόγιο.

Ἄρχισε νά διαβάσει τούς ἐξορκισμούς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καί τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Μέσα του ἄναψε ὁ πόθος τῆς ἀγάπης του γιά τό δοκιμαζόμενο ἐκεῖνο πλάσμα τοῦ Θεοῦ, τό παράλυτο παιδάκι πού τόν κοίταζε κατάματα καθισμένο μέσα στά κώματα τοῦ δρόμου. Οἱ προσευχές προχωροῦν, ἡ καρδιά του θερμαίνεται καί ξαφνικά σταματᾷ τό διάβασμα καί λέγει μέ θεία προσταγή στό παιδί:

— Στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγώ ὁ ἀνάξιος καί ἁμαρτωλός δούλος τοῦ Θεοῦ Λάζαρος ἱερεύς, σέ διατάζω νά σηκωθεῖς καί νά περπατήσεις.

Ἐδῶ πλέον δέν ἠμπορεῖ ἀνθρώπινη γλῶσσα νά περιγράψει τό μεγαλεῖο τῆς Πίστεώς μας καί τήν ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ καί Πλάστου μας. Τό παιδάκι ἄρχισε νά στηρίζεται στά πόδια του καί νά σηκώνεται ὀρθιο. Τό θαῦμα ἦτο μία πραγματικότης. Τό παιδί σήμερα καίρει ἄκρας ὑγείας, πηγαίνει στό σχολεῖο καί ἀκολουθεῖ μέ τήν μητέρα του τίς κατηχήσεις τῆς Ἐκκλησίας μας. Στό μεγαλοκῶρι Μουσάτσα ἔχει παντοῦ διαδοθεῖ ἡ θαυμαστή αὐτή εἰδησις τῆς θεραπείας τοῦ παιδιοῦ. Ἐπιδιώκουν νά τό ἴδουν οἱ ἄνθρωποι καί τρέχουν νά τό ἐρωτοῦν νά τοῦ εἰπεῖ τό ἴδιο πῶς ὁ ὀρθόδοξος παππούλης τό σήκωσε ἀπό τό κῶμα.

— Πάτερ Λάzarε, θυμᾶσαι κάποια ἄλλη ἱστορία ἀπό τή ζωή σου νά μου διηγηθεῖς;

— Κάποτε μέ ἔστειλε ὁ θεοφιλέστατος κ. Μελέτιος σέ μία ἐνορία νά λειτουργήσω. Ἐκεῖ ἡ ἐκκλησία ἦταν ἀκόμη χορτοκαλύβα. Πρώτη μου δουλειά, τό ἀπόγευμα πού ἔφθασα ἐκεῖ, ἦταν νά βάλω ἓνα σεντόνι πάνω ἀπό τό τραπέζι πού θά χρησιμεύσει γιά Ἁγία Τράπεζα, γιά νά μή πέφτουν χόρτα ἢ ζωῦφια ἐπάνω στό τραπέζι. Μετά νά τοποθετήσω στό τέμπλο, πού ἦταν 4-5 πάσσαλοι, χάρτινες εἰκόνες, νά στρώσω μέ καλύμματα πού ἔφερα μαζί μου στά δύο τραπέζια (Προσκομιδῆς καί Ἁγίας Τραπέζης) καί μετὰ νά κάνω τόν Ἑσπερινό.

Κατά τό δικό τους τυπικό, μετὰ τόν Ἑσπερινό, οἱ Χριστιανοί, ἀλλά καί πολλοί κάτοικοι τοῦ χωριοῦ κι ἀπό ἄλλες ἐκκλησίες μαζεύονται ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησία, ἀνάβουν φωτιά, κάθονται τριγύρω κι ἀκοῦν τά μαθήματα τοῦ ἱεραποστόλου. Ἐπιστρέφουν ἀργά στά σπίτια τους γιά ξεκούραση. Τό πρωῖ στίς 7 εἶναι ὅλοι σχεδόν στήν ἐκκλησία.

Ἐ ο π. Λάzarος συνέχισε νά διηγεῖται:

— Ἐτοιμάσθηκα τό πρωῖ νά λειτουργήσω. Μπήκαμε κανονικά στήν θεία Λειτουργία. Ἄρχισε ἔξω μία δυνατή νεροποντή. Τά ντουβάρια τῆς ἐκκλησίας - χορτοκαλύβας, κτισμένα ἀπό ἄψητους πλίνθους, ἤδη εἶχαν διαποτισθεῖ ἀπό τήν βροχή. Καί τό κακό δέν ἄργησε νά γίνει. Τό ἀνατολικό ντουβάρη σωριάσθηκε κάτω κι ἔπεσαν πολλοί πλίνθοι ἐπάνω στήν «Ἁγία Τράπεζα», τήν στιγμή πού εἶχε ἐπιτελεσθεῖ ἡ Θεία Ἐναφορά. Καί, ἀλλοίμονο, ἔπεσε κάτω τό Ἅγιο Ποτήριο μέ τήν Θεία Κοινωνία!

Ἐ ο π. Λάzarος ἐξεπλάγη ἀπό τό κακό πού τόν βρῆκε. Ἄρχισε νά κλαίει. Σίγουρα, σκέφθηκε, αὐτό ἦταν ἔργο τοῦ σατανᾶ. Καί τώρα τί θά κάνει, πού τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶχε διαποτίσει τοῦς ἤδη βρεγμένους πλίνθους, πού εἶχαν διαλυθεῖ; Σκέφθηκε λίγο καί πῆρε τήν ἀμετάκλητη ἀπόφαση. Ἐφαγε μέ τίς χουφτες του περί τά δύο κιλά λασπωμένο κῶμα, ὅπως ὁ ἴδιος μου εἶπε!

Δέν ἔπαθε φυσικά τίποτε, ἀφοῦ ἀνάμεσα στά λασπωμένα κῶματα εἶχαν εἰσχωρήσει οἱ σάρκες τοῦ Ζωοδότου τῶν ψυχῶν μας Ἰησοῦ Χριστοῦ!

Μιά άλλη φορά προσκλήθηκε νά λειτουργήσει στην ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τοῦ χωριοῦ Τσιαμουτέντε, πού ἀπέχει 17 χλμ. ἀπό τό Κολουέζι. Στήν ὥρα τῆς Θείας Κοινωνίας πολλοί χριστιανοί, κυρίως τά μικρά παιδιά παρατάχθηκαν νά κοινωνήσουν. Ἐνας ἔφηβος, μετὰ τήν Θεία Κοινωνία, ἐπειδή ἦταν ἄρρωστος, στό μέσον τοῦ ναοῦ ἔκαμε ἐμετό! Εἶδε τό φοβερό αὐτό γεγονός ὁ π. Λάζαρος καί ἄρχισε νά κλαίει. Ἐφῆσε τό Ἅγιο Ποτήριο στήν Ἁγία Τράπεζα. Ἐδωσε ἐντολή κανεῖς νά μή πλησιάσει ἐκεῖ. Ἐφῶς τελείωσε τήν Λειτουργία καί κατέλυσε τήν Θεία Κοινωνία, ἔτρεξε καί μέ τήν γλῶσσα του ἔγλυψε καί καθάρισε τό δάπεδο τῆς ἐκκλησίας, ἐνῶ οἱ χριστιανοί του τόν κοιτοῦσαν ἐκστατικοί!

Ἐκεῖ, λόγῳ φτώχειας καί κακῆς συνήθειας, ἡ κλοπή εἶναι παντοῦ φοβερά διαδεδομένη. Φοβᾶται ὁ γείτονας τόν διπλανό του κι ὁ προϊστάμενος τόν ὑπάλληλό του. Ἐτσι καί ὁ π. Λάζαρος, σκέφθηκε νά κρατάει γιά ὕπνο καί ξεκούραση τά 12 κασιόκια του μέσα στό σπιτάκι του, πού ἔχει χωμάτινο δάπεδο καί 2-3 κρεβάτια. Μοῦ εἶπε ὅτι τά διατρέφει σέ γειτονικά χωράφια, ὄχι γιά νά τά σφάζει, ἀλλά κατά καιρούς νά τά πουλάει καί μέ τά χρήματα αὐτά νά πληρώνει τά δίδακτρα γιά τά ἐγγόνια του.

Ἐνα πρωῖνό ἐπῆγε στό γειτονικό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου νά λειτουργήσει, ἐνῶ ἡ γυναίκα του εἶχε φύγει ἀπό τίς 5 τό πρωῖ στό χωράφι, μακριά 15 χλμ. νά σκάψει. Κλέπτες, προφανῶς γείτονες, ἔκλεψαν τά κασιόκια, ἀφῶς δέν ὑπῆρχε κανεῖς στό σπίτι. Ἐπέστρεψε ἀπό τήν Λειτουργία ὁ π. Λάζαρος. Δέν βρῆκε τά κασιόκια του. Γονάτισε σέ ἱκεσία καί προσευχή. Τό ἀπόγευμα ἐπῆγε νά κάνει τόν Ἑσπερινό. Ἐπέστρεψε σπίτι του καί ἐξεπλάγη. Ὅλα τά κασιόκια του ἦταν μέσα στό σπίτι. Δέν ἔμαθε ποιός τά ἐπῆρε καί ποιός τά ἔφερε. Φαίνεται ὅτι ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, προστάτης τῆς Μονῆς, ἀποδείχθηκε καί προστάτης καί τῆς περιουσίας τοῦ π. Λαζάρου!

Ἡ παπαδιά του, Μαρία τό ὄνομα, ἔπασχε χρόνια ἀπό ὑψηλή πίεση. Μέ τά 100 δολλάρια μισθό τοῦ π. Λαζάρου, θά ἔπρεπε κάθε ἡμέρα νά ἀγοράζουν καί τά φάρμακα τῆς κ. Μαρίας. Ἐνα ἀπόγευμα ἡ πίεσις εἶχε φθάσει στό 24. Ὁ π. Λάζαρος, δοσμένος ἀκλόνητα στόν Θεό, ἐπῆρε τήν παπαδιά του καί ἐπῆγαν στήν μονή τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου. Γονάτισαν μπροστά στήν εἰκόνα του. Μέ δάκρυα καί προσευχές τόν παρακαλοῦσαν γιά τήν θεραπεία τῆς ἀπό τό βράδυ ἐκεῖ μέχρι τό πρωῖ. Καί ὁ Ἅγιος ἔκαμε τό θαῦμα του. Τό πρωῖ ἡ παπαδιά τελείως ὑγιής ἐπῆγε στό σπίτι τῆς, ἐπῆρε τήν τσάπα τῆς κι ἐπῆγε στό χωράφι. Αὐτή ὅμως ἡ ἀρρώστεια κάποια ἡμέρα μέ θέλημα Θεοῦ ὠδήγησε τήν παπαδιά στήν αἰώνια ἀνάπαυση. Ὁ π. Λάζαρος συνεχίζει τούς ἀγῶνες του, ἀπό τό 2007 μόνος του, χωρίς ποτέ νά διαμαρτύρεται γιά κάτι ἀπέναντι στόν Θεό. Τά παιδιά του, τά ἐγγόνια του, τοῦ ζητοῦν χρήματα γιά τά σχολεῖα τους, ροῦχα, τρόφιμα. Κι ἐκεῖνος τούς λέγει: «Θά ζήσουμε μ' αὐτά τά χρήματα πού μᾶς δίνει κάθε μῆνα ὁ Θεός».

– Πάτερ Λάzarε, πές μου κάτι άλλο νεώτερο πού σου συνέβη.

– Πάτερ, μου, τί νά ειπῶ; Κάνω κάθε ἡμέρα πολλή προσευχή γιά τούς πεθαμένους. Ἔρχονται πολύ συχνά στόν ὕπνο μου οἱ ἱερεῖς μας πού ἔχουν ἀπέλθει ἀπ’ αὐτόν τόν κόσμο, ὁ π. Γεράσιμος, ὁ π. Φώτιος, ὁ π. Νεκτάριος, ὁ διάκο Ζηνόβιος πού τόν ἐτεμάχισαν οἱ μάγοι, ὁ διάκο Δανιήλ καί πολλοί ἀποθαμένοι χριστιανοί μας καί μοῦ ζητοῦν βοήθεια. Μία νύκτα ἤλθαν στόν ὕπνο μου, ὅλοι μαζί οἱ ἀποθαμένοι ἱερεῖς μας καί μοῦ ζητοῦσαν φαγητό. Τούς λέγω ὅτι μόνο τσάι ἔχω καί τίποτε ἄλλο. «Ἦχι τσάι, προσευχή κάνε μας. Ἔχουμε πολλή ἀνάγκη». Μοῦ ἔλεξαν.

Τήν ἡμέρα τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ 2014 λειτούργησε ὁ π. Λάzarος μέ τούς ἄλλους δέκα περίπου ἱερεῖς καί 2-3 διακόνους τῆς ἐπισκοπικῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στό Κολουέζι.

Μετά τό πέρας τῆς Λειτουργίας, ἤλθε στό κτίριο τῆς Ἱεραποστολῆς μας, νά πιεῖ ἕνα τσάι, διότι εἶναι καί πολύ φιλάσθενος. Συνομίλησε μέ τόν Ἑλληνα ἀγιορεῖτη ἱεραπόστολο ἱερομ. π. Β.. Κατόπιν μέ πλησίασε ὁ π. Β. καί μοῦ εἶπε:

– Πάτερ, αὐτός ὁ παπᾶ Λάzarος εἶναι ἅγιος.

– Τό ξέρω, ἀλλά ἐσύ πῶς τό κατάλαβες;

– Καθώς πρό ὀλίγου συνομιλούσαμε ἔβγαινε ἀπό πάνω του μία ἔντονη εὐωδία. Πλησίασέ τον καί θά ἴδεις πῶς εὐωδιάζει ἀπό τήν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πού ἔχει στήν καρδιά του!

Θά συνεχισθεῖ ἡ ἀναζήτησις καί ἄλλων θαυμασῶν γεγονότων ἀπό τήν ζωή τοῦ ἁγιασμένου Κογκολέζου π. Λαζάρου, ὁ ὁποῖος καθημερινά ἀναλίσκεται σέ προσευχή γιά τόν λαό του καί γιά τούς ἀποθαμένους χριστιανούς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τοῦ Κογκό.

Μοναχός ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΗΣ

Ἐπιτομή Πιλλᾶ

ΜΝΗΜΗ ΔΙΚΑΙΟΥ

Γιά τήν κοίμηση τοῦ μοναχοῦ Μωϋσέως Ἁγιορείτου (1.6.2014)

μακαριστός Γέρον Μωϋσῆς Ἁγιορείτης (κατά κόσμον Ἰωάννης Μαυρίκης) γνωστός ἀνά τό πανελλήνιον γιά τίς ἐμβριθέστατες καί λίαν ψυχοφελεῖς ὁμιλίες του καί τά πνευματικώτατα καί καλαίσθητα βιβλία του, ἐδιάβη ὕστερα ἀπό πολύχρονη καί ἐπώδυνη ἀρρώστεια, τά σύνορα αὐτοῦ τοῦ κόσμου· μετετέθη στίς φωτεινές, μακάριες μονές τῆς ἄνω βασιλείας τά χαράματα τῆς πρώτης Κυριακῆς τοῦ Ἰουνίου τρέχοντος ἔτους· μέρας τοῦ Κυρίου καί μέρας μνήμης τῶν 318 Πατέρων τῆς Ἀ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου.

Ταπεινός, εὐγενέστατος καί καλοπροαίρετος εἶχε πάντα τή συνήθεια ν' ἀπαντᾷ σύντομα στίς ἐπιστολές ἤ γιά τά βιβλία πού ἔπαιρνε ἀπό διάφορους μέ λόγο σύντομο ἀλλά στιβαρό καί περιεκτικό.

Ἐπιτηδέων καί καλκέντερος μελετητής καί συγγραφέας, ὁ μακαριστός Γέροντας ἄφησε μιά μεγάλη πνευματική κληρονομιά γιά ὅλους μας: τό γνήσιο μοναχικό καί ὀρθόδοξο ἦθος του καί τό πλουσιότατο συγγραφικό του ἔργο, πού ἀριθμεῖ γύρω στά 50 βιβλία – μεστά θείας σοφίας καί χριστιανικῆς ἀγάπης. Μνημειῶδες ἔργο τοῦ ὀσίου Γέροντα ἦταν ἡ πολύτομη σειρά ὅπου ἐξιστόρησε προσεκτικά καί μέ ἀκρίβεια τόν βίο καί τήν πολιτεία τῶν ἁγιορειτῶν μοναχῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα.

Συχνή καί συνήθης φράση στά ἐπιστολιμαῖα γραψίματά του ἦταν ἡ φράση «σᾶς μνημονεύουμε». Μιά φράση ἀπλή πού πιστεύω ὅτι φέρωνε τό ἠθικό μας. Τώρα μέ τήν ἐκδημία του τόν μνημονεύουμε καί θά τόν μνημονεύουμε καί στό μέλλον ἂν καί πάλι αὐτός θά ἔχει πάλι τήν πρωτιά στό φῶς τῆς οὐράνιας βασιλείας, ὅπου ἡ καλή καί ἁγία ψυχή του ἔχει πετάξει.

Μιά ὥραία, ἄγρυπνη ἀκάματη φωνή καί συνείδηση τῆς Ὁρθοδοξίας ἐσίγησε. Ὁ Γέρον Μωϋσῆς ἀνέβηκε τή σκάλα τῆς προσευχῆς καί τοῦ μαρτυρίου κι ἀποδόθηκε στό φῶς τοῦ Χριστοῦ τό ἀνέσπερο, πού μιά ζωὴν ἐπόθησε.

Ὁ βιωμένος λόγος τοῦ Θεοῦ καί ὁ Σταυρός τοῦ πόνου συναρμοσμένοι στή σύντομη ζωὴ του ἀφήνουν ἀνεξίτηλα χνάρια μνήμης ἀγαθῆς καί μαρτυρίου γιά τόν Κύριο.

Ἐκεῖνος στήν πρώτη γραμμῇ, ντυμένος τό σχῆμα τό ἀγγελικό, στό

πάντερπνο περιβόλι τῆς Παναγίας κι ἐμεῖς στὸν κόσμο τῆς τύρβης, τὸ δύσκολο καὶ μάταιο καὶ τρικυμισμένο, ἐπικοινωνοῦσαμε μαζί του μέσ' ἀπὸ τὰ ὑπέροχα βιβλία του μέ τὸν καίριο, λιτό καὶ ἀγαπητικό λόγο τῆς γραφίδας του.

Δέν ἦταν μόνο τὸ ἀγγελικό σχῆμα του πού μᾶς ἐνέπνεε, ἦταν καὶ ὁ λιτός καὶ μετρημένος λόγος κι ἡ συμπεριφορά του, ἡ ἀπλότητα καὶ ἡ καταδεκτικότητα του. Τὸ τηλέφωνο ἀκόμα, μέ τὸ ὁποῖο συχνά ἐπικοινωνοῦσαμε, ἔχει τώρα σιγήσει. Τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου ἐτούτου παρῆλθε, μένει τώρα τὸ στίγμα τοῦ αἰώνιου φωτός, τῆς θείας πληγῆς καὶ τοῦ θείου ἔρωτος πού μᾶς ἄφησε κι ἡ ἀγάπη του πού ἤξερε νά προσεύχεται καὶ ν' ἀγρυπνᾷ καὶ νά γράφει τὰ ὠραῖα τοῦ Θεοῦ πού θά μένουν.

Ἀφήνει πίσω του ἕναν ὠραῖο χριστιανικό βιωμένο λόγο μιᾶς δύσκολης ἐπίγειας πορείας σάν παρακαταθήκη, γιὰ νά καταφεύγουμε σέ αὐτὴν καὶ νά ξεδιψοῦμε οἱ ὁδοιπόροι τῆς ζωῆς. Καὶ ταπεινά τὸν μνημονεύουμε. Οἱ ἅγιοι ἄγιοι, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πού ἱστορήσανε τὸν βίο τους, ὅπως ὁ Ἅγιος Γεώργιος Καρσλίδης, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, ὁ Ἅγιος Σάββας τῆς Καλύμνου ἄς πρεσβεύουν γιὰ τὴν ψυχὴ του, περιμένοντάς τον ἐκεῖ μέσα στὸ φῶς τῆς αἰώνιας βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὅπου ἐνοικοῦν εἰς τὸν αἰῶνα.

Μέσα στὸ πλούσιο συγγραφικό του ἔργο, πού ξεκινᾷ ἀπὸ ὀμιλίες πάνω σέ πνευματικά ζητήματα γιὰ πλεῖστα ὅσα θέματα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ λατρείας, περνάει μέσ' ἀπὸ ἱστορικές ἀναδιφῆσεις γιὰ πρόσωπα καὶ τόπους τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ καταλήγει σέ πλήρεις καὶ ὠραιότητες μονογραφίες γιὰ ὅσες μορφές τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς νεώτερης Ἑλλάδος, ιδιαίτερη θέση ἔχουν καὶ τὰ ποιητικά γυμνάσματα πού κατὰ καιροὺς ἔχει ἐκδώσει.

Στὴν ποίησή του ἐκφράζει σ' ἐλεύθερο, ἀλλὰ μουσικό στίχο, τὰ βιώματα καὶ τίς ἀνησυχίες του μέσ' ἀπὸ μιὰ ἰσόβια διαρκὴ πάλη μέ τὸ θεῖο. Ἐκφράζει ἐπίσης τοὺς προβληματισμούς του γιὰ τὴν ὀδυνηρὴ μεταπτώτικὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ σύγχρονη πνευματικὴ σύγχυση κι ἄλλοτε ἀναπαύεται κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιό τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ μέσ' ἀπὸ πρόσωπα ἁγιασμένα καὶ τόπους ἱερούς πού ἔχει ἐγκαταβιώσει ἢ ἐπισκεφθεῖ.

Οἱ στίχοι του ἀποπνέουν ἕνα γνήσιο ἄρωμα ὀρθοδοξίας, πίστες καὶ ἀγάπης καὶ χαρακτηρίζονται γιὰ τὴ λυρική πνοή, τὴν ἀπλότητα, τὴν καθαρότητα καὶ γνωμικότητα καὶ συχνά ἀπὸ μιὰ γλωσσικὴ εὐρηματικότητα. Καίρια μοῦ φαίνεται εἶναι ὅσα σημειώνει γιὰ τὴν ποίηση τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος, ὁ Θεσσαλονικιὸς φιλόλογος καὶ ποιητὴς Ἱ. Α. Νικολαΐδης: «Τὰ ποιήματα τοῦς πατρός Μωϋσῆ ἔχουν ἕνα ζωηρὸ ἐσωτερικὸ παλμό, μιὰ κίνηση, μιὰ ἐγρήγορση, ἕνα πέταγμα πρὸς τὰ πάνω, χωρὶς νά λείπει καὶ ἡ ὀριζόντια διάσταση στὸ χῶρο καὶ στὸν χρόνος[...] Πρόκειται γιὰ μιὰ μοντέρνα ποίηση πού σπάει τὴ συνήθη ἐκφραστικὴ καὶ μέ τούς φασματικούς συμβολισμούς της ἀποδίδει τὴν ἀνθρώπινη τραγικότητα».

τητα. Έχει τόσο πυκνό λόγο πού συνδυάζει τή μεταρσίωση τοῦ ἀναχωρητῆ μέ τή γλυκύτητα τῆς ἐλληνικῆς φύσης, καθώς καί μέ τήν ἱστορία». Κλείνοντας τό φτωχό αὐτό σημεῖωμα γιά τόν ἀξιομακάριστο Γέροντα ἀντιγράφουμε ἕνα πολύ σύντομο ποίημα του ἀπό τήν συλλογή του «Ἀθωνικά ποιήματα» (1995):

Εἶναι καιρός νά σωπάσω
δέν ἔχω κάτι ἄλλο νά πῶ
καί κάτι νά προσθέσω
ὅταν ὅλα σωπαίνουν μιά μέρα
καλύτερα νά μάθω νά κλαίω
νά προσεύχομαι δίχως λόγια
νά καθῶ γιά νά σᾶς βρῶ
ἀδελφοί σκοτωμένοι
ἀπ' τίς σφαῖρες τῶν λόγων μου

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ

Φιλόλογος

Ἐλευθέριου Χ. Οἰκονομάκου

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΕ ΚΑΙΡΟΥΣ ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗΣ ΥΣΤΕΡΙΑΣ (Δ')

Τό διακύβευμα

εταξύ τῶν ἀρχέγονων ἐννοιῶν περί ἀνθρώπου, τίς ὁποῖες πασχίζει νά ἀναθεωρήσει ἡ εὐρωπαϊκὴ μας κουλτούρα, εἶναι καί αὐτή, πού βασίζεται στή διαφορὰ φύλλου γιά νά διαχωρίσει τίς ἀνθρώπινες δραστηριότητες σέ ἀνδρικές ἢ γυναικεῖες. Προβάλλεται δέ ὡς «ἐπιστημονικά τεκμηριωμένη διαπίστωση» ὅτι ὁ τονισμός αὐτός ἀποτελεῖ «σεξισμό», (διακρίσεις μέ βάση τό φύλλο), πού ἀδικεῖ τή γυναίκα καί εὐνοεῖ τόν ἄνδρα. Ἡ «προνομιακή» δέ θέση τοῦ ἄνδρα ὁδηγεῖ σέ «κοινωνικό ἀποκλεισμό» τή γυναίκα, καί προκαλεῖ τό φεμινιστικό κίνημα σάν ἐχθρικό κάστρο, πού πρέπει νά ἀλωθεῖ. Ἡ γυναίκα καλεῖται νά ἀπαλείψει τό στίγμα τῆς «ἀπαξίας», μέ τό ὅποιο ἡ παράδοση, κατά τούς ἀναθεωρητές, τήν ἔχει σημαδέψει! Νά παλέψει γιά ἐνεργότερη ἐμπλοκή τῆς στό στίβο τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἐπιχειρηματικότητας, τῆς καριέρας. Νά διεκδικήσει «θέσεις πολιτικῆς εὐθύνης καί ἐκπροσώπησης σέ ἐθνικό καί διεθνές ἐπίπεδο». Αὐτός εἶναι καί ὁ στόχος ποικίλων ΜΚΟ καί κυβερνητικῶν ὀργανισμῶν, ὅπως, στήν Ἑλλάδα, ἡ Γενική Γραμματεία Ἰσότητας τῶν Φύλλων, (ΓΓΙΦ) ἢ τό Κέντρο Ἐρευνῶν γιά Θέματα Ἰσότητας (ΚΕΘΙ). Τέτοιοι ὀργανισμοί ἔχουν καθιερωθεῖ σέ σύγχρονα κράτη, ὡς καρποί συντονισμένων δράσεων ἀπό «προοδευτικά» λόμπι σέ κυβερνήσεις, κόμματα, συνδικάτα, κοινωνικούς φορεῖς καί θεσμούς.

Ἀπό τίς ἡγέτιδες τοῦ φεμινιστικοῦ κινήματος στήν Εὐρώπη, ἡ Βρετανή Lesley Abdela ἔχει κωδικοποιήσει τούς ἀνασχετικούς παράγοντες, πού, κατ' αὐτήν, κρατοῦν τή γυναίκα στό περιθώριο τῶν εὐθυνῶν τοῦ πολιτικο-οικονομικοῦ γίνεσθαι, ὡς ἑξῆς (ΚΕΘΙ 2005): α) «Ἐμφυλα» (σ.σ. αὐτά πού ἐξαρτῶνται ἀπό τό φύλλο) στερεότυπα συμπεριφορῶν, δράσεων, προκαταλήψεων. β) Δομές κοινωνικῆς ἐπιρροῆς, στίς ὁποῖες δέν ἔχουν πρόσβαση οἱ γυναῖκες, (σ.σ. π.χ. ὁ κλῆρος). γ) Στέρηση πόρων γιά τίς γυναῖκες λόγω περιορισμένης πρόσβασίς τους στά κονδύλια. δ) Ἑλλειψη αὐτοπεποίθησης, (σ.σ. ἀπαξιώτικος χαρακτηρισμός γιά τή γυναίκα, πού ἔχει τυχόν διαφορετική προσέγγιση ἀπό τήν κ. L.A.). ε) Στενότητα χρόνου λόγω τοῦ «στερεότυπου» γυναικεῖου ρόλου, πού τίς φορτώνει ὑπέρμετρα μέ οἰκογενειακές ὑποχρεώσεις, δυσχέρεια, δηλαδή, στό συνδυασμό ἐπαγγέλματος καί οἰκογένειας. στ) Λιγότερες

εὐκαιρίες καί πολλά ἐμπόδια στήν καριέρα τους (σ.σ. π.χ. ἐγκυμοσύνες, ἐπιφυλάξεις προϊσταμένων ὡς πρός τήν ἀποδοτικότητα τους, κτλ.).

Ἰδέες, σάν τίς παραπάνω, ἔχουν διαποτίσει τόν τρόπο σκέψης τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν. Ἔχουν ἐπιβάλλει πολιτικές καί ἔχουν πυροδοτήσει ἐξελίξεις. Ἡ μορφή τοῦ κόσμου ἀλλάζει. Ἡ παρουσία τῆς γυναίκας στή λεγόμενη δημόσια δράση εἶναι καταλυτικά πιά ἔντονη τώρα, ἀπ' ὅ,τι παλιότερα. Ὑπάρχουν τομεῖς, πάλαι ποτέ ἀνδροκρατούμενοι, στούς ὁποίους ἡ ἀνδρική παρουσία ἔχει ἐλαχιστοποιηθεῖ σέ λίγο θά ἀποτελεῖ εἶδηση! Ὑπάρχει βέβαια ἡ ἔνσταση ὅτι στά ὑψηλά κλιμάκια μελέτης καί λήψης ἀποφάσεων ἡ ἀναλογία ἀνδρῶν - γυναικῶν ἐξακολουθεῖ νά γέρνει πρός τήν πλευρά τῶν ἀνδρῶν: πολύ ἀπέχει ἀπό τό «ιδανικό» 50-50%. Ὅσον ἀφορᾷ τή θέση τῆς Ἐκκλησίας στή ζύμωση αὐτή, ἡ διαπίστωση εἶναι ὅτι, ἀπλά, δέν λαμβάνεται ὑπόψη. Ὁ «διακριτικός ρόλος», πού προβλέπεται γι' αὐτήν στίς «πολιτικῶς ὀρθῶς δομημένες» κοινωνίες μας, δέν ἐπιτρέπει στό μήνυμά Της νά ἔχει τή ρυθμιστική βαρύτητα στή ζωή, πού εἶχε κάποτε. Ποιό ὅμως εἶναι τό μήνυμα αὐτό;

Καί' ἀρχήν, ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ καί τή γυναίκα ὡς πλάσμα «καί' εἰκόνα Θεοῦ» πλάσμενο· προικισμένη, δηλαδή, μέ ἰκανότητες, ὅμοιες μέ ἐκεῖνες τοῦ ἀνδρα. Οἱ διαφορές στίς ἐπιδόσεις της, σέ σχέση μέ τοῦ ἀνδρα, πού ὀφείλονται στήν ψυχοσωματική της ἑτερότητα, (ἐκτός βέβαια τῆς γενετήσιας σφαίρας), εἶναι ποσοτικές καί ὄχι ποιοτικές: μπορεῖ νά κάνει, σέ μικρότερη ἢ μεγαλύτερη ποσότητα, ὅ,τι καί ἐκεῖνος, μέ τήν ἴδια ἐπιτυχία... ἢ ἀποτυχία! Στό πλαίσιο αὐτῆς τῆς ἀρχῆς βλέπουμε τήν Ἁγία Γραφή καί τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας νά προβάλλουν ἐγκωμιαστικά, ὡς ὑποδείγματα, γυναικεῖες μορφές, πού μέ ἀγάπη γιά τή μόρφωση καί τήν ἀνάληψη εὐθυνῶν περί τά κοινά, ἔκαναν δημόσιες παρεμβάσεις καί ἀνέλαβαν πρωτοβουλίες, πού ὠφέλησαν τό λαό. Ἡ Ἐκκλησία πάντως δέν πατρνάρει συνειδήσεις. Ἀφήνει ἐλεύθερους καί τόν ἀνδρα καί τή γυναίκα, νά ρυθμίσουν τή ζωή τους. Καί θεωρεῖ τή δημόσια δράση θεμιτή ἐπιλογή καί γιά τά δύο φύλα.

Μιά ἀπό τίς ἐστίες σύγκρουσης τῆς Ἐκκλησίας μέ τά ἑτερόκλητα ἀνατρεπτικά ρεύματα τῶν καιρῶν μας, εἶναι ὅτι αὐτά ἀπονέμουν αὐθαίρετα ἀπόλυτο καί αὐτόνομο κῦρος στά λεγόμενα «ἀτομικά δικαιώματα». Ἡ Ἐκκλησία σέβεται τά δικαιώματα αὐτά, τά θέλει ὅμως νά λειτουργοῦν ἱεραρχημένα μέσα στά πλαίσια τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ γιά τόν κόσμο. Ἔτσι, ἐνῶ θεωρεῖ ἀπαραβίαστο δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου τήν ἐλευθερία καί τήν εὐθύνη νά ρυθμίζει τήν πορεία του, ὡς στοιχείου τῆς «καί' εἰκόνα Θεοῦ» κατασκευῆς του, ἔχει χρυσό κανόνα Της τή ρήση τοῦ Ἁπ. Παύλου: *«Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ»* (Α' Κορ. 1' 23). Εἶμαι δηλαδή ἐλεύθερος νά ἐπιλέξω ὅ,τι θέλω. Ἀλλά πρέπει νά ἐλέγξω, σέ τί βαθμό αὐτό, πού θέλω παρορμητικά, μπορεῖ νά σταθεῖ ὡς ἀγαθό, σέ κάποια ἀντικειμενική, πάνω ἀπό μένα, τάξη πραγμάτων ἀγαθῶν. Κατά τούς σύγχρονους ἀνατροπείς, μέ ἓνα τέτοιο ἔλεγχο ἀπεμπολῶ τήν ἐλευθερία μου,

γιατί, κατ' αὐτούς, δέν ὑπάρχει καμιά ὑπέρτερη ἐμοῦ τάξη πραγμάτων. Ὅποια δέ καί ἂν εἶναι ἡ ἐπιλογή μου, (...ἐκτός ἐκείνης τοῦ ἐλέγχου, φυσικά!), εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ τό «ἀπόλυτο ἀγαθό», ὡς γέννημα τῆς «ἄκρας αὐτο-αγαθότητας», πού εἶναι ἡ ἐλευθερία μου!

Ἡ χριστιανική βιοθεωρία ἐπισυνάπτει στήν ἄσκηση ἀπό τόν ἄνθρωπο «ἀτομικῶν του δικαιωμάτων», καί κάποια διακυβεύματα, βλ. τίς ἐπιφυλάξεις τοῦ Ἁγ. Παύλου «... οὐ πάντα συμφέρει οὐ πάντα οἰκοδομεῖ...». Τί λοιπόν θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ ὡς διακύβευμα στήν καθ' ὅλα θεμιτή ἔντονη παρουσία τῆς γυναίκα στήν ἀρένα τῆς δημόσιας δράσης; Ἡ φράση «οὐ πάντα οἰκοδομεῖ» μᾶς ὀδηγεῖ συνειρμικά στήν ἔννοια μιᾶς οἰκοδομῆς, ἐνός κτίσματος. Καί τέτοιο «Κτίσμα», πού ἀρχίζει στή γῆ, ἀλλά ὑπερβαίνει τά γήινα, εἶναι «ὁ Λαός ὁ κτιζόμενος» (Ψαλμ. ρά' 19). Οἱ ἀλλεπάλληλες δηλαδή γενιές, πού γεννιοῦνται, καλλιεργοῦνται, ὠριμάζουν γιά νά καταρτίσουν τό ἀνθρώπινο γένος. Καί ὅπως γιά τά μεγάλα ἔργα στήνονται ἐργοτάξια, ἔτσι καί «ὁ Λαός», πού κτίζεται, θέλει καί αὐτός τά δικά του «ἐργοτάξια»: τίς οἰκογένειες. Ἀπό αὐτές πηγάζει καί ρέει διά τῆς ἱστορίας πρὸς τήν αἰωνιότητα. Μιά πορεία ἐν δυνάμει μακαρία, κατά τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ, μέ τή βίωση ὅμως αὐτῆς τῆς μακαριότητας νά ἐξαρτᾶται καί ἀπό τήν ἀνθρώπινη προαίρεση.

Ἡ Ἐκκλησία προβάλλει σέ ὅσους ἐπιλέγουν τόν ἔγγαμο βίο, ἄνδρες καί γυναῖκες, ὡς διακύβευμα τῶν ἀποφάσεών τους, σχετικά μέ τή δραστηριότητά τους, τό συμφέρον τῆς οἰκογένειας πού ἀποφάσισαν νά κάνουν. Στό σημεῖο αὐτό καταθέτω μιᾶ σχετική παραίνηση τοῦ μακαριστοῦ π. Ἐπιφανίου Θεοδοωροπούλου, ὅπως τή διέσωσε κάποιος φίλος. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν, νέος τότε καί φιλόδοξος ἐπιστήμονας (ὁ φίλος) ἀποφάσισε, μέ σύμφωνη γνώμη τῆς συζύγου του, νά πᾶνε οἰκογενειακῶς στό ἐξωτερικό γιά νά κάνει ἀνώτερες σπουδές. Ὑπῆρχαν ἤδη παιδιά. Λίγο πρὶν ἀναχωρήσουν ἐξέφρασε τήν ἀνησυχία του στό σοφό Γέροντα, μέ τόν ὁποῖο συνδεόταν, πῶς θά καταφέρει νά συνδυάσει ἀνώτερες σπουδές καί οἰκογένεια. Ἡ ἀντίδραση τοῦ π. Ἐπιφανίου ἦταν: «Θά κάνεις ὅ,τι μπορείς μέσα στά πλαίσια πού θά σοῦ ἐπιτρέπει τό συμφέρον τῆς οἰκογενείας του, τῆς γυναίκα σου καί τῶν παιδιῶν σου».

Ἡ οἰκογένεια ἔχει εὐρύ φάσμα ἀπαιτήσεων καί ἀναγκῶν, πού πρέπει νά καλυφθοῦν γιά τήν εὐρυθμὴ λειτουργία της. Χρειάζεται «μάντζμεντι» ὑψηλῶν προδιαγραφῶν, πῶς ἀπαιτητικῶν ἀπ' ὅσο θά ἀρκοῦσαν γιά μιᾶ ἐπαγγελματικο-πολιτική δράση. Ἔχει ἀνάγκη ἐξασφάλισης καί ἐξυπνης διαχείρισης ὑλικῶν πόρων· προσφορᾶς ἀμισθί ἐργασίας χωρὶς ὠράρια καί ἀργίες· ἐπαρκῶν γνώσεων καί ἀνάπτυξης ἱκανοτήτων γιά τήν καθοδήγηση λογικῶν καί ἀθανάτων ὑπάρξεων, σέ φάσεις μεταβατικές ἢ ψυχολογικά ἀσταθεῖς, ὅπως εἶναι οἱ νέοι βλαστοί, καί ὄχι μόνο. Ἡ οἰκογένεια ζητᾶ κένωση καί αὐτοθυσία ἀπ' ὅποιον ἔχει τήν εὐθύνη της, ὁ ὁποῖος πρέπει νά τρέφει σεβασμό, ἀνοχή καί ἀγάπη θυσιαστική γιά τό πρόσωπο τοῦ ἄλλου κατά τήν ἀντιμετώπιση προβλημάτων, κάποτε ὀξέων, καί ἐκρηκτικῶν καταστάσεων. Οἱ ἀπαιτήσεις αὐτές πέφτουν στους

ἄμους τοῦ ἀνδρογύνου, πού ἀποφάσισε νά κάνει οἰκογένεια. Καί οἱ δύο σύζυγοι καλοῦνται νά βροῦν ἕνα μόνιμο καί βιώσιμο *modus vivendi* ἀλληλοστήριξης καί κατανομῆς εὐθυνῶν, ὅπως οἱ ἐκάστοτε συν-θῆκες, καί ὄχι τὰ προσωπικά τους ἐνδιαφέροντα, ὑπαγορεύουν.

Γιά τό σύγχρονο φεμινισμό αὐτή ἡ θεώρηση τῆς οἰκογένειας εἶναι ἀναχρονισμός, πού μόνο δεινά ἐπισώρευσε στό γυναικεῖο φύλο. Ἐκτὸς τῆν κωδικοποίηση τῆς βρετανῆς φεμινίστριας, πού ἀναφέραμε παραπάνω, φαίνεται, ἐμμέσως πλὴν σαφῶς, πόσον ἐνοχοποιεῖται ἡ οἰκογένεια ὡς τροχοπέδη στήν καριέρα τῆς γυναίκα. Ὁ «στερεότυπος» ρόλος, πού προβλέπει γι' αὐτήν ἡ παράδοση, τὴν θεωρεῖ ἀναντικατάστατη στό κῶρο τῆς οἰκογένειας, πού καταντᾶ ἔτσι «φυλακή!». Ὁ ἄνδρας εἶναι καί ἐδῶ εὐνοημένος, μιά καί ὁ δικός του «στερεότυπος» ρόλος τὸν θέλει νά δρᾷ ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκογένεια. Στὴ σύγχρονη «προοδευτική» ἐπιχειρηματολογία παρατίθενται στατιστικὲς, πού δείχνουν ὅτι σὲ περιπτώσεις ὅπου καί οἱ δύο σύζυγοι ἀσκοῦν ἐπάγγελμα, ἢ ἡ ἀπασχόληση τοῦ συζύγου ξεπερνᾷ τὶς 60 ὥρες ἐβδομαδιαίως, ἡ πιθανότητα νά ἐγκαταλείψει ἡ σύζυγος τὴν καριέρα της, χάριν τῆς οἰκογένειας, εἶναι 42%. Στὴν ἀντίθετη περίπτωση ὅπου ἡ ὑπεραπασχόληση εἶναι στὴν πλευρά τῆς συζύγου, ἡ πιθανότητα νά ἐγκαταλείψει ὁ σύζυγος τὴν καριέρα του εἶναι ἀμελητέα. Ἄλλη μιά φυλετικὴ διάκριση! Ἄλλη μιά ἐπαλξη τῶν ἀνδρικών «προνομίων», πού προκαλεῖ τὴ μὴν τοῦ ριζοσπαστικοῦ φεμινισμοῦ!

Τό φεμινιστικὸ κίνημα, μὲ τὰ ἄφθονα μέσα προπαγάνδας πού διαθέτει, προβάλλει δολίως τὴν ἰδέα ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶναι ἡ μόνη καταφυγή γιὰ γυναῖκες χαμηλοῦ IQ, χωρὶς ἱκανότητες καί ἐνδιαφέροντα, μὲ ροπή στὴν ἀπραξία. Κάτι τέτοιο ὑπονοεῖται στὴ θέση τῆς κ. L.A. ὅτι, μεταξύ ἄλλων, καί ἡ ἔλλειψη αὐτοπεποίθησης, κρατᾷ τὴ γυναῖκα δειλὴ καί κωμὴν στό οἰκογενειακὸ καταφύγιο. Ἡ «ρετσίνα» αὐτὴ ἔχει διαποτίσει τὴ δυτικὴ κουλτούρα ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέση γυναίκα - οἰκογένειας καί προκαλεῖ ἄγχος στὴ νέα ἰδίως κοπέλα, πού σκέπτεται τό γάμο. Ἡ Ἐκκλησία ἀντίθετα θεωρεῖ τὴν οἰκογένεια ὡς στάδιο καταξίωσης προσωπικοτήτων καί ἀξιοποίησης τῶν ταλάντων τους, ἔστω καί ἂν δέν προβάλλονται. Γιατί δέν ἀποτιμᾷ τὴν κοινωνικὴ καταξίωση προσώπων μὲ ἐντονη δημόσια παρουσία, ἀκόμα καί ὅταν πρόκειται γιὰ κοινωφελὴ δράση, ὡς ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἀφανὴ ἀφοσίωση στὴν οἰκογένεια. Τό σημαντικό γιὰ τὴν Ἐκκλησία εἶναι νά ἀναδειχθοῦν τὰ παιδιά Της ἄξιοι συνεργοὶ Θεοῦ, ὅποια ἐπιλογή καί ἂν κάνουν, κερδίζοντας ἔτσι τὴν εὐδοκία Του, πού θὰ τὴν φανερώσει Ἐκεῖνος, ὅταν καί ὅπως θέλει, μὲ τρόπους ἀσύλληπτους στὸν ἀνθρώπινο νοῦ.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΣ

Συμεών Ἀρρίτσιν

«ΠΕΝΤΕ ΛΙΘΟΥΣ ΛΕΙΟΥΣ ΕΚ ΤΟΥ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ»

Ἀπό τή διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας γιά τήν ἔνωση
ψυχῆς καί σώματος τοῦ ἀνθρώπου

Χωρίς ἀμφιβολία, κατά τόν ε΄ αἰώνα δέν ὑπῆρξε μεγαλύτερος θεολόγος στήν Ἐκκλησία ἀπό τόν Ἅγιο Κύριλλο πατριάρχη Ἀλεξανδρείας (νοούμενου ὅτι ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἔδρασε κυρίως κατά τό β΄ μισό τοῦ δ΄ αἰῶνος). Ὑπῆρξε ἡ αἰχμή τοῦ δόρατος τῆς Ἐκκλησίας στή σύγκρουσή της μέ τήν αἵρεση τοῦ νεστοριανισμοῦ καί πρωταγωνιστής κατά τήν Γ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο, πού συνῆλθε στήν Ἐφεσο στά 431. Δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει συνάμα ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου στή θεολογία του στηρίχθηκαν γιά νά πολεμήσουν τήν αἵρεση τοῦ μονοφυσιτισμοῦ.

Σκοπός του ἦτο νά πολεμήσει τήν αἵρεση τοῦ Νεστορίου, πού ἀρνιόταν τό ὄρο Θεοτόκος γιά τήν Παναγία μέ τή βλάσφημη φράση: «Μαρία γάρ ἄνθρωπος ἦν· ὑπό ἀνθρώπου δέ Θεόν τεχθῆναι ἀδύνατον».

Ἀπό τά συγγράμματά του μπορούμε νά ἀντλήσουμε πληροφορίες γιά τό θέμα μας πού δέν εἶναι ἄλλο ἀπό τή σχέση ψυχῆς καί σώματος καί εἰδικότερα τήν ἔνωση ψυχῆς καί σώματος. Μέ τά ὄπλα πού μᾶς προσφέρουν οἱ Ἅγιοι Πατέρες μπορούμε νά συντρίψουμε «ὡς σκευῆ κεραμέως» τίς ἔωλες καί συνάμα ἀντιχριστιανικές κι ἀπάνθρωπες θέσεις πού ἀναμασοῦν ὀρισμένοι τελευταίως. Οἱ θέσεις τῶν Ἁγίων Πατέρων ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ εἶναι τόσον σαφεῖς καί κατηγορηματικές πού μόνον ἀναίσθητοι ἢ προσκολλημένοι σέ νόμους καί ἐντάλματα ἀνθρώπων θά μπορούσαν νά τίς ἀγνοήσουν ἢ νά τίς παρακάμψουν.

Ἄς ἀκούσουμε ὅμως τήν φωνήν τοῦ φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας ἐπί τοῦ θέματος. Ἀναφερόμενος στόν Χριστό, στήν «Πρός Θεοδώρητον ἀντίρρησην» λέει τά πιά κάτω: «Ἄλλ' αὐτόν ὡς ἔφην τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ τόν μονογενῆ, γεγονόςτα κατ' ἀλήθειαν ἐν προσλήψει τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκός, ψυχῆν ἐχούσης τήν λογικήν, ἄνθρωπον γενέσθαι μετά τοῦ μῆναι καί Θεόν» (PG 76, 401 AB).

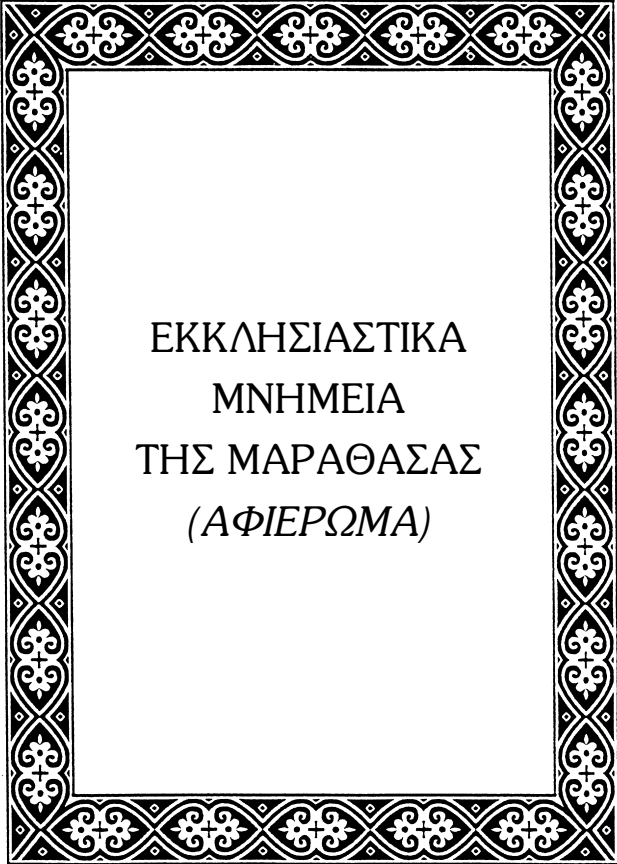
Τί μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος; Στήν περίπτωση τοῦ Χριστοῦ ἔχουμε ἔνωση σαρκός (σώματος) καί ψυχῆς λογικῆς κατά τήν ἐνανθρώπησιν (ἄνθρωπον γενέσθαι). Ὅσο κι ἄν ψάξουμε δέν θά ἐντοπίσουμε στό πιά πάνω χωρίο μεσοδιάστημα τριῶν μηνῶν κατά τό ὅποιο τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐμβρύου, ἦταν χωρίς ψυχή.

Συνεχίζουμε μέ τήν παράθεση ἄλλου χωρίου, αὐτή τή φορά ἀπό τήν Ἐπιστολήν του πρὸς Εὐλόγιον: «Εἰ τοίνυν λέγομεν ἕνωσιν, ὁμολογοῦμεν ὅτι σαρκὸς ἐψυχωμένης νοερῶς καί Λόγου» (PG 76, 225 C). Μέ ἀπλά λόγια ἡ ἕνωσις τῶν δύο φύσεων, ἔγινε μεταξύ τῆς ἀνθρώπινης, πού ἀποτελεῖται ἀπό σῶμα καί ψυχή (σαρκὸς ἐψυχωμένης) καί τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τό κείμενο τοῦ θεοφώτιστου Πατρός εἶναι ἀρκούντως κατατοπιστικό. Ἐάν ψάχνουμε γιά σῶμα χωρίς ψυχή, μάτην κοιπῶμεν.

Ἄλλο κείμενο πού μᾶς φωτίζει τό ὑπό ἐξέτασιν ζήτημα εἶναι ἕνα ἀπόσπασμα τῶν «Διαλλαγῶν». Τό παραθέτουμε: «Κατα ταύτην τήν τῆς ἀσυγχύτου ἐνώσεως ἕννοιαν ὁμολογοῦμεν τήν ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον διὰ τόν Θεόν Λόγον σαρκωθῆναι καί ἐνανθρωπῆσαι καί ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνώσει ἑαυτῷ τόν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν» (PG 77, 172, καί 176-177). Αὐτό κι ἄν εἶναι ράπισμα. Αὐτό κι ἄν εἶναι κτύπημα ὀστεοκλαστικό. Θυμίζει τό ράπισμα πού κατάφερε ὁ Ἅγιος Νικόλαος Μύρων στόν ὕβριστή τοῦ Κυρίου Ἄρειον. Ποιό εἶναι τό κλειδί τῆς ἐρμηνείας τοῦ πατερικοῦ αὐτοῦ χωρίου; Μά τό «ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως». Εἶναι πασιφανές ὅτι ὁ ἔχων ὅλα ἀκούειν ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ Θεός Λόγος ἐνώθηκε κατά τή σύλληψη, τουτέστιν κατά τόν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου, μέ τήν ἀνθρώπινη φύση (τόν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν). Πρέπει κάποιος νά εἶναι τυφλός τά τ' ὅλα, τόν τέ νοῦν, τά ὄμματα γιά νά μή διακρίνει τόν κρυστάλλινος διαύγειας λόγο τοῦ Ἁγίου Πατρός.

Στήν ἐρμηνεία του στό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ὁ Ἅγιος, ἐξηγώντας τόν ἰωάννειο ὄρο σάρξ ἀναφέρει ἐπί λέξει: «Διά δέ τῆς σαρκὸς ὀλοκλήρως τόν ἄνθρωπον ὀνομάζομεν, τόν ἐκ ψυχῆς καί σώματος» (PG 73, 1012 A). Ἐπιμένοντας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας στήν πλήρη διασάφηση τῶν ὄρων πάλιν ἐπανέρχεται, σέ ἄλλο του ἔργο, στόν ἰωάννειο ὄρο σάρξ λέγοντας: «Σάρξ γάρ ὁ Λόγος ἐγένετο, κατά τόν Ἅγιον εὐαγγελιστήν, οὐκ εἰς σάρκα μεταβεβλημένος· οὐ γάρ τοῦτο φησίν, ἀντί τοῦ ἄνθρωπος ὀλοκλήρως εἰπεῖν τήν σάρκα ὀνόμασεν» (PG 77, 569 B).

Ἄρα ὁ ὑπερασπιστής τῆς ἀληθείας Κύριλλος, ὁ βαθύς γνώστης τῆς Γραφῆς κι ἐρμηνευτής Παλαιᾶς τε καί Καινῆς (ἀναφέρουμε ἐνδεικτικά τά Γλαφυρά εἰς τήν Γένεσιν, καί τήν ἐρμηνεία του στό κατά Ἰωάννην εὐαγγέλιον), τό πνευματοκίνητο στόμα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μᾶς βοηθᾷ τά μέγιστα. Γί' αὐτό πήραμε ἀπό τά ἔργα του πέντε μόνο ἀποσπάσματα. Ὁ Δαβίδ κατόρθωσε νά ἐξοντώσει τόν βλάσφημο καί ὕβριστή Γολιάθ, ἀφοῦ «ἐξέλεξάτο ἑαυτῷ πέντε λίθους λειούς ἐκ τοῦ χειμάρρου» (Α' Βασ. 12' 40). Τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, πέντε ἐπιχειρήματα ἀπό τόν πνευματικό χεῖμαρρο πού φέρει τό ὄνομα Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἀρκοῦν γιά νά πληγεῖ ἀνεπανόρθωτα ὁ ἀνθρωποκτόνος δαίμονας, πού διψᾷ γιά αἷμα μικρῶν, ἀνυπεράσπιστων, ἀθῶων ἐμβρύων, ἀπό τριῶν μνηῶν «καί κατατέρω».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ
ΜΝΗΜΕΙΑ
ΤΗΣ ΜΑΡΑΘΑΣΑΣ
(ΑΦΙΕΡΩΜΑ)

Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ἐ τὴν ἀνάληψη τῶν ἐπισκοπικῶν μας καθηκόντων στὴ θεόσωστη Μητρόπολη Μόρφου τὸ 1998, ἀντιληφθήκαμε πόσο σοφὸς ἦταν ὁ λόγος τοῦ Γέροντός μας Συμεών, ἡγουμένου σήμερα τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἁγίου Γεωργίου Μαυροβουνίου: «*Στὴ Μητρόπολη, πὺ σου δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ διακονήσεις, θὰ σὲ παρηγοροῦν καὶ θὰ σὲ ἐμπνέουν οἱ πέτρες, τὰ ξύλα, τὰ ἁγιασμένα χρώματα, οἱ πρωτινοὶ ἄνθρωποι τοῦ τόπου.*» Ὅντως, ἡ ἐκπληξή μας γιὰ τὸν ζωντανὸ Ὁρθόδοξο πολιτισμὸ, πὺ συναντήσαμε σὲ ὄλες τὶς κοινότητες ὀρεινῆς καὶ πεδινῆς Μητροπόλεως Μόρφου, δικαίωσε τὸν ἀνωτέρω λόγο. Ταυτόχρονα, αἰσθανθήκαμε τὸ βάρος τῆς εὐθύνης. Στὸν ἐνθρονιστήριο λόγο μας θέσαμε τοὺς στόχους, γιὰ νὰ μπορέσει ἡ εὐθύνη αὐτὴ νὰ γίνει ἔργο Ὁρθοδοξίας:

«Τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Μητροπόλεώς μας θὰ γίνουν ἕνα ἀπὸ τὰ βασικά μας ἐνδιαφέροντα. Σὲ σύνολο δέκα ἐκκλησιῶν, ἀνακηρυγμένων ἀπὸ τὴν UNESCO ὡς Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, οἱ ἐπτὰ βρίσκονται στὰ δικαιοδοσία τῆς Μητροπόλεως Μόρφου, στὰ βουνὰ τοῦ Τρόοδος. Αὐτὸ καθιστᾷ τὴ Μητρόπολη Μόρφου ὡς τὴν πλέον βυζαντινὴ ἐπαρχία καὶ τὸ Τρόοδος ὄχι ἀπλᾶ τόπο παραθερισμοῦ, ἀλλὰ Ἅγιο Τόπο καὶ Ὅρος Ἅγιον. Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέμε μὲ πνεῦμα καυχήσεως καὶ κομπασμοῦ, ἀλλὰ μὲ αἴσθηση εὐθύνης καὶ ἀγωνίας. Εὐθύνης γιὰ τὴ συντήρηση, ἀνάδειξη καὶ ἀξιοποίηση αὐτῶν τῶν μνημείων. Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τὸν σοφὸ βυζαντινολόγο, τὸν εἰδικὸ ἀρχαιολόγο, τὸν προσεκτικὸ συντηρητή, τὸν φιλόκαλο ἐκδότη, τὸν γενναϊόδωρο χορηγὸ, τὸν ταπεινὸ ἱερέα πὺ θὰ ἱεουργεῖ αὐτὰ τὰ μνημεῖα, τὸν κατασκευτικὸ ψάλτη πὺ θὰ ἰσοκρατεῖ στὸν ἦχο τῶν εἰκονιζομένων ἁγίων, τὸν πιστὸ πὺ θὰ συμπροσεύχεται στὸν Νάρθηκα τοῦ Λαμπαδιστῆ «*σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις*». Τώρα καὶ ὄχι αὔριο πρέπει νὰ δώσουμε δείγματα ὀρθοδοξίας καὶ ἐλληνικότητας καί, ἂν δὲν μπορούμε νὰ δημιουργήσουμε ἕνα τέτοιο πολιτισμὸ ὅπως ἐκείνον τῶν Ρωμῶν προγόνων μας, τουλάχιστον νὰ διαφυλάξουμε αὐτὸν πὺ βρήκαμε. Αὐτὰ τὰ μνημεῖα ἐκφράζουν ἕνα πολιτισμὸ ἐλληνικοῦ κάλλους καὶ μέτρου, πὺ φωτίζεται ὅμως ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Μᾶς ὑπενθυμίζουν καὶ μᾶς παρηγοροῦν ὅτι εἴμαστε τέκνα φωτόμορφα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Τώρα, ἀγαπητοί μου, δίνουμε ἐξετάσεις στὴν ἀδέκαστη ἱστορία, ἂν εἴμαστε φορεῖς αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ αὐτῆς τῆς Πίστεως ἂν

εἴμαστε ἄξιοι νὰ λειτουργήσουμε ξανὰ στὸν Ἅγιο Μάμαντα στὴ Μόρφου, ἂν εἴμαστε ἄξιοι νὰ συντηρήσουμε καὶ ἀναστύλωσουμε τὴ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Αὐξιβίου στοὺς κατεχόμενους Σόλους, τὴν ἀρχικὴ ἱστορικὴ ἐπισκοπικὴ ἔδρα τῆς θεοσώστου ἐπαρχίας μας. Καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, “ἐὰν οἱ ἄνθρωποι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράζονται”.»

Σήμερα, δεκαεξί χρόνια κατόπιν, ψηλαφοῦμε τὸ θαῦμα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν ἀνθρώπων, τόσο τῆς Μητροπόλεως Μόρφου, ὅσο καὶ τῶν φίλων αὐτῆς, ποὺ ἤλθαν ἀρωγοὶ στὸ ἔργο τῆς ἀναστύλωσης. Ἡ κοιλάδα τῆς Μαραθάσας, μετὰ τὴν ἀναστύλωση τῶν ἐκκλησιῶν τῆς καὶ τὴ συντήρηση τῶν παλαιῶν τῆς εἰκόνων, δικαίως ἀπεκλήθη ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς βυζαντινολόγους ὡς «*ἡ βυζαντινὴ Μαραθάσα*».

Ἡ ὑπαγόμενη στὴ μητροπολιτικὴ μας περιφέρεια Μαραθάσα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔνδεκα κοινότητες, ποὺ ὅλες ἀποθησαυρίζουν ναοὺς, εἰκόνες καὶ ἄλλα τιμαλφῆ τῆς Πίστεώς μας μεγάλης ἱστορικῆς καὶ πολιτισμικῆς ἀξίας. Καὶ μόνο τὸ ὅτι στὴ μικρὴ τούτη κοιλάδα ἔχουμε τρία μνημεῖα, ποὺ ἀνήκουν στὸν ἀνωτέρω Κατάλογο τῆς UNESCO –ἐννοῶ τὴ μὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστοῦ (11ος αἰ.), τὴν Παναγία τοῦ Μουτουλλᾶ (13ος αἰ.) καὶ τὸν Ἀρχάγγελο τοῦ Πεδουλᾶ (15ος αἰ.)– τοῦτο φανερώνει τὴν ἀξία τῆς περιοχῆς αὐτῆς.

Ἡ Μαραθάσα ἔλαχε καὶ αὐτὴ τῆς μεγάλης εὐλογίας, ὅπως καὶ ἄλλες πολλὲς περιοχὲς τῆς Κύπρου, νὰ εἶναι ἀποστολοβάδιση: Στὸν Σέτραχο ποταμό, παρὰ τὴ μὴν τοῦ Λαμπαδιστοῦ, βαπτίσθηκε ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους Παῦλο, Βαρνάβα καὶ Μᾶρκο ὁ μέγας ἱεράρχης τῆς Κύπρου Ἡρακλείδιος. Τὸν δέκατο αἰῶνα τελειώνεται ἀσκητικὰ ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ Λαμπαδιστὴς καὶ δίνει τὸ ὄνομά του στὴν προγενεστέρως ὑπάρχουσα μὴν τοῦ Ἁγίου Ἡρακλείδιου.

Ἀποτελεῖ γιὰ πολλοὺς παράδοξο, τὸ πῶς σῶθηκαν τόσες πολλὲς ἐκκλησίες–μνημεῖα στὴ Μαραθάσα, καὶ συγκεκριμένα εἰκοσιοκτῶ. Τοῦτο ὀφείλεται σὲ ποικίλους παράγοντες. Πρῶτα, λόγῳ τοῦ ὄρεινου ὄγκου τοῦ Τροόδου, οἱ ναοὶ αὐτοὶ προστατεύθηκαν, τόσο ἀπὸ σεισμούς, καθότι τὸ Τρόδος δὲν εἶναι σεισμογενὲς –σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ παράλια–, ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς ἐπιδρομεῖς καὶ κατακτητῆς, καθὼς αὐτοὶ προτιμοῦσαν τὶς μεγάλες παραλιακὲς πόλεις. Ἄλλος παράγοντας, ποὺ λίγοι τὸν ἔχουν ἐπισημάνει, εἶναι ὅτι, μετὰ τὸ 1260, ὁποῖαν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ὑποχρεώθηκε ἀπὸ τοὺς λατίνους κατακτητῆς τῆς νήσου νὰ κατοικήσει στὴν περιοχὴ Σολέας, ἡ παρουσία τοῦ ἰδίου καὶ τῆς αὐλῆς του προσέδωσε περισσὴ φροντίδα γιὰ ναοὺς, εἰκονίσματα καὶ ἄλλα τιμαλφῆ τῆς Πίστεώς μας, τόσο γιὰ δημιουργία, ὅσο καὶ διαφύλαξή τους. Σὲ κατὰστατα, ποὺ ἔχουμε βρεῖ στὸν Μουτουλλᾶ, φαίνεται ὅτι στὴν περιοχὴ ὑπάρχει ὀλόκληρη ὀργανωμένη αὐτὴ ἐκκλησιαστικῶν ὀφφικιαλίων. Τρίτος λόγος εἶναι ἡ μετὰ τὴν πτώση τῆς Ἀκκρας (1291) ἐγκατάσταση στὴν περιοχὴ τῆς Μαραθάσας (ὅπως καὶ στὴν κοιλάδα τοῦ Κούρη τῆς Λεμεσοῦ) πολλῶν Συρορθόδξων προσφύγων, ποὺ ἔγιναν πα-

ράγοντες τοῦ τόπου, κτήτορες ἐκκλησιῶν, μονῶν καὶ εἰκόνων, ἐμπλούτισαν τὴν παραδοσιακὴ εὐσέβεια τῆς Κύπρου καὶ ἐνσωματώθηκαν σ' αὐτή.

Φαίνεται πὼς ἡ Μαραθάσα διασώζει τὸ παλαιότερο χρονολογημένο παράδειγμα ξυλόστεγου ναοῦ τῆς Κύπρου, τὴν Παναγία τοῦ Μουτουλλᾶ (1280). Ἐπιπλέον, ἡ Ἁγία Μαρίνα στὸν Πεδουλᾶ θὰ μπορούσε νὰ χρονολογηθεῖ ἐπίσης στὸν 13ο αἰ., λόγω καὶ τῶν εἰκόνων τοῦ 13ου αἰ., ποὺ ἔχουν σωθεῖ ἐκεῖ. Οἱ ναοὶ τοῦ τύπου αὐτοῦ ἀποτελοῦν ἐν γένει ἐφεύρημα τῆς κυπριακῆς ναοδομίας, ἀπόσταγμα ἀρχαίας ἐλληνικῆς σοφίας, τοῦ «φιλοκαλεῖν μετ' εὐτελείας». Ἡ δημιουργία τοῦ τύπου αὐτοῦ ἀποδείχνει ἀνθρώπους ποὺ γνώριζαν τὴ ναυπηγικὴ τέχνη καὶ ζοῦσαν «ἀμφίβιο» τρόπο ζωῆς, κάτι, ποὺ μόνο στοὺς Μαραθεῦτες συναντοῦμε σὲ ὅλη τὴν Κύπρο.

Πέραν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ναοδομίας, μᾶς προξένησαν μεγάλη ἐντύπωση, τόσο οἱ τοικογραφίες, ὅσο καὶ τὸ πλῆθος τῶν φορητῶν ἱερῶν εἰκόνων, ποὺ βρῖσκαμε ἀποθησαυρισμένες στοὺς ναοὺς τούτους τῆς Μαραθάσας, ἰδίως οἱ χρονολογούμενες στοὺς 13ο, 14ο καὶ 15ο αἰῶνες, πράγμα σπάνιο γιὰ τὴν ὑπόλοιπη Κύπρο. Γι' αὐτὸ καὶ θεωρήσαμε χρέος μας, γιὰ τὴ διασφάλιση τοῦ ἀνεκτίμητου τούτου θησαυροῦ, καὶ δημιουργήσαμε τρία Εἰκονοφυλάκια-Μουσεῖα στὴν περιοχὴ (μονὴ Λαμπαδιστοῦ, Πεδουλᾶς καὶ Λεμίθου), ἂν καί, γιὰ νὰ κυριολεκτοῦμε, κάθε ναὸς τῆς Μαραθάσας ἀποτελεῖ ἓνα Εἰκονοφυλάκιο.

Τὸ παρήγορο εἶναι ὅτι στὶς μέρες μας ὅλα αὐτὰ τὰ ἅγια θησαυρίσματα τῆς Πίστεώς μας ἔχουν συντηρηθεῖ, διαφυλαχθεῖ καὶ δημοσιευθεῖ, τόσο στὰ ἐλληνικά, ὅσο καὶ σὲ πολλὲς ξένες γλῶσσες. Τὸ κορυφαῖο πάντως, εἶναι ὅτι λειτουργοῦνται! Παρόλη τὴν ἀστυφιλία τῶν κοινοτήτων, ἡ θεία Λειτουργία τελεῖται σὲ ὅλες τὶς ἐκκλησίες τῆς Μαραθάσας ἀπὸ εὐλαβεῖς ἱερεῖς τῆς περιοχῆς. Ἔτσι, τὰ μνημεῖα μας αὐτὰ δὲν εἶναι μνήματα, ἀλλὰ κῶροι φανέρωσης τῆς εὐλογημένης βασιλείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Χαιρετίζομε τὴν ὥραία αὐτὴ προσπάθεια τοῦ περιοδικοῦ «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία», γιὰ γνώση καὶ μέθεξιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας πλοῦτου στὴ βυζαντινὴ Μαραθάσα.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΟΡΦΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΣ

Ἄνδρᾶ Κυριακοῦ

Η ΜΑΡΑΘΑΣΑ ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΝΕΓΓΥΣ

ραχύ τό ἀνάγλυφο. Βαθειές κι ἀπότομες οἱ χαράδρες κι οἱ ρεματιές. Βράχια, θάμνοι, πεῦκα, κερασιές κι ἀπό πάνω, σάν στέμμα καί διάδημα βασιλικό, ἡ κορυφή τοῦ κυριακοῦ Ὁλύμπου. Αὐτό, ἐν ὀλίγοις, ἀποτελεῖ τό σκηνικό πού συναντᾶ ὁ ἐπισκέπτης τῆς Μαραθάσας. Συμπλήρωμα ἀπαραίτητο χωρία χιλιόχρονα, μικρά καί μεγάλα, καλά κρυμμένα, σκαρφαλωμένα κατὰ κυριολεξία στίς ἀφιλόξενες κι ἀπότομες κατωφέρειες, σπίτια πετρόκτιστα, σκεπασμένα μέ κεραμιδωτή στέγη, γιατί ἐδῶ τό χιόνι δέν ἀστειεύεται, ἐκκλησιές παμπάλαιες μέ ἀμφίρικτη στέγη, μέ κεραμίδια ἐπίπεδα, ἀγκιστρωτά, μέ τά ἴχνη τοῦ χρόνου ἔντονα χαραγμένα, πού κρύβουν ζηλότυπα, πίσω ἀπό χοντρούς τοίχους ἀπό πέτρα καί σπασμένο κεραμίδι, τά ἱερά καί τά ὅσια τοῦ λαοῦ ἀλλά καί τοῦ τόπου μας, πού φέρουν ὀνόματα πρωινά, πού φέρνουν στή μνήμη τήν βασιλεία τῆ χιλιόχρονη τῆς Ρωμοσύνης. Ὄνόματα οἰκιστῶν ὅπως τοῦ Μουτουλλᾶ, τοῦ Πεδουλλᾶ, τοῦ Καλοπαναγιώτη. Ἐδῶ ὁ τόπος μᾶς ἀναγκάζει νά γυρίσουμε πίσω, στά χρόνια τά ἀποστολικά, ὅταν τά βουνά αὐτά τά διέσχισε περπατητός ὁ μέγας Παῦλος, ὁ Βαρνάβας, τῶν ἐβδομήκοντα ὁ πρῶτος, μέ συνοδοιπόρο τους τό Μᾶρκο ἀλλά καί τόν ἀποστολικό ἄνδρα, τόν Ἡρακλείδιο, τό καύχημα τῶν Κυπρίων, πού τόν βάφτισαν ἐδῶ, στά κράσπεδα τοῦ Καλοπαναγιώτη. Καί ἡ εὐωδία ἡ πνευματική δέν σταματᾶ ἐδῶ. Συνεχίζεται στά χρόνια τά βυζαντινά μέ πῖο εὐόσμο ἄνθος τῆς περιοχῆς τόν Ἅγιο Ἰωάννη τό Λαμπαδιστή, τόν Μαραθεύτη.

Δέν μπορεῖ νά διαγραφεῖ, σύν τοῖς ἄλλοις, ὅτι ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἀνέδειξε πλῆθος ἱεραρχῶν πού κόσμισαν τήν κατὰ Κύπρον Ἐκκλησίαν καί τήν καθόλου Ὁρθοδοξίαν. Ποῖός μπορεῖ νά λησμονήσει τή θυσία τῶν ἐκ Μαραθάσας μητροπολιτῶν Κιτίου Μελετίου, Κυρηνεῖας Λαυρεντίου καί Πάφου Χρυσάνθου πού ἐκτελέστηκαν ἀπό τοὺς Τούρκους κατὰ τήν 9η Ἰουλίου 1821;

Κατὰ τόν Ἀντισθένη, ἀρχὴ σοφίας ὀνομάτων ἐπίσκεψις. Ἄς ξεκινήσουμε μέ τό ὄνομα τῆς περιοχῆς. Ἡ Μαραθάσα, ὅπως κι ἡ Πιτσιλιά ἀλλά καί ἡ Τυλληρία, δέν εἶναι ἐπαρχίες, οὔτε ὑφίστανται ὡς ὀντότητες διοικητικές. Διοικητικά ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἀνήκει, ἡ μὲν βόρεια Μαραθάσα στήν ἐπαρχία Λευκωσίας, ἐνῶ τό νότιο τμήμα της ὑπάγεται στήν ἐπαρχία Λεμεσοῦ. Κατὰ τή φραγκοκρατία ἦταν γνωστή σάν Μαραθᾶς ρεᾶλ καί Μαραθᾶς ντύ κόμτ ντιέ Ἐντιές. Δηλαδή τό βορεινὸ της μέρος ἦταν

φέουδο βασιλικό, κτήμα του Φράγκου βασιλιᾶ καί τό νότιο εἶχε σάν κυρίαρχο φεουδάρχη τόν κόμη τῆς Ἑδεσσας, πού σάν τόν διώξανε οἱ ἀγαρῆνοί ἀπό τήν Ἑδεσσα τῆς Μεσοποταμίας ἀντί νά γυρίσει ἀπό 'κεῖ πού ἦρθε, στή Φραγγία, μᾶς κουβαλήθηκε καί στρογγυλοκάθησε στό νησί μας. Τό ὄνομα τῆς περιοχῆς προέρχεται ἀπό τό Μάραθο, μεσαιωνικό οἰκισμό πού βρισκόταν ἀπέναντι ἀπό τό σημερινό Μουτουλλά. Ἡ λέξη παράγεται ἀπό τό φυτό μάραθος ἢ μάραθον (*foeniculum vulgare*) (παράβαλε Μαραθόβουνος, Μαραθούντα, Μαραάθα, ἀλλά καί Μαραθών).

Ἡ μεσαιωνική χρονικογράφος Λεόντιος Μαχαιρᾶς ποιεῖται μνεῖαν τῆς Μαραθάσας, ὅταν ἀναφέρεται στό μοναχό Ἡσαΐα, ἰδρυτή τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου. Τήν ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Γεώργιος Βουστρώνιος.

Στούς καταλόγους τῶν χωριῶν τῆς φραγκοκρατίας σημειώνονται χωριά τῆς Μαραθάσας πού ἐξαφανίστηκαν χωρίς ν' ἀφήσουν ἴχνη, εἴτε ἀπό ἐπιδρομές, εἴτε ἀπό ἐπιδημίες κι ἀσθένειες. Ἄλλο ὄνομα μέ τό ὁποῖο εἶναι γνωστή ἡ περιοχὴ ἀπό τό 15ο αἰῶνα εἶναι Μυριανθοῦσα.

Τά ἄγωνα καί λιγοστά καλλιεργήσιμα ἐδάφη τοῦ Τροόδου εἶχαν σάν ἄμεση συνέπεια οἱ κάτοικοι νά ἐπιβιώνουν μέ πλεῖστες ὅσες στερησεις. Οἱ κοινότητες ἦσαν αὐτοσυντήρητες κι οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνταν μέ τήν καλλιέργεια κερασιῶν, μηλιῶν, ἀχλαδιῶν, ἀλλά καί καρυδιῶν καί ἀμπελιῶν. Ὅλ' αὐτά προϋποθέτουν τήν ὑπαρξη ἀναβαθμίδων στίς ἀπόμενες πλαγιές. Λόγω τῆς ἐπάρκειας ὕδατος οἱ κῆποι ἀρδεύονταν ἀφειδόλευτα, ἀλλά καί ἀπό ἐκεῖ ξεκινοῦσαν ποτάμια ρεύματα. Στά βορεινά τῆς Μαραθάσας ἔχουν τίς πηγές τους οἱ ποταμοί Σέτραχος, Ξερός καί Κάμπος πού ἐκβάλλουν στόν κόλπο τοῦ Μόρφου, ἐνῶ ἀπό τά νότια μέρη πηγάζουν οἱ ποταμοί Διαρίζος καί Ξεροπόταμος, πού χύνονται στή θάλασσα τῆς Πάφου.

Σήμερα τά χωριά τῆς Μαραθάσας συμποσοῦνται σέ 14. Στή βόρεια Μαραθάσα ὑπάρχουν τά χωριά Καλοπαναγιώτης, Οἶκος, Μουτουλλάς, Πεδουλάς, Γερακιές, Τσακκίστρα, Μηλικούρι καί Κάμπος. Ὅλα αὐτά ὑπάγονται διοικητικά στήν ἐπαρχία Λευκωσίας, ἐνῶ ἐκκλησιαστικά ἀνήκουν στή Μητρόπολη Μόρφου, πλὴν τοῦ Μηλικουρίου, Κάμπου καί Τσακκίστρας πού ὑπάγονται στή νεοσυσταθεῖσα Μητρόπολη Κύκκου καί Τηλλυρίας. Στή νότια Μαραθάσα συναντοῦμε τά χωριά Ἅγιος Δημήτριος, Παλιόμυλος, Καμινάρια, Λεμίθου, Πρόδρομος καί Τρεῖς Ἑλιές. Τά χωριά αὐτά ὑπάγονται στήν ἐπαρχιακή διοίκηση Λεμεσοῦ, ἀλλά ἐκκλησιαστικά ἀνήκουν κι αὐτά στή Μητρόπολη Μόρφου. Ὅλες αὐτές οἱ κοινότητες, πού ὑφίστανται σήμερα στήν περιοχὴ τῆς Μαραθάσας, εἶναι καταγραμμένες σέ κατάλογο τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου τοῦ 1830.

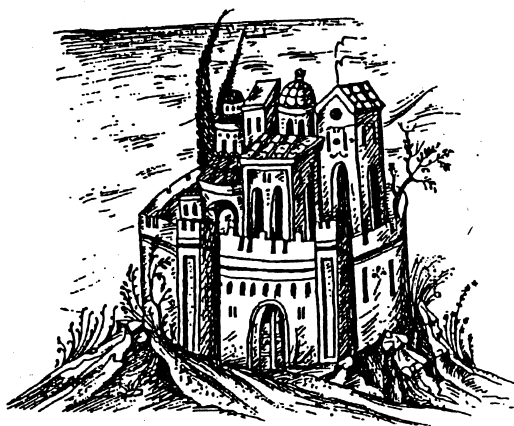
Τά δύσκολα χρόνια τῆς φραγκοκρατίας, τῆς ἐνετοκρατίας καί τῆς ἀκολουθήσασας τουρκικῆς κυριαρχίας ἢ Ἑκκλησία κράτησε κοντά της αὐτό τόν φτωχό καί ταλαιπωρημένο λαό τῶν βουνῶν τῆς Μαραθάσας. Μᾶς κάνει ἐντύπωση τό γεγονός ὅτι χωρίς νά ὑπάρχει ἀνάλογη θεολο-

γική παιδεία, ύφίσταται μιά ἔντονα χριστιανική αὐτοσυνειδησία τῶν χωρικῶν τῆς Μαραθάσας. Οἱ γιορτές τῆς Ἐκκλησίας, ἡ συμμετοχή στά μυστήρια, οἱ νηστεῖες εἶναι γεγονότα πού σφράγισαν ἀνεξίτηλα τή ζωή τῶν κατοίκων. Ἡ ἐπίκληση τῆς Ἁγίων στίς δυσκολίες κι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀπετέλεσαν ἀνά τούς αἰῶνες μόνιμο χαρακτηριστικό τῶν ὀρεισίβιων αὐτῶν κατοίκων τῆς Νήσου. Ἀπόδειξη περίτρανη τῆς εὐσέβειας τῶν Μαραθευτῶν εἶναι καί ἡ τιμή πού προσέδιδαν στό ἱερατικό ἀξίωμα. Ὁ Ρῶσσος μοναχός Βασίλειος Μπάρσκυ, ἐπισκεπτόμενος τόν Καλοπαναγιώτη στά 1735, συναντᾷ στήν κοινότητα δέκα παπάδες! Στό μικρό χωριό Καμινάρια στά 1864 ἐπί 107 ἀρρένων κατοίκων ἔχουμε ἕξι ἱερεῖς! Μιά ἄλλη ἔνδειξη τῆς προσκόλλησης τῶν κατοίκων στήν πίστη τῶν πατέρων τους εἶναι τό ὅτι στήν περιοχὴ δέν συναντᾷ κανεῖς τό φαινόμενο τοῦ ἐξισλαμισμοῦ. Τά χωριά εἶναι καί παραμένουν ἀμιγῶς ἑλληνικά. Μόνο στόν Κάμπο ὑπῆρξαν μερικές οἰκογένειες Λινοβαμβάκων (Κρυπτοχριστιανῶν). Ὅλοι αὐτοί ἐπέστρεψαν στή χριστιανική πίστη κατά τίς ἀρχές τῆς ἀγγλοκρατίας μετὰ ἀπό προσπάθειες τοῦ Μητροπολίτη Κυρηνείας Χρυσάνθου Ἰωαννίδη (ἡ περιοχὴ μέχρι τᾶ 1973 ὑπαγόταν ἐκκλησιαστικά στήν πιά πάνω Μητρόπολη).

Δέν μπορεῖ νά παραβλεφθεῖ τό γεγονός ὅτι στήν περιοχὴ αὐτὴ ἤκμασαν μοναστήρια ὅπως αὐτό τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου, τῆς Τροοδίτισσας καί τῆς Τρικουκκιώτισσας. Στό παρόν ἀφιέρωμα δέν γίνεται μνεῖα τῶν πιά πάνω μονῶν γιατί περιελήφθησαν στό ἀφιέρωμα «Οἱ ἐν Κύπρῳ Μονές τῆς Θεοτόκου» (τεῦχος 90ο, Χειμῶνας 2010).

Πρέπει νά τονισθεῖ ἐμφαντικά πῶς τό παρόν ἀφιέρωμα δέν ἔχει ἀξιώσεις. Οὔτε ἀριότητα, οὔτε τελειότητα. Δέν ἀποτελεῖ παρά μιά ἀπόπειρα νά προβληθοῦν οἱ ἐκκλησίες τοῦ τόπου μας, πράγμα πού ἀπέτελεσε ἕνα ἀπό τούς στόχους καί σκοπούς τοῦ Συλλόγου μας ἀπό τῆς ἰδρύσεώς του.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Ἰωάννη Ἀ. Ἡλιάδη

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΛΑΜΠΑΔΙΣΤΗ

Μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ, κτισμένη στή βόρεια πλευρά τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Τροόδους σέ ὑψόμετρο 700 μ., «...εἰς ἓνα ἄλλο μέρος τῆς χώρας, ὀνομαζόμενον εἰς τήν λογίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν “Μυριανθοῦσα” καί εἰς τήν ἀπλήν λαϊκὴν Ἑλληνικὴν “Μαραθάσα”, δηλαδή πολύχρωμος, ὡς ἐκ τῆς ὠραιότητος τῶν πολλῶν καί πυκνῶν δασῶν καί διαφόρων χόρτων, θάμνων καί ἀνθέων. Εἶναι καί τοῦτο τό λαμπρότερον μέρος τῆς Κύπρου, μέ πολλές μονάς, ναοὺς, ἱερεῖς, πολλὰ δάση, πηγὰς καί ὑψηλά ὄρη, πολύ ὑγιεινόν κλίμα, λογικούς κατοίκους, εὐφυεῖς, ταχεῖς εἰς ἀντίληψιν, πεπειραμένους εἰς ἀνάγνωσιν καί ψαλμωδίαν...» σύμφωνα μέ τόν Ρῶσο περιηγητὴ Βασίλειο Μπάρσκυ, πού ἐπισκέφθηκε τὴ Μονὴ τὸ 1735. Ἡ Μονὴ βρίσκεται στὰ ἐκκλησιαστικὰ ὄρια τῆς Μητροπολιτικῆς περιφέρειας Μόρφου, ἀνατολικά τοῦ χωριοῦ Καλοπαναγιώτης καί εἶναι κτισμένη στή δεξιὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Σέτρακου. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν κτισμάτων της, οἱ ἐξαιρετεες εἰκόνες καί οἱ τοιχογραφίες πού διασώζει συγκεντρώνουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καί γιὰ τό λόγο αὐτό, ἄλλωστε, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ δέκα μνημεῖα τῆς Κύπρου πού ἀνακηρύχθηκαν ἀπὸ τὴν Οὐνέσκο ὡς παγκόσμια πολιτιστικὴ κληρονομιά.

Ἡ ἴδρυση τοῦ μοναστηριοῦ ἀνάγεται στή Μέση Βυζαντινὴ περίοδο (10ος - 12ος αἰώνας), μετὰ τὴν ἐπανεένταξη τῆς Κύπρου στοῦ Βυζαντινοῦ κράτους τὸ 965 ἀπὸ τὸ Νικηφόρο Φωκά. Ἡ ἰδιαίτερη στρατηγικὴ σημασία τοῦ νησιοῦ στήν περιοχὴ μετὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοὺς Σελτζούκους (μάχη τοῦ Ματζικέρτ 1071) σέ συνδυασμὸ μέ τὴν ἔναρξη τῶν Σταυροφοριῶν, ὀδήγησε τοὺς Βυζαντινοὺς στήν ὀχύρωση τῆς Κύπρου καί στήν ἀποστολὴ ἀνώτερων ἀξιωματούχων καί μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογένειας, ὡς διοικητῶν. Μέ τὴν ἀρωγὴ τοῦ αὐτοκράτορα καί τῶν διοικητῶν τοῦ νησιοῦ κτίστηκαν νέες μονές καί ἐκκλησίες, ὅπως ἡ Μονὴ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου στὸν Κουτσοβέντη, ἡ Παναγία στοῦ Τρίκωμο, οἱ Ἁγιοὶ Ἀπόστολοι στοῦ Πέρα Χωριὸ Νήσου κ.ἄ. Ἡ ἀκριβὴς ἱστορία τῆς ἴδρυσης τῆς Μονῆς δέν εἶναι γνωστὴ. Ἡ παλαιότερη γραπτὴ ἀναφορὰ πού γνωρίζουμε χρονολογεῖται στοῦ 1735, ὅταν τὴν ἐπισκέφθηκε ὁ Ρῶσος μοναχὸς Μπάρσκυ. Στὶς *Περιηγήσεις* του ἀναφέρει ὅτι τὴν ἀδελφότητα ἀποτελοῦσαν τότε δέκα μοναχοί. Τὸ Μοναστήρι ἀναφέρεται ἐπίσης τὸ 1788, στήν *Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς Νήσου Κύπρου* τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Κυπριανοῦ, ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ μοναστήρια τῆς Μητροπόλεως Κυρηνείας, στήν ὁποία ὑπήγετο τότε. Στους κτη-

ματικούς κώδικες της Μητροπόλεως Κυρηνείας (κωδ. Α΄ - Β΄ 1783 και 1773) αναφέρεται ἡ δικαιοδοσία τῆς Μονῆς σέ τέσσερα μετόχια. Τό Μοναστήρι διαλύθηκε στά μέσα τοῦ 19ου αἰώνα καί ἕνα εὐρύχωρο κελλί του χρησιμοποιήθηκε ὡς αἴθουσα διδασκαλίας γιά τά παιδιά τῶν γειτονικῶν χωριῶν. Στό κέντρο τοῦ μοναστηριακοῦ συγκροτήματος διατηρεῖται ἡ παραδοσιακή λιθόστρωτη αὐλή. Ἡ Μονή, πού ἔχει ἀναπαλαιωθεῖ, διατηρεῖ στό ἰσόγειο τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγας ἐλαιοτριβεῖο τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Στή βόρεια πλευρά τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι κτισμένο τό καθολικό τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου, τό παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ καί τό λεγόμενο Λατινικό παρεκκλήσι. Πρόκειται γιά δύο ναούς κτισμένους παρατακτικά, τόν ἕνα δίπλα στόν ἄλλο, οἱ ὁποῖοι συγκοινωνοῦν μεταξύ τους. Τό καθολικό καί τό παρεκκλήσι τοῦ Λαμπαδιστῆ στεγάζονται μέ κοινή ξύλινη στέγη μέ ἀγκιστρωτά κεραμίδια, ἐνῶ τό «Λατινικό παρεκκλήσι», πού εἶναι ψηλότερο, στεγάζεται μέ ἄλλη παρόμοια στέγη. Τό μοναστηριακό συγκρότημα συμπληρώνουν δύο δώροφα κτήρια, πού ἀποτελοῦν τήν ἀνατολική καί τή δυτική πτέρυγά του. Ἡ βελτίωση τῆς οικονομικῆς κατάστασης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καί ἡ ἄνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπίπεδου τοῦ λαοῦ γενικότερα κατά τό 18ο αἰῶνα ἐπέτρεψε στήν ἀδελφότητα νά προχωρήσει σέ ἐκτεταμένες ἀνακαινίσεις καί ἐπεμβάσεις. Τό 1731 διευρύνθηκε ἡ νότια εἴσοδος τοῦ καθολικοῦ μέ ἀποτέλεσμα νά καταστραφεῖ ἡ ἀρχική εἴσοδος, τό τρίλοβο παράθυρο πάνω ἀπ’ αὐτήν καί μεγάλο μέρος τῆς τοιχογραφίας μέ τή Ρίζα τοῦ Ἰεσοαί. Τό 1782 ἡ Μονή πῆρε τή σημερινή της μορφή μέ τήν ἀνέγερση τοῦ συνοδικοῦ καί τοῦ κελλιοῦ τοῦ ἡγουμένου δίπλα ἀπό αὐτό.

Τό καθολικό εἶναι ἀφιερωμένο στόν Κύπριο Ἅγιο Ἡρακλεῖδιο, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ τό συναξάριό του, βαπτίστηκε χριστιανός στό ποτάμι Σέτραχο, σέ κῶρο πλησίον τῆς Μονῆς ἀπό τούς Ἀποστόλους Παῦλο, Βαρνάβα καί Μάρκο κατά τήν περιοδεία τους στήν Κύπρο τό 45 μ.Χ. Οἱ Ἀπόστολοι μέ τό πέρασ τῆς περιοδείας τους χειροτόνησαν τόν Ἅγιο Ἡρακλεῖδιο ὡς πρῶτο ἐπίσκοπο Ταμασοῦ. Ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου ἀνήκει στόν τύπο τοῦ ἐγγεγραμμένου σταυροειδοῦς μέ τρούλλο. Φέρει τρεῖς ἡμικυκλικές ἀψίδες στά ἀνατολικά καί ἀρχικά οἰκοδομήθηκε χωρίς νάρθηκα. Στήν κεντρική ἀψίδα σώζονται σπαράγματα τοιχογραφιῶν μέ διακοσμητικά μοτίβα κάτω ἀπό μεταγενέστερες τοιχογραφίες καί χρονολογοῦνται στόν 11ο αἰῶνα. Στή βάση τῆς ἀψίδας, δεύτερο στρώμα τοιχογραφιῶν τοῦ 12ου αἰώνα πού μιμεῖται ὀρθομαρμάρωση, ἀπεικονίζει δύο μοναχούς νά προσεύχονται γονατιστοί. Τό ἐκτεταμένο εἰκονογραφικό πρόγραμμα μέ τόν Παντοκράτορα στόν τρούλλο, τούς Προφήτες καί τήν Ἐτοιμασία τοῦ Θρόνου μέ τούς σεβίζοντες ἀγγέλους στό τύμπανο τοῦ τρούλλου, τούς Εὐαγγελιστές στά σφαιρικά τρίγωνα, τή Βαῖοφόρο, τήν Ἐγερση τοῦ Λαζάρου καί τή Θυσία τοῦ Ἀβραάμ στή δυτική καμάρα, τή Σταύρωση καί τόν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ στό δυτικό τοῖχο καί τήν Ἀνάληψη στόν ἀνατολικό, χρο-

νολογούνται στο 13ο αιώνα. Τούς πεσσοὺς καὶ τὴ χαμηλότερη ζώνη τοῦ ναοῦ καλύπτουν τοιχογραφίες μὲ μορφές μεμονωμένων ἁγίων. Ἡ ἀπεικόνιση στὴν ἀσπίδα τοῦ ἑκατόνταρχου Λογγίνου, στὴν τοιχογραφία τῆς Σταύρωσης, τοῦ οἰκόσημου τῆς δυναστείας τῶν Λουζινιανῶν, τῶν Φράγκων Βασιλέων τῆς Κύπρου (1192-1489), ὁδηγεῖ στοῦ συμπεράσμα ὅτι ὁ χορηγὸς τῶν τοιχογραφιῶν ἀνῆκε στὴ βασιλικὴ οἰκογένεια. Παρόμοιους θυρεοὺς ἀπεικονίζει καὶ τὸ γλυπτό ξύλινο τέμπλο τοῦ καθολικοῦ τοῦ Μοναστηριοῦ, πού κοσμεῖται μὲ φυτικὸ καὶ ζωϊκὸ διάκοσμο. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα σωζόμενα ξύλινα τέμπλα στὴν Κύπρο καὶ χρονολογεῖται γύρω στὰ τέλη τοῦ 13ου - ἀρχές 14ου αἰώνα. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ 1191 μὲ τὴν κατάκτηση τῆς Κύπρου, τὴν ἐγκατάσταση τῆς φραγκικῆς δυναστείας καὶ ἐγκαθίδρυση τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία γιὰ νὰ ἐπιβιώσει ὑποχρεώθηκε σὲ ὑποταγὴ στὸν Πάπα (1260 - *Bulla Cypria*). Ἦταν μιὰ δυσμενὴς κατάσταση, στὴν ὁποία συνέβαλε καὶ ἡ κατάκτηση τῆς ἴδιας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους τὸ 1204. Ἡ τέχνη τοῦ νησιοῦ, μὲ τὴν εἰσροή ζωγράφων ἀπὸ τὴ Δύση καὶ τὴν Ἀνατολή, ἰδίως μετὰ τὴν πτώση τῶν σταυροφορικῶν κρατιδίων στὴ Συρία καὶ στὴν Παλαιστίνη, δέχεται ἔντονες ἐπιδράσεις καὶ ἀποκτᾷ μιὰ χαρακτηριστικὴ ἰδιομορφία, πού ἔχει ἀποκληθεῖ *maniera cypria*.

Τὸ 14ο αἶώνα οἱ ἐπαφές μὲ τὴν Κωνσταντινούπολη πυκνώνουν καὶ ἡ ἐπίδραση τῆς παλαιολόγειας τέχνης γίνεται αἰσθητὴ στὴν ζωγραφικὴ τῆς Κύπρου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες τοιχογραφίες τοῦ ναοῦ (ἡ Ρίζα τοῦ Ἰεσοῦ στὸ νότιο τοῖχο, ἡ Θεοτόκος Πλατυτέρα ἀνάμεσα στοὺς Ἀρχαγγέλους Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, οἱ συλλειτουργοῦντες ἱεράρχες στὴν ἀσπίδα καὶ οἱ σκηνές τοῦ χριστολογικοῦ κύκλου στὴν ἀνατολικὴ καμάρα, στὸ νοτιοδυτικὸ καὶ τὸ βορειοδυτικὸ διαμέρισμα). Οἱ τοιχογραφίες αὐτές καλύπτουν μέρος τῶν προγενέστερων (13ος αἰώνας) καὶ χρονολογοῦνται γύρω στὸ 1500.

Μὲ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης τὸ 1453 καὶ τὴν ἄφιξη προσφύγων ἀπὸ τὴν Πόλη ἡ ζωγραφικὴ τῆς Κύπρου ἐμπλουτίζεται μὲ νέα εἰκονογραφικὰ θέματα καὶ ἀρχίζει ἡ μεταβυζαντινὴ τῆς φάση. Τμῆμα ἐπιγραφῆς πού διασώθηκε πάνω ἀπὸ τὴ νότια εἴσοδο τοῦ νάρθηκα τοῦ καθολικοῦ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ διακόσμηση τοῦ νάρθηκα σχετίζεται μὲ Κωνσταντινουπολίτη κατὰ τὴν περίοδο αὐτή. Ἡ τεχνοτροπία τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ νοτίου τοῖχου μὲ τὸ Δανιὴλ στὸν λάκκο τῶν λεόντων καὶ τοὺς Τρεῖς Παῖδες ἐν καμίνῳ ἐπιβεβαιώνει τὴ χρονολόγηση στὸ 15ο αἶώνα. Στὸ τύμπανο τοῦ τυφλοῦ τόξου πάνω ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ νάρθηκα πού ὁδηγεῖ στοῦ καθολικὸ εἰκονίζεται ὁ Ἅγιος Ἡρακλείδιος. Στὸν τοῖχο αὐτὸ ἀπεικονίζεται ἡ Δευτέρα Παρουσία, σκηνές ἀπὸ τὰ Ἐωθινὰ εὐαγγέλια καὶ ὁ δωρητὴς Μιχαὴλ Ἀναγνώστης μὲ τὴ γυναίκα καὶ τοὺς δύο κληρικοὺς υἱοὺς του. Ἡ ἀπεικόνιση λατινιζόντων ἱερέων (ἀπεικονίζονται νὰ φέρουν κουρά τῶν Καθολικῶν) παραπέμπουν σὲ χρῆση τοῦ ναοῦ καὶ ἀπὸ μέλη τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ τοιχογραφίες στὸ βόρειο

τοιχο ἀνίκουν σέ ἄγνωστο ζωγράφο τοῦ 16ου αἰώνα καί ἀπεικονίζουν ξανά σκηνές ἀπό τά Ἑωθινά.

Στή βόρεια πλευρά τοῦ καθολικοῦ κτίστηκε στίς ἀρχές τοῦ 12ου αἰώνα (βάσει τῆς τεχνοτροπίας τῶν σπαραγμάτων τοιχογραφιῶν στό ἱερό βῆμα) τό παρεκκλήσιο πρὸς τιμὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστῆ, τοπικοῦ Ἁγίου τῆς περιοχῆς. Σύμφωνα μέ τόν ἀρχαιότερο βίο τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστῆ στόν κώδικα 4 τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυροβουνίου, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης γεννήθηκε στό χωριό Λαμπάς (Λαμπαδοῦ) κοντά στήν Γαλάτα. Τυφλώθηκε ἀπό τόν πεθερό του μέ δηλητηριασμένο ἔδεσμα καί ἀποσύρθηκε ἀπό τὰ ἐγκόσμια στό πατρικό του σπίτι. Ἀπεβίωσε σέ νεαρή ἡλικία καί τάφηκε στό ναό τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου. Τά θαύματα τοῦ Ἁγίου καί ἡ φήμη πού ἀπέκτησε, ὁδήγησαν στήν ἀνέγερση τοῦ παρεκκλησίου του. Τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἀρχικοῦ παρεκκλησίου καταστράφηκε καί ξανακτίστηκε πρὶν τό δεύτερο μισό τοῦ 16ου αἰώνα, ὅταν τοιχογραφήθηκε ὁ βόρειος τοῖχος τοῦ ναοῦ. Τό παρεκκλήσιο εἶναι μονόχωρος, καμαροσκεπής ναός, ὁ ὁποῖος ἐπικοινωνοῦσε ἀρχικά μέ τό ναό τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου μέ μικρά καμαροσκεπή ἀνοίγματα, ὅπως αὐτά πού διατηροῦνται ἀκόμη στό ἱερό Βῆμα καί στά βορειοανατολικά του κυρίως ναοῦ. Ὄταν ἀνεγέρθηκε τό Λατινικό παρεκκλήσι ἀνοίχθηκαν μεγάλα ὀξυκόρυφα τόξα στό παρεκκλήσιο τοῦ Λαμπαδιστῆ γιά νά ἐνώνουν τό παρεκκλήσιο μέ τό καθολικό στά νότια, τό Λατινικό παρεκκλήσιο στά βόρεια καί τόν νάρθηκα στά ἀνατολικά, τά ὁποῖα προκάλεσαν τήν κατάρρευση τοῦ ναοῦ τοῦ Λαμπαδιστῆ. Κατά τήν ἀνακατασκευή τοῦ παρεκκλησίου σμικρύνθηκε τό τόξο μεταξύ τοῦ Λατινικοῦ παρεκκλησίου καί τοῦ Λαμπαδιστῆ καί δημιουργήθηκε κῶρος γιά τήν τοιχογράφηση τῆς μορφῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννη Λαμπαδιστῆ, ἡ ὁποία σήμερα καλύπτεται πίσω ἀπό προσκυνητᾶριο. Ἡ τοιχογραφία αὐτή πού μπορεῖ νά χρονολογηθεῖ στό πρῶτο μισό τοῦ 16ου αἰώνα προτείνεται ὡς *terminus ante* τῆς ἀνακατασκευῆς τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Λαμπαδιστῆ. Στό ναό τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ ὑπάρχει ὁ τάφος του καί ἡ τίμια κάρα του φυλάσσεται μέσα σέ ἀργυρή λειψανοθήκη τοῦ 1641. Πάνω ἀπό τόν τάφο τοῦ Ἁγίου, στό ἀρχικά τυφλό τόξο στή βόρεια πλευρά τοῦ ἱεροῦ Βήματος, διατηροῦνται σπαραγματα τοιχογραφιῶν, πού ἀπεικονίζουν σκηνές ἀπό τό Βίο τοῦ Ἁγίου.

Τό λεγόμενο Λατινικό παρεκκλήσι βρίσκεται στή βόρεια πλευρά τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστῆ καί εἶναι καμαροσκεπής ἀνάψιδος κῶρος. Φέρει διακοσμητικά στοιχεία ἔντονα ἐπηρεασμένα ἀπό τό ὕφος τοῦ γοθικοῦ παρεκκλησίου τῶν Scrovegni στήν Πάδοβα τῆς Ἱταλίας πού τοιχογράφησε ὁ Giotto μεταξύ τῶν ἐτῶν 1303 καί 1305. Στήν καμάρα διακοσμῆται ἀπό περίτεχνες ταινίες πού σχηματίζουν δύο μεγάλα σταυροθόλια. Τά τριγωνικά διαμερίσματα τῶν σταυροθολίων αὐτῶν κοσμοῦνται μέ μορφές Ἀποστόλων σέ γοθικά τετράφυλλα. Ὁ βόρειος καί ὁ νότιος τοῖχος ἀπεικονίζουν σέ δύο σειρές τούς

24 Οἶκος τοῦ Ἄκαθίστου Ὑμνου. Στό δυτικό τοῖχο ἀπεικονίζεται ἡ Ρίζα τοῦ Ἰεσοαί καί στό πλαίσιο τοῦ ἀναγεννησιακοῦ φεγγίτη, ἐξαπέ-
ρυγα σέ χρυσό βάθος. Στόν ἀνατολικό τοῖχο ἀνάμεσα στίς σκηνές μέ
τό Μωϋσῆ νά λαμβάνει τίς δέκα ἐντολές καί τό εἰκονογραφικό θέμα τῆς
Βάτου εἰκονίζεται ἡ ἔνθρονη Βρεφοκρατοῦσα σέ ἀχιβάδα καί πάνω ἀπό
αὐτή, στό ἀέτωμα, ἀπεικονίζεται ἡ Φίλοξενία τοῦ Ἀβραάμ.

Οἱ τοιχογραφίες αὐτές ἀντανακλοῦν τό νέο πολιτικό κλίμα πού ἐπι-
κρατεῖ στό νησί. Ἦδη ἀπό τό 1489 ἡ Κύπρος τίθεται καί ἐπίσημα μέ τήν
Αἰκατερίνη Κορνάρο, χήρα τοῦ τελευταίου βασιλιᾶ τῆς δυναστείας τῶν
Λουζινιάν, ὑπό βενετική κυριαρχία. Τήν περίοδο αὐτή Κύπριοι ζωγρά-
φοι ζοῦν καί ἐργάζονται στή Βενετία καί σέ ἄλλες πόλεις τῆς Ἰταλίας
καί ἔρχονται σέ ἐπαφή μέ τήν τέχνη τῆς. Ἡ καλλιτεχνική παραγωγή τῆς
Κύπρου μέ ἀφετηρία τήν παλαιολόγεια τέχνη καί τά ἐπιτεύγματά τῆς,
ἀρχίζει νά ἐμπρεάζεται μέ ἔντονους ρυθμούς ἀπό τίς σύγχρονες τάσεις
τῆς ἰταλικῆς τέχνης καί νά ἐξελισσεται στό πολιτιστικό κίνημα τῆς ἰτα-
λικῆς ἀναγέννησης κατά τή Βενετοκρατία. Ἡ τέχνη αὐτή, πού ὀνομά-
στηκε *Κυπροαναγεννησιακή*, χαρακτηρίζεται ἀπό ἐπιμελημένο σχέδιο
καί ἄρτια εἰκονογραφική ὀργάνωση καί διακρίνεται γιά τή ζωντάνια καί
τήν ἐλευθερία πού τῆς παρέχεται ἀπό τή χρήση νέων εἰκαστικῶν μέσων.
Στό ρυθμό αὐτό δημιουργήθηκε ἕνας μεγάλος ἀριθμός τοιχογραφημέ-
νων συνόλων, ὁ ὁποῖος, ἐκτός ἀπό τή Μονή Ἁγίου Ἰωάννη Λαμπαδι-
στῆ, ἐντοπίζεται καί σέ ἄλλα μνημεῖα σέ ὅλη τήν Κύπρο, ὅπως στήν Πα-
ναγία Ποδύθου στή Γαλάτα, στήν Παναγία Καθολική στό Πελένδρι,
στήν Ἁγία Βαρβάρα στήν Περιστερώνα καί ἀλλοῦ. Τήν τεχνοτροπία
αὐτή υἰοθετοῦν καί στηρίζουν ἰδιαίτερα οἱ πλούσιοι ἀστοί τῆς Κύπρου
πού ἀνερχόμενοι κοινωνικά προσπαθοῦν νά προσεταιρισθοῦν τήν τέχ-
νη τῆς Δύσης.

Ὁ εἰκονογραφικός κύκλος στό λεγόμενο Λατινικό παρεκκλήσιο εἶ-
ναι ἰδιαίτερα σημαντικός γιά τή μελέτη τῆς τεχνοτροπίας αὐτῆς, ἀφοῦ
εἶναι ἕνα ἀπό τούς καλύτερα διατηρημένους καί ὀλοκληρωμένους κύ-
κλους τῆς Κυπροαναγεννησιακῆς τέχνης πού ἔχουν σωθεῖ. Στά τοιχο-
γραφημένα αὐτά σύνολα παρουσιάζεται μιά συγκροτημένη προσπάθεια
γιά ὀρθή προοπτική καί ἀπόδοση τῆς τρίτης διάστασης καί τοῦ ὄγκου
τῶν μορφῶν καί τῶν κτηρίων πού συνδέεται μέ τόν Giotto καί τή scho-
λή τῆς Τοσκάνης στήν Ἰταλία τοῦ 14ου αἰῶνα. Τά βυζαντινά εἰκονο-
γραφικά πρότυπα ἐξιταλίζονται μέ τήν ἐξιδανίκευση τῶν θεῶν μορφῶν
καί τήν ἔντονη ἐπίδιωξη γιά ἀνάδειξη τοῦ φυσικοῦ κάλλους.

Στό Μοναστήρι φυλάσσονται ἀξιόλογες εἰκόνες, ὅπως αὐτές τοῦ
Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ (13ος αἰ.), τῆς Παναγίας Θεοσκεπα-
στης τοῦ 14ου αἰῶνα, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ (13ος καί
16ος αἰ.), ἡ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἡρακλείδου μέ δωρητές (1543), κ.ἄ. Στό
παλαιό Δημοτικό Σχολεῖο, ἕνα νεώτερο κτήριο τοῦ 1920 νοτίως τοῦ
Μοναστηριοῦ, δημιουργήθηκε τά τελευταῖα χρόνια Εἰκονοφυλάκιο στό
ὁποῖο φιλοξενεῖται μιά ἐξαιρετική συλλογή εἰκόνων πού προέρχεται

ἀπό τή Μονή ἀλλά καί ἀπό διάφορους ναούς τοῦ Καλοπαναγιώτη. Τά ἔργα καλύπτουν τεχνοτροπικά τήν εξέλιξη τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἀπό τό 12ο αἶωνα μέχρι καί τό 19ο αἶωνα. Ἀνάμεσα στά ἔργα ἐξαιρετικῆς τέχνης πού ἐκτίθενται, ἰδιαίτερη θέση κατέχει τό μεσοβυζαντινό κάλυμμα εὐαγγελίου (12ος αἰ.) μέ τήν ἀπεικόνιση τοῦ Ἁρχαγγέλου Μιχαήλ καί τό παλαιότερο ἐπιστύλιο εἰκονοστασίου τῆς Κύπρου (14ος αἰ.) πού προέρχεται ἀπό τό ναό τῆς Παναγίας Θεοσκέπαστης στόν Καλοπαναγιώτη καί ἀπεικονίζει σέ 25 διάχωρα τό χριστολογικό κύκλο καί τούς προφήτες Δαβίδ καί Σολομώντα.

Μιά ἐπίσκεψη στή Μονή πού βρίσκεται, ὅπως προαναφέρθηκε, σέ ἓνα ἀπό τά ὁμορφότερα ὄρεινά τοπία τῆς Κύπρου, ἐκτός ἀπό τήν πνευματική ἀνάταση πού προσφέρει ἡ καταλυκτική ἀτμόσφαιρα τοῦ Μοναστηριοῦ, θά χαρίσει στόν ἐπισκέπτη ἀβίαστα καί εὐχάριστα τή γνώση καί τήν ἐμπειρία χιλίων χρόνων ἱστορίας βυζαντινῆς τέχνης στήν Κύπρο.

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΗΛΙΑΔΗΣ

Βυζαντινολόγος

Διδάκτωρ Ἱστορίας τῆς Τέχνης

Διευθυντής Βυζαντινοῦ Μουσείου

καί Πινακοθήκης Ἰδρύματος Ἁρχ. Μακαρίου Γ΄

Γιώργου Κάκκουρα

Ο ΝΑΟΣ ΕΠ' ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΛΑΜΠΑΔΙΣΤΗ
Στοιχεῖα κυρίως μέσα ἀπό τήν Ἁγιολογία.

πως ὅλη ἡ ζωή τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ διαγράφεται θαυμαστή, μέσα καί ἀπό τό ἀρχαιότερο Συναξάρι του (τέλη 12ου, ἀρχές 13ου αἰώνα), (*θά τό ὀνομάσουμε γιά τεχνικούς - πρακτικούς λόγους Βίο Α*), ἔτσι καί κατά θαυμαστό τρόπο περιγράφεται ἡ ἐνέργεια τοῦ πατέρα του ἱερέα Κυριακοῦ νά οἰκοδομήσει ναό ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁσίου υἱοῦ του.

Στό Βίο Α' διαλαμβάνεται ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ὅσιος προτρέπει τόν πατέρα του νά προβεῖ σ' αὐτή τήν ἱερή πράξη: «*Ποίησον καί ἐμοί ἕτερον, ναόν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ*»¹. Τό γεγονός αὐτό θά μπορούσε ἴσως νά προκαλέσει ἐρωτήματα, τόσο στούς ἀναγνώστες τοῦ Βίου Α', ὅσο καί στούς πιστούς τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱερέα Κυριακοῦ. Ἴσως μάλιστα νά εἶναι τοῦτος ὁ λόγος πού σέ νεώτερο Συναξάρι τοῦ Λαμπαδιστῆ (χειρόγραφο τοῦ 1721, μᾶλλον ἀντιγράφει ἀρχαιότερο συναξάρι ὁμως), (*θά τό ὀνομάσουμε γιά τεχνικούς - πρακτικούς λόγους Βίο Β*), ἀποφεύγεται νά κατονομασθεῖ συγκεκριμένα ὁ ἱερέας Κυριακός ὡς ὁ ἀποδέκτης τῆς προτροπῆς τοῦ Λαμπαδιστῆ ὥστε νά ἀνεγερθεῖ ναός πρὸς τιμῆ του². Στό Συναξάρι τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου (1667), (*θά τό ὀνομάσουμε γιά τεχνικούς - πρακτικούς λόγους Βίο Γ*) καί πάλι δέν προσδιορίζεται ἐπακριβῶς, ἐξυπονοεῖται ὁμως ὅτι κτίτορας τοῦ ναοῦ τοῦ Λαμπαδιστῆ θά πρέπει νά ὑπῆρξε ὁ πατέρας τοῦ Ὀσίου, ἀφοῦ, ὅπως σημειώνει ὁ συγγραφέας του ἱερομόναχος Γεράσιμος, τό ἱερό λείψανο τοῦ Ὀσίου κατατέθηκε ἀπό τόν ἴδιο τόν πατέρα του ἐκεῖ πού ἀκριβῶς βρίσκεται τώρα δηλ. στόν ἴδιο τό ναό του³. Καί στούς τρεῖς Βίους ὁμως βλέπουμε πῶς ἰδιαίτερη σημασία ὡς πρὸς τήν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ τοῦ Λαμπαδιστῆ ἔχουν οἱ ἀναφορές τους στήν τιμῆ καί διαφύλαξη τοῦ ἱεροῦ λειψάνου.

1) Ὁ ἱερέας Κυριακός πιστεύει στήν ἱερότητα τῶν λειψάνων τοῦ υἱοῦ του ὕστερα ἀπό θαυμαστή ἐπέμβαση τοῦ Ὀσίου.

2) Ἀφοῦ πίστεψε, τότε παίρνει τήν ἐντολή ἀπό τόν Ὅσιο νά ἀνεγείρει τό ναό πρὸς τιμῆ του ἐνῶ βρίσκεται «*ἰστάμενος ἔνθα ἦν τά τοῦ ἁγίου λείψανα*»⁴.

3) Ἡ ἐκτέλεση τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος ἐνισχύθηκε καί ἀπό τό γεγονός ὅτι τά λείψανα τοῦ Λαμπαδιστῆ ἔγιναν αἰτία τῆς θεραπείας τῶν σεληνιαζομένων ἀνδρῶν πού ἐπίμονα ἐπιζητοῦσαν αὐτά⁵. Τοῦτο τό θαῦμα ὑπῆρξε καί ἡ ἀφορμῆ τῆς μετακομιδῆς τῶν ἱερῶν λειψάνων ἐντός τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἡρακλειδίου⁶.

4) Ἡ πρώτη ἐνέργεια τοῦ ἱερέα Κυριακοῦ μετὰ τὴν ἀποπεράτωση τοῦ ναοῦ εἶναι νά καταθέσει σ' αὐτό τὰ λείψανα τοῦ Λαμπαδιστῆ⁷.

Ἐπισημαστέον ὅτι ὁ ἱερομόναχος Γεράσιμος Μυριανθέας, στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Μητροπολίτη Φιλαδελφείας Μελέτιο, πού προτάσσεται τῆς Ἀκολουθίας τοῦ 1667, μᾶς παρέχει τὴν ἐξῆς πληροφορία: «Καὶ γάρ ἐν τῇ διαληφθείσῃ νήσῳ εὐαγές ὑπάρχει καὶ σεβάσμιον μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἁγίου (Λαμπαδιστοῦ) τιμωμένου, ἐν ᾧ καὶ ἡ τιμία σορός τῶν θαυματοβρύτων καὶ πανσέπτων αὐτοῦ λειψάνων τεθειμένη εὐρίσκεται ἰάσεις παντοδαπῶν νοσημάτων, τοῖς πιστῶς προσιοῦσι καὶ αἰτουμένοις τὸν ἅγιον δαψιλῶς διανέμουσα...»⁸.

Τὸ νά κτίζεται ναός, μετὰ τὸ θάνατο ὁσίων ἁγίων ἀνδρῶν, δίπλα ἢ πάνω ἀπὸ τὸν τάφο τους ἢ καὶ νά κατατίθεται σ' αὐτό τὸ ὀσιακὸ λείψανό τους εἶχε καταστῆ παράδοση καὶ ἀγαθὴ συνήθεια ἤδη ἀπὸ τὸν 4ο αἰῶνα μ.Χ.⁹ Καὶ ἡ Κυπριακὴ Ἀγιολογία ἔχει νά παρουσιάσει ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς δείγματα τῆς εὐλαβοῦς αὐτῆς παραδόσεως, τόσο τῆς τιμῆς καὶ προσκύνησης τῶν ἱερῶν λειψάνων, ὅσο καὶ τῆς ἀνέγερσης ναῶν πρὸς διαφύλαξη τῆς μνήμης τῶν ὁσίων ἀνδρῶν.

Ἔτσι ἀφορᾶ στό γεγονός ὅτι ὁ ἴδιος ὁ πατέρας τοῦ Ὁσίου ἀνεγείρει τὸ ναὸ καὶ καταθέτει ἐντὸς αὐτοῦ τὰ λείψανα τοῦ υἱοῦ του, φαίνεται ἀπὸ τὸ Βίο Α' πὼς τοῦτο ἔγινε ὄχι βεβιασμένα καὶ ἐγωϊστικά, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ ἐπισταμένη ἐξέταση τῆς ἀγιότητος τοῦ Λαμπαδιστῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἱερέα Κυριακὸ καὶ ἐπιπρόσθετα μέ τῆ θαυμαστῆ ἐπέμβαση τοῦ Ὁσίου.

Ἐξάλλου, δέν εἶναι μοναδικὸ τὸ γεγονός στὴν ὀρθόδοξη μας παράδοση.

Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι τὸ γεγονός τῆς «λεπτομέρειας» τὴν ὁποία διασώζει ὁ Βίος Α' σχετικά μέ τὸν τύπο τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ. Ἀναφέρεται πὼς ὁ ἴδιος ὁ Ὁσιος παραγγέλλει στὸν πατέρα του τὰ ἐξῆς: «πορεύθητι εἰς τὸν ναόν τῆς ἁγίας καὶ μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας καὶ ἰδέ αὐτόν, καὶ κατ' ἐκεῖνον ποίησον καὶ ἐμοὶ ἕτερον ναόν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ»¹⁰.

Ναὸς τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας διασώζεται στὴν περιοχή τῶν Πάνω Πολεμιδιῶν τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ¹¹. Ἡ ἀρχικὴ μορφή τοῦ ναοῦ ἀνάγεται στὸ 12ο αἰῶνα. Τοῦτο μαρτυρεῖται τόσο ἀπὸ εὐρήματα τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης, ὅσο καὶ ἀπὸ τίς λιγοστὲς σωζόμενες τοιχογραφίαι πού χρονολογοῦνται καὶ αὐτὲς ἀπὸ τὸ 12ο αἰῶνα. Τὸ 12ο αἰῶνα κτίζεται καὶ ὁ ναὸς τοῦ Λαμπαδιστῆ. Ἐχουν ὁποιαδήποτε λοιπὸν σχέση οἱ δύο καὶ εἶχαν πράγματι τὸν ἴδιο ἀρχιτεκτονικὸν τύπο; Κτίστηκαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἀνθρώπους; Ἄγνωστο, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ναοὶ δέν διασώζονται σήμερα στὴν ἀρχικὴ τους μορφή.

Ἐπίσης σέ χωρίο τῆς περιοχῆς κοντὰ στῆ Μονὴ τοῦ Λαμπαδιστῆ, τὴν Τσακίστρα Κάμπου, ὑπάρχει τοπωνύμιο «Ἁγία Ἀναστασία»¹². Ὅπως γνωρίζουμε καὶ ἀπὸ ἄλλες περιπτώσεις, τὰ τοπωνύμια μέ ὀνόματα

άγιων συνήθως καλούνται ἔτσι ἐξ αἰτίας τῆς ὑπαρξης σέ ἐκεῖνο τόν τόπο ναοῦ ἢ παρεκκλησίου. Τό τοπωνύμιο «Ἁγία Ἀναστασία» πού διασώζεται καί χρησιμοποιοῖται μέχρι σήμερα, τό πιθανότερο νά προῆλθε ἀπό τήν ὑπαρξη ναοῦ πρὸς τιμή τῆς μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας. Ἐπιπρόσθετα τοπική παράδοση τῆς περιοχῆς τοῦ χωριοῦ σχετίζεται μέ τόν ἅγιο Ἰωάννη τὸ Λαμπαδιστή. Στήν ἴδια ἐκείνη περιοχή τοῦ χωριοῦ Τσακίστρα Κάμπου καταγράφονται τρία ἄλλα τοπωνύμια: «Ἀντροκλιά»¹³, «Ἀργάκι τῆς Ἀντροκλιάς»¹⁴ καί «Νερόν τῆς Ἀντροκλιάς»¹⁵. Ὁ Ν. Γ. Κυριαζῆς ἔχει καταγράψει παράδοση ὅτι στήν τοποθεσία «Ἀντροκλος» τοῦ χωριοῦ Κάμπου ὑποδεικνύεται «ἀγίασμα» (νερό) τοῦ Λαμπαδιστῆ¹⁶. Νά υποθέσουμε λοιπόν πὼς ἡ ἀναφορά στό Βίο Α΄ γιά τὸ ναό τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ὡς πρότυπο τοῦ ναοῦ τοῦ Λαμπαδιστῆ νά σχετίζεται μέ ναό τῆς Ἁγίας πού προϋπήρχε στήν περιοχή Κάμπου, περιοχή πού βρίσκεται σχετικά κοντά στή Μαραθάσα καί τῆ Μονή τοῦ Λαμπαδιστῆ;

Μέ σιγουριά ὅμως μπορούμε νά προσδιορίσουμε τοὺς χρόνους τῆς ἀνέγερσης τοῦ ναοῦ τοῦ Λαμπαδιστῆ μέ βάση καί τῆ βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονική. Ἡ χρονολόγησή του συμπίπτει μέ τοὺς χρόνους πού ἔζησε καί ἀπέθανε ὁ ἅγιος Ἰωάννης. Ἔτσι μπορούμε νά ἀποδεκτοῦμε καί ὡς ἱστορικά πραγματικὴ τῆ διήγηση τῶν Βίων γιά τοῦτο τό γεγονός. Ἐπίσης καί ἡ τέχνη τῆς ζωγραφικῆς στό ναό τοῦ Λαμπαδιστῆ μπορεῖ νά προσδιορίσει χρονικά τήν περίοδο στήν ὁποία ἀναφέρεται ἡ ἀνέγερσή του.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Λαμπαδιστής ὑποστηρίζουμε ὅτι ἔζησε στά χρόνια τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου Γ΄ Βοτανειάτη (1078–1081). Ὃταν ὁ Ἅγιος πεθαίνει τόν ἐνταφιάζουν ἔξω ἀπὸ τὸ ναό τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου, στό βόρειο μέρος. Στὴ συνέχεια γίνεται ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου καί τοποθετεῖται ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Ὁ ναός τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν 11ο αἰώνα¹⁷. Ἀκολουθῶς πάνω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Λαμπαδιστῆ ἀνεγείρεται ναός πρὸς τιμὴ του ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πατέρα του. Ὁ ναός τοῦ Λαμπαδιστῆ χρονολογεῖται ἀρχές τοῦ 12ου αἰώνα¹⁸. Ἐπὶ πλέον τὰ λιγοστά ὑπάρχοντα ἴχνη τῆς πρώτης διακόσμησης τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου χρονολογοῦνται καί αὐτὰ τὸν 11ο αἰώνα¹⁹, ἐνῶ τὰ ὑπολείμματα τῶν τοιχογραφιῶν στό ναό τοῦ Λαμπαδιστῆ χρονολογοῦνται στὶς ἀρχές τοῦ 12ου αἰώνα²⁰. Βλέπουμε λοιπόν πὼς οἱ χρονικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν δύο ναῶν ἔχουν τήν ἱστορικὴ τους συνέχεια καί συνέπεια μέ τὰ λεχθέντα τῶν Βίων.

Ἡ διήγηση τῆς μετακομιδῆς τοῦ λειψάνου καί τῆς ἀνέγερσης τοῦ ναοῦ τοῦ Λαμπαδιστῆ παρουσιάζετο καί σέ τοιχογραφία στό ναό του, στό τόξο τῆς ἀψίδας πού βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν τάφο του²¹, καί ἡ ὁποία χρονολογεῖται καί αὐτὴ τὸ 12ο αἰώνα²². Σήμερα, εἶναι ἀπὸ τὰ μόνα, λιγοστά δείγματα τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ 12ου αἰώνα πού διασώζονται στό ναό, ὄχι βέβαια καί σέ πολὺ καλὴ κατάσταση. Στὴν τοιχογραφία διακρίνουμε νά εἰκονίζεται ἄνδρας ὁ ὁποῖος μεταφέρει στοὺς ὤμους τῆ λει-

φανοθήκη μέ τό ἱερό λείψανο. Ἐπίσης ἄλλος κρατᾶ πτύο. Ὁ πατέρας τοῦ Ὁσίου Κυριακός, μέ γενειάδα λευκή καί σοβαρός, ἀγιογραφεῖται νά στέκεται μπροστά ἀπό τό ναό πού ἀνεγέρθηκε πρὸς τιμή τοῦ υἱοῦ του.

Ἐνα στοιχεῖο τό ὁποῖο δημιουργεῖ κάποιο ἐρώτημα στήν ὅλη διήγηση τοῦ Βίου Α΄ γιά τό ναό τοῦ Λαμπαδιστῆ εἶναι ἡ ἀναφορά καί σέ ἀνεγερση ναοῦ τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου. Αὐτή ἔχει ὡς ἐξῆς: *«Τότε καλέσας ὁ τιμιώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ οἰκοδόμους καί ἀνήγειρε τόν ναό τοῦ ἀγίου Ἰωάννου καί κατέθεντο ἐν αὐτῷ τά τοῦ ἀγίου λείψανα. Μετά δέ ταῦτα ἀνήγειρον καί ἕτερον ναόν τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου, κάλλιστον ἐγγύς τούτου, καί διά τό πλῆθος τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, εἰς δοξολογίαν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τοῦ αὐτοῦ θεράποντος καί περιωνύμου ἐν θαύμασιν Ἰωάννου. Ἐν αὐτῷ δέ τῷ ἀγίῳ καί πανσέπτῳ ναῷ κατ' ἔτος ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἀγίου καί πανενδόξου Ἰωάννου συναθροίζεται ὁ τοῦ Κυρίου ὀρθόδοξος λαός καί πῖν δοξολογίαν ἐκτελοῦντες».*

Οἱ στίχοι αὐτοί, 9. 3-9 τοῦ Βίου Α΄, ἀποτελοῦν μᾶλλον ἐμβόλιμα στοιχεῖα στό ἀρχικό κείμενο. Τό πιθανότερο στήν ἀντιγραφή τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου καί γιά λόγους ὑπερτονισμοῦ τοῦ ὀρθόδοξου στοιχείου ἔναντι τοῦ λατινικοῦ ἔγινε ἡ παράθεση αὐτή.

Ἡ φράση στούς στίχους 3-4 *«Μετά δέ ταῦτα ἀνήγειρον καί ἕτερον ναόν τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου, κάλλιστον ἐγγύς τούτου»* δέν φαίνεται νά συνάδει μέ πραγματικά ἱστορικά στοιχεῖα. Δέν γνωρίζουμε ἀπό τήν ἀρχαιολογική ἔρευνα νά ὑπῆρξε ποτέ δεύτερος ναός τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου στόν τόπο ἐκεῖνο. Ἔτσι σέ ἀντίθεση μέ τά ὅσα μέχρι τώρα ἀναφέραμε περί τοῦ ναοῦ τοῦ Λαμπαδιστῆ πού ἀποδεικνύονται ἄριστα καί ἀπό τή βυζαντινή τέχνη, τόσο τήν ἀρχιτεκτονική ὅσο καί τή ζωγραφική, ἡ ἀναφορά αὐτή παραμένει μιά ἀστήρικτη ὑπόθεση.

Ἐπί πλέον τό νόημα τῆς συνέχεια τῶν στίχων (4-7) δέν συνδέεται μέ τά λεχθέντα τῶν προηγούμενων στίχων (3-4) γιά τό ναό τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου. Οἱ πιστοί συναθροίζονται στό ναό τοῦ Λαμπαδιστῆ καί ὄχι τό ναό τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου. Αὐτό ἐπαναλαμβάνεται καί ἀμέσως μετά: *«Ἐν αὐτῷ δέ τῷ ἀγίῳ καί πανσέπτῳ ναῷ»* (στιχ. 7) τοῦ Λαμπαδιστῆ *«συναθροίζεται ὁ τοῦ Κυρίου ὀρθόδοξος λαός»* (στίχ. 8-9). Ἐπομένως ὑποθέτουμε βásiμα πὼς ἡ φράση *«Μετά δέ ταῦτα ἀνήγειρον καί ἕτερον ναόν τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου, κάλλιστον ἐγγύς τούτου»* θά πρέπει νά ἀγνοηθεῖ στήν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου καί ἀμέσως μετά τή φράση *«καί κατέθεντο ἐν αὐτῷ τά τοῦ ἀγίου λείψανα»* (στίχ. 2-3) νά ἀναγνωστεῖ ἡ φράση *«καί διά τό πλῆθος τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ»* κ.ο.κ.

Ὁ Βίος Β΄, ὁ ὁποῖος ἤδη ὅπως ἔχουμε ὑποδείξει, ἔχει ὑπόψη του τό Βίο Α΄, στό θέμα αὐτό διασαφηνίζει τά πράγματα ὡς ἐξῆς: *«Ὁ δέ ἱερεὺς μή παρακούσας, ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἐχάλασεν τόν ναόν τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου καί ἔκτισε κάλλιστον ναόν εἰς τό τοῦ ἀγίου ὄνομα, σιμά τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Ἡρακλειδίου, εἰς τά δεξιὰ μέρη, ὅπου ἔκειτο τό ἅγιόν*

του λειψανον. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἕως τῆς σήμερον μεγάλα θαύματα ποιεῖ οὗτος ὁ ἅγιος θεοδόξαστος Ἰωάννης εἰς ὅσους ἔρχονται εἰς αὐτόν μετὰ πίστεως εἰς δόξαν Θεοῦ» (11.6-12). Τῆ φράση «ἐχάλασεν τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου» πρέπει νὰ ἐννοήσουμε ὅτι «ἐχάλασεν», κατεδάφησεν δηλ. μέρος τοῦ τμήματος τοῦ βόρειου τοίχους ὥστε νὰ ἐπικοινωνοῦν οἱ δύο ναοί²³.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Βίος Α', 9, 26.
2. Βίος Β', 11, 4-6: «Τότε μὲν φαίνεται ὁ ἅγιος εἰς τὸν ὕπνον τοῦ ἱερέως τοῦ ποτε τόπου ὅπου ἱεράτευεν ἐτότε, καὶ τοῦ εἶπε νὰ κτίσῃ ἕνα ναὸν ἐκ θεμελίων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου».
3. Βίος Γ', 5, 1-3.
4. Βίος Α', 9, 23-24.
5. Βίος Α', 7, 1-15, Βίος Β', 10.1-3, 11., 4-10.
6. Ὁ. π.
7. Βίος Α', 9, 2-3, Βίος Β', 11, 9-10, Βίος Γ', 5.1-3.
8. Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστοῦ. Ἐκτεθεῖσα παρὰ Γερασίου ἱερομονάχου τοῦ Κυπρίου καὶ τυπωθεῖσα ἐξ οἰκείου ἀναλωμάτων. Con Licenza de superiori. Ἐνετήσιν αχζζ'. Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ, σ. γ'.

Σήμερα, στὸ ναὸ τοῦ Λαμπαδιστῆ, βρίσκεται πρὸς προσκύνηση μόνον τὸ ἱερό κρανίον τοῦ ἁγίου μέσα σὲ εὐπρεπισμένη ἀργυρὰ θήκη (ἔτους 1641, βλ. Χρ. ΧατζηΧριστοδοῦλου, Ἱερά Μονὴ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ, ἔκδ. Ἱερά Μητρόπολις Μόρφου 2000). Ἐπίσης καὶ ἄλλα μικρότερα τεμάχια τοῦ λειψάνου βρίσκονται σὲ λειψανοθήκες. Ἄλλα τεμάχια διασώζονται ἄλλου, ἐκτός τῆς Μονῆς. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ λειψάνου, «ἡ τιμὰ σορός τῶν θαυματοβρύτων καὶ πανσέπων αὐτοῦ λειψάνων» κατὰ τὸν Γεράσιμο Μυριανθέα (ὁ.π.), δὲν ὑπάρχει, ἄγνωστο γιατί. Ἴσως νὰ βρίσκεται τοποθετημένο μέσα σὲ λάρνακα στὸ ναὸ τοῦ Λαμπαδιστῆ ἢ ἀκόμα καὶ τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου. Ὅλα αὐτὰ ὅμως ἀποτελοῦν μία εὐσεβὴ ὑπόθεση. Σὲ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ πού βρίσκεται σὲ ναὸ του, στὸ χωριὸ Πελένδρι (ἐπαρχία Λεμεσοῦ), καὶ χρονολογεῖται ἀρχῆς 17ου αἰῶνα, λαϊκῆς τέχνης, ὑπάρχουν 12 περιμετρικῆς - περιγραφικῆς μικρότερες εἰκόνες πού προσπαθοῦν νὰ ἀποτυπώσουν τὸ βίον τοῦ Λαμπαδιστῆ. Στὴν τελευταία ἀπὸ αὐτῆς παρουσιάζονται σὲ δύο ξεχωριστῆς λάρνακες ὁλόκληρα τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου καὶ Λαμπαδιστοῦ. Φέρει δὲ τὸν τίτλον «Ἡ Λάρναξ ἁγίου Ἡρακλείδου καὶ ἁγίου Ἰωάννου».

9. Μ. Γεδεών, Ἁγιοποιήσεις, Τὸ καθεστὸς τῆς ἐν ἁγίοις συναριθμήσεως, Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 77-87, Ἀ. Παπαδοπούλου, Ἁγιολογία, Θέματα γενικά, εἰδικὰ καὶ ἐορτολογίου, Θεσσαλονίκη 1985, σσ. 43-53, Γ. Τσέτσιπ, Ἡ ἔνταξη τῶν ἁγίων στὸ ἐορτολόγιον, Κατερίνη 1991, σσ. 53-56.

10. Βίος Α', 9, 25-26.

11. Ἀθ. Παπαγεωργίου, «Ἀναστασίας ἁγίας ἐκκλησία», Μ.Κ.Ε., τ. 2ος, σσ. 165-166: «Ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Ἀναστασίας στὰ Πάνω Πολεμίδια εἶναι ἐκκλησία μὲ δύο τρούλλους... ἔχει τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ κεντρικὸ τμήμα τοῦ τρούλλου ὑπερυψώνεται σὲ ἰδιαίτερη ἀσπίδομορφη κοιλότητα ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς τρούλλους τοῦ καθολικοῦ τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου τῆς μονῆς τοῦ ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ... εἶναι ἄγνωστο πότε καταστράφηκε ὁ ναὸς αὐτός». (Σημ. Μ.Κ.Ε.: Μεγάλῃ Κυπριακῇ Ἐγκυκλοπαίδεια, ἔκδ. «Φιλόκυπρος», τ. 1-15, Λευκωσία, Κύπρος, 1984-1996).

12. Μ. Christodoulou - Κ. Konstantinidis, *A Complete Gazetteer of Cyprus*, 1 (1987). The Cyprus permanent committee for the standardization of geographical names, Republic of Cyprus, Nicosia 1984, ΦΔ 7574, ἁγία Ἀναστασία, ἡ.

13. Ὡ.π., VD 7672.

14. Ὡ.π.

15. Ὡ.π., VD 7273.

16. «Ἄλλοτε πάλιν, ὅταν ὁ ἅγιος ἦτο εἰς ἡλικίαν γάμου, ὁ πατήρ του ἠθέλησε νά τόν ὑπανδρεύσῃ εἰς τό χωρίον Γερατζιές. Ὅταν ἀνεχώρησεν ὡς μελλόνυμφος ἀπό τό χωρίον του, οἱ συνοδοί του ἐδίψασαν πλησίον μιᾶς τοποθεσίας ἀποκαλουμένης καί σήμερον Ἄντρουκλος. Ὁ ἅγιος τότε ἐκτύπησε μέ τήν γροθικίαν του τό βράχον καί παρευθύς ἐβγήκε νερόν, τό ὅποιον ἔκτοτε τιμᾶται καί ὀνομάζεται ἀγίασμα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου... Πρὸς Ν. τοῦ χωρίου Οἶκος ὑπάρχει τοποθεσία καλουμένη Ἄντρουκλος... καί εἰς τόν Κάμπον ἐπίσης ὑπάρχει τοποθεσία Ἄντρουκλος. Ἐνταῦθα ὑπάρχει πηγὴ ὕδατος, ὡσεὶ τρία σακοράφια, ἀναβλύζοντος ἐκ κοιλώματος ἐπὶ βράχου, ὅσον μιά γροθιά. Τό νερόν τοῦτο εἶναι τό ἀγίασμα τοῦ ἁγίου». («Μοναστήρια ἐν Κύπρῳ», ΚΧ, ΙΒ' (1936), 248).

17. Γ. Σωτηρίου, «Β' Τά κυρίως βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κύπρου». Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 1931, σ. 484, Μακαρίου Γ', Κύπρος ἡ ἀγία νῆσος, σ. 29, Ἱστορία τῆς Κύπρου, τ. Ε' Μεσαιωνικόν Βασίλειον, Ἐνετοκρατία. Μέρος Β' (ἐκδίδει Θ. Παπαδόπουλος), ἐκδ. Ἰδρυμα Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', Λευκωσία 1996, σ. 1265 ὑπ. 119. A. and J. Stylianou, *The painted Churches of Cyprus*, σ. 292, 305-306, Ἀθ. Παπαγεωργίου, «Λαμπαδιστῆ, Ἁγίου Ἰωάννη μοναστήρι» Μ.Κ.Ε. τ. 8ος σ. 190, τοῦ αὐτοῦ «Λαξευτά Ἀσκητήρια καί Μοναστήρια τῆς Κύπρου» Ἐπετηρίδα Κ.Μ.Ι.Μ.Κ., τ. 4 (1999) σ. 38. Ἀθ. Παπαγεωργίου, «Ι. Μ. τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστοῦ στόν Καλοπαναγιώτη», Ἀρχαιολογικοί χώροι καί μνημεῖα τῆς Κύπρου στόν κατάλογο τῆς παγκόσμιας πολιτιστικῆς κληρονομιάς», ἐκδ. Κυπριακῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Unesco 1999, Λευκωσία, 1999, 48-53.

18. «Δέν εἶναι γνωστό πότε ἰδρύθηκε τό μοναστήρι (τοῦ ἁγίου Ἡρακλειδίου). Τό καθολικό ὅμως τοῦ μοναστηρίου κτίσθηκε τόν 11ο αἰώνα. Εἶναι πολύ πιθανό ὅτι τότε ἰδρύθηκε καί τό μοναστήρι. Εἶναι γνωστό ὅτι πίν ἐποχή αὐτή ἰδρύθηκαν καί ἄλλα μοναστήρια στήν Κύπρο. Τά λίγα μορφολογικά καί τά τυπολογικά στοιχεῖα πού διασώζει χρονολογοῦν τό καθολικό στόν 11ο αἰώνα. Στόν 11ο αἰώνα μπορούν νά χρονολογηθοῦν καί τά ἐλάχιστα ἵχνη τῆς πρώτης διακόσμησης τοῦ καθολικοῦ πού ἔχουν σωθεῖ. Τό 12ο αἰώνα προστέθηκε στή βόρεια πλευρά τοῦ καθολικοῦ τό παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ πού εἶχε πλάτος 3,95 μ. καί μήκος 7 μ. περίπου. Τό παρεκκλήσι ἐπικοινωνοῦσε μέ τό καθολικό μέ τή βόρεια θύρα τοῦ καθολικοῦ καί μέ μικρές τοξωτές διόδους στό βόρειο τοῖχο τοῦ βορειοανατολικοῦ καί τοῦ βορειοδυτικοῦ γωνιαίου διαμερίσματος τοῦ καθολικοῦ. Τό παρεκκλήσι, ἄγνωστο γιά ποῖό λόγο, κατέρρευσε, ἴσως στά πρώτα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ὅποτε καί ξανακτίσθηκε. Μόνον ἡ ἀψίδα καί τό ἀνατολικό τυφλό τόξο τοῦ βόρειου τοίχου τοῦ παρεκκλησιοῦ σώθηκαν. Τά ὑπολείμματα τῶν τοιχογραφιῶν στό ἡμικυκλικό αὐτό τόξο βοηθοῦν στή χρονολόγησι τῆς ἀνέγερσης τοῦ παρεκκλησιοῦ αὐτοῦ στίς ἀρχές τοῦ 12ου αἰώνα». Ἀθ. Παπαγεωργίου, ὀ.π.

19. Ὡ.π.

20. Ὡ.π.

21. Νά ἀναφέρουμε πὼς ὁ «τάφος» τοῦ ἁγίου Ἰωάννη, πού δεικνύεται σήμερα, βρίσκεται πράγματι στό βόρειο μέρος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἡρακλειδίου, στό ἱερό βῆμα τοῦ ναοῦ τοῦ Λαμπαδιστῆ. Ὅμως ἔχει τή μορφή ἐνός «προσκυνηταρίου» ὡς συνηθίζονταν παλαιότερα στήν Κύπρο ἢ ἀκόμα μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς μικρό σκευοφυλάκιον ἴσως καί τῆς ἁγίας Κάρας τοῦ Λαμπαδιστῆ. Ἀπό μερικοῦς ἀναφέρεται ἀπλά ὅτι πρόκειται γιά μέρος τοῦ τάφου. (Κώστα Μυριανθέα, Μελέται 1969-1990, Λευκωσία 1991, εἰκόνα 28).

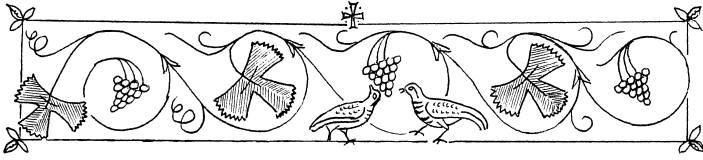
22. Ἀθ. Παπαγεωργίου, «Λαμπαδιστῆ, Ἁγίου Ἰωάννη μοναστήρι», Μ.Κ.Ε., τ. 8ος, σ. 191.

23. Ὡ.π.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΚΚΟΥΡΑΣ

Θεολόγος

Διδάκτωρ Θεολογίας

Χριστόδουλου Βασιλειάδη

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΔΙΟΥ ΣΤΗ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΛΑΜΠΑΔΙΣΤΗ

Μονή του Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ βρίσκεται στή δεξιά τοῦ ποταμοῦ τῆς Μαραθάσας, κοντά στό χωριό Καλοπαναγιώτης. Δέν ὑπάρχουν κάποια ἱστορικά στοιχεῖα γιά τό πότε χτίστηκε ἡ Μονή, οὔτε πληροφορίες γιά τή Μονή στήν περίοδο τῆ Βυζαντινῆ, τῆς Φραγκοκρατίας καί τῆς Ἑνετοκρατίας.

Στόν ἀνατολικό τοῖχο τοῦ νάρθηκα τῆς Μονῆς ὑπάρχει ἡ τοιχογραφία τῆς Μελλούσης Κρίσεως μέ μιᾶ ἐπιγραφή, πού συνοδεύει τοὺς δωρητές τῆς Μονῆς. Ἡ ἐκκλησία, κατά πάσα πιθανότητα, ἀρχικά ἦταν μέρος ἑνός οἰκισμοῦ, ὁ ὁποῖος καταστράφηκε. Ὁ οἰκισμός αὐτός πρέπει νά ἦταν τό χωριό Μαραθάσα. Ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Λαμπαδιστῆς ἦταν διάκος στήν ἐνορία τῆς Μαραθάσας.

Ὁ κυρίως ναός (τό καθολικό τῆς Μονῆς) εἶναι ἀφιερωμένος στόν Ἅγιο Ἡρακλεῖδιο. Ἡ Μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ πολύ πιθανόν νά ἰδρύθηκε στή τέλη τῆς Ἑνετοκρατίας. Ὁ Ἅγιος Ἡρακλεῖδιος ὁδήγησε τοὺς Ἀποστόλους Παῦλο καί Βαρνάβα στήν Πάφο καί ἀργότερα χειροτονήθηκε πρῶτος ἐπίσκοπος στήν Κύπρο ἀπό τόν Ἀπόστολο Βαρνάβα.

Στό καθολικό τῆς Μονῆς ὑπάρχουν δύο παρεκκλήσια, τά ὁποῖα εἶναι προσκολλημένα στό βόρειο τοῖχο του (τό παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ, κτίσμα τοῦ 12ου αἰώνα καί τό «λατινικό» παρεκκλήσι, κτίσμα τοῦ 15ου αἰώνα). Τό πιό ἀρχαῖο κτίσμα εἶναι τό καθολικό, τό ὁποῖο χρονολογεῖται γύρω στόν 11ο αἰώνα. Τό καθολικό τῆς Μονῆς ἀνήκει στόν τύπο τοῦ ἐγγεγραμμένου σταυροειδοῦς μέ τρούλλο. Στήν κορυφή τοῦ τρούλλου ὑπάρχει κοιλότητα, στήν ὁποία εἶναι ἀγιογραφημένος ὁ παντοκράτορας. Ἡ ἐκκλησία ἀνήκει στόν ἀπλό τετράστυλο ἐγγεγραμμένο σταυροειδῆ μέ τρούλλο. Τό σχῆμα τοῦ Τιμίου Σταυροῦ φαίνεται τόσο ἐσωτερικά ὅσο καί ἐξωτερικά.

Τό καθολικό τῆς Μονῆς ἀρχικά κτίσθηκε χωρίς νάρθηκα, ὁ ὁποῖος προστέθηκε ἀργότερα. Ὅμως ὁ νάρθηκας μαζί μέ τίς τοιχογραφίες, οἱ ὁποῖες τόν κοσμοῦσαν, καταστράφηκε.

Τό καθολικό τῆς Μονῆς ἀγιογραφήθηκε ἀμέσως μετά τήν ἀνέγερσή του. Ὅμως οἱ τοιχογραφίες αὐτές καταστράφηκαν τόν 12ο αἰώνα. Ἄ-

κολούθως άγιογραφήθηκε ξανά, αλλά από αυτές τις τοιχογραφίες σώζονται πολύ λίγες. Σώζονται δύο μοναχοί γονατισμένοι με τά χέρια ύψωμένα σε δέση. Τόν 13ο αιώνα τό καθολικό άγιογραφήθηκε ξανά. Στόν τροϋλο εικονίζεται ό Παντοκράτορας, καί πίο κάτω ή «Έτοιμασία» (σύμβολο τής Μελλούσης Κρίσεως), ένα εξαπτερυγο καί όκτώ άγγελιοι, πού κατευθύνονται πρός τήν «Έτοιμασία». Πίο κάτω εικονίζονται δώδεκα προφήτες. Στή νότια πλευρά του καθολικού εικονίζονται ή Έγερση του Λαζάρου καί ή Θυσία του Άβραάμ, βόρεια ή Βαϊοφόρος, δυτικά ή Σταύρωση καί ό άρχάγγελος Μιχαήλ καί νότια ή Άνάληψη του Κυρίου. Οί τοιχογραφίες έχουν κάποια στοιχεία τής Κομνήνειας τέχνης, αλλά έχουν λαϊκό χαρακτήρα, σκληρές γραμμές καί άνατολική επίδραση. Οί χρωματισμοί είναι έντονοι καί οι μορφές σχηματοποιημένες.

Τόν 15ο αιώνα μέρος του καθολικού άγιογραφήθηκε ξανά. Στήν άνατολική καμάρα είναι άγιογραφημένες όκτώ σκηνές από τό Ευαγγέλιο ένώ στή βόρεια καμάρα τά πάθη του Κυρίου. Στους τοίχους του άνατολικού τμήματος είναι άγιογραφημένοι πολλοί από τους έβδομήκοντα αποστόλους καί ιεράρχες. Στο βορειοδυτικό τμήμα υπάρχουν δύο εμφανίσεις του Κυρίου μετά τήν άνάστασή του, ή ψηλάφηση του Θωμά καθώς καί δύο σκηνές, πού σπάνια τις βρίσκει κανείς εικονιζόμενες, ό Ζακχαΐος πάνω στήν συκομορέα καί ή Χανααία, πού προσκαλεί τον Κύριο νά θεραπεύσει τήν κόρη της πού ήταν δαιμονισμένη. Στο βόρειο τοίχο του καθολικού σώζονται ύπολείμματα από τήν Κοίμηση τής Θεοτόκου. Ο άγιογράφος είναι όλιγογράμματος καί μάλλον δέν πρέπει νά γνώριζε καλά τήν έλληνική γλώσσα.

Στό εικονοστάσιο του καθολικού τής Μονής άρχικά δέν ύπήρχαν εικόνες αλλά παραπετάσματα, τά όποια εκλείναν τά κενά μεταξύ των στυλίδων. Χρονολογείται περίπου στον 14ο - 15ο αιώνα. Στο τέμπλο ύπάρχου δύο εικόνες, του Άρχαγγέλου Μιχαήλ καί του Άγίου Άρακλειδίου. Οί εικόνες αυτές χρονολογούνται μάλλον κατά τήν περίοδο τής Τουρκοκρατίας. Στο κάτω μέρος τής εικόνας του Άγίου Άρακλειδίου άγιογραφήθηκε ό ιερέας Γεώργιος, ό όποιος είναι ό δωρητής. Αναφέρεται δέ καί ή χρονολογία 1543, κατά τήν όποία άγιογραφήθηκε ή εικόνα του Άγίου Άρακλειδίου. Στήν εικόνα του Άρχαγγέλου Μιχαήλ, πού χρονολογείται κατά τον 13ο αιώνα, ό Άρχάγγελος εικονίζεται όλόσωμος νά πατά σε κόκκινο μαξιλάρι. Στο δεξί του χέρι κρατά δόρυ, τό όποιο καταλήγει σε Σταυρό. Δεξιά καί άριστερά του Άρχαγγέλου Μιχαήλ άγιογραφήθηκαν έξι όρθιοι Άρχάγγελοι, ανά τρεις σε κάθε πλευρά.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Θεολόγος, Μουσικολόγος

Διδάκτωρ Θεολογίας

Βασίλειου Χαραλάμπους

ΤΟ ΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΝ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΛΑΜΠΑΔΙΣΤΗ

τό ὄρεινό χωριό Καλοπαναγιώτης, τῆς περιοχῆς Μαραθάσας, βρίσκεται ἡ Ἱερά Μονή Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ. Τό κτίσιμο τοῦ Μοναστηριοῦ ἀνάγεται στήν περίοδο μεταξύ 10ου καί 12ου αἰώνα. Στά βόρεια τοῦ Μοναστηριοῦ, εἶναι κτισμένο τό Καθολικό, ἀποτελούμενο ἀπό τρεῖς ναούς. Ἀρχικά μέ τήν ἵδρυση τοῦ Μοναστηριοῦ κτίστηκε ὁ ἐγγεγραμμένος σταυροειδῆς μετά τρούλλου ναός τοῦ Ἁγίου Ἡρακλείδιου. Βόρεια τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ἀρχές τοῦ 12ου αἰ., κτίστηκε ὁ καμαροσκεπῆς μονόκωρος ναός τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ. Εἰς τήν βόρειαν πλευράν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ, εἶναι κτισμένον τό Λατινικόν παρεκκλήσιον, ἕνας μονόκωρος καμαροσκεπῆς ναός δίχως ἀψίδα.

Τό Λατινικόν παρεκκλήσιον, ἀποκαλεῖται παρεκκλήσιον τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, γιατί εἶναι ζωγραφισμένοι οἱ Οἴκοι τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, χωρίς αὐτό νά καταμαρτυρεῖ τήν ὀνομασία τοῦ παρεκκλήσιου αὐτοῦ κατά τήν μαρτυρική περίοδο τῆς Φραγκοκρατίας. Δέν ὑπάρχει καμιά ἱστορική πληροφορία γιά τήν ὀνομασία «παρεκκλήσιον τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου». Θεωρῶ πῶς ἡ ὀνομασία «παρεκκλήσιον τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου», ὡς δεύτερη ὀνομασία δόθηκε μετά, τόν 20ον αἰώνα, ἀπό τήν τοιχογραφία μέ τούς Οἴκους τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου. Ἡ θεματολογία τῶν τοιχογραφιῶν στό Λατινικόν παρεκκλήσιον εἶναι κατά κύριον λόγον αὐτή πού συνηθίζεται στούς ναούς τῶν Ὁρθόδοξων. Ἐκτός ἀπό τή ζωγραφική ἀπεικόνιση τῶν Οἴκων τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, ἀπεικονίζεται ἡ Ρίζα τοῦ Ἰεσσαί στόν δυτικό τοῖχο, στόν ἀνατολικό τοῖχο ἡ Ἐνθρονος Θεοτόκος καί δύο παραστάσεις μέ τόν Προφήτη Μωϋσῆ δεξιά καί ἀριστερά τῆς παράστασης αὐτῆς. Ὑψηλότερα τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου εἶναι ζωγραφισμένη ἡ Φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ, ὅπου παριστάνεται ἡ ἀπεικόνιση τῆς Ἁγίας Τριάδος κατά τήν ὀρθόδοξη ἀγιογράφηση. Στήν καμάρα τοῦ παρεκκλήσιου αὐτοῦ εἶναι ζωγραφισμένοι οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι Ματθαῖος, Ἰωάννης, Σίμων, Ἰάκωβος, Λουκάς, Μάρκος καί ἔξαπτέρυγα. Οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος, Παῦλος, Φίλιππος, Βαρθολομαῖος καί Ἀνδρέας εἶναι ζωγραφισμένοι στό μισό δυτικό τμήμα τοῦ ναοῦ. Στό τόξο πού χωρίζει τήν καμάρα εἶναι ζωγραφισμένοι Ἅγιοι καί στά χαμηλότερα σημεῖα τοῦ τόξου εἶναι ζωγραφισμένα τό Ἅγιον Μανδήλιον καί τό Ἅγιον Κεραμίδιον.

Ἡ Φραγκοκρατία, ἡ ὁποία ἀρχίζει τό ἔτος 1191 μ.Χ., γίνεται ἀπαρχή πολλῶν δεινῶν γιά τόν Ὁρθόδοξο λαό τῆς Κύπρου. Παρατηρήθηκε τό

φαινόμενο κατά την περίοδο αυτή, νά κτίζονται δίπλα σέ κάποιους Ὁρθόδοξους ναούς, Λατινικά παρεκκλήσια, γιά τόν εὐκολονόπτον λόγον τοῦ ἐκλατινισμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Κύπρου. Παρόμοια περίπτωση μέ τό Λατινικόν παρεκκλήσιον στόν Καλοπαναγιώτη εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Ἀγγελόκτιστης βορειοδυτικά τοῦ Κιτίου, ὅπου περί τά τέλη 13ου καί ἀρχάς τοῦ 14ου αἰώνα εἶχε κτισεῖ τό λεγόμενον Λατινικόν παρεκκλήσιον. Ἐπίσης παρόμοια περίπτωση εἶναι τό Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Αὐγασίδας, παρά τό χωριό Μηλιά τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου, τό Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Τραπεζας καί τό Βασιλικόν παρεκκλήσιον στά Πυργά. Στήν προσπάθεια αὐτή ἐκλατινισμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Κύπρου, συνέβαλαν καί τά Λατινικά μοναχικά τάγματα πού ἤρθαν στήν Κύπρο, ὅπως οἱ Βενεδικτινοί, οἱ Δομινικανοί, οἱ Καρμελίτες, οἱ Ἰωαννίτες, οἱ Φραγκισκανοί κ.ἄ. Τά δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια τῆς Λατινοκρατίας στήν Κύπρο (1191-1571 μ.Χ.), ὁ Ὁρθόδοξος λαός τῆς Κύπρου ὑπέμεινε πολλά δεινά. Ὑπῆρξε βίαιη ἀρπαγή τῆς περιουσίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, καθώς καί προσπάθεια νά ἐκλατινιστεῖ ὁ Ὁρθόδοξος λαός τῆς Κύπρου. Μέ τήν Bulla Cypria τό ἔτος 1260 μ.Χ., ὁ Πάπας Ἀλέξανδρος Δ΄ κατάργησε τόν Ὁρθόδοξο Ἀρχιεπίσκοπο καί οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐπίσκοποι περιορίστηκαν σέ τέσσερις. Μέ τήν κληρικολαϊκή συνέλευση τῶν Λατίνων Ἐπισκόπων τό ἔτος 1200 μ.Χ. καί τήν ἀντίστοιχη τῆς Ἀμμοχώστου τό ἔτος 1222 μ.Χ., ἐγίνε προσπάθεια νά ὑπαχθοῦν οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐπίσκοποι στούς ἀντίστοιχους Λατίνους.

Ἔχω τήν ἄποψη ὅτι τό Λατινικόν παρεκκλήσιον, δέν ἐκκλήθη τοιοῦτοτρόπως ἐξ αἰτίας τῆς ἰταλότροπης ζωγραφικῆς τῶν τοιχογραφιῶν. Δέν ἀρκοῦσε ἡ ἰταλότροπη ζωγραφική, γιά νά κληθεῖ τοῦτο Λατινικόν, οὔτε ἡ ὕπαρξη Ἰταλῶν δωρητῶν, ἀπό μόνη της. Ἡ ἄποψη ὅτι ἡ ὅλη διακόσμηση τοῦ Λατινικοῦ παρεκκλησίου ἔχει ἐπηρεασθεῖ ἔντονα ἀπό τό ὕφος τοῦ γοθικοῦ παρεκκλησίου τῶν Scrovegni στήν Πάδοβα τῆς βορείου Ἰταλίας, ἀπό τίς τοιχογραφίες τοῦ Giotto (1303-1305) δέν βρίσκει σύμφωνο κάποιον πού γνωρίζει τήν ἀγιογραφική τέχνη. Ἀπλά νά ἀναφέρομεν ὅτι στό παρεκκλήσιον τῶν Scrovegni στήν Πάδοβα ὑπάρχουν τοιχογραφίες πού παριστοῦν σκηνές ἀπό τή ζωή τῆς Παναγίας, τό φιλί τοῦ Ἰούδα, τό διώξιμο τῶν ἀργυραμοιβῶν ἀπό τόν ναό ἀπό τόν Χριστό (ὁ Χριστός διώκει τούς ἐμπόρους), τήν τελική Κρίση κ.ἄ. Ἄν προσέξει κανεῖς τίς τοιχογραφίες τοῦ Giotto, θά παρατηρήσει, εἰς μέν τίς κτιριακές ἀναπαραστάσεις ἔντονη τή φυσική ἀπεικόνιση, εἰς δέ τά πρόσωπα ὅτι ἡ ἀπεικόνιση γίνεται ἐπί τό φυσικότερον, ὅπως τοῦτο παρατηροῦμε καί στήν πτυχολογία τῶν ἐνδυμάτων. Συνεπῶς ὁ ἰσχυρισμός αὐτός δέν εὐσταθεῖ.

Θά πρέπει νά τονιστεῖ ὅτι ἄλλο θέμα εἶναι ὁ ἐπηρεασμός ἐνός ζωγράφου ἀπό τήν λεγόμενη ἰταλική - ἀναγεννησιακή ζωγραφική καί ἄλλο ὁ σκόπιμος «ζωγραφικός ἐπηρεασμός». Νά ὑποθέσει κανεῖς, ὅτι ὁ ζωγράφος αὐτό πού ἔμαθε ζωγραφικῶς, αὐτό καί ἀπετύπωσε; Στόν 13ον

Οἶκο παριστᾶ τούς Ὁρθοδόξους Ἱεράρχες πρό τοῦ σχίσματος καί στόν 24ον, τήν κατακλειδα τῶν Οἴκων τοῦ Ἀκαθίστου, εἶναι ζωγραφισμένοι Λατῖνοι. Ἐκ παραδρομῆς; Μή λησμονοῦμε ὅτι κατά τήν περίοδο πού εἶχε ζωγραφιστεῖ τό παρεκκλήσιον, εἶχε ἐγκαταβιοῦντας μοναχοῦς τό Μοναστήρι καί ὁ Ἠγούμενος καθώς καί οἱ μοναχοί παρακολουθοῦσαν τήν σταδιακή ἀγιογράφησή του. Σίγουρα θά παρατηροῦσαν ὅτι ἡ κατακλειδα τοῦ Ἀκαθίστου, ὁ 24ος Οἶκος «ᾠ Πανύμνητε Μῆτερ», ἐζωγραφεῖτο μέ Λατίνους Ἐπισκόπους καί ἄρχοντες. Γιατί ἔχουν ζωγραφισθεῖ Ἐπίσκοποι τῆς «ἐκπεσοῦσης Ρώμης»; Ἐπίσης ἡ Θεοτόκος πού παριστάνεται ἔνθρονος νά κρατεῖ τόν Χριστόν καί γυρνώντας ἐκ δεξιῶν πρός τούς Λατίνους, ἐνῶ ἐξ ἀριστερῶν παριστάνονται μοναχοί Ὁρθόδοξοι, μέ μοναχικόν κουκούλιον τῶν Ὁρθοδόξων μοναχῶν. Στήν τοιχογραφία αὐτή ὁ Χριστός παριστάνεται σέ «φοβική κίνηση ἀποστροφῆς», ἀπό τούς Ὁρθόδοξους μοναχοῦς. Ὁ συνδυασμός αὐτός, Λατίνων Ἐπισκόπων καί Ὁρθοδόξων μοναχῶν προβληματίζει. Θά μπορούσε νά ἀποφευχθεῖ τό «ζωγραφικόν ὀξύμορον». Ἄν ἀναλογιστοῦμε χωρίς ἐπιφανειακοῦς συναισθηματισμούς καί ἰδεολογήματα, τήν ἐποχή ἐκείνη τῆς Λατινοκρατίας, μέ λύπη θά ἀναγνωρίσουμε ὅτι τό προαναφερθέν «ζωγραφικόν ὀξύμορον» δέν ἐτέθη ἐκ παραδρομῆς. «Δῆλον καί τοῦτο ἐστί, τοῦ ζοφώδους τῶν Λατίνων δόλου». Τό σκοπούμενον ἦταν ὁ ἐκλατινισμός τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Κύπρου.

Ἄν παρατηρήσουμε τήν τοιχογραφία τοῦ Ἀκαθίστου στήν Ἁγία Παρασκευή στό Μαρκόπουλο Ἀττικῆς καί εἰδικότερα τήν παράστασι τοῦ 24ου Οἴκου, θά δοῦμε ὅτι ἡ Παναγία παρουσιάζεται μέ τόν Χριστό καί δεξιά καί ἀριστερά Ὅσοι καί Ἱεράρχες. Παρόμοιαν ἀπεικόνισιν παρατηροῦμε στόν ναό τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στήν Καστοριά. Ὁ ἀγιογράφος γνώριζε ὅτι ἔτσι ζωγραφεῖται ὁ 24ος Οἶκος, γιατί ὅμως ἔχει ζωγραφίσει Λατίνους Ἐπισκόπους; Νά προστρέξει κανεῖς σέ ἀνάλογη τοιχογραφία στή λεγόμενη Δύση; Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος ζωγραφεῖται καί ψάλλεται μόνο στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ὁ ἀγιογράφος ἔχει ζωγραφίσει δεξιά καί ἀριστερά τῆς Παναγίας καί τοῦ Χριστοῦ ἀντίστοιχα Λατίνους Ἐπισκόπους καί μοναχοῦς μέ τό Ὁρθόδοξο ἔνδυμα. Λατινικά πρότυπα δέν ὑπάρχουν στό θέμα τοῦτο. Διερωτᾶται κανεῖς γιατί στόν 13ο Οἶκο ζωγραφεῖ Ὁρθοδόξους Ἐπισκόπους καί στήν κατακλειδα τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, τόν 24ο Οἶκο, Λατίνους;

Ὅπως ἀναφέρεται, τόσον ἀπό τούς κατοίκους τοῦ Καλοπαναγιώτη, οἱ ὁποῖοι διασώζουν προφορική μαρτυρία, ὅσον καί ἀπό τή ἐπίσημη ἱστοσελίδα τοῦ Καλοπαναγιώτη, τό Λατινικόν παρεκκλήσιον κτίστηκε ἀπό τόν Λατῖνον Ἀρχιεπίσκοπον καί ὅτι εἶχε τή θερινή του κατοικία στήν τοποθεσία «Ἀλωνοῦδιν», πρός ἀνατολάς τοῦ χωριοῦ, δεξιότερα τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῆς Θεοσκέπαστης. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι μοναχοί ἐκδιώχθηκαν ἀπό τό Μοναστήρι. (Παρόμοιο παράδειγμα ἡ Μονή Σταυροβουνίου, ὅπου οἱ Ὁρθόδοξοι μοναχοί

ἐκδιώχθηκαν καί κατοίκησαν ἐπ' ὀλίγον Βενεδικτίνοι μοναχοί). Προφορικές μαρτυρίες κατοίκων ἀναφέρουν ὅτι οἱ ἐκδιωχθέντες Ὁρθόδοξοι μοναχοί κατέφυγαν στόν μικρό ναό τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, πού βρίσκεται σέ μιά βουνοκορφή, δυτικά τοῦ Καλοπαναγιώτη, λίγο πιά ψηλά ἀπό τόν μικρό ναό τῶν Ἁγίων Σεργίου καί Βάκκου. Τό τοπωνύμιον «Τζιελλιά» (Κελλιά), στήν περιοχὴ αὐτὴ ἔρχεται νά ἐπιβεβαιώσῃ τὴν διασωθεῖσα προφορική παράδοση.

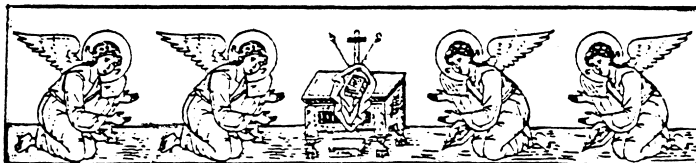
Τό Λατινικόν παρεκκλήσιον ἀποκαλεῖται μέχρι τὴς μέρες μας Βασιλικόν. Τοῦτο ἀφορμᾶται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἑλένη Παλαιολογίνα, σύζυγος τοῦ Φράγκου βασιλιᾶ Ἰωάννη Β' (1441-1458), ἀνακαίνισε τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο. Πρὸς δυσμᾶς τοῦ παρεκκλησίου αὐτοῦ ὑπῆρχε μεγαλόπρεπη εἴσοδος, ἡ ὁποία ὅμως ἐκλείσθη μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Κύπρου ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ ἔτος 1571 μ.Χ. Τοῦτο ἔγινε γιατί οἱ Τούρκοι κατέστρεφαν ἢ μετέτρεπαν σέ τζαμιά τὰ Λατινικά ἢ Βασιλικά παρεκκλήσια, γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἀνῆκαν στοὺς κατακτητές. Ἄν ἐπισκεφθῆ κανεὶς σήμερα τὸ Λατινικόν παρεκκλήσιον θά διαπιστώσῃ ὅτι οἱ μοναχοὶ τοῦ Μοναστηριοῦ ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἐκλείσαν τὴν εἴσοδο προσθέτοντας μικρὸ δωμάτιο, ἐν εἴδει ἀποθηκευτικοῦ χώρου, τὸ ὁποῖον παραμένει κλειστό.

Ὅσον ἀφορὰ τὸν ἰσχυρισμόν ὅτι τὸ Λατινικόν παρεκκλήσιον ἐκτίσθη «στά πλαίσια τῆς συνύπαρξης τῶν δύο δογμάτων», μετὰ τὴν ἐνωτικὴ σύνοδο Φερράρας - Φλωρεντίας τοῦ ἔτους 1439 μ.Χ., τοῦτο ἀποτελεῖ ἱστορικὴ παραγνώριση, τόσον τῆς καταπίεσης τῶν Ὁρθοδόξων ἀπὸ μέρους τῶν Λατίνων, ὅσον καί τῆς δόλιας προσπάθειας γιὰ ἐκλατινισμό τῶν Ὁρθοδόξων. Ἄν ὁ λόγος πού εἶχαν κτιστεῖ τὰ λεγόμενα Λατινικά παρεκκλήσια ἦταν τοῦτος, οἱ ἐπιγραφές θά εἶχαν γραφεῖ στήν λατινικὴ γλῶσσα καθὼς καί ἡ θεματολογία τῶν τοιχογραφιῶν θά ἦταν ἀνάλογη.

Ἡ πεισμῶδης προσπάθεια τῶν Λατίνων νά ἐκλατινίσουν τοὺς Ὁρθόδοξους φθάνει μέχρι τὴς ἡμέρες μας, ὅπου παρατηρεῖται τόσον τὸ φαινόμενο τῆς Οὐνίας, ὅσον καί τὸ γεγονός ὁ Πάπας ἐκφωνεῖ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, χωρὶς τὴν προσθήκην τοῦ «φιλιόκβε», ὅπως συνέβη τοῦτο σὸ Τολέδο, στήν Ἀθήνα, ἀλλὰ καί ἀλλοῦ, ὡς δεῖγμα δρίθεν «καλῆς θελήσεως», γιὰ λόγους εὐνοήτους. Διαφορετικά, πρὸς τί ἡ συγκατάβασις σέ θέματα πίστεως; Σέ κείμενό του, ὁ Σουλβαίν Μπερώ, πού τιλοφορεῖται «Ἱστορία τῆς Λατινικῆς Κοινότητος Κύπρου», στήν ὁμώνυμη ἱστοσελίδα, ἀναφέρεται μέ ζωφῶδες θράσος πὼς «ἡ ἀρχὴ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, πάει πίσω στήν ἐποχὴ τοῦ βασιλιᾶ Ἀμορύ. Τό 1196 ὁ τότε βασιλιάς ζήτησε ἀπὸ τὸν Πάπα Κελεστίνου Γ' νά καθιερώσῃ μιά Καθολικὴ Ἐκκλησία στήν Κύπρο προκειμένου νά διευκολυνθῆ ἡ μετατροπὴ τοῦ πληθυσμοῦ πού ἀνῆκαν στήν Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία». Τοῦτο τὸ «νά διευκολυνθῆ ἡ μετατροπὴ», «δῆλον ἐστὶ, τοῦ ζωφῶδους τῶν Λατίνων δόλου».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Θεολόγος

Δημήτρην Χ. Καππαῖ

ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΘΕΟΣΚΕΠΑΣΤΗΣ ΚΑΙ ΑΓΙΩΝ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΑΛΟΠΑΝΑΓΙΩΤΗ

ία από τις γνωστές ἐκκλησιαστικές περιφέρειες τῆς Κύπρου μέ σημαντικά ἐκκλησιαστικά μνημεῖα εἶναι καί ἡ γεωγραφική περιφέρεια τῆς Μαραθάσας. Ἐνα ἀπό τά μεγάλα καί θαυμαστά χωριά τῆς¹, τό ὁποῖο βρίσκεται στίς βόρειες πλαγιές τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Τροόδους καί σέ ὑψόμετρο 700 περίπου μ. ἀπό τή θάλασσα, εἶναι καί ὁ Καλοπαναγιώτης².

Τό χωριό αὐτό κατά τήν περίοδο τῆς Φραγκοκρατίας ἦταν γνωστό ὡς ὁ «Οἰκισμός τοῦ Παναγιώτη». Κατά τήν περίοδο τῆς Ἀγγλοκρατίας, ὅμως ὅταν ἐγίνε ἡ χαρτογράφηση τῆς Κύπρου ἔλαβε τό σημερινό του ὄνομα ὡς Καλοπαναγιώτης. Στή γεωγραφική ἔκταση τοῦ χωριοῦ ὑπάρχουν σημαντικά ἐκκλησιαστικά μνημεῖα, τά ὁποῖα ξεχωρίζουν γιά τήν ἀρχιτεκτονική τους ἀλλά καί γιά τήν ἱστορία τους³. Δύο ἀπό τά μνημεῖα, τά ὁποῖα καί θά παρουσιάσουμε στό παρόν ἀρθρο, εἶναι ὁ ναός τῆς Παναγίας Θεοσκέπαστης καί τῶν ἀγίων Ἀνδρονίκου καί Ἀθανασίας⁴.

α'. Ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Θεοσκέπαστης

Τό μικρό παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Θεοσκέπαστης ἢ Μολυβδοσκέπαστης ὅπως τήν ἀποκαλοῦν παλαιότεροι κάτοικοι, βρίσκεται σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τό κέντρο τοῦ Καλοπαναγιώτη. Ἡ ὀνομασία τοῦ ναοῦ εἶναι συνυφασμένη μέ τόν τεράστιο σήμερα θάμνο (περνιά) ὁ ὁποῖος βρίσκεται στόν περίβολο κῶρο του. Ἀπό τό δέντρο αὐτό φαίνεται νά ἔλαβε καί τήν ὀνομασία του ὁ ναός ὡς *Παναγία Θεοσκέπαστη*.

Σύμφωνα λοιπόν μέ τήν τοπική παράδοση, ὅταν οἱ Τούρκοι κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, λεηλάτησαν καί κατέστρεψαν ὀλόκληρη τήν περιοχή τῆς Μαραθάσας τό 1571, τά γυναικόπαιδα τοῦ χωριοῦ εἶχαν καταφύγει στή μικρή ἐκκλησία τῆς Παναγίας γιά νά σωθοῦν ἀπό τή μανία τῶν κατακτητῶν⁵. Ὅταν οἱ ἐπιδρομεῖς ἐπιχείρησαν νά εἰσβάλουν μέσα στό ναό γιά νά σκοτώσουν τά γυναικόπαιδα, τό θεόρατο δέντρο πού ὑπῆρχε ἀλλά καί ὑπάρχει στόν περίβολο κῶρο του, χαμήλωσε ξαφνικά κι ἔκρυψε κάτω ἀπό τό πλούσιο φύλλωμά του τόν ἱερό κῶρο, σώζοντας ἀπό τή μανία τῶν Τούρκων ὅσους βρισκόνταν μέσα. Τό θαῦμα αὐτό ἀποδόθηκε στήν Παναγία. Ἔτσι ὁ ναός ἀπό τότε μετονομάστηκε σέ Θεοσκέπαστη. Τό δέντρο αὐτό, τό ὁποῖο σώζεται μέχρι σήμερα, ἔχει

χρονολογηθεῖ ἀπό τούς εἰδικούς καί ὑπολογίζεται ὅτι ξεπερνᾶ τήν ἡλικία τῶν 700 χρόνων. Τό δέ ὕψος του φτάνει στά δεκαεπτὰ μέτρα καί ἡ περιφέρειά του ξεπερνᾶ τά τρία. Θά πρέπει νά τονίσουμε ὅτι τό αἰωνόβιο αὐτό δένδρο, σύμφωνα μέ μαρτυρίες παλαιῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ, σώθηκε γιατί, κατά τήν παράδοση, ὅσοι τόλμησαν νά κόψουν κλαδιά ἀπό αὐτό τιμωρήθηκαν ἄμεσα καί αὐστηρά ἀπό ἀόρατη θεία δύναμη.

Ἡ ναός τῆς Παναγίας τῆς Θεοσκεπάστης ἐντυπωσιάζει τόν ἐπισκέπτη καί τοῦ προκαλεῖ δέος καί κατάνυξη. Εἶναι μικρός, ξυλόστεγος ναός μέ δίκλιτη στέγη. Ἔχει διαστάσεις ἐπτά περίπου μέτρα μήκος καί ἕξι περίπου μέτρα πλάτος. Εἶναι κτισμένος μέ ἀκατέργαστες πέτρες τῆς περιοχῆς καί λάσπη, ὅπως σχεδόν καί οἱ ὑπόλοιπες ἐκκλησίες τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Μαραθάσας καί τοῦ Τροόδους. Πρέπει νά ἀναφέρουμε ὅτι τό παρεκκλήσι ἐπισκευάστηκε στίς ἀρχές τοῦ 20ου αἰώνα⁶ γι' αὐτό διατηρεῖται σέ πολύ καλή κατάσταση μέχρι σήμερα. Στά δυτικά του βρισκονταν ἐρείπια κελιῶν τά ὁποῖα μᾶς ὁδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι ὁ ναός αὐτός ἀποτελοῦσε τό καθολικό μικροῦ μοναστηριοῦ ἢ σκήτης. Ἴσως ὁ ναός αὐτός νά ἀποτελοῦσε παράρτημα τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ⁷.

Λόγω τῆς ἀρχαιότητάς του ὁ ναός σώζει διάφορα ἐκκλησιαστικά κειμήλια, μέ σπουδαιότερο τήν παλαιά εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Θεοσκεπάστης. Πρόκειται γιά μιᾶ ἐξαιρετική εἰκόνα (14ου αἰώνα) ἀντίγραφο τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου, ἡ ὁποῖα εἰκονίζει τήν Παναγία Δεξιοκρατοῦσα. Ἡ εἰκόνα φυλάσσεται στό εἰκονοφυλάκιο τοῦ χωριοῦ.

β' Ἐκκλησία τῶν ἁγίων Ἀνδρονίκου καί Ἀθανασίας

Ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων Ἀνδρονίκου καί Ἀθανασίας εἶναι κτισμένη στό νοτιοανατολικό ἄκρο τοῦ Καλοπαναγιώτη. Εἶναι μικρή ξυλόστεγη ἐκκλησία⁸ μέ ὀξυκόρυφη κεραμοσκεπή στέγη ὅπως ὅλα σχεδόν τά βυζαντινά ξωκλήσια τοῦ χωριοῦ καί διατηρεῖ μεγάλο ἀριθμό τοιχογραφιῶν τοῦ 16ου αἰώνα⁹. Ὁ κυρίως ναός χωρίς τήν ἀψίδα ἔχει ἐσωτερικές διαστάσεις 3,48x2,28 μέτρα¹⁰. Ὁ ναός ἔχει δύο εἰσόδους, μιᾶ στό βόρειο τοῖχο καί μιᾶ στό μέσο τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ νάρθηκα. Μιά ἄλλη θύρα, πού βρίσκεται στό μέσο τοῦ δυτικοῦ τοίχου, συνδέει τό νάρθηκα μέ τόν κυρίως ναό. Στά ἀετώματα καί στό κέντρο τῆς ἀψίδας ὑπάρχουν στενά φωτιστικά ἀνοίγματα, τά ὁποῖα μαζί μέ τό ὀρθογώνιο παράθυρο τοῦ βόρειου τοίχου τοῦ νάρθηκα ἐπιτρέπουν στό φῶς νά εἰσέλθει στό ναό.

Σπουδαῖες καί σημαντικές εἶναι οἱ σωζόμενες τοιχογραφίες του πού βρίσκονται στό δυτικό καί βόρειο τοῖχο καθώς ἐπίσης καί στήν ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Στό μέρος αὐτό εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος ὄρθια μέ τά χέρια ὑψωμένα σέ δέση, ἀνάμεσα στούς ἀρχαγγέλους Μιχαήλ καί Γαβριήλ.

Στό ἀέτωμα τοῦ δυτικοῦ τοίχου εἶναι ζωγραφισμένη ἡ σταύρωση,

ἐνῶ πῶς κάτω, στὰ νότια τῆς δυτικῆς θύρας, ὁ ἅγιος Εὐστάθιος πού κατά τό μεγαλύτερο μέρος εἶναι καεστραμμένος. Στά βόρεια τῆς δυτικῆς θύρας εἶναι ζωγραφισμένος ὁ Μέγας Ἄντωνιος καί ὁ ἅγιος Σάββας. Ὁ βόρειος τοῖχος εἶναι χωρισμένος σέ δύο ζῶνες. Στήν πάνω εἰκονίζονται ἀπό τή μέση καί πάνω οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καί Παῦλος καί οἱ ἅγιοι Βηχιανός, Εὐτύχιος καί Νικόλαος. Στήν κάτω ζώνη εἰκονίζονται δυτικά τῆς βόρειας εἰσόδου οἱ ἅγιοι Δημητριανός καί Γεώργιος καί στὰ ἀνατολικά τῆς εἰσόδου ἡ ἅγια Βαρβάρα καί ἡ ἅγια Παρασκευή. Θά πρέπει νά τονίσουμε στό σημεῖο αὐτό ὅτι οἱ πῶς πάνω Ἁγίες εἰκονίζονται συνήθως στή Δυτική εἰσοδο σέ ἀντίθεση μέ τήν περίπτωση τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἄνδρονίκου¹¹. Στό νότιο τοῖχο τοῦ ναοῦ δέν ἔχουμε τοικογραφίες, λόγω τοῦ ὅτι τό μέρος αὐτό κατέρρευσε καί ξανακτίστηκε χωρίς νά ἀγιογραφηθεῖ ξανά.

Τό εἰκονοστάσιο τοῦ ναοῦ, ἔστω καί ἄν εἶναι νεότερο τοῦ ναοῦ, εἶναι πολύ ὁμορφο. Στό ἐπιστύλιό του εἶναι ζωγραφισμένο τό δωδεκάορτο. Οἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καί τοῦ Τιμίου Προδρόμου χρονολογοῦνται στὰ τέλη τοῦ 16ου αἰώνα, ἀρχές τοῦ 17ου.

Τέλος θά πρέπει νά ἀναφέρουμε ὅτι ἡ προσκυνηματική εἰκόνα τῶν ἁγίων Ἄνδρονίκου καί Ἀθανασίας πού ἀνάγεται στό 13ο-14ο αἰώνα, κλάπηκε ἀπό τό ναό τό 1936. Εὐτυχῶς μετά ἀπό 70 χρόνια, τό 2006 βρέθηκε στή Νέα Ἰόρκη καί ἐπαναπαρίστηκε στήν Κύπρο. Σήμερα φυλάσσεται καί αὐτή στό εἰκονοφυλάκιο τοῦ χωριού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. «Kalopanayiotis, the first large village in the Marathasa valley, is located by the stream Setrarchis...». Περισσ. βλ. «Kalopanayiotis: St. John Lampadistis» Ewald Hei/Andrija Jakovljevic/Brigitte Kleidt, *Cyprus Byzantine Churches and Monasteries Mosaics and Frescoes*, Melina 1998, σ. 103.

2. Σημαντικά στοιχεία γιά τό χωριό αὐτό παρουσιάζει στό βιβλίο της ἡ Ἀθηνά Ταρσούλη, Κύπρος Α΄, Ἀθήνα 1955, σ. 11 καί 278 - 280. Στίς σελίδες αὐτές ἡ συγγραφέας περιγράφει μέ ἕνα γραφικό τρόπο τό χωριό μέ τίς ἱαματικές του πηγές καί τά σπουδαῖα ἀξιοθεάτα του.

3. Σχετικά μέ τήν οἰκοδόμηση τῶν ναῶν τοῦ χωριοῦ κάνει λόγο καί ἡ προφορική παράδοση ἡ ὁποία ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀρχηγός κάθε οἰκογένειας μετά τήν ἐγκατάστασή του στό χωριό, ἔκτιζε τή δική του μικρή ἐκκλησία τήν ὁποία καί ἀφιέρωνε στόν ἅγιο τοῦ ὁποίου ἔφερε τό ὄνομα. Ἔτσι οἰκοδομήθηκαν οἱ πρῶτες ἐκκλησίες τοῦ χωριοῦ πού ἀνάγονται στόν 13ο καί φτάνουν μέχρι καί τό 19ο αἰώνα. Θά πρέπει νά ἀναφέρουμε στό σημεῖο αὐτό ὅτι τό χωριό σύμφωνα καί μέ τό Νέαρχο Κληρίδη στό ἔργο του *Χωριά καί Πολιτείες τῆς Κύπρου*, Λευκωσία 1961, σ. 93, οἰκοδομήθηκε μετά τόν 11ο-12ο αἰώνα, χρονολογία πού οἰκοδομήθηκε ἡ Μονή τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστή. Στή μονή τοῦ Ἁγίου ἀναφέρεται καί ὁ Ἀρχιμ. Κυπριανός στήν *Ἱστορία* του. Περισσ. βλ. Κυπριανοῦ Ἀρχιμ. *Ἱστορία χρονολογική τῆς νήσου Κύπρου*, ἔκδ. Φιλόκυπρος, Λευκωσία Κύπρος 1997, σ. 522. Ὁ Νεοκλῆς Γ. Κυριαζῆς στό ἔργο του *Τά χωριά τῆς Κύπρου*, Λάρνακα 1952, σ. 88, ἀναφέρει χαρακτηριστικά ὅτι *ὁ Καλοπαναγιώτης εἶναι νεότερος συνοικισμός ἐκ τῶν ἐπιζησιάντων κατοίκων τῶν καταστραφέντων πέριξ χωριῶν. Ταῦτα εἶναι ἡ Ἀκολιοῦ, ἡ Ἀνεμοκλειδίου, ἡ Ἀγνή ἢ Ἀνελίκου, τό Ἀρονιό, ὁ Γνουθκιας, τά Κελλιά, ὁ Πύργος, ὁ Μάραθος κ.ἄ. τά ὁποία ἀναγράφονται στόν κατάλογο τῶν χωριῶν κατά τήν περίοδο τῆς Ἐνετοκρατίας.*

4. Πέρα ἀπό τούς δύο αὐτούς ναούς ξεχωριστά εἶναι καί τά παρεκκλήσια τῶν ἁγίων Σεργίου καί Βάκκου, τοῦ ἁγίου Κυριακοῦ τοῦ Ἀναχωρητοῦ, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῆς Παναγίας τῆς Μαυροφόρας καί τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαῖλ.

5. Ὁ Γκάνις ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐκκλησία αὐτή ἦταν ἀρχικά λατινική καί σ' αὐτή ἔτρεξαν νά σωθοῦν τὰ γυναικόπαιδα τῶν Λατίνων. Βλ. *Μ.Κ.Ε.*, τ. 6ος, Λευκωσία - Κύπρος 1987, σ. 215.

6. Περισσ. γιά τό ναό αὐτό βλ. Ἀθανασίου Παπαγεωργίου, «Θεοσκεπάστης Παναγίας ἐκκλησία, Καλοπαναγιώτης», *Μ.Κ.Ε.*, ὄ.π., σ. 20.

7. Περισσ. γιά τό μοναστήρι αὐτό βλ. Γεώργιου Κάκκουρα, Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Λαμπαδιστής, *Συμβολή στήν Κυπριακή Ἀγιογραφία*, Λευκωσία 2007, σ. 233-242.

8. Τό παρεκκλήσι αὐτό εἶναι ἓνα ἀξιόλογο ἀρχαῖο ἐκκλησιαστικό μνημεῖο τό ὁποῖο τυγχάνει τῆς φροντίδας τοῦ Τριμάτους Ἀρχαιοτήτων τῆς Κύπρου.

9. Γιά τή διάταξη καί λεπτομερή ἀνάλυση τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ βλ. Stylianos A. and J., *The painted Churches of Cyprus, Treasures of byzantine art*, A.G. Leventis Foundation, Nicosia, Cyprus, 1972, σ. 320.

10. Βλ. «Ἀνδρονίκου Ἁγίου ἐκκλησία, Καλοπαναγιώτης», *Μ.Κ.Ε.*, τ. 2, Λευκωσία - Κύπρος 1985, σ. 183.

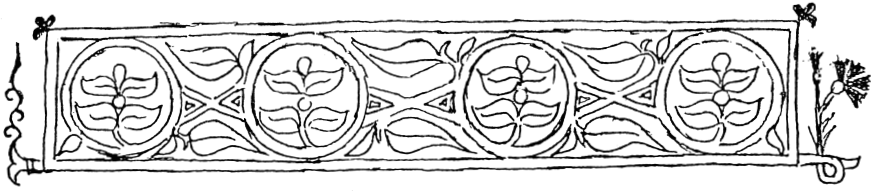
11. «Their position is wrong, for, according to the established rules, they should be at the west end» Περισσ. Βλ. Stylianos A. and J., *The painted Churches of Cyprus*, ..., σ. 321.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Χ. ΚΑΠΠΑΝΗΣ

Θεολόγος,

Διδάκτωρ Θεολογίας

Ἀντώνη Κουφέττα

ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΟΙΚΟΣ

Α'. Ἁγία Βαρβάρα

Ἱερός ναός τῆς Ἁγίας Βαρβάρας εἶναι κτισμένος εἰς τόν χώρον τοῦ παλαιοῦ κοιμητηρίου, ἐπί σχετικοῦ ὑψώματος. Ὁ σημερινός ναός ἀνοικοδομήθη εἰς τήν θέσιν τοῦ προηγουμένου τό 1905, ἀφοῦ ἐπεκτάθη τουλάχιστον πρὸς τὰ βόρεια, τὰ νότια καί τὰ δυτικά. Κατά τήν ἀνοικοδόμησιν ἐχρησιμοποιήθησαν πέτρες τοῦ βουνοῦ καί τοῦ ποταμοῦ τῆς περιοχῆς. Ὁ νέος ναός, ὁ ὁποῖος εἶναι εὐρύχωρος, εἶναι μονόκλιτος καί ἐξωτερικά ἀμφικλινής. Εἰς τὰ ἀνατολικά καταλήγει σέ ἀψίδα, ἡ ὁποία ἐσωτερικά εἶναι ἡμικυλινδρική καί ἐξωτερικά εἶναι τρίπλευρη. Στεγάζεται δέ ὑπό ἡμιθολίου. Ὁ βόρειος καί ὁ νότιος τοῖχος εἶναι στολισμένοι ἕκαστος ἐκ μίας τυφλῆς πεσσοστοικίας. Ἐκάστη πεσσοστοικία φέρει ἕξι ἀντηρίδες μέ πέντε τυφλά τόξα. Ἡ καμάρα, ἡ ὁποία στηρίζεται ὑπό τεσσάρων σφενδονίων, τό 1958 ἐπενδύθη μέ μαλακὴν μορισσανίδα. Ἐπὶ τοῦ βορείου ἄκρου τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, παρὰ τό βόρειον ἄκρον τῆς ἀψίδος, ἐντός τοῦ Ἱεροῦ, ὑφίσταται ἡ ἀκηβάδα τῆς Προθέσεως. Τό κωδωνοστάσιον εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς Ν.Α. γωνίας τοῦ ναοῦ. Εἰς τό δυτικόν ἄκρον τοῦ νοτίου τοίχου ἐξωτερικῶς, ὑφίσταται ἀκηβάδα διὰ τήν εἰκόνα τῆς λιπῆς, ἡ ὁποία φέρει λαξευτά μοτίβα εἰς τό ὑπέρθυρον καί εἰς τὰ πλάγια. Ὑφίστανται τρεῖς εἰσοδοὶ πρὸς τόν ναόν, ἀνά μία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ νοτίου, τοῦ βορείου καί τοῦ δυτικοῦ τοίχου. Ὑφίσταται καί μικρὴ εἰσοδος πρὸς τό Ἱερόν, ἀπὸ τήν νοτιάν πλευράν τοῦ κωδωνοστασίου. Ὑπάρχουν δέ ἀνά δύο παράθυρα εἰς τόν βόρειον καί τόν νότιον τοῖχον τοῦ ναοῦ, καί ἓνα εἰς τόν ἀνατολικόν τοῖχον τῆς ἀψίδος. Ὅλα τὰ παράθυρα καί οἱ εἰσοδοὶ εἶναι μέ τοξωτά ὑπέρθυρα. Μικρά παράθυρα ὑπάρχουν ἐπίσης ἀνά ἓνα εἰς τὰ ἀνατολικά ἄκρα τοῦ βορείου καί τοῦ νοτίου τοίχου. Οἱ ἀντηρίδες, τὰ τόξα, καθὼς ἐπίσης οἱ παραστάδες καί τὰ ὑπέρθυρα τῶν θυρῶν καί τῶν παραθύρων, εἶναι κτισμένα μέ τετραγωνισμένους παρόλιθους. Ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ κιγκλιδώματος τό ὁποῖον ὑφίσταται εἰς τό ὑπέρθυρον τοῦ δυτικοῦ παραθύρου τοῦ νοτίου τοίχου ὑφίσταται ἡ χρονολογία «1905», ἡ ὁποία δηλοῖ τήν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ.

Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου ἐσωτερικῶς, παρὰ τήν δυτικὴν πλευράν τῆς βορείας εἰσόδου, ὑφίσταται πλάκα ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἐπιγραφή ἡ ὁποία πληροφορεῖ διὰ τό νέον μαρμαροθέτημα. Κάτωθεν αὐτῆς, ὑφί-

σταται ἄλλη πλάκα μέ ἐπιγραφὴν ἢ ὁποία μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ ναός ἐγκαινιάσθη ἐπὶ Μητροπολίτου Κυρηνείας Μακαρίου, τὴν 2αν Ὀκτωβρίου 1922. Κατὰ τὴν δεκαετίαν τοῦ 1980 ἐκτίσθη ἀνοικτὴ ἐπικλινὴς στοὰ κατὰ μῆκος ὁλοκλήρου τοῦ νοτίου τοίχου.

Ἡ βορεία καὶ ἡ νοτία ἐπέκτασις τοῦ ξυλογλύπτου εἰκονοστασίου εἶναι σύγχρονες, τοῦ 2009. Τό κεντρικόν τμήμα του ἀνήκει εἰς τὸν προηγουμένον ναόν, τοῦ ὁποίου καὶ μᾶς φανερώνει τό πλάτος.

Ἐπιγραφή ἢ ὁποία ὑφίσταται ἐπὶ στρογγυλοῦ μεταλλίου εἰς τό θωράκιον, κάτωθεν τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, ἀναφέρει τά ἑξῆς: «Ἐχρυσοχρωματίσθη τό Παρών Τέμπλον ἐπὶ Πανιερωτάτου Κυρίου Μελετίου..... ἈΩΝΕ' (1855)». Οἱ μικρές εἰκόνες πού φέρει εἶναι τοῦ 19ου αἰ.. Οἱ τέσσερις μεγάλες προσκυνηματικές εἰκόνες νοτίως τῆς Ὁραίας Πύλης, εἶναι τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Προδρόμου τοῦ ἈΩΝΗ' (1858), τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ ἈΩΝΗ' (1858), καὶ τῶν ἁγίων Ἀνδρέου καὶ Ἐλευθερίου. Οἱ τέσσερις εἰκόνες τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ εἰκονοστασίου εἶναι τῆς Παναγίας Ἀγνιωτίσσης τοῦ ΑΦΠΔ; (1684;), τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ καὶ τῶν ἁγίων Πάντων καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου. Δί' ὅσες ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰκόνων δέν παρατίθενται χρονολογίες, εἶναι ἀχρονολόγητες. Ἐκείνη τῆς Παναγίας ἀνήκει εἰς τό ἐξωκκλήσιον τῆς Παναγίας Ἀγνιωτίσσης. Περί πλέον αὐτῶν τῶν εἰκόνων, ὑφίσταται μεγάλη ἀρχαία εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐπὶ εὐτρεπισμένου ξυλογλύπτου προσκυνηταρίου, τό ὁποῖον εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τοῦ βορείου τοίχου, παρά τό βόρειον ἄκρον τοῦ εἰκονοστασίου. Εἶναι πολύ παλαιά, εἰς καλήν κατάστασιν καὶ ἀχρονολόγητη. Ἀκριβῶς ἀπέναντι, εἰς τὸν νότιον τοῖχον, ὑφίσταται ἄλλον ξυλογλύπτον προσκυνητᾶριον. Ἐπὶ μεταλλίου τό ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τό θωράκιόν του ἀναγράφονται τά ἑξῆς: «Ἐχρυσοχρωματίσθη ὁ Παρών Θρόνος δι' Ἐξόδων..... ἈΩΝΕ'». Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ μεγάλη ἐφέστιος εἰκόνα τῆς ἁγίας Βαρβάρας, ἢ ὁποία εἰς τό κάτω μέρος ἐπιγράφεται τοῦ ΑΨΟΑ' (1771). Ὅλες οἱ ὡς ἄνω εἰκόνες εἶναι διαφόρων τεχνοτροπιῶν. Τό χρυσωμένον προσκυνητᾶριον φέρει χρονολογίαν «ἈΩΝΗ'» (1858).

Σημειώνομεν ὅτι ὁ Ρόμπερτ Γκάννις (1936) ἐπισημαίνει εἰς τὸν ναόν αὐτόν «μερικές εἰκόνες τοῦ 16ου, τοῦ 17ου καὶ τοῦ 18ου αἰ.».

Β'. Ἅγιος Νικόλαος

Τό ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι ἐπὶ σχετικοῦ ὑψώματος, ἐντός τοῦ νέου κοιμητηρίου (περίπου τοῦ 1962), 450μ. πρὸς τά βόρεια τοῦ Οἴκου, ἀνατολικῶς τοῦ Φράκτου τοῦ Καλοπαναγιώτη, καὶ (πίο ψηλά) παρά τὴν δεξιάν πλευράν τοῦ δρόμου Καλοπαναγιώτη - Λεύκας. Σημειώνεται εἰς τό Χωρομετρικόν Σχέδιον xxxvii.10 (w.1). Ὁ ναός, ὁ ὁποῖος εἶναι κτισμένος μέ ἀκατέργαστους λίθους, πιθανόν νά εἶναι τοῦ 12ου αἰ.. Εἶναι μικρός ναός καμαροσκέπαστος, μέ ἡμικυκλικὴν ἀψίδα εἰς τά ἀνατολικά, ἢ ὁποία στεγάζεται ὑπὸ μικροῦ ἡμιθολίου. Ἡ καμάρα

στηρίζεται ἐπὶ ἑνὸς σφενδονίου, τοῦ ὁποῖου οἱ παραστάδες ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ δάπεδον. Εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, παρά τὴν ἀψίδα, ὑφίσταται μικρὴ ἀκηβάδα διὰ τὴν Ἁγίαν Προσκομιδὴν. Ὑφίσταται μικρὴ ἀρσέρα εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀψίδος. Τὸ μοναδικὸν μικρὸν παράθυρον εἶναι εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ νοτίου τοίχου· ἡ δὲ μοναδικὴ εἴσοδος εἶναι ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ δυτικοῦ τοίχου. Καθόλον τὸ μῆκος τοῦ δυτικοῦ τοίχου ἀνηγέρθη εἰς νεωτέρους χρόνους μεγάλον ἀμφικλινές στέγαστρον, τὸ ὁποῖον προεξέχει περίπου 4μ. εἰς τὰ βόρεια καὶ τὰ νότια τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου τοίχου, ἀντιστοίχως.

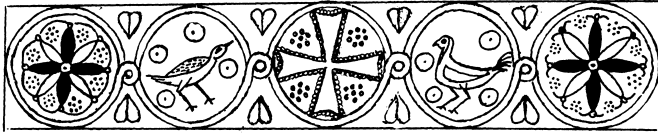
Τὸ μικρὸν εἰκονοστάσιον κατεστράφη. Ὑπάρχουν ὅμως μεγάλες σύγχρονες εἰκόνες. Ὅμως ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νικολάου εἶναι τοῦ 1910.

Ἡ ἐκκλησία ἦτο κατάγραφη ἀπὸ τοιχογραφίες οἱ ὁποῖες ἐχρονολογήθησαν ὅτι εἶναι ἴσως τοῦ 12ου αἰ.. Σώζονται σέ πλείστα σημεῖα τοῦ ναοῦ μικρά καὶ μεγάλα τμήματα τοιχογραφιῶν, σχεδὸν κατεστραμμένα ἐκ τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς καπνιάς.

Εἰς τὴν Μ.Κ.Ε. τόμος 10ος (1989) σελ. 245, ἀναγράφεται ὅτι ἐσώζοντο εἰς τὸ νότιον ἥμισυ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς καμάρας, σκηνές ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΟΥΦΕΤΤΑΣ

Γιώργου Φιλοθέου

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΟ ΜΟΥΤΟΥΛΛΑ

Η

ἐκκλησία τῆς Παναγίας πού βρίσκεται στό χωριό Μουτουλλᾶ στήν κοιλάδα τῆς Μαραθάσας στίς βόρειες πλαγιές τοῦ Τροόδους εἶναι μιά ἀπό τίς δέκα ἐκκλησίες τῆς περιοχῆς τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Τροόδους πού συμπεριλαμβάνεται στόν Κατάλογο τῶν Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς τῆς UNESCO. Παρά τό γεγονός ὅτι εἶναι ἡ πιο μικρή σέ μέγεθος ἐκκλησία ἀπό τίς ὑπόλοιπες ἐκκλησίες τοῦ Καταλόγου τῆς UNESCO, ἡ ἱστορική, ἀρχαιολογική καί καλλιτεχνική της ἀξία εἶναι δυσανάλογα μεγάλη. Πρόκειται οὐσιαστικά γιά ἓνα ἀπό τά πιο σημαντικά βυζαντινά μνημεῖα τῆς Κύπρου, μέ παγκόσμια ἀκτινοβολία, πού ἀποτελεῖ σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τήν ἐξέλιξη τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς καί ζωγραφικῆς τοῦ νησιοῦ.

Ἡ μικρή ἐκκλησία τῆς Παναγίας εἶναι κτισμένη στίς νότιες παρυφές τοῦ χωριοῦ σέ ὕψωμα πού δεσπόζει τοῦ Μουτουλλᾶ, καί μέ ἀπρόσκοπη θέα πρός τό βόρειο τμήμα τῆς κοιλάδας τῆς Μαραθάσας, τοῦ χωριοῦ Καλοπαναγιώτη μέ τήν περίφημη μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ καί βορειότερα τῆς θάλασσας τοῦ κόλπου τῆς Μόρφου. Ἡ ἐκκλησία βρίσκεται δίπλα στό σημερινό κοιμητήριο τοῦ χωριοῦ, ἀλλά ὅταν ἀρχικά κτίστηκε θά πρέπει μᾶλλον νά βρισκόταν στά κτήματα τοῦ κτήτορά της. Σύμφωνα μέ τήν κτητορική ἐπιγραφή πού διασώζεται στόν βόρειο τοῖχο τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, ἡ μικρή ἐκκλησία πού εἶναι ἀφιερωμένη στήν Παναγία κτίστηκε μέ χορηγία τοῦ Ἰωάννη Μουτουλλᾶ καί τῆς συζύγου του Εἰρήνης. Ὁ Ἰωάννης καί ἡ Εἰρήνη Μουτουλλᾶ εἰκονίζονται ὀλόσωμοι, ντυμένοι μέ τίς στολές τῆς ἐποχῆς τῆς πρώιμης φραγκοκρατίας νά κρατοῦν τό ὁμοίωμα τῆς ἐκκλησίας πού ἔκτισαν μέ δικά τους ἔξοδα. Μεταξύ τῶν δύο μορφῶν ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή «† ΔΕΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΜΟΥΤΟΥΛΛΑ ΤΟΥ ΚΤΙΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΜΒΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΡΗΝΗΣ». Πάνω ἀπό τήν παράσταση μέ τούς κτήτορες ὑπάρχει σέ ξεχωριστό πίνακα ἡ ἐξῆς μεγαλογράμματη κτητορική ἐπιγραφή πού συμπληρώνει τήν προηγούμενη: «ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗ Ο ΘΕΙΟΣ ΚΑΙ ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΛΟΥ ΠΟΘΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΓΕΡΑΚΙΩΤΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΜΒΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΩ ΕΙΣ Λ' ΕΤΟΥ ΥΨΗΠΗ».

Καί οἱ δύο ἐπιγραφές εἶναι ἀνορθόγραφες, πράγμα ἀρκετά συνηθισμένο στίς κτητορικές καί ἄλλες ἐπιγραφές πού ὑπάρχουν στίς τοιχο-

γραφημένες εκκλησίες της Κύπρου. Παρόλα αυτά οι επιγραφές αυτές είναι πολύτιμη πηγή πληροφοριών για την ιστορία του ναού, της περιοχής της Μαραθάσας και της Κύπρου γενικότερα. Έτσι πληροφορούμαστε ότι ο ναός της Παναγίας κτίστηκε με δωρεά κάποιου Ἰωάννη Μουτουλλά και της συζύγου του Εἰρήνης και ότι ἡ διακόσμησή του ολοκληρώθηκε στις 30 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 6788 ἀπό κτίσεως κόσμου τοῦ βυζαντινοῦ ἡμερολογίου, πού ἀντιστοιχεῖ στήν χρονολογία 1280 μ.Χ. Ἄρα ἡ ἐκκλησία κτίστηκε ἀπό ἕναν ἐνδεχομένως πλούσιο κάτοικο της περιοχής της κοιλάδας της Μαραθάσας, Ἕλληνα στήν καταγωγή και ὀρθόδοξο στό θρήσκευμα 89 χρόνια μετά τήν κατάληψη της Κύπρου τό 1192 ἀπό τούς Φράγκους. Ἦδη στήν Κύπρο εἶχε ἐγκαθιδρυθεῖ τό φραγκικό βασίλειο τῶν Λουζινιαῶν και φαίνεται ὅτι, παρά τίς διώξεις της Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἔχει προηγηθεῖ τό 1231 τό μαρτύριο τῶν δεκατριῶν μοναχῶν της μονῆς της Παναγίας Καντάρας και τό 1260 ἡ περίφημη Bulla Cyprica μέ τήν ὁποία ὁ πάπας Ἀλέξανδρος Δ΄ καθυπόταξε τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στήν Καθολική Ἐκκλησία, ὁ ὀρθόδοξος λαός τοῦ νησιοῦ συνεχίζει νά κτίζει και νά διακοσμεῖ τούς ναούς του μέσα στά πλαίσια της βυζαντινῆς παράδοσης. Ἡ κτιτορική ἐπιγραφή μᾶς δίδει ἐπίσης τήν πληροφορία ὅτι ὁ Ἰωάννης Μουτουλλάς πιθανόν νά καταγόταν ἀπό τό κοντινό χωριό Γερακιές, ἀφοῦ φέρει τό προσωνύμιο Γερακιώτης. Τό ὄνομα τοῦ χωριοῦ Γερακιές παραπέμπει σέ τοπωνύμιο ὅπου ὑπάρχουν γεράκια, πράγμα πού δέν εἶναι ἄσχετο μέ τήν διαδεδομένη συνήθεια της ἐποχῆς νά ἐκτρέφονται γεράκια γιά τήν χρησιμοποίησή τους στις κυνηγητικές ἐξορμήσεις τῶν ἀρχόντων της ἐποχῆς της φραγκοκρατίας. Ἐνδεχομένως και τό ἐπίθετο τοῦ Ἰωάννη, «Μουτουλλάς» νά σημαίνει τό ἄτομο πού ἀσχολεῖται μέ τήν ἐκτροφή και περιποίηση γερακιῶν.

Ὁ ναός της Παναγίας κτίστηκε ἀπό τόν Ἰωάννη και τήν Εἰρήνη Μουτουλλά μέ πιθανή καταγωγή ἀπό τό χωριό Γερακιές, τό 1280 μ.Χ. στά κτήματα πού θά πρέπει νά διατηροῦσε στήν περιοχή τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ Μουτουλλά. Φαίνεται ἔτσι ὅτι τό χωριό, τό ὁποῖο πρέπει νά εἶναι μεταγενέστερο της ἀνοικοδόμησης τοῦ ναοῦ της Παναγίας, πῆρε τό σημερινό του ὄνομα Μουτουλλάς ἀπό τό ἐπίθετο τοῦ κτήτορα τοῦ ναοῦ.

Ὁ μικρός ναός μέ ἐσωτερικές διαστάσεις 6,75x3,75 μ. εἶναι κτισμένος μέ ντόπια πέτρα της περιοχής τοῦ Τροόδους και οὐσιαστικά εἶναι ἕνα ὀρθογώνιο στή κάτωψη κτίσμα μέ μία προζέχουσα ἀνατολικά ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Ὅμως ὁ ἀρχιτεκτονικός του τύπος πού ὀρίζεται ἀπό τή μορφή της στέγης του, τόν κατατάσσει στήν ὁμάδα τῶν ξυλόστεγων ναῶν πού συναντᾶται μόνο στήν περιοχή τοῦ Τροόδους. Ὁ ναός της Παναγίας τοῦ Μουτουλλά ἀποτελεῖ σταθμό γιά τόν ἀρχιτεκτονικό αὐτό τύπο τῶν ξυλόστεγων ναῶν τοῦ Τροόδους, ἀφοῦ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος ναός της Κύπρου, στόν ὁποῖο ἐμφανίζεται αὐτή ἡ μοναδική στέγη πού καλύπτεται μέ ἀγκιστρωτά κεραμίδια. Πρέπει νά τονιστεῖ ὅμως ὅτι ἤδη τό 13ο αἶώνα ἐμφανίζεται στήν περιοχή της κοιλάδας

τῆς Σολιάς, ἡ κάλυψη τοῦ σταυροειδοῦς μέ τρουῖλλο ναοῦ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης στήν Κακοπεριά, μέ μία δεύτερη ξύλινη στέγη πού καλύπτεται καί αὐτή μέ τά ἴδια ἀγκιστρωτά κεραμίδια. Παραμένει ἕνα ἐπιστημονικό ἐρώτημα ποῖος ἀρχιτεκτονικός τύπος ἔχει πρῶτος ἐμφανιστεῖ στήν Κύπρο, αὐτός τοῦ ξυλόστεγου ναοῦ μέ πρῶτο παράδειγμα τήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τοῦ Μουτουλλά ἢ ἡ ἐπικάλυψη τῶν βυζαντινῶν ναῶν μέ τρουῖλλο μέ δεύτερη ξύλινη στέγη, ὅπως ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης στήν Κακοπεριά. Ὅτι καί νά συμβαίνει ὅμως, ὁ ναός τῆς Παναγίας τοῦ Μουτουλλά ἀποτελεῖ τό πῶς σημαντικό σταθμό στήν ἐξέλιξη τῶν ξυλόστεγων ναῶν τῆς Κύπρου, ἀφοῦ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος ναός αὐτοῦ τοῦ τύπου.

Ὁ ναός στή σημερινή του μορφή ἀποτελεῖται ἀπό τόν κυρίως ναό, ὁ ὁποῖος συμπληρώνεται μέ μία στοά σέ σχῆμα Γ, στή βόρεια καί δυτική πλευρά ἐνῶ ὁλόκληρος καλύπτεται μέ μία ἐνιαία ξύλινη στέγη μέ ἀγκιστρωτό κεραμίδι. Φαίνεται ὅτι ὁ ναός ὑπέστη σοβαρές ζημιές πιθανόν ἀπό κατολίσθηση στό δυτικό του τμήμα, στό νότιο τοῖχο καί στή δυτική τριγωνική κατάληξή του. Αὐτό συμπεραίνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι στό δυτικό τμήμα τοῦ νότιου τοῖχου ἔχει καταστραφεῖ ἡ ζωγραφική διακόσμηση καί ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπό νεώτερη, ἐνῶ ἡ τριγωνική ἀπόληξη τοῦ δυτικοῦ τοῖχου δέν φέρει διακόσμηση καί φαίνεται ὅτι ἐπανακατασκευάστηκε. Ὁ ναός ἔχει δύο πόρτες, μία στή βόρεια καί μία στή δυτική πλευρά, πού ἀντιστοιχοῦν σέ ἀνάλογες πόρτες τοῦ κυρίως ναοῦ.

Ὁ ναός τῆς Παναγίας ἔχει διακοσμηθεῖ μέ τή χορηγία τοῦ Ἰωάννη Μουτουλλά μέ σημαντικές τοιχογραφίες πού, σύμφωνα μέ τήν κτητορική ἐπιγραφή, ὁλοκληρώθηκαν στίς 30 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1280 μ.Χ. Στήν ἐπιγραφή δέν διασώζεται τό ὄνομα τοῦ ζωγράφου, γεγονός πού παραπέμπει στήν βυζαντινή παράδοση τῆς ἀνωσυμίας τῶν ζωγράφων. Διακοσμήθηκε ἐξ ὁλοκλήρου τό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ τό 1280, ἐκτός ἀπό τήν παράσταση τῆς Ὑπαπαντῆς πού χρονολογεῖται στόν 15ο αἰώνα. Τοιχογραφίες διασώζονται στόν δυτικό τοῖχο ἐξωτερικά τοῦ 1280 καί τοῦ 14ου αἰώνα, ἐνῶ ὁλόκληρος ὁ βόρειος τοῖχος ἐξωτερικά εἶναι διακοσμημένος μέ τήν παράσταση τῆς Δευτέρας Παρουσίας πού πιθανόν χρονολογεῖται στίς ἀρχές τοῦ 16ου αἰώνα.

Τό εἰκονογραφικό πρόγραμμα τοῦ ναοῦ ἔχει προσαρμοστεῖ στό νέο ἀρχιτεκτονικό τύπο πού ἄρχισε νά ἐφαρμόζεται στήν Παναγία τοῦ Μουτουλλά τό 1280 καί μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι θυμίζει ἔντονα τά βυζαντινά πρότυπα τοῦ 12ου αἰώνα καί τή βάση πάνω στήν ὁποία θά ἀποκρυσταλλωθεῖ τό εἰκονογραφικό πρόγραμμα τῶν ξυλόστεγων ναῶν τοῦ 15ου καί 16ου αἰώνα.

Στήν ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος εἰκονίζεται ἡ Παναγία στόν εἰκονογραφικό τύπο τῆς Βλακερνίτισσας μέ τόν Χριστό σέ μέταλλιο μπροστά στό στήθος της, μέ τούς ἀρχαγγέλους Μιχαήλ καί Γαβριήλ δεξιά καί ἀριστερά της ὁλόσωμους σεβίζοντες καί θυμιατίζοντες. Πίσω ἀπό τήν

Ἡ Ἁγία Τράπεζα στὸν ἡμικύλινδρο τῆς ἀψίδας εἰκονίζονται ἕξι συλλειτουργοῦντες Ἱεράρχες. Στὸ ἕνα ἡμικώριο εἰκονίζονται οἱ Ἅγιοι Βασίλειος, Ἐπιφάνιος καὶ Αὐξίβιος καὶ στὸ ἄλλο ἡμικώριο οἱ Ἅγιοι Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Νικόλαος.

Ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη διακόσμηση τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ἔχει διασωθεῖ ἀποσπασματικά ἡ σκηνή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου στὸ μέτωπο τοῦ ἀνατολικοῦ τοῖχου καὶ ἡ παράσταση μὲ τοὺς δωρητὲς στὸν βόρειο τοῖχο. Ὁ χριστολογικὸς κύκλος πού ξεκινᾷ μὲ τὸν Εὐαγγελισμό στὸ Ἱερό Βῆμα συνεχίζεται στὸν κυρίως ναὸ μὲ τὶς σκηνές τῆς Γέννησης τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ὑπαπαντῆς, συνεχίζεται στὸν δυτικὸ τοῖχο μὲ τὶς σκηνές τῆς Ἐγερσης τοῦ Λαζάρου, τῆς Βαίιοφόρου καὶ τῆς Σταύρωσης καὶ ὀλοκληρώνεται στὸν βόρειο τοῖχο μὲ τὶς σκηνές τῆς Εἰς Ἄδου Καθόδου καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐνῶ ἡ ἐπόμενη σκηνή πού ἐνδεχομένως νὰ ἦταν ἡ Ἀνάληψη ἢ ἡ Πεντηκοστή ἔχει καταστραφεῖ πλήρως. Στὸν κυρίως ναὸ τὸ εἰκονογραφικὸ πρόγραμμα συνεχίζεται στὸ κατώτερο τμήμα τῶν τοίχων ἀπὸ τὰ βόρεια μὲ τὴν Παναγία ἔνθρονη, τὸν ἔφιππο Ἅγιο Χριστοφόρο, τὸν Ἅγιο Θεόδωρο καὶ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Ἀκολουθοῦν τρεῖς σχεδὸν πλήρως καταστρεμμένοι Ἅγιοι, πιθανῶς οἱ Ἅγιοι Κοσμάς, Δαμιανὸς καὶ Παντελεήμονας. Στὸ δυτικὸ τοῖχο δεξιά καὶ ἀριστερά τῆς εἰσόδου εἰκονίζονται Ἁγίες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως συνηθίζεται στοὺς ὀρθοδόξους ναοὺς. Μὲ τὴ σειρά ἀπὸ ἀριστερά πρὸς τὰ δεξιά σύμφωνα μὲ τὸν θεατὴ εἰκονίζονται ἕνας καταστρεμμένος Ἅγιος, πιθανῶς ὁ Ἅγιος Ἀνδρόνικος, σύζυγος τῆς Ἁγίας Ἀθανασίας πού βρίσκεται δίπλα του καὶ ἀκολουθεῖ ἡ Ἁγία Μαύρα. Στὴ συνέχεια εἰκονίζονται οἱ Ἁγίες Βαρβάρα, Μαρίνα καὶ Ἀναστασία.

Στὸ βόρειο τοῖχο εἰκονίζονται ὁ Ἅγιος Στυλιανὸς, ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος. Στὴ συνέχεια ὁ ἔφιππος δρακοντοκτόνος Ἅγιος Γεώργιος καὶ τέλος ὁ ἀσκητὴς Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Ἡ εἰκονογράφηση τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ συμπληρώνεται μὲ τὶς παραστάδες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας πού βρίσκονται δεξιά καὶ ἀριστερά στὶς παραστάσεις πού χωρίζουν τὸ Ἱερό Βῆμα, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες εἶναι τοποθετημένο τὸ ξύλινο εἰκονοστάσι.

Ὁ ναὸς διασώζει ζωγραφικὴ διακόσμηση καὶ στὸ δυτικὸ τοῖχο ἐξωτερικά. Δεξιά ἀπὸ τὴν δυτικὴ εἴσοδο εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς ἔνθρονος. Ἡ παράσταση αὕτη εἶναι σύγχρονη μὲ τὶς τοιχογραφίες τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ, δηλαδή χρονολογεῖται στὰ 1280 μ.Χ. Ἀριστερά τῆς εἰσόδου εἰκονίζεται καὶ πάλι ὁ ἔφιππος Ἅγιος Γεώργιος πού χρονολογεῖται στὸν 14ο αἰῶνα. Ἡ τοιχογράφηση τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τοῦ ναοῦ συμπληρώνεται μὲ τὴν μνημειακὴ παράσταση τῆς Δευτέρας Παρουσίας πού καταλαμβάνει ὀλόκληρο τὸν βόρειο τοῖχο καὶ χρονολογεῖται στὸν 15ο αἰῶνα.

Οἱ τοιχογραφίες πού κοσμοῦν τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ καὶ χρονολογοῦνται μὲ ἀκρίβεια τὸ 1280 μ.Χ. θεωροῦνται ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀξιό-

λογα δείγματα τῆς βυζαντινῆς τέχνης τῆς Κύπρου, τῶν χρόνων τῆς πρώιμης φραγκοκρατίας. Τό μνημεῖο αὐτό ἔχει κτισεῖ μέ χορηγία ἑνός σχετικὰ πλούσιου γιά τά δεδομένα τῆς περιοχῆς καί τῆς ἐποχῆς τῆς φραγκοκρατίας Ἑλληνα ὀρθόδοξου, ὁ ὁποῖος σίγουρα θά προσκάλεσε κάποιο ζωγράφο ἀπό τό πλησιέστερο ἀστικό κέντρο, πού ἦταν ἡ Λευκωσία, γιά νά διακοσμήσει τόν ναό μέ τοιχογραφίες.

Στό μνημεῖο αὐτό, 89 χρόνια μετά τήν ὑπαγωγή τῆς Κύπρου, στό καθολικό φραγκικό βασίλειο τῶν Λουζινιανῶν εἶναι πλέον ἐμφανῆς ἡ ἐπίδραση τῆς λεγόμενης σταυροφορικῆς τέχνης στήν βυζαντινή ζωγραφική, ἡ ὁποία, παρά τήν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπό τούς Φράγκους τό 1204 καί τίς συνακόλουθες ἐπιπτώσεις, παραμένει μέχρι τοῦλάχιστον τήν δεύτερη καί ὀριστική ἄλωση ἀπό τούς Τούρκους τό 1453, ἡ κυρίαρχη εἰκαστική γλώσσα τῆς ἀνατολῆς καί μέ σημαντικές ἐπιδράσεις καί στή δυτική ζωγραφική. Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τοῦ Μουτουλλᾶ βρίσκεται στό μεταίχμιο τῆς βυζαντινῆς εἰκαστικῆς παράδοσης καί τῶν νέων τάσεων πού φέρουν οἱ σταυροφόροι στήν ἀνατολή, ὅπου οἱ δύο καλλιτεχνικές τεχνοτροπίες δημιουργοῦν μιά ἐνδιαφέρουσα ὁσμωση μέ ἀποκορύφωμα τή δημιουργία τῆς λεγόμενης κυπροαναγεννησιακῆς ἢ κυπροϊταλικῆς τεχνοτροπίας τοῦ τέλους τοῦ 15ου αἰῶνα καί τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 16ου αἰῶνα.

Ἀπό τόν ναό τῆς Παναγίας τοῦ Μουτουλλᾶ ἔχουν διασωθεῖ σημαντικές φορητές εἰκόνες πού φυλάσσονται σήμερα στό Μουσεῖο τῆς Μονῆς Κύκκου. Πρόκειται γιά τίς δεσποτικές εἰκόνες πού κοσμοῦσαν τό εἰκονοστάσιο, δηλαδή τίς εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας Βρεφοκρατούσας καί τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου, ὅπου μάλιστα εἰκονίζεται ὁ δωρητής Ἰωάννης Μουτουλλᾶς. Καί οἱ τρεῖς εἰκόνες χρονολογοῦνται στά 1280 καί εἶναι ἔργα τοῦ ζωγράφου τῶν τοιχογραφιῶν. Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἀκόμη ἡ ξυλόγλυπτη πόρτα τοῦ ναοῦ πού διασώζεται στήν βόρεια εἴσοδο καί εἶναι ἡ αὐθεντική καί ἀρχική πόρτα τοῦ 1280 μ.Χ.

Ὁ μικρός ναός τῆς Παναγίας τοῦ Μουτουλλᾶ ἀποτελεῖ ἕνα μνημεῖο παγκοσμίας ἀκτινοβολίας, ἕνα μνημεῖο πού μᾶς παρέχει πλῆθος ἱστορικῶν πληροφοριῶν καί ἔχει ἀνυπολόγιστη καλλιτεχνική σημασία γιά τήν ἐξέλιξη τῆς βυζαντινῆς τέχνης στήν Κύπρο.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Περδίκης Στυλιανός, Μυριανθεὺς Διομήδης, «Ὁ ναός τῆς Παναγίας τοῦ Μουτουλλᾶ» Λευκωσία 2009 (Σειρά Ὁδηγοί Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς Κύπρου, Πολιτιστικό Ἴδρυμα Τραπεζῆς Κύπρου - Ἱερά Μητρόπολη Μόρφου).

Παπαγεωργίου Ἀθανάσιος, «Οἱ ξυλόστεγοι ναοί τῆς Κύπρου» Ἀπόστολος Βαρνάβας, τόμος ἀναμνηστικός ἐπὶ τῇ 50ετηρίδι τοῦ Περιοδικοῦ (1918-1968), Λευκωσία 1975, σ.σ. 405-410.

Παπαγεωργίου Ἀθανάσιος, «Παναγία, ἐκκλησία Μουτουλλᾶ», Μεγάλη Κυπριακή Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος 11 (1989) σ.σ. 58-59.

Ἐμμανουὴλ Μελίτα, «Ὁ ναός τῆς Παναγίας στό Μουτουλλᾶ τῆς Κύπρου, οἱ τοικογραφίες τῆς μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς», Κυπριακὰ Σπουδαί, τόμ. ΞΑ' (1997), σ.σ. 107-137.

Mouriki Douka «The wall paintings of the church of the Panagia at Moutoulla, Cyprus». Byzanz und der Westen. Studien zur Kunst des europäischen Mittelalters. Wien 1984, σ.σ. 171-213.

Nikolaides Andreas, «Le Jugement Dernier de l'eglise de Panagia de Moutoullas a Chypre, Une peinture ineditee de la seconde moitie du XIV siecle», Δελτίον Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, περ. Δ' 18 (1995) σ.σ. 71-78.

Vokotopoulos Panayiotis, «Three thirteenth century icons at Moutoullas» Medieval Cyprus (Nancy Sevcenko and Christopher Moss), New Jersey 1999, σ.σ. 167-171, πιν. 7-12 ἐγχρ. Πιν. 9, 12).

Φιλοθέου Γιώργος, «Ἡ μνημειακὴ ζωγραφικὴ στίπιν περιοχὴ τῆς μητροπολιτικῆς περιφέρειας Μόρφου», Ἱερά Μητρόπολη Μόρφου 2000 χρόνια τέχνης καὶ ἀγιότητας, Λευκωσία 2000, σ.σ. 114-115.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

Ἀρχαιολόγος,

Ἀρχαιολογικὸς Λειτουργὸς Α'

Κώστα Παπαγεωργίου

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΟΝ ΠΕΔΟΥΛΑ

τήν πανέμορφη κοινότητα του Πεδουλά Μαραθάσας, τήν πνιγμένη από τις πρασινάδες των δασικών και καρποφόρων δέντρων, των άγριων θάμνων και των κηπευτικών φυτών, ξεχωριστή θέση ανάμεσα στα παλιά και τα νέα κτίσματα, κατέχει η μεσαιωνική εκκλησία του Ἀρχιστράτηγου των Ἄνω Δυνάμεων Μιχαήλ, η οποία, από το έτος 1985 περιλαμβάνεται μαζί με έννέα άλλες τοιχογραφημένες βυζαντινές εκκλησίες του Τροόδους στον κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Προστατευμένο μνημείο το εκκλησάκι του Ἀρχάγγελου, ένεκα της παλαιότητάς του, της αρχιτεκτονικής του και κυρίως των άγιογραφιών και του ξύλινου διακοσμημένου τέμπλου του. Μιά προστασία που προσδίνει σημαντικό κύρος στη λαϊκή, εκκλησιαστική μας κληρονομιά, ενώ παράλληλα αποτελεί δυνατό πόλο έλξης χιλιάδων ντόπιων και ξένων επισκεπτών. Οί ικανότητες και οί δεξιότητες των προπατόρων μας έτυχαν διεθνούς αναγνώρισης και εκτίμησης και μάλιστα από ένα σοβαρό, εξειδικευμένο, εκπαιδευτικό, επιστημονικό και πολιτιστικό οργανισμό των Ἡνωμένων Ἐθνών.

Σημαντικές πληροφορίες αναφορικά με τήν ιστορία του ναού, αντλούνται από έπιγραφή που βρίσκεται στο έσωτερικό του ναού, πάνω από τή βόρεια είσοδο. Ἡ έπιγραφή γνωστοποιεί ότι ο ναός ανοικοδομήθηκε και άγιογραφήθηκε με δαπάνη του ιερέα Βασιλείου Χάμαδου, τό έτος 1474, δηλαδή, λίγα χρόνια πριν τό τέλος της Φραγκοκρατίας στην Κύπρο (1192-1489). Ἡ λέξη ανοικοδόμηση παραπέμπει σε προγενέστερο κτίσμα του ναού, για τό οποίο δυστυχώς άπουσιάζουν όποιεσδήποτε πηγές, γραπτές ή προφορικές, βάσει των οποίων θά σχηματιζόταν μία πληρέστερη εικόνα γύρω από τό άξιόλογο, ιστορικό εκκλησιαστικό μνημείο. Πάνω από τήν κτητορική έπιγραφή εικονίζεται γονατιστός ο δωρητής ιερέας, κρατώντας όμοίωμα του ναού, τό οποίο προσφέρει στον Ἀρχάγγελο Μιχαήλ. Ὁ Ταξιάρχης εικονίζεται ψηλότερα του όμοιώματος και φαίνεται νά άκουμπά τήν στέγη του ναού, με τήν άριστερά Του. Στην ιστόρηση της προσφοράς, ο ιερέας συνοδεύεται από τή σύζυγο και τις δύο θυγατέρες του. Εικάζεται πώς ο π. Βασίλειος Χάμαδος καταγόταν από τήν Κωνσταντινούπολη, τήν όποία έγκατέλειψε μετά τήν άλωσή της από τους Ὀθωμανούς τό 1453, για νά έγκατασταθεϊ στην Κύπρο, η οποία εκείνη τήν περίοδο βρισκόταν στην κατοχή Φράγκων φεουδαρχών. Ἡ συγκεκριμένη έκδοχή περί κωνσταντι-

νουπολίτικης καταγωγής του ἱερέα Βασιλείου, ἐνισχύεται ἀπό κάποια βυζαντινά χαρακτηριστικά πού παρατηροῦνται στό ναό. Γιά παράδειγμα, ἀπό τόν ἀγιογραφικό τύπο τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Διασορίτη καί τό ζωγραφισμένο δικέφαλο ἀετό, σύμβολο τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων τῆς οἰκογένειας Παλαιολόγων. Ἡ προσωυμία Διασορίτης πού φέρει ὁ Τροπαιοφόρος Ἁγιος, ἦταν συνηθισμένη στήν περιοχή τῆς Κωνσταντινουπόλης. Σέ αὐτό τόν ἀγιογραφικό τύπο, ὁ Ἁγιος παριστάνεται ἔφιππος νά διασχίζει μέ τό ἄλογό του θάλασσα ἢ ποτάμι, χωρίς νά σκοτώνει τό δράκο. Διασορίτης ὁ Ἁγιος, πιθανόν ἀπό τό ρῆμα διασώζω, γιατί εἶναι ἔτοιμος νά προστρέξει, νά διασώσει τούς πιστούς ἀπό κάποιο κακό. Γι' αὐτό διασχίζει ὄρη, λίμνες καί θάλασσες. Ὑπάρχει ὅμως καί ἡ ἄποψη – ἀρκετά βάσιμη καί σημαντική – ὅτι, τό ἐπώνυμο τοῦ Ἁγίου ἔχει τήν προέλευσή του στήν πόλη Διάσορα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἀρχικά, ὁ ναός τοῦ Ἀρχαγγέλου, πού χρησιμοποιεῖτο ὡς ἐνοριακός γιά τίς θρησκευτικές ἀνάγκες τῶν κατοίκων τοῦ Πεδουλά, ἦταν μονόκλιτος, ἀλλά στή συνέχεια, ἐπειδή δέ χωροῦσε τούς ἐκκλησιαζόμενους, ἐπεκτάθηκε μέ τήν προσθήκη δύο νέων κλιτῶν στά νότια καί δυτικά, τά ὁποῖα χρησιμοποιοῦνταν ὡς γυναικωνίτης.

Ἀξιοπρόσεκτο εἶναι τό ἐντυπωσιακό, ξύλινο, κοσμημένο μέ χρωματιστά γεωμετρικά σχήματα, χωρίς βημόθυρο καί προσκυνηματικές εἰκόνες, τέμπλο τῆς ἐκκλησίας, σύγχρονο τῶν τοιχογραφιῶν. Συγκαταλέγεται ἀνάμεσα στά καλύτερα δείγματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους πού σώζονται στήν Κύπρο. Στό ἐπιστύλιο τοῦ τέμπλου εἶναι ζωγραφισμένο τό οἶκοσημο τοῦ μεσαιωνικοῦ Κυπριακοῦ Βασιλείου, ἐνῶ δίπλα του, καθῶς προαναφέρθηκε, ἱστορεῖται ὁ δικέφαλος ἀετός, σύμβολο τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων τῆς μεγάλης οἰκογένειας τῶν Παλαιολόγων.

Ἡ ἐκκλησία εἶναι κτισμένη μέ βουνίσσιες πέτρες ἀκανόνιστου σχήματος, διαφόρων διαστάσεων καί ποικίλων χρωματισμῶν. Ἡ πρώτη ἰδιαίτερη ἐντύπωση πού προκαλεῖται στόν ἐπισκέπτη προέρχεται ἀναμφίβολα, ἀπό τήν ξύλινη, ἀμφικλινή στέγη τοῦ ναοῦ, τήν καλυμμένη μέ φαιωποῦ χρώματος ἐπίπεδα ἀγκιστρωτά κεραμίδια. Στή βόρειά της πλευρά γιά λόγους προστασίας τοῦ ἱεροῦ μνημείου ἀπό τό βαρῦ χειμῶνα πού παρατηρεῖται στήν ὄρεινή περιοχή τῆς Μαραθάσας καί πού συνήθως προκαλεῖ ζημιές, ἡ στέγη ἀκουμπᾶ, σχεδόν μέχρι τό ἔδαφος. Ἐλάχιστα μέτρα ἀπό αὐτή τήν πλευρά ὀρθώνεται πανύψηλος πλάτανος, τό ὕψος τοῦ ὁποῖου ξεπερνᾶ σέ καλό βαθμό τήν ὀροφή τοῦ ναοῦ.

Ὁ ναός κοσμεῖται μέ πολλές τοιχογραφίες οἱ ὁποῖες περιλαμβάνουν σκηνές ἀπό τό θεομυθικό καί χριστολογικό κύκλο, τά Πάθη τοῦ Κυρίου, σκηνές ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη, ὅπως ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ, οἱ Βασιλεῖς Δαυίδ καί Σολομῶν καθῶς καί μορφές Ἁγίων. Μιά μεγάλων διαστάσεων τοιχογραφία τοῦ Ταξιάρχη Μιχαήλ, πού κρατεῖ στή δεξιά Του ὑψωμένο τό ξίφος Του καί στήν ἀριστερά Του εἰληπτήριο καί ἡ ὁποία εἶναι ζωγραφισμένη στό βόρειο τοῖχο, κεντρίζει ἀμέσως τήν προ-

σοχή τῶν προσκυνητῶν - ἐπισκεπτῶν. Ἐποτελεῖ εὐτύχημα τό γεγονός ὅτι, ἀπό τίς ὑπογραφές στίς ἀγιογραφίες, διασώθηκε τό ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ τους, πού εἶναι κάποιος ζωγράφος Μηνᾶς, καταγόμενος ἀπό τήν περιφέρεια τῆς Μαραθάσας. Ἡ καταγωγή τοῦ ζωγράφου, ἀποτελέσσε ἀφορμή, ὥστε, ὀρισμένοι συγγραφεῖς νά τοῦ ἀποδώσουν τό ἐπώνυμο Μαραθεύτης. Δέν πρόκειται γιά ἐπαγγελματία καλλιτέχνη μέ σπουδές ζωγραφικῆς, ἀλλά γιά ἕνα λαϊκό ζωγράφο, πού καλλιέργησε τό ταλέντο του μέσα στίς περιορισμένες δυνατότητες πού προσφέρονταν στήν ἐποχή του. Φυσικά, κατά τή συγκεκριμένη χρονολογική περίοδο, ὅσο καί προηγουμένως καθώς καί μεταγενέστερα, ὑπῆρξαν ἀρκετοί τέτοιοι λαϊκότεροιοι ζωγράφοι στόν τόπο μας, ὀρισμένοι ἀπό τούς ὁποίους ἄφησαν ὠραῖα δείγματα ἀγιογραφικῆς τέχνης. Ἄλλες τρεῖς εἰκόνες τοῦ ἀγιογράφου Μηνᾶ Μυριανθέα, βρίσκονται στόν ἱερό ναό τοῦ Τιμίου Προδρόμου στήν κοινότητα Κόρνου Λάρνακας. Πρόκειται γιά τίς εἰκόνες τῶν Τιμίου Προδρόμου καί Ἁγίου Νικολάου, τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

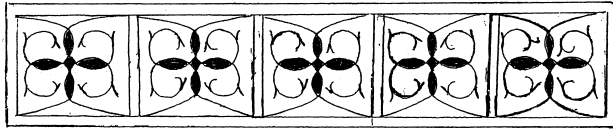
Ἡ ναός ἔχει δύο εἰσόδους, μιά στή δυτική πλευρά, πού θεωρεῖται ἡ κεντρική καί δεύτερη στή νότια. Καί οἱ δύο εἰσοδοί εἶναι ἀπλές καί ἀπέριπτες ξυλόπορτες, ὀρθογώνιου σχήματος. Ψηλότερα τῆς δυτικῆς εἰσόδου, στό ὕψος πού τελειώνει ἡ στέγη τῆς νότιας πλευρᾶς, ὑπάρχει τετράγωνο παράθυρο πού δέν φέρει ἐξώφυλλα.

Ἡ ναός μπορεῖ νά μὴν ἔχει καμπαριό, ὄχι ὅμως καί καμπάνα. Μιά μικρή, ὀρειχάλκινη καμπάνα, χωρίς κάποιο μηχανισμό ἢ μοχλό πού θά βοηθᾶ στό κτύπημά της, βρίσκεται κρεμασμένη κοντά στό ἡμιθόλιο τοῦ Ἁγίου Βήματος. Βαστάζεται ἀπό μικροῦ μήκους χονδρό σχοινί, τό ὁποῖο εἶναι δεμένο σέ ξυλοδοκό τῆς ὀροφῆς. Ἡ κωδωνοκρουσία κατά τίς ἑορτάσιμες μέρες τοῦ ναοῦ γίνεται ἀπ' εὐθείας ἀπό ἀνθρώπινο χέρι, πού κρούει ἐπανεπιλημμένα τό σήμαντρο πάνω στήν καμπάνα.

Ἡ ναός γιορτάζει στίς 8 Νοεμβρίου (Σύναξη τῶν Ἄσωμάτων) καί στίς 6 Σεπτεμβρίου (Τό ἐν Χώναις θαῦμα τοῦ Ἁρχαγγέλου Μιχαήλ).

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Παναγιώτη Ἀγαπίου

ΠΑΛΑΙΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΟΥ ΠΕΔΟΥΛΑ

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀρχαγγέλου εἶναι ἀπό τὰ πρῶτα σημαντικά θρησκευτικά μνημεῖα τοῦ Πεδουλά. Εἶναι μιά ἀπό τίς δέκα ἀρχαῖες ἐκκλησίες τῆς Κύπρου πού βρίσκονται στόν κατάλογο τῆς Παγκόσμιας Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς τῆς UNESCO. Εἶναι μονόκλιτος ναός μέ ἡμικυκλική ἀψίδα, πού προεξέχει στά ἀνατολικά. Βρίσκεται κοντά στό Βυζαντινὸ Μουσεῖο καί στό παλιὸ Δημοτικὸ σχολεῖο. Κτίστηκε τὸ 1472 ἀπὸ τὸν ἱερέα Βασίλειο Χάμαδο. Ἀγιογραφήθηκε τὸ 1474 ἀπὸ τὸν ἀγιογράφο Μηνᾶ ἀπὸ τὴν Μυριανθοῦσα (παλαιότερη ὄνομασία τοῦ Πεδουλά).

Οἱ τοιχογραφίες του ἔχουν μιά ξεχωριστὴ ἐκφραστικὴ τέχνη. Πιθανῶς, ὁ ἴδιος ὁ ζωγράφος νά ζωγράφισε καί τὴν ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ τοῦ Ἀγιασμαῖν, ἀφοῦ μερικές τοιχογραφίες τῶν δύο ἐκκλησιῶν μοιάζουν πολύ, ὅπως εἶναι ἡ Πλατυτέρα, πού βρίσκεται στὴν κόγχη τοῦ ἱεροῦ, ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ, οἱ Προφῆτες, ἡ Προδοσία.

Οἱ τοιχογραφίες σχηματίζουν δύο σειρές. Ἡ πάνω σειρά παρουσιάζει σκηνές ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, ἐνῶ ἡ κάτω σειρά παρουσιάζει διάφορους Ἁγίους. Ἐντυπωσιακὴ εἶναι ἡ μεγάλη καί ὀλόσωμη εἰκόνα τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στό βόρειο τοῖχο. Στόν ἴδιο τοῖχο στὴν πάνω σειρά παρουσιάζονται: Ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, ἡ Ἀνάσταση, ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος καί οἱ δωρητές. Στὴν κάτω σειρά εἶναι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στρατηλάτης, ἡ Ἀγία Κυριακή, ἡ Ἀγία Μαρίνα καί ἡ Ἀγία Βαρβάρα. Στούς δωρητές εἰκονίζεται ὁ ἱερέας Χάμαδος νά προσφέρει γονατιστός ὁμοίωμα τῆς ἐκκλησίας στόν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ. Πίσω του στέκονται ἡ πρεσβυτέρα καί οἱ δύο κόρες του, ντυμένες μέ φορέματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀναγράφεται δέ καί ἡ ἡμερομηνία ἀγιογράφησης τοῦ ναοῦ (6983 ἀπὸ Ἀδάμ - 1474 μ.Χ.).

Στό νότιο τοῖχο στὴν πάνω σειρά, εἶναι ἡ Γέννηση τῆς Θεοτόκου, τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ὁ Εὐαγγελισμός, ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ. Στὴν κάτω σειρά εἶναι ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ ΑἰΰΣΩΡΙΤΗΣ σέ ἄσπρο ἄλογο, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ Ἅγιος Μάμας, ἡ Ἀγία Παρασκευή, ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος.

Στό δυτικὸ τοῖχο, πάνω ψηλά, εἶναι ἡ Σταύρωση μισοκατεστραμμένη. Ψηλά στὴν ἀριστερὴ γωνιά, εἶναι ὁ προφήτης Ἡσαΐας καί στὴ δεξιὰ

ὁ προφήτης Ἱερεμίας. Πιό κάτω εἶναι ἡ Προδοσία, ἡ Εἵσοδος τοῦ Χριστοῦ στή Ἱεροσόλυμα καί ἡ Βάπτισις. Κάτω ἀριστερά εἶναι οἱ Ἅγιοι Ἀνδρόνικος καί Ἀθανασία καί δεξιά οἱ Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἐλένη.

Μέσα στό Ἱερό Βῆμα, στό βόρειο τοῖχο εἶναι ζωγραφισμένη ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ καί στό νότιο τοῖχο ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος. Στήν ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ βρίσκεται ἡ Παναγία, πλαισιωμένη ἀπό τούς ἀρχαγγέλους Μιχαήλ καί Γαβριήλ. Κάτω ἀπό τήν Παναγία εἶναι οἱ ἱεράρχες Νικόλαος, Ἐπιφάνιος, Ἰωάννης Χρυσόστομος, Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος Θεολόγος καί Σπυρίδων. Στούς διπλανούς τοίχους εἶναι οἱ Διάκονοι Στέφανος καί Πρόχορος.

Ψηλά στό εἰκονοστάσι, πού εἶναι ἓνα ἀπό τά πιό σπάνια πού διασώζονται στήν Κύπρο καί χρονολογεῖται ἀπό τό 15ο αἰώνα, εἶναι ζωγραφισμένο τό οἰκόσημο τῶν Λουζινιανῶν, πού κυβερνοῦσαν τότε τήν Κύπρο. Αὐτό δείχνει πώς ὁ Πεδουλάς ἀνήκε στό φέουδο τοῦ βασιλιᾶ. Ἡ κοιλάδα τῆς Μαραθάσας ἦταν χωρισμένη σέ δύο φέουδα: τό ἓνα ἀνήκε στό βασιλιά καί τό ἄλλο στόν κόμη. Στό εἰκονοστάσι ὑπάρχει ὁ δικέφαλος ἀετός, καθάρᾳ βυζαντινῶ ἐμβλημα. Αὐτό μᾶς θυμίζει τήν πριγκίπισσα Ἐλένη Παλαιολογίνα, κόρη τοῦ Δεσπότη τοῦ Μοριᾶ, πού παντρεύτηκε τό Φράγκο βασιλιά Ἰωάννη Β΄ καί ἡ ὁποία ὑπερασπίστηκε μέ σθένος τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Στή δυτική πλευρά τοῦ ναοῦ εἶναι ὁ νάρθηκας, πού συγκοινωνεῖ μέ τόν κυρίως ναό μέ ξεχωριστή θύρα. Στή νότια πλευρά ὑπάρχει διάδρομος μέ ξεχωριστή θύρα πρὸς ἀνατολάς. Ἐπίσης ὑπάρχει νότια θύρα στόν κυρίως ναό. Στόν ἐξωτερικό τοῖχο τῆς νότιας θύρας εἶναι ζωγραφισμένοι ὁ Χριστός καί ἡ Παναγία καί πιό πάνω ὁ Ἀρχάγγελος. Ὁ ναός εἶναι σκεπασμένος μέ δίρρικτη στέγη μέ ἐπίπεδα κεραμίδια, ὅπως ὅλες οἱ παλιές ἐκκλησίες τῆς περιοχῆς Τροόδου.

Ὁ ναός καί οἱ τοιχογραφίες του συντηρήθηκαν μέ δαπάνες τῶν ἀποδήμων Πεδουλιωτῶν καί τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων. Βρίσκεται ὑπό τήν προστασία τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων. Πολλοί ξένοι καί ντόπιοι τόν ἐπισκέπτονται συχνά γιά νά δοῦν καί νά γνωρίσουν τήν ἱστορία του καί νά θαυμάσουν τίς ὑπέροχες τοιχογραφίες του. Πανηγυρίζει στίς 8 Νοεμβρίου (Σύναξη τῶν Ἀσωμάτων) καί στίς 6 Σεπτεμβρίου (τό ἐν Χώναις θαῦμα τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ).

Τό ξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Βορεινῆς

Τό μικρό ἐκκλησάκι τῆς Παναγίας τῆς Βορεινῆς βρίσκεται στή ἀνατολική τοῦ Πεδουλά στήν περιοχή «Κομποτής», ἐκεῖ πού ἦταν κτισμένος ὁ πρῶτος οἰκισμός τῆς κοινότητας. Βρίσκεται σ' ἓνα καταπράσινο μαγευτικό περιβάλλον, κοντά στόν ποταμό Σέιρακο, περιτριγυρισμένο ἀπό αἰωνόβιες βαλανιδιές. Εἶναι τό μόνο κτίσμα στήν περιοχή πού σώθηκε ἀπό τόν ἀρχαῖο οἰκισμῶ. Ἀνακαινίστηκε ἀπό τό μεγάλο εὐεργέτη

Βάσο Π. Χατζηγιάννου. Ὁ ναός εἶναι ξυλόστεγος καί μονόκωρος μέ μιά μικρή αὐλή γύρω - γύρω. Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγήτριας εἶναι τοῦ 13ου αἰώνα καί ἐκτίθεται στό Βυζαντινό Μουσεῖο Πεδουλά. Στό ναό ὑπάρχει ἀντίγραφο τῆς εἰκόνας. Ὁ ναός, πού τιμᾶται στό ὄνομα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, πανηγυρίζει τήν Παρασκευή τῆς Διακαινησίμου.

Τό ἐκκλησάκι τῆς Ἁγίας Μαρίας

Βρίσκεται στήν ὁδὸ Ἀριστείδη Χαραλάμπους, 100 μέτρα μακριά ἀπὸ τὴ Συνεργατικὴ Ἐταιρεία Κερασοπαραγωγῶν. Χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 13ο αἰώνα. Ἀνήκει στὸν τύπο τοῦ μονόκωρου ξυλόστεγου ναοῦ. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ στηρίζεται σὲ κεκλιμένες δοκοὺς, πού στηρίζονται στὸν ἀνατολικὸ τοῖχο. Ἐνας τεράστιος αἰωνόβιος πλάτανος σκεπάζει τὸ ἐκκλησάκι. Σημαντικὲς εἰκόνες τοῦ ναοῦ, ὅπως τῆς Παναγίας καί τῆς Ἁγίας Μαρίας (18ος αἰώνας) καί οἱ Δεσποτικὲς εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ ἐκτίθενται στό Βυζαντινό Μουσεῖο Πεδουλά. Μιά ἄλλη σημαντικὴ εἰκόνα τῆς Ἁγίας Μαρίας μέ σκηνές ἀπὸ τὸ βίο της, ἔργο τοῦ 13ου αἰώνα, ἐκτίθεται στό Βυζαντινό Μουσεῖο τοῦ ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στὴ Λευκωσία. Ὁ ναός πανηγυρίζει στίς 17 Ἰουλίου. Τὸ 1985 ἡ αὐλὴ τοῦ ναοῦ εἶχε διαμορφωθεῖ σὲ παιδικὸ πάρκο μέ ἔξοδα τοῦ Συνδέσμου Ἀποδήμων Πεδουλά.

Τό ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Στὰ ΒΑ τοῦ Πεδουλά, στήν ἄκρη τοῦ χωριοῦ βρίσκεται τὸ ἀρχαῖο ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Πρόκειται γιὰ μικρὸ ξυλόστεγο κοιμητηριακὸ ναό, πού χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 13ο αἰώνα. Βρίσκεται ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων. Σημαντικὲς εἰκόνες τοῦ ναοῦ ἐκτίθενται στό Βυζαντινό Μουσεῖο Πεδουλά. Τέτοιες εἶναι μιά θαυμάσια εἰκόνα τοῦ δρακοντοκτόνου Ἁγίου Γεωργίου μέ σκηνές ἀπὸ τὸ βίο του, πού χρονολογεῖται στίς ἀρχές τοῦ 14ου αἰώνα καί μιά ἄλλη εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀΐασωρεῖτη, ἔργο τοῦ Παύλου ἱερογράφου τοῦ 17ου αἰώνα. Ἐπίσης, ἓνα βημόθυρο τοῦ 13ου αἰώνα, πού ἐκτίθεται στό Βυζαντινό Μουσεῖο Πεδουλά. Κοντὰ στό ναό βρίσκεται τὸ κοιμητήριο τοῦ χωριοῦ. Κατὰ τὴ δεκαετία 1970 ἔγιναν ἐπιδιορθώσεις μέ ἔξοδα τοῦ Βάσου Π. Χατζηγιάννου. Ὁ ναός γιορτάζει στίς 23 Ἀπριλίου καί 3 Νοεμβρίου.

Τό ἐκκλησάκι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς

Μέσα σ' ἓνα καταπράσινο περιβάλλον στήν τοποθεσία «Πουμής», βρίσκεται τὸ ἀρχαῖο ἐκκλησάκι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Εἶναι ρυθμοῦ βασιλικῆς. Ἀνήκει στὸν τύπο τοῦ δίκλιτου ξυλόστεγου ναοῦ καί χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 16ο αἰώνα. Ἡ στέγη του εἶναι διπλὴ δίριχτη, ἐπικλι-

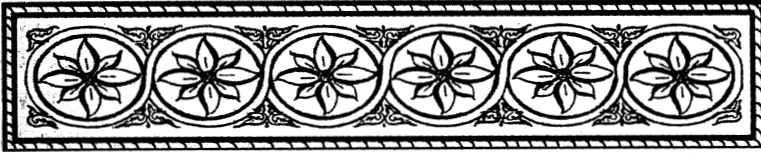
νής με άγκιστρωτά κεραμίδια. Οί τοίχοι είναι κτισμένοι με πέτρα του τόπου και με χαλικώματα από σπασμένα κεραμίδια. Πρόκειται για κοιμητηριακό ναό. Εικόνες του Χριστού, της Παναγίας και της Ἁγίας Παρασκευῆς (18ος αἰώνας), πού προέρχονται από τόν ναό αυτό, ἐκτίθενται στό Βυζαντινό Μουσείο Πεδουλά. Ἐνα ξυλόγλυπτο προσκυνητάρι τῆς εἰκόνας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ 1734 βρίσκεται ἐπίσης στό Βυζαντινό Μουσείο Πεδουλά. Στίς 26 Ἰουλίου, γιορτή τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, γίνεται στό ναό πανηγυρική λειτουργία.

Τό ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου

Στό κέντρο τοῦ χωριοῦ, κοντά στήν Ὀρθόδοξη Χριστιανική Ἐνοριακή Ἐστία, βρίσκεται τό ἀρχαῖο ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου. Χρονολογεῖται ἀπό τό 13ο αἰώνα καί ἀνήκει στόν τύπο τοῦ μονόκωρου καμαροσκεποῦς ναοῦ μέ ἰδιαίτερα μεγάλη ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Στό ναό ὑπῆρχαν σημαντικές εἰκόνες τοῦ 13ου αἰώνα, ὅπως τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου τοῦ Αἰγυπτιοῦ, τῆς Ἀναλήψεως καί σκηνές τῶν Παθῶν. Οἱ εἰκόνες αὐτές ἐκτίθενται στό Βυζαντινό Μουσείο Πεδουλά. Ὁ ναός ἔχει ἀνακαινιστεῖ κατά καιρούς. Πρόσφατα ἔγινε νέα ἀνακαίνιση τοῦ ναοῦ μέ ἔξοδα τῆς οἰκογένειας Πόλυ καί Σοφίας Βάσου Χατζηγιάννου. Στίς 12 Ἰουνίου γιορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου καί γίνεται πανηγυρική λειτουργία. Πανηγυρική λειτουργία γίνεται καί στίς 27 Αὐγούστου, ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ Ἁγίου Φανουρίου.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΓΑΠΙΟΥ

Χριστόδουλου Ἰ.Α. Χατζηχριστοδούλου
ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΜΙΝΑΡΙΩΝ

ά Καμινάρια εἶναι σήμερα ἓνα μικρό χωριό τῆς νότιας Μαραθίας. Ἐκκλησιαστικά ὑπάγεται στή δικαιοδοσία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μόρφου. Στά ὄριά του βρίσκονται οἱ ἀκόλουθες τέσσερις ἀξιόλογες μεταβυζαντινές ἐκκλησίες.

1. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Πρόκειται γιά τήν κεντρική ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ. Ἡ τοπική παράδοση ἀναφέρει ὅτι ἀρχικά ἦταν ἐξωκκλήσι τῶν Πάνω καί Κάτω Καμιναριῶν, πού βρίσκονταν στήν περιοχή Ὀρπολη καί Κτίστης ἀντίστοιχα. Ὅταν οἱ κάτοικοι τῶν δύο χωριῶν μετακινήθηκαν γύρω ἀπό τό ἐξωκκλήσι καί ἔκτισαν τό νέο χωριό, ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἀποτελέσε τήν κεντρική ἐκκλησία τους. Ὁ ἀρχιτεκτονικός τύπος τῆς εἶναι τῆς τρίκλιτης ξυλόστεγης ἐκκλησίας. Στά ἀνατολικά ἡ ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ ἐξωτερικά εἶναι τρίπλευρη καί ἐσωτερικά ἡμικυκλική. Σύμφωνα μέ ἐπιγραφή ἡ ἐκκλησία κτίστηκε στά ἐρείπια παλαιότερης ἐκκλησίας τό 1750. Τό 1905 ἐπεκτάθηκε στά δυτικά, ὅποτε πῆρε τή σημερινή μορφή τῆς. Τότε ἦταν πού ἀνοικοδομήθηκε στό νοτιοδυτικό ἄκρο τῆς ἐκκλησίας τό κωδωνοστάσιο.

Τό ξυλόγλυπτο εἰκονοστάσιο κατασκευάστηκε στά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα ἀπό ντόπιο τεχνίτη, μακρινό πρόγονο τῆς οἰκογένειας Κοκκινόφτα, τό ὄνομα τοῦ ὁποίου δέν ἔχει διασωθεῖ. Τό χρύσωμα τοῦ εἰκονοστασίου ἔγινε τό 1800 σύμφωνα μέ ἐπιγραφή στό κάτω μέρος τῆς εἰκόνας τοῦ ἀγίου Γεωργίου: « Ἡ καινή αὐτή θρόνου σου λειτουργία ἐξωραΐσθη σῆ προστασία παρ' ἐπιτρόπου μονῆς σου τῆς ἀγίας Μικαήλ σῶσον ἐξ ἐχθρῶν ἐμπρείας ,αὐ'».

Στόν ὑφιστάμενο ναό φυλάσσονται εἰκόνες ἀπό τόν παλαιότερο ναό ὅπως τῆς ἀγίας Μαρίας (17ος αἰ.). Πολύ ἀξιόλογο εἶναι τό βημόθυρο μέ τούς ἀγίους Ἰωάννη Χρυσόστομο καί Βασίλειο (16ος αἰ.), τό ὁποῖο προέρχεται ἀπό τόν ναό τοῦ ἀγίου Βασιλείου.

Οἱ εἰκόνες πού εἶναι τοποθετημένες στό εἰκονοστάσιο προέρχονται ἀπό διαφορετικά ἀγιογραφικά ἐργαστήρια καί χρονολογοῦνται ἀπό τόν 18ο ἕως καί τόν 20ό αἰῶνα.

Οἱ εἰκόνες τῶν Ἀποστολικῶν τοῦ 18ου αἰῶνα καί τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τοῦ 1755, ἡ ὁποία ἀναφέρει καί τόν δωρητή τῆς, τόν ἄγνωστο ἀπό ἀλλοῦ ἱερέα Λογίζο καί τοῦ ἀγίου Νικολάου πού ζωγραφίστηκε τό 1754, ὅπου ὁ δωρητής τῆς εἰκόνας ἀναφέρεται ὁ ἀγνώστων στοιχείων ἱερέας Χριστόδουλος, προέρχονται ἀπό τό ἀγιο-

γραφικό έργαστήριο τής μονής του Ἁγίου Ἡρακλειδίου.

Ἀρκετές εἰκόνες ἱστορήθηκαν στό ἁγιογραφικό έργαστήριο τοῦ Μιχαήλ Προσκυνητοῦ ἀπό τά Καμινάρια, ὅπως ἡ προσκυνηματική εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου δρακοντοκτόνου (1750), οἱ δεσποτικές εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ (1805), ὅπου ὁ ζωγράφος ὑπογράφει ὡς ΧΜΧ = Χ' Μιχαήλ (Χατζημιχαήλ), τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (1828), ὅπου ἀναφέρεται τό ὄνομα τοῦ ἱερέως Μιχαήλ, δωρητή τής εἰκόνας, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου (1803), τοῦ Ἁγίου Λαζάρου (1828), καί ἡ εἰκόνα τῶν Ἁγίων Ἀνδρονίκου καί Ἀθανασίας (1820), στήν ὁποία μνημονεύεται ἡ ἐπίσκεψη τής θαυματουργῆς εἰκόνας τής Παναγίας τοῦ Κύκκου στό χωριό τό 1816: «αωκ'». Σημαντική τόσο γιά τήν εἰκονογραφία, ὅσο καί γιά τή συνοδευτική ἐπιγραφή πού φέρει εἶναι ἡ εἰκόνα τής Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ: «*Τόν νεκρωθέντα πάθεισιν ψυχοφθόροις ἀνάστησον x.x. ὡς Ἰησοῦ μου καί τυχεῖν ἀξίωσον τής βασιλείας*», καί πῶ κατω «*Χεῖρ καί δαπάνη Μιχαήλ σοῦ ἱκέτου αωγ' χ(ριστο)ῦ*».

Ὁ ἴδιος ζωγράφος ἱστόρησε τίς εἰκόνες μέ τούς Εὐαγγελιστές στόν ἄμβωνα. Στήν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου σημειώνει χαρακτηριστικά «*ΧΕΙΡ ΜΙΧΑΗΛ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΚΩΜΗΣ ΑΩΚΒ*». Ἄλλες εἰκόνες τοῦ ναοῦ πού ὑπογράφονται ἢ ἀποδίδονται στόν Μιχαήλ Προσκυνητή εἶναι τής Προσκύνησης τῶν Μάγων (1808), τής Σύναξης τῶν Ἀσωμάτων (1818), τοῦ Χριστοῦ «*Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος*» (1820), τοῦ Ἁγίου Τρύφωνα (1820), τοῦ Εὐαγγελιστῆ Λουκά (1824), τῶν Τριῶν Παίδων (1827), τοῦ Ἁγίου Ὑπατίου (1833), τοῦ Ἁγίου Σάββα (19ος αἰ.), τής Ἁγίας Αἰκατερίνης (19ος αἰ.), τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ (19ος αἰ.), τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου (19ος αἰ.), τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου, τοῦ Προφήτη Ἡλία (19ος αἰ.), τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (19ος αἰ.).

Ἡ εἰκόνα τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἑλένης (19ος αἰ.) προέρχεται ἀπό ἁγιογραφικό έργαστήρι τῶν Ἁγίων Τόπων καί δηλώνει ὅπως καί ἡ προσωνυμία τοῦ Μιχαήλ ἐπίσκεψη κατοίκων τοῦ χωριοῦ στους Ἁγίους Τόπους.

Ἐντυπωσιακό γιά τή διακόσμησή του εἶναι τό ξυλόγλυπτο προσκυνητάρι, τό ὁποῖο κατασκευάστηκε τό 1782.

Σύμφωνα μέ τόν ἀπολεσθέντα, λόγῳ τής τουρκικῆς εἰσβολῆς, κώδικα Β' τής Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυρηνείας, κατά τόν 18ο αἰῶνα ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶχε ἀξιόλογη κτηματική περιουσία. Ὅχι πολύ μακριά ἀπό τήν ἐκκλησία, πρὸς τά νοτιοανατολικά, βρίσκεται τό ἅγιοσμα τοῦ ἁγίου Γεωργίου καί ἡ παθκιά (πατημασιά) τοῦ ἀλόγου του.

Κατά τήν ἀνακαίνιση τοῦ ναοῦ τό 2009 ἀπό τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων διαπιστώθηκε ἀπό τόν Πανιερώτατο Μητροπολίτη Μόρφου Νεόφυτο ὅτι ἡ ἅγια Τράπεζα δέν ἦταν καθαγιασμένη. Στίς 13 Ἰουλίου 2014 ὁ Μητροπολίτης Νεόφυτος τέλεσε τά ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρὸς δόξα Θεοῦ.

2. ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟ ΑΓΙΟΥ ΕΡΜΟΛΑΟΥ

Βρίσκεται σέ κοντινή απόσταση στά βόρεια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἄνήκει στόν τύπο τῆς μονόκωρης ξυλόστεγης ἐκκλησίας. Κτίστηκε κατά τόν 17ο αἰώνα.

Τό εἰκονοστάσιο τοῦ παρεκκλησίου εἶναι ἀπλό στήν κατασκευή του. Κατασκευάστηκε τό 1856. Φέρει γραπτή, ἐν εἶδει ζωγραφικῆς, διακόσμηση μέ λευκά καί μαῦρα τετράγωνα.

Σέ αὐτό εἶναι τοποθετημένες οἱ ἀκόλουθες δεσποτικές εἰκόνες: Τοῦ Χριστοῦ (1795), τῆς Θεοτόκου Ὁδηγήτριας (πιθ. 1795), τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ (πιθ. τέλη 18ου αἰ.) ἀποδίδονται στόν χρωστήρα τοῦ Μιχαήλ Προσκυνητῆ. Ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἔγινε ἐπί τῆς ἐπιτροπῆς Βασιλείου ἱερέως. Ἡ εἰκόνα τῆς Ὁδηγήτριας ἀποτελεῖ δέηση τοῦ τέκνου τοῦ ζωγράφου Γεωργίου.

Ἡ προσκυνηματική εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἐρμολάου κατασκευάστηκε τό 1829 ἀπό τόν ζωγράφο Μιχαήλ Προσκυνητή καί ἔγινε ἐπί τῆς ἐπιτροπῆς Ἰωάννου συζύγου Αἰκατερίνης καί τοῦ τέκνου αὐτοῦ Κυριακοῦ.

Παλαιότερη εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἐρμολάου μεταξύ τῶν Ἁγίων Παντελεήμονος καί Σαμψών πού ζωγραφίστηκε τό 1704 ἀπό τόν ζωγράφο ἱερέα Θωμᾶ.

Στό ἐπιστόλιο τοῦ εἰκονοστασίου εἶναι τοποθετημένες εἰκόνες ἀπό τό Δωδεκάορτο πού χρονολογοῦνται στόν 17ο αἰώνα, ὅπως οἱ εἰκόνες τῆς Βαϊοφόρου καί τῆς Μεταμόρφωσης τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἅγιος πιστεύεται ὅτι θεράπευε τά ἄρρωστα ζῶα. Ὄταν κάποιο ζῶο ἄρρωστοῦσε τό ἔπαιρναν στό παρεκκλήσι καί ἀφοῦ ἔκαναν τρεῖς φορές τόν γῦρο του μαζί μέ τό ζῶο ἔμπαιναν στήν ἐκκλησία καί ἀνάβαν τά καντήλια γιά νά τό θεραπεύσει ὁ Ἅγιος.

3. ΕΞΟΚΚΛΗΣΙ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΑΡΔΙΟΒΑΣΤΑΖΟΥΣΑΣ

Πρόκειται γιά μικρή ἀξιόλογη ξυλόστεγη ἐκκλησία πού βρίσκεται κτισμένη σέ ὕψωμα στό δυτικό ἄκρο τοῦ χωριοῦ. Ἡ ἐκκλησία ἀποτελεῖ πιθανῶς κτίσμα τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰώνα καί ἀρχικά ἦταν διακοσμημένη ἐξ ὀλοκλήρου μέ τοικογραφίες τῶν ἀρχῶν τῆς δεύτερης δεκαετίας τοῦ 16ου αἰώνα.

Ἡ ἡμικυκλική ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ εἶναι ἐγγεγραμμένη σήμερα σέ εὐθύ ἀνατολικό τοῖχο. Ἀρχικά ἦταν ἐλεύθερη. Παρόμοια διαρρύθμιση τῆς ἀψίδας ἀπαντᾷ στό ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Στεφάνου στήν Πάχνα.

Τό τεταρτοσφαῖριο τῆς κόγχης καταλαμβάνει ἡ Θεοτόκος στόν εἰκονογραφικό τύπο τῆς Βλακερνίτισσας μέ τήν προσωυμία Καρδιοβαστάζουσα. Χαμηλότερα στόν ἡμικύλινδρο τῆς ἀψίδας ἀπεικονίζονται οἱ ἱερούργοι Ἅγιοι ἀρχιερεῖς Δημητριάδος, Σπυρίδων, Γρηγόριος Θεολόγος, Νικόλαος, Ἀθανάσιος καί Ἐπιφάνιος. Ἀπεικονίζεται ἀκόμη ὁ

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων. Πάνω ἀπό τό παράθυρο τῆς ἀψίδας εἶναι ζωγραφισμένο ἅγιο Ποτήριο καλυμμένο μέ τόν Ἄερα. Στό εὐθύ τμήμα τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου εἰκονίζεται ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος καί στήν τετράγωνη κόγχη τῆς Πρόθεσης ὁ Χριστός Ἕκτρα Ταπεινωσι.

Στό ἀνατολικό ἄκρο τοῦ νότιου τοίχου ἀπεικονίζονται οἱ Ἅγιοι Ἰωάννης Λαμπαδιστής καί Στέφανος, οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καί Παῦλος. Στά ἀνατολικά τῆς εἰσόδου ἀπεικονίζονται ἡ Ἁγία Μαρίνα καί ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς. Στά νότια τῆς δυτικῆς θύρας ἀπεικονίζονται ὁ Ἅγιος Δαμιανός καί στά βόρεια ὁ Ἅγιος Μάμας, ἐνῶ στό βόρειο τοῖχο οἱ Ἅγιοι Δημήτριος καί Γεώργιος. Ἀνατολικά εἰκονίζονται ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ καί ἀναθηματική τοικογραφία μίας γυναίκας μέ τά τρία παιδιά τῆς. Στήν τοικογραφία ἀναγράφεται ἀδιάγνωστη ἐπιγραφή μέ στοιχεῖα πού ἀπαντοῦν καί στήν εἰκόνα τῆς Παναγίας Ἀρκᾶς ἀπό τό Μηλικούρι τοῦ ἔτους 1523.

Στό εἰκονοστάσι βρίσκονται οἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ (πιθ. 1798), τῆς Θεοτόκου (1798), τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (τέλη 18ου αἰ.), τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος τοῦ Στυλίου (19ος αἰ.), τοῦ Ἐσταυρωμένου μέ τά Λυπηρά, ἔργα τοῦ ζωγράφου Μιχαήλ Προσκυνητῆ. Μικρή εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μάμαντος πού φυλάσσεται στό ναό ἀποδίδεται στόν ζωγράφο Παρθένιο καί χρονολογεῖται στόν 19ο αἰώνα.

4. ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εἶναι μικρῶν διαστάσεων μονόκλιτη μέ νάρθηκα ξυλόστεγη ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἶναι κτισμένη δύο περίπου χιλιόμετρα στά βόρεια τοῦ χωριοῦ. Ἡ ἐκκλησία εἶναι κτισμένη μέ ἀκατέργαστους λίθους καί λάσπη. Στό εὐθύγραμμο τμήμα τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου στά βόρεια τῆς ἀψίδας ἀνοίγεται ὀρθογωνική ἀχιβάδα. Ἄλλες μικρότερες ἀχιβάδες ὀρθογωνικές μέ ὀξυκόρυφο τόξο ἀνοίγονται στό ἀνατολικό ἄκρο τοῦ βόρειου καί τοῦ νότιου τοίχου. Ἡ ἐκκλησία ἔχει δύο θύρες. Ἡ μία βρίσκεται στό μέσο περίπου τοῦ νότιου τοίχου καί ἡ ἄλλη στό μέσο τοῦ δυτικοῦ τοίχου, μέ τήν ὁποία ἐπικοινωνεῖ μέ τόν νάρθηκα. Ὁ νάρθηκας εἶναι μεταγενέστερος τοῦ ναοῦ καί ἔχει μία θύρα στό μέσο τοῦ νότιου τοίχου. Ἡ ἐκκλησία ἔχει διακοσμηθεῖ ἐξ ὀλοκλήρου μέ τοικογραφίες, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν δυτική ἐπίδραση. Ὁ νάρθηκας δέν ἔχει διακοσμηθεῖ ποτέ.

Τήν κορυφή τοῦ αἰτώματος τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου καταλαμβάνει ἡ μνημειακή σύνθεση τῆς Ἀνάληψης τοῦ Χριστοῦ. Κάτω ἀπό τήν Ἀνάληψη, δεξιά καί ἀριστερά ἀπό τήν ἀψίδα ἀπεικονίζεται ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου. Στήν κόγχη τῆς Πρόθεσης εἶναι ζωγραφισμένη ἡ Ἕκτρα Ταπεινωσι. Στό τεταρτοσφαῖριο τῆς ἀψίδας παριστάνεται δεόμενη ἡ Θεοτόκος, ἀνάμεσα στους Ἀρχαγγέλους πού θυμιατίζουν.

Στόν ἡμικύλινδρο τῆς ἀψίδας παριστάνονται μπροστά ἀπό τήν ἁγία Τράπεζα οἱ Ἅγιοι ἱεράρχες Σπυρίδων, Γρηγόριος, Χρυσόστομος καί Βασίλειος, ἕνας ἀδιάγνωστος καί ὁ Ἐπιφάνιος. Στήν ἄνω ζώνη τοῦ νοτίου τοίχου στό Ἱερό ἀπεικονίζονται δύο ἀδιάγνωστοι ἱεράρχες σέ προ-

τομή.

Στόν κυρίως ναό ιστορήθηκαν ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ὑπαπαντή, ἡ Βάπτιση, ἡ Βαϊοφόρος καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου. Στήν κάτω ζώνη ἔχουν ἀπεικονιστεῖ ὁ διάκονος Ἅγιος Πρόχορος καί ἕνας ἀδιάγνωστος Ἀπόστολος, στά ἀνατολικά τῆς νότιας εἰσόδου. Ἀπό τίς σωζόμενες τοικογραφίες στά δυτικά τῆς εἰσόδου ξεχωρίζει ἕνας ἀδιάγνωστος Ἅγιος Στυλῖτης. Στήν ἄνω ζώνη τοῦ δυτικοῦ τοῖκου παριστάνονται οἱ σκηνές τῆς Προδοσίας, τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἑλκόμενου καί ἀναθηματική τοικογραφία μέ τούς δωρητές. Στά νότια τῆς εἰσόδου ἀπεικονίζονται ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ καί ἕνας ἀδιάγνωστος Ἅγιος Στυλῖτης. Στά βόρεια τῆς εἰσόδου σέ κακή κατάσταση εἰκονίζονται δύο ἀσκητές Ἅγιοι καί μία Ἁγία, ὅλοι ἀδιάγνωστοι.

Στήν ἄνω ζώνη τοῦ βορείου τοῖκου ιστορήθηκαν οἱ σκηνές τοῦ Λίθου, προσωπογραφίες δωρητῶν, τό Γενέσιο τῆς Θεοτόκου, ἡ κολακεία τῆς Θεοτόκου καί ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Τήν κάτω ζώνη καταλαμβάνουν ἡ Ἁγία Παρασκευή, μία Ἁγία κατεστραμμένη, ἡ Ἁγία Μαρίνα, ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ἀδιάγνωστος Ἅγιος διάκονος, ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος καί ὁ Ἅγιος Πρωτομάρτυς Στέφανος.

Πάνω ἀπό τή νότια εἴσοδο ἐξωτερικά ἀπεικονίζεται ὁ ἐπώνυμος Ἅγιος. Στούς χωρικούς εἶναι γνωστός ὡς ὁ Ἅγιος Βηχαρᾶς. Ὁ Ἅγιος Βασίλειος πῆρε τήν προσωνομία αὐτή γιατί πιστεύεται ὅτι θεραπεύει τόν βήχα.

Τό 1966 τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων ἐπισκεύασε τό ἐξωκκλήσι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Ἱερά Μητρόπολις Μόρφου (ἐκδ.), *Προσευχητάριον. Ἱερός Ναός Ἁγίου Γεωργίου Καμινάρων*, [Λευκωσία] 2014.

Κοκκινόφτα Κ., *Χωριά καί μοναστήρια τῆς νότιας Μαραθάσας*, Λευκωσία 1995.

Μυριανθεύς Δ., «Ἐκκλησιαστική ἀρχιτεκτονική (13ος-20ος αἰώνας)», Λευκή Μιχαηλίδου (ἐπιμ.), *Ἱερά Μητρόπολις Μόρφου. 2000 χρόνια Τέχνης καί Ἀγιόπτος*, Λευκωσία 2000, σελ. 71-96.

Παπαγεωργίου Ἀθ., «Οἱ ξυλόστεγοι ναοί τῆς Κύπρου», *Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Ἀναμνηστικοῦ Τόμου ἐπί τῇ 50ετηρίδι τοῦ περιοδικοῦ «Ἀπόστολος Βαρνάβας»*, Λευκωσία 1975.

Παπαγεωργίου Ἀθ., λήμμα «Βασιλείου Ἁγίου ἐκκλησία, Καμινάρια», *Μεγάλη Κυπριακή Ἐγκυκλοπαίδεια 3* (1985) 178.

Παπαγεωργίου Ἀθ., λήμμα «Παναγίας ἐκκλησία, Καμινάρια», *Μεγάλη Κυπριακή Ἐγκυκλοπαίδεια 11* (1989) 55.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ Α. ΧΑΤΖΗΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ἀρχαιολόγος
Διδάκτωρ Ἀρχαιολόγος

Κωστή Κοκκινόφτα

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΛΑΤΥ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΡΚΑΣ

κοιλάδα του ποταμού Πλατύ βρίσκεται ανάμεσα στα χωριά Καμινάρια και Μηλικούρι, στα σύνορα του διαμερίσματος Μαραθάσας με το δάσος Πάφου. Είναι κατάφυτη από πλατάνια, σκλέδρα και πολλά άλλα δένδρα και πυκνή βλάστηση, που την καθιστούν μία από τις πιο όμορφες περιοχές της Κύπρου. Διασχίζεται από το ομώνυμο ποτάμι, παραπόταμο του Διαρίζου, που ρέει σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, στα νερά του οποίου, στα παλιότερα χρόνια υπήρχαν πολλά κέλια και καβούρια. Καταστράφηκαν όμως όταν χρησιμοποιήθηκαν διάφορες τοξικές ουσίες για την καταπολέμηση των εντόμων που διαβίωσαν στα ποτάμια, στα πλαίσια της προσπάθειας για την καταπολέμηση της ελονοσίας.

Σύμφωνα με την παράδοση, στην ευρύτερη περιοχή του Πλατύ υπήρχαν επτά μικροί οικισμοί, οι οποίοι διαχωρίστηκαν σε δύο μεγαλύτερους, τον Πάνω και Κάτω Πλατύ και περιελήφθησαν, στα χρόνια της ένετοκρατίας (1489-1571) στο φέουδο της βασιλικής Μαραθάσας¹. Όνόματα κατοίκων που αναφέρονται σε σχετική καταγραφή που έγινε το 1549, όπου αναφέρονται επίσης κάτοικοι από τα γειτονικά χωριά Άγρος, Άγιος Γεώργιος - εγκαταλελειμμένα σήμερα - Τρεις Έλιές και Μηλικούρι².

Ο Πάνω και Κάτω Πλατύς φαίνεται ότι σε κάποια χρονική περίοδο, ίσως στα πρώτα χρόνια της τουρκοκρατίας, αποτέλεσαν ένα ενιαίο σύμπλεγμα με την κοινή ονομασία Πλατύς. Το χωριό υπήρχε τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα, αφού στους Κώδικες Α' και Β' της Μητροπόλεως Κυρηνείας, των ετών 1763 και 1773 αντιστοίχως, σημειώνονται τα σκεύη και τα εκκλησιαστικά βιβλία του ναού του Άγιου Μηνᾶ, ἐνῶ γίνεται αναφορά σ' ένα δεύτερο ναό που ήταν αφιερωμένος στον Άγιο Ανδρόνικο³. Αμφότεροι είναι σήμερα ερειπωμένοι, η δὲ προσκυνηματική εικόνα του Άγιου Μηνᾶ από τον ομώνυμο ναό «εγκαινίο» διαφυλάχθηκε από τους βοσκούς της περιοχής και τοποθετήθηκε τα νεότερα χρόνια στο εικονοστάσιο του ναού του Άγιου Γεωργίου στο Μηλικούρι⁴.

¹Ενατενίσεις, τ. 5, Μάιος - Αύγουστος 2008 σ. 26-27.

Στήν περιοχή υπήρχαν επίσης άλλοι δύο ναοί πού ἦταν ἀφιερωμένοι στόν Ἅγιο Γεώργιο τόν Τροπαιοφόρο καί τόν Ἅγιο Ἀββακούμ, ἕνα τοπικό Ἅγιο τῆς Κύπρου πού ἀσκῆτευσε στήν Καλαμιθάσα, κοντά στό χωριό Φτερικούδι τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κατέπεσαν ὁμως καί αὐτοί σέ ἐρείπια πρὶν ἀπό πολλά χρόνια, ἴχνη τῶν ὁποίων σώζονται μέχρι τίς μέρες μας.

Στήν περιοχή Πλατύ υπήρχε επίσης καί ἡ ἐρειπωμένη σήμερα Μονή τῆς Παναγίας τῆς Ἀγρίας ἢ Ἀγίας Ἀρκᾶς, ὅπως τήν ἀποκαλοῦν οἱ κάτοικοι. Ἡ Μονή αὐτή βρίσκεται σέ δύσβατη τοποθεσία κοντά στό χωριό Μηλικούρι, στά γεωγραφικά ὅρια τοῦ ὁποίου ἀνήκει. Ἡ δέ ὀνομασία τῆς σχετίζεται μέ τούς γύρω ἀγρούς καί τήν πλούσια βλάστησή τους καί ὄχι μέ τά «ἄρκα» μέρη, δηλαδή τήν ἄγρια καί ἀπρόσιτη τοποθεσία, ὅπως ἐπεκράτησε νά ὑποστηρίζεται ἀπό τήν τοπική παράδοση⁵. Σέ αὐτήν ἀνήκαν ἀρκετά χειρόγραφα πού χρονολογοῦνται στόν 10ο-12ο αἰῶνα καί σήμερα φυλάσσονται στήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη τοῦ Παρισιοῦ, γεγονός πού πιθανολογεῖ τήν ἴδρυσή τῆς κατά τή μέση Βυζαντινή περίοδο⁶. Ἴσως ὁμως, καί νά μεταφέρθηκαν στή Μονή σέ μεταγενέστερο χρόνο, γι' αὐτό καί θεωρεῖται ὅτι ἡ πρώτη σαφής ἀναφορά γιά τή λειτουργία τῆς προέρχεται ἀπό ἀπόγραφο χειρογράφου, πού χρονολογοῦνται στίς ἀρχές τοῦ 15ου αἰῶνα, ὅπου ἀναγράφεται πῶς ἦταν «βίβλος μονῆς Ἀγρίας»⁷.

Ἡ Μονή τῆς Παναγίας τῆς Ἀγρίας ἀναφέρεται καί σέ ἔγγραφο τοῦ 1660, πού φυλάσσεται στό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς Κύκκου, ἀπό ὅπου πληροφοροῦμαστε ὅτι ὁ μοναχός «τοῦ μοναστηριοῦ πού βρισκόταν κοντά στήν τοποθεσία Ἀγρία Μητροφάνης ἐξασφάλισε ἄδεια ἀπό τό Ἱεροδικεῖο γιά νά ἐπιδιορθώσει τά μοναστηριακά κτίρια ἐπειδή κινδύνευαν νά καταρρεύσουν»⁸. Ἴσως αὐτή ἡ μαρτυρία νά συνέτεινε ὥστε ἡ Μονή τῆς Ἀγίας Ἀρκᾶς νά θεωρηθεῖ ἀπό μερικούς συγγραφείς ὅτι υπήρξε Μετόχιο τῆς Μονῆς Κύκκου, κάτι ὁμως πού δέν μαρτυρεῖται ἀπό τίς ὑπάρχουσες πηγές.

Γιά τή λιγοστή κτηματική περιουσία τῆς καί τήν οἰκονομική κατάστασή τῆς στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας περιλαμβάνεται σχετική μαρτυρία στους προαναφερθέντες Κώδικες τῆς Μητροπόλεως Κυρηνείας, ἀπό ὅπου πληροφοροῦμαστε ὅτι ἀρκετά ἀπό τά βιβλία καί τά ἐκκλησιαστικά σκεύη τῆς φυλάσσονταν τήν περίοδο αὐτή ἀπό τόν παπᾶ Γεώργιο τῶν Καμινარიῶν⁹. Μερικά χρόνια ἀργότερα, ὁ ἡγούμενος Κύκκου (1776-1811) Μελέτιος Β΄ δώρισε στή Μονή Ἀγίας Ἀρκᾶς ἕνα εὐαγγέλιο τοῦ ἔτους 1776, τό ὁποῖο στά νεότερα χρόνια μεταφέρθηκε στό ναό τοῦ Ἀγίου Γεωργίου στό Μηλικούρι¹⁰. Ἡ τελευταία μαρτυρία γιά τή λειτουργία τῆς προέρχεται ἀπό τόν Ἀρχιμανδρίτη Κυπριανό τό 1788, ὁ ὁποῖος τήν περιλαμβάνει ἀνάμεσα στίς μονές πού ὑπάγονταν τότε στή Μητρόπολη Κυρηνείας¹¹. Στή συνέχεια, μᾶλλον στά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα, ἐγκαταλείφθηκε καί ἐρημώθηκε, ἡ δέ προσκυνηματική εἰκόνα τῆς, πού εἶναι ἀφιερωμένη στήν Παναγία τήν Ἀγριώτισσα καί ἀνάγεται στό ἔτος

1523 μεταφέρθηκε στο ναό του Ἁγίου Γεωργίου στο Μηλικούρι¹².

Ἡ ἐπόμενη μαρτυρία γιά τή Μονή τῆς Ἁγίας Ἀρκᾶς ἀνάγεται στό ἔτος 1845, ὅποτε ὁ Μητροπολίτης Κυρηνείας (1844–1851) Χαρίτων δώρισε τήν ἀκαλλιέργητη γῆ πού τήν περιβάλλει στή Μονή Κύκκου, γιά νά χρησιμοποιεῖται «γιά τή βοσκή προβάτων», ἡ ὁποία διατηροῦσε στάνες στήν περιοχή¹³. Τελικά τό καθολικό καί τά μοναστηριακά τῆς κτίρια καταστράφηκαν ὀλοσχερῶς ἀπό μεγάλη πυρκαγιά πού ξέσπασε γύρω στό 1878¹⁴. Στήν κατάσταση αὐτή παρέμεινε μέχρι τή δεκαετία τοῦ 1920, ὅποτε ὁ Μητροπολίτης Κυρηνείας (1917–1947) καί μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου (1947–1950) Μακάριος Β΄ διεκδίκησε δικαστικῶς ἀπό τό Δασονομεῖο καί πέτυχε τήν παραχώρηση στή Μητρόπολη ἔκτασης γῆς 30 στρεμμάτων. Ἀκολούθως, ἀνοικοδόμησε, τό 1926, τό καθολικό τῆς καί ἕνα ἀπό τά κελλιά τῆς¹⁵, πού ἀμφότερα κατέπεσαν, ὅμως στά τέλη τῆς ἀγγλοκρατίας καί τίς ἀρχές τῆς ἀνεξαρτησίας καί πάλι σέ ἐρείπια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. L. de Mas Latrie, *Histoire de l' ile de Chypre sous le regue des Princes de la maison de Lusignan*, v. III, Paris 1855 σ. 506. Κωστή Κοκκινόφτα, Ἁγιος Δημήτριος Μαραθάσας, Λευκωσίας 2007, σ. 18–19.

2. Brunehilde Imhaus, «Un document demographique et fiscal, venitien concernant le Casal du Marathasse (1549)», *Μελέται καί Ὑπομνήματα* 1 (1984) 414–425.

3. Νεοκλῆ Κυριαζῆ, «Ναογραφία Μαραθάσας. Χωρίον Λεμίθου», *Κυπριακά Χρονικά* 19 (1934) 76–77. Τοῦ ἰδίου, «Ναογραφία Μαραθάσας, Τρεῖς Ἐλιές», *Κυπριακά Χρονικά* 10 (1934) 201.

4. Κωστή Κοκκινόφτα, *Χωριά καί μοναστήρια τῆς Νότιας Μαραθάσας*, Λευκωσία 1995, σ. 167, ὅπου καταγράφκε σχετική μαρτυρία τοῦ ἱερέα τῆς κοινότητας Παναγιώτη Πολυδώρου (καλοκαίρι τοῦ 1990). Ὡστόσο ὁ Κυριαζῆς ἀναφέρει, μᾶλλον λανθασμένα, ὅτι ἡ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ προέρχεται ἀπό τό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀνδρονίκου. Βλ. Κυριαζῆ, «Ναογραφία Μαραθάσας. Χωρίον Λεμίθου», ὅπ. π., σ. 76.

5. Γιά τή Μονή τῆς Παναγίας τῆς Ἀγρίας βλ. Ἀθανασίου Παπαγεωργίου, «Ἀρκᾶς Ἀγίας ἐκκλησία», *Μεγάλη Κυπριακή Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. 2ος, Λευκωσία 1985, σ. 290. Κωστή Κοκκινόφτα, *Χωριά καί Μοναστήρια τῆς Νότιας Μαραθάσας*, ὅπ.π., σ. 189–190. Σέργιου Κυκκώτη – Γεωργίου Παναγιῆ, «Ἡ Ἱερά Μονή Παναγίας Ἀγρίας», *Ἐπετηρίδα Κέντρου Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου* 3 (1996) 149–161. Κωστή Κοκκινόφτα, «Τά Μοναστήρια τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μόρφου», στόν τόμο: *Λευκῆς Μιχαηλίδου (ἐπιμ.) Ἱερά Μητρόπολις Μόρφου. 2000 χρόνια Τέχνης καί Ἀγιότητας*, Λευκωσία 2000, σ. 187.

6. Costa Constantinides - Robert Browning, *Dated Greek Manuscripts from Cyprus to the year 1570*, Nicosia 1993, σ. 182, ὅπου γίνεται ἀναφορά σέ ἕξι χειρόγραφα τοῦ 10ου–12ου αἰώνα καί σέ ἕνα τοῦ 14ου αἰώνα, τά ὁποῖα ἀνῆκαν στή Μονή τῆς Ἀγίας Ἀγρίας.

7. Ἀθανασίου Παπαγεωργίου, «Ἀρκᾶς Ἀγίας ἐκκλησία», ὅπ.π., σ. 290.

8. Ἰωάννη Θεοχαρίδη, *Ἰθωμανικά ἔγγραφα (1572–1839)*, τ. Α΄, Λευκωσία 1993, σ. 137.

9. Νεοκλῆ Κυριαζῆ, *Τά μοναστήρια ἐν Κύπρῳ*, Λάρνακα 1950, σ. 12. Τοῦ ἰδίου «Ναογραφία Μαραθάσας, Χωρίον Λεμίθου», ὅπ.π., σ. 79–80.

10. Ὁ Κυριαζῆς ἀναφέρει, λανθασμένα, ὅτι τό εὐαγγέλιο αὐτό εἶχε μεταφερθεῖ στό ναό τῆς Παναγίας στή Λεμίθου. Βλ. Νεοκλῆ Κυριαζῆ, *Τά μοναστήρια ἐν Κύπρῳ* ὅπ.π., σ. 11. Τοῦ ἰδίου

«Ναογραφία Μαραθάσας, Χωρίον Λεμίθου», ὄ.π., σ. 78. Ὡστόσο οἱ Σέργιος Κυκκώτης καὶ Γεώργιος Παναγῆ ἐντόπισαν τὸ εὐαγγέλιο στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ Μηλικούρι. Βλ. Σέργιου Κυκκώτη - Γεωργίου Παναγῆ, «Ἡ Ἱερά Μονὴ Παναγίας Ἰαγρίας», ὄ.π., σ. 151.

11. Ἰαρχιμανδρίτη Κυπριανοῦ, Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς Νήσου Κύπρου, Ἑνετία 1788, σ. 393, ὅπου ἀναφέρεται ὡς «Ἁγία Ἰαγρία».

12. Γιά τὴν εἰκόνα αὐτὴ καὶ τὸ κάλυμμά της βλ. Χριστοδοῦλου Χατζηχριστοδοῦλου, «Παναγία Ὁδηγήτρια, 1523» στὸν τόμο: Λευκῆς Μιχαλίδου (ἐπιμ.), Πρακτικὰ τοῦ Διεθοῦς Συμποσίου Κύπρος - Βενετία. Κοινές ἱστορικές τύχες, Ἀθήνα 1-3 Μαρτίου 2001, Βενετία 2002, σ. 337-345.

13. Νεοκλῆ Κυριαζῆ, «Ναογραφία Μαραθάσας, Χωρίον Λεμίθου», ὄ.π., σ. 79.

14. Λοΐζου Φιλίππου, «Ἡ Μονὴ τοῦ Μέσα Ποταμοῦ», Πάφος 9 (1944) 19 Νεοκλῆ Κυριαζῆ, Τὰ μοναστήρια ἐν Κύπρῳ, ὄ.π., σ. 13.

15. Νεοκλῆ Κυριαζῆ, Τὰ μοναστήρια ἐν Κύπρῳ, ὄ.π., σ. 13. Τοῦ ἰδίου, «Ναογραφία Μαραθάσας, Χωρίον Λεμίθου», ὄ.π., σ. 78.

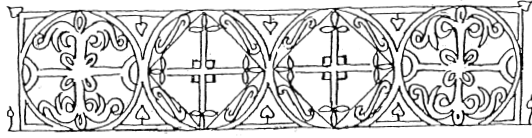
ΚΩΣΤΗΣ ΚΟΚΚΙΝΟΦΤΑΣ

Ἐρευνητὴς

Κέντρου Μελετῶν Ἱερᾶς

Μονῆς Κύκκου

Ἀντώνιου Ν. Στυλιανάκη

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ ΣΤΗ ΛΕΜΥΘΟΥ

έ ύψόμετρο 1100 μέτρων, στήν ὄροσειρά τοῦ Τροόδους, στήν ἐκεῖθεν (ἀπό Λευκωσία) Μαραθάσα, λίγο πιο κάτω ἀπό τό χωριό Πρόδρομος καί λίγο πιο πάνω ἀπό τά χωριά Παλαιόμυλος, Ἅγιος Δημήτριος, Τρεῖς Ἐλιές καί Καμινάρια, εἶναι κτισμένη ἡ Λεμύθου. Καί εἶναι ἡ Λεμύθου τό χωριό τῆς καταγωγῆς τοῦ πατέρα μου καί ἡ γενέτειρα ἐπιφανῶν κληρικῶν καί λαϊκῶν, πού ἐκόσμησαν τήν ἱστορία τοῦ εὐρύτερου Ἑλληνισμοῦ (Μητροπολίτης Πέτρας Μελέτιος, Δημοσθένης Μιτσῆς κ.ἄ.). Ἀπόφοιτος, ὁ γράφων, τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Μιτσῆ (1963–1969) καί καθηγητής σ' αὐτήν ἐπί ἑνδεκαετία θεολογικῶν καί φιλολογικῶν μαθημάτων (1976–1987), ὡς καί ἐπί εἰκοσαετία ἱεροκῆρυξ στόν ἱερό ναό Παναγίας Ἱαματικῆς Λεμύθου καί τήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Νοτίου Μαραθάσας (Ἱερά Μητρόπολις Μόρφου (1976–1996).

Ἡ Λεμύθου (διοικητικά ἀνήκει στήν ἐπαρχία Λεμεσοῦ καί ἐκκλησιαστικά στήν Ἱερά Μητρόπολη Μόρφου (Εὐρύχου) πνίγεται στό πράσινο. Ἔχει φυσικές ὁμορφίες ἐδεμικῆς ὠραιότητας. Περιβόλια μέ κερασιές, μπλιές, καρυδιές, ἀχλαδιές, κυδωνιές ἐναλλάσσονται μέ ἀπότομους, γυμνοῦς βράχους, ἔτσι ὥστε νά θυμίζουν (κυρίως στή βαρυχειμωνιά μέ τά «τοπία στήν ὁμίκλη») περιγραφές τῆς Σκιάθου ἀπό τόν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη στά ἀθάνατα ἀριστουργήματά του.

Στό ἔμπα τοῦ χωριοῦ, σέ βουνοπλαγιά, ἡ Ἐμπορική Σχολή Μιτσῆ (1912) μέ στρατιά εὐέλπιδων ἀποφοίτων πού στελέχωσαν τή δημόσια ὑπηρεσία καί ὄχι μόνον. Στή Σχολή δίδαξε (1913–1916) καί ὁ διαλεκτικός ποιητής Δημήτρης Λιπέρης (1886–1937) σέ μιά ἐποχή ὅπου ἡ Λεμύθου ἦταν ἕνα ἄσχημο φτωχοχώρι μέ χωμάτινες στέγες, μέ πολλά μικρά κοπάδια αἰγῶν, μέ χωμάτινους, κακοτράχαλους δρόμους. Πρόλαβα ὡς μαθητής καί ὡς καθηγητής στή Λεμύθου τό ταπεινό καφεενδάκι (ἀργότερα κατεδαφίστηκε) δίπλα στό παρεκκλήσι τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ὅπου ὁ ποιητής καθόταν νά πάρει τό καφεδάκι του ἢ τήν γκαζόζα του μετά τόν ἀπογευματινό του περίπατο στό δρόμο μέ τίς πολλές κερασιές καί καρυδιές, μέ τά ρυάκια καί τά ποταμάκια καί τούς «ποταμοεῖτονους» μέ τή χαρακτηριστική μυρωδιά καί τό φυτό λεμίθιν (ἐξ οὗ καί ἡ ὀνομασία τοῦ χωριοῦ).

Ὁ ναῖσκος τοῦ ἁγίου Θεοδώρου (τοῦ Τήρωνος; τοῦ Στρατηλάτου;) Δέν γνωρίζουμε, γι' αὐτό καταφεύγουμε στόν πληθυντικό («Τῶν ἁγίων

Θεοδώρων») είναι κτισμένος σέ ύψωμα πού δεσπόζει τοῦ χωριοῦ (16ος αἰώνας). Εἶναι μονόκλιτη ξυλόστεγη ἐκκλησία μέ κλειστή στοά σέ σχῆμα Γ στά νότια καί τά δυτικά. Ἔχει ἐσωτερικές διαστάσεις 8,64x3,25 μέτρα. Κεντρική εἴσοδος ἀπό τά δυτικά καί μία μικροσκοπική, γραφικότητα εἴσοδος στά νότια τοῦ ναοῦ. Τόσο ὁ κυρίως ναός, ὅσο καί οἱ στοές (νάρθηκας) καλύπτονται κάτω ἀπό τήν ἴδια δίρριχτη στέγη (σαμαρωτή γιά τίς ἰδιάζουσες καιρικές συνθήκες τῆς περιοχῆς).

Τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1973 ὁ ναός τῶν Ἁγίων Θεοδώρων καταστράφηκε ἀπό πυρκαϊά. Μέ τήν πυρκαϊά καταστράφηκαν οἱ τοιχογραφίες στόν δυτικό τοῖχο τῆς ἐκκλησίας, τό εἰκονοστάσι καί οἱ τοιχογραφίες στόν βόρειο τοῖχο. Ὁ ναῖσκος ἀναπαλαιώθηκε ἀπό τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων χωρίς χρονοτριβή, εὐτυχῶς, καί χωρίς γραφειοκρατικές, ἐπίπονες διαδικασίες.

«Στό ἀέτωμα τοῦ δυτικοῦ τοῖκου ἦταν ζωγραφισμένη ἡ Σταύρωση, ὅμοια μέ τήν τοιχογραφία τῆς Σταύρωσης στό ἀέτωμα τοῦ δυτικοῦ τοῖχου τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας στό Κούρδαλι, μέ πολλή δυτική ἐπίδραση στήν εἰκονογραφία. Πιο κάτω σώζονταν οἱ ἀκόλουθες σκηνές ἀπό τόν κύκλο τῶν Παθῶν τοῦ Χριστοῦ: Ὁ Νιπτήρ, ἡ Προδοσία, ἡ ἄρνηση τοῦ Πέτρου καί ὁ Πιλάτος νίπτων τās χεῖρας. Στά νότια τῆς δυτικῆς θύρας ἦσαν ζωγραφισμένες ἡ ἁγία Μαρίνα καί ἡ ἁγία Παρασκευή καί στά βόρεια δύο ἅγιοι Ἀνάγγυροι. Καί οἱ τέσσερις αὐτές μορφές εἶχαν ζωγραφισθεῖ ὀλόσωμες, ὄρθιες καί σέ μετωπική στάση. Στίς δύο πλευρές τῆς δυτικῆς θύρας ἦσαν ζωγραφισμένοι... σταυροί».

Πρότυπο τοῦ ἀγιογράφου τῶν Ἁγίων Θεοδώρων Λεμύθου οἱ ἰταλοβυζαντινές τοιχογραφίες. «Δέν εἶχε ὅμως τήν ἱκανότητα νά ἀφομοιώσει ἢ νά ἀντιγράψει σωστά τά πρότυπά του... Κακές ἀναλογίες τῶν σωμάτων, τήν κίνηση καί τήν ἔκφραση τῶν προσώπων». Οἱ τοιχογραφίες εἶναι τοῦ 16ου αἰώνα, ἀκόμη καί ἐκείνη ἡ φορητή εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ πού κάμκε μαζί μέ τό εἰκονοστάσι τό 1973.

Στήν αὐλή τοῦ ναῖσκου θάμνοι καί ἄνθη καί ἔνα πολύ ψηλό καί θαλερό πεῦκο, στή ρίζα τοῦ ὁποῦ οἱ προσκυνητές θά βρεῖ ἕνα παγκάκι νά ξαποστάσει, ἀγναντεύοντας τήν ἀπεραντοσύνη τῆς δημιουργίας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μέχρι τήν Πάφο. Τό πεῦκο αὐτό (γιά τήν ἱστορία καί μόνο) τό φύτεψε ὁ γράφων καί ὑπογράφων, κατά τά χρόνια τῆς ὑπηρεσίας μου ὡς καθηγητῆ στή Σχολή Μισοῦ καί ὡς ἱεροκέρυκα στό χωριό. Τό πῆρα ἀπό τή Λευκωσία μικρό δενδράκι καί τό φύτεψα προσδοκῶντας στή σημερινή του... μεγαλοπρέπεια. Τό γνωρίζουν αὐτό οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ; Ναί, τό γνωρίζουν...

Στούς Ἁγίους Θεοδώρους γίνονταν καί οἱ ἐβδομαδιαῖες συγκεντρώσεις τῶν Κατηχητικῶν τῆς Κοινότητας.

Καί δέν θάπρεπε νά κλείσει τό σύντομο αὐτό κείμενο γιά τή Λεμύθου καί τούς Ἁγίους Θεοδώρους, χωρίς νά γίνει ἀναφορά στό χρονοφαγόμενο καλντερίμι τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ ναοῦ στόν δυτικό τοῖχο:

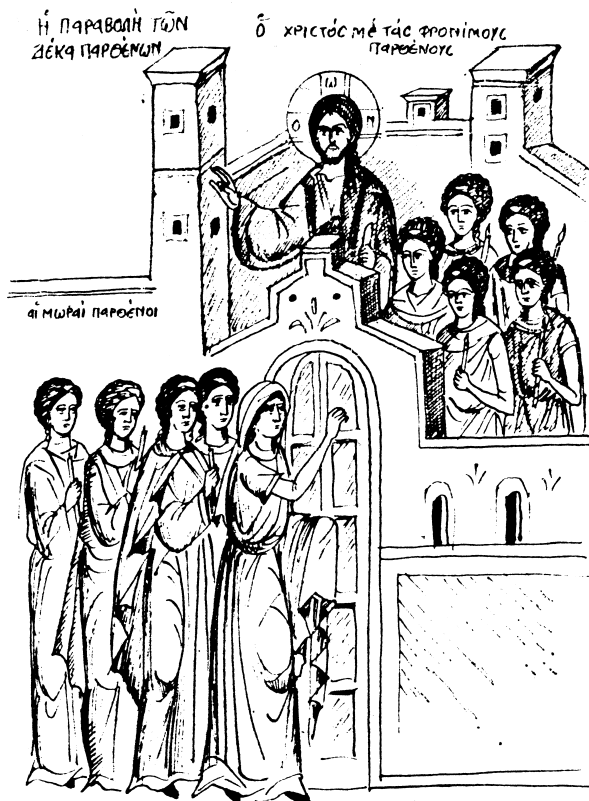
Πάτησαν καί δρασκέλισαν τό καλντερίμι αὐτό χιλιάδες πιστοί ἀπό τόν 16ο αἰώνα μέχρι σήμερα. Ἀνέβηκαν στούς Ἁγίους Θεοδώρους γιά νά ἀνάψουν τό κανδηλάκι τοῦ ναΐσκου καί νά ἱκετέψουν τούς ἁγίους γιά εὐλογία Οὐρανοῦ... Ἔτσι, ἀπλά καί ταπεινά. Καί δοξολογῶ τόν Θεό γιατί πάτησα καί ἐγώ προσκυνηματικά τό καλντερίμι αὐτό καί τά χνάρια μου ἐνώθηκαν μέ ἐκεῖνα τῶν παππούδων καί προπαπούδων μου... «Θαυμαστός ὁ Θεός ἐν τοῖς ἔργοις Αὐτοῦ». Δόξα Σοι, Κύριε, δόξα Σοι πάντων ἕνεκεν. Ἀμήν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

Βλ. Μεγάλη Κυριακή Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμοι 6 καί 9, λήμματα 1) Θεοδώρου Ἁγίου ἐκκλησία καί 2) Λεμίθου (Λεμύθου).

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ν. ΣΤΥΛΙΑΝΑΚΗΣ

Ἱεροκῆρυξ

Ἀντώνη Πιλλᾶ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΣΑΚΚΙΣΤΡΑΣ

Ὑπαιθρος χώρα καί τά χωριά τῆς μικρῆς μας πατρίδας εἶναι κατάσπαρτα ἀπό προσκυνητάρια, ξωκλήσια κι ἐκκλησίες πού μαρτυροῦν κατά τόν καλύτερο τρόπο τή χριστιανική πίστη καί ὀρθόδοξη ζωή καί λατρεία τῶν κατοίκων της ἐδῶ καί πολλούς αἰῶνες. Δέν ὑπάρχει κοινότητα, μικρή ἢ μεγάλη, στήν ὁποία νά μή συντηροῦνται τ' ἀχνάρια τῆς ἱστορικῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί παράδοσης.

Μέσα σέ φοβερὰ δύσκολες βιοτικές συνθήκες - ἀπότοκο τῶν μακροχρόνιων καί σκληρῶν φυλετικῶν περιπετειῶν, οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ δέν ἀφήνονταν καί ἀντιστέκονταν ἀκουμπώντας τήν ἐλπίδα τους στό Θεό καί στούς ἀγίους. Τά πρωτεῖα τιμῆς κατέχει ἡ Παναγία Θεομήτωρ κι ἀκολουθοῦν οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι καί οἱ μεγαλομάρτυρες Ἅγιοι Γεώργιος, Δημήτριος, Ἁγία Μαρίνα, Ἁγία Παρασκευή κ.ἄ.

Ἐνας ἀπό τούς πολύ τιμώμενους Ἁγίους μας στήν Κύπρο εἶναι καί ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἀφοῦ, ἐξ ὅσων γνωρίζω, ὑπάρχουν τρεῖς μονές ἀφιερωμένες σ' αὐτόν (Ἅγιος Νικόλαος τῶν Γάτων, Μονή τῶν Ἱερέων στήν Πάφο καί ἡ γυναικεία μονή τοῦ Ἁγίου Νικολάου στήν Ὀρούντα) ἐνῶ ἓνα χωριό στήν Πάφο φέρει τό ὄνομά του καθῶς κι ἓνα ἄλλο στήν ἐπαρχία Ἀμμοχώστου (Ἅγιος Νικόλαος Λευκονοίκου).

Στό χωριό Τσακκίστρα στήν περιοχή τῆς Μαραθάσας, 72 χιλιόμετρα ἀπό τή Λευκωσία, κτισμένο στό πάνω μέρος τῆς κοιλάδας τοῦ ποταμοῦ Κάμπου βρίσκεται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου γιά τήν ὁποία σύνομη ἀναφορά θά κάνουμε στή συνέχεια, ἀφοῦ δώσουμε κάποια γεωφυσικά στοιχεῖα τοῦ τόπου. Ἡ ψηλή βροχόπτωση πού δέχεται τό δάσος γύρω ἀπό τήν Τσακκίστρα ἐπέτρεψε τήν ἀνάπτυξη μιᾶς πλούσιας φυσικῆς βλάστησης ἀπό πεύκα, λατζιές, ξισταρκές, ἀντρουκλιές, θυμάρι, σφένδαμνο καί πολλά εἶδη δέντρων καί θάμνων. Οἱ κάτοικοί της, πολύ ἐργατικοί, καλλιεργοῦν τή λιγοστή καρποφόρα γῆ τους, κυρίως στήν κοιλάδα τοῦ Κάμπου. Γύρω ἀπό τήν κοίτη τοῦ ποταμοῦ καλλιεργοῦνται διάφορα εἶδη φρουτόδεντρων, κερασιές, μηλιές, ἀχλαδιές, ροδακινιές, δίνοντας ταυτόχρονα μιάν ἔξοχη ὁμορφιά στό τοπίο.

Ἡ ὀνομασία τοῦ χωριοῦ σημαίνει χῶρο ὅπου γίνεται τσακκίσμα (ἀπό τό ρῆμα τσακκίζω τῆς κυπριακῆς διαλέκτου πού σημαίνει σπάω). Δηλαδή τόπος ὅπου γινόταν κάποια ἐργασία σχετική λ.χ. τσακκίζαν ἐλιές ἢ ἀμύγδαλα ἢ ἄλλους ξηρούς καρπούς. Κατά μιάν ἄλλην ἐκδοχή ἡ

ὄνομασία Τσακκίστρα ὑποδήλωνε περιοχὴ δύσκολη στοὺς πεζοπόρους ὅπου ὑφίστατο ὁ κίνδυνος νὰ γκρεμιστοῦν καὶ νὰ τσακκιστοῦν.

Ἐδῶ, λοιπόν, ἡ πίστη καὶ εὐλάβεια τῶν κατοίκων ἔστησε ναὸ ἀφιερωμένο στὸν Ἅγιο Νικόλαο. Ἡ ἐκκλησία εἶναι ξυλόστεγη καὶ στήν πορεία τοῦ χρόνου ὑπέστη κάποιες ἀλλαγές στήν ἐμφάνισή της. Στούς μακροὺς τοίχους ἀνοίχτηκαν παράθυρα καὶ ἡ ἀρχικὴ θύρα μέ τὸ μικρὸ τυφλὸ τόξο πάνω ἀπὸ τὸ ἀνώφλι μεταβλήθηκε σὲ παράθυρο κι ἀνοίχτηκε ἄλλη δυτικότερα ἐνῶ ἡ ἐκκλησία ἐπεκτάθηκε στὰ δυτικά. Ἐπειδὴ οἱ τοῖχοι σοβαντίστηκαν καὶ ἐσωτερικά καὶ ἐξωτερικά δέν διακρίνεται εὐκόλα ἡ ἀρχικὴ ἐκκλησία.

Ἡ ἀψίδα, πού εἶναι ἐσωτερικά ἡμικυκλική, εἶναι ἐγγεγραμμένη σὲ εὐθύ ἀνατολικὸ τοῖχο. Ἔχει χορδὴ 2,45 μ. καὶ βέλος 1,27 μ. Στὸ μέσο τοῦ ἡμικυλινδρικοῦ τοίχου τῆς ἀψίδας ὑπάρχει μικρὸ φωτιστικὸ ἄνοιγμα. Διασώζονται τοικογραφίες στὸ ἀνατολικὸ ἀέτωμα καὶ τὸν ἀνατολικὸ τοῖχο καὶ τὸ τεταρτοσφαίριο τῆς ἀψίδας. Ἡ παράσταση στὸ ἀνατολικὸ ἀέτωμα εἶναι μοναδική· εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς - Ἄκρα Ταπεινώση. Ἀριστερὰ τῆς ἀψίδας εἶναι ζωγραφισμένος ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Στὸ τεταρτοσφαίριο τῆς ἀψίδας εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος ὄρθια μέ τὰ χέρια ὑψωμένα σὲ δέση ἀνάμεσα στοὺς ἀρχαγγέλους πού στραμμένοι πρὸς αὐτὴν θυμιοῦν.

Οἱ τοικογραφίες μπορεῖ νὰ χρονολογηθοῦν γύρω στὰ 1500. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου Τσακκίστρας μέσα στήν ἡσυχία, τὴ γαλήνη καὶ τὴ μοναξιά συντηρεῖ ταπεινά τὴ χριστιανικὴ πίστη καὶ μνήμη τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, τοῦ κόσμου τῆς Κύπρου πού πάει νὰ χαθεῖ. Φυλάγει τὰ ἅγια τάματα τόσων γενεῶν καὶ σημαδεύει τὴ μαρτυρικὴ πορεία ἐνός λαοῦ μέσα στὰ χρόνια, κινώντας ἀπ' τὸ παρελθόν καὶ κρυφοδείχνοντας μέσ' ἀπὸ τὸ παρὸν τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ

Φιλόλογος

Βασίλειου Τραντουκκά

ΜΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΡΙΖΟΥ

τή σκιά τοῦ κυπριακοῦ Ὀλύμπου, ξεχασμένο πίσω ἀπό πλαγιές ἀπότομες, στά μέρη τῆς νότιας περιοχῆς τῆς Μαραθάσας, τό μικρό χωριό τοῦ Παλιόμυλλου κρύβει στά σίγουρα πτυχές τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας, πού πιστοποιοῦν τήν εὐσέβεια τοῦ λαοῦ μας ἀνά τούς αἰῶνες.

Εἶναι ἀνάγκη, ἐν πρώτοις, νά ποῦμε πού βρίσκεται ὁ Παλιόμυλος. Εἶναι σκαρφαλωμένος στίς ἀπότομες πλαγιές τοῦ Τροόδου, μέ τό πευκοδάσος νά τόν περικυκλώνει. Πηγές καί ρυάκια τροφοδοτοῦν τόν ποταμό Διαρίζο, πού ξεκινάει ἀπό ἴδω τό ταξίδι του γιά νά συναντήσῃ τή θάλασσα τή γαλανή, ἀφοῦ δροσίσει τά περιβόλια πού θά συναντήσῃ στό διάβα του καί ξεδιψάσει ἀνθρώπους καί ζωντανά. Λιγοστή ἢ καλλιεργήσιμη γῆ μέ τούς ντόπιους νά μεγαλώνουν μπιλιές κι ἀκλαδιές, κερασιές μά καί ροδακινιές, ἐνῶ δέν λείπουν καί τ' ἀμπέλια, ὅπως σ' ὀλόκληρη τήν ὄροσειρά. Ἐπί τ' ἀνατολικά ὑψώνεται ἡ κορφή τοῦ Τροόδου, ἐνῶ στά βόρεια τό βουνό τοῦ Κούκου φτάνει στό ὑψόμετρο τῶν 1112 μέτρων. Στά βορεινά γειτονεύει μέ τόν Πρόδρομο ἐνῶ βορειοδυτικά του συναντᾷ κανεῖς τή Λεμύθου. Στά νοτιοδυτικά του παραστέκει ὁ Ἅγιος Δημήτριος. Ἡ πιά κοντινὴ πόλη εἶναι ἡ Λεμεσός ἀπό τήν ὁποία τόν χωρίζουν 42 χιλιόμετρα. Ἐνῶ πολιτικά ἀνήκει στήν ἐπαρχία Λεμεσοῦ, ἐκκλησιαστικά βρίσκεται ὑπό τή δικαιοδοσία τῆς Μητροπόλεως Μόρφου, ὅπως κι ὅλα σχεδόν τά χωριά τῆς Μαραθάσας.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, γιά τήν ὁποία θά κάνουμε λόγο πιά κάτω, εἶναι ἀφιερωμένη στόν Τίμιο Σταυρό. Ἀρχικά ἡ ἐκκλησία αὐτή ἦταν ἀφιερωμένη στήν Ἁγία Παρασκευή. Στά 1881 ἕνας κάτοικος τοῦ χωριοῦ βρῆκε σταυρό ὕψους ἑνός μέτρου στήν τοποθεσία Πέντε Λιθάρια καί μετονόμασαν τήν ἐκκλησία πρὸς τιμὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Πρόκειται γιά κτίσμα τοῦ 16ου αἰῶνα. Ὅταν μιλάμε γιά τόν αἰῶνα αὐτό ἀναφερόμαστε πρὶν ἀπὸ τό 1571, κατά τήν ἐνετοκρατία. Δέν μπορῶ νά φαντασῶ κτίσιμο ἐκκλησίας κατά τά πρῶτα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Ἄμα διαβάσει κανεῖς τίς προϋποθέσεις ὄχι γιά κτίσιμο, ἀλλά γιά ἀπλή ἐπιδιόρθωση ἐκκλησίας στά δισεκτα, καί πέραν πάσης περιγραφῆς, χρόνια τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας θά καταλάβει τί ἐννοεῖ ὁ γράφων.

Ἄς ἔλθουμε τώρα στήν περιγραφή τοῦ κτίσματος. Ἐφόσον βρισκό-

μαστε στην περιοχή του Τροόδους, μέ τά χιόνια καί τούς βαριούς χειμῶνες, ὁ ρυθμός τῆς ἐκκλησίας καί ἄνάγκη εἶναι αὐτός τῆς ξυλόστεγης μονόκλιτης βασιλικῆς μέ ἀπότομη ἀμφικλινή στέγη (γιά νά πέφτουν τά χιόνια) καί ἐπίπεδα ἀγκιστρωτά κεραμίδια. Ἐπίσης στήν ἐκκλησία εἶναι ἐνσωματωμένο μεταγενέστερο καμπαναριό. Ἡ ἐκκλησία ἔχει ἐπεκταθεῖ πρὸς νότον καί πρὸς δυσμάς. Αὐτό συνέβη στά 1881. Οἱ κάτοικοι ἀπεφάσισαν νά κατεδαφίσουν τήν ἐκκλησία γιά νά κτίσουν ἄλλη, μεγαλύτερη. Κάποιοι πού διεφώνησε εἰδοποίησε τόν μητροπολίτη Κυρηνείας Χρῦσανθο πού ἐμπόδισε τήν πλήρη καταστροφή της. Πρόλαβαν ὅμως καί κατεδάφισαν τό νότιο καί δυτικό τοῖχο. Λόγω τῆς ἀπερίσκεπτης αὐτῆς ἐνέργειας οἱ τοιχογραφίες τοῦ δυτικού καί νοτίου τμήματος καταστράφηκαν, μέ ἀποτέλεσμα νά διασώζονται σήμερα μόνο οἱ τοιχογραφίες τοῦ ἀνατολικοῦ καί τοῦ βόρειου τοίχου, ὅπως κι αὐτές τῆς ἀχιβάδας.

Ὅπως ἔχει διαπιστώσει ὁ Ἄνδρέας Στυλιανοῦ, οἱ ὑπάρχουσες τοιχογραφίες διατηροῦνται σέ καλή κατάσταση, ἀλλά εἶναι καλυμμένες μέ σκόνη καί καπνιά, πράγμα πού δυσκολεύει τήν ἀξιολόγησή τους, ἰδίως αὐτῶν πού εἶναι πολυπρόσωπες.

Οἱ ἀγιογραφίες τοῦ βόρειου τοίχου ἔχουν ἱστορηθεῖ σέ δύο ζῶνες. Στήν ἄνω ζώνη τοῦ βόρειου τοίχου, ξεκινώντας ἀπό ἀριστερά πρὸς δεξιά, διακρίνουμε τή διαδικασία τῆς Σταύρωσης τοῦ Χριστοῦ. Ἡ συγκεκριμένη παράσταση, πάλι κατά τόν μακαρίτη Ἄνδρέα Στυλιανοῦ, σκαπανέα τῆς βυζαντινολογίας τῆς Κύπρου, εἶναι μοναδική στό Νησί. Ἡ ὅλη παράσταση φέρει τήν ἐπιγραφή «Γολγοθᾶς». Εἰκονίζεται μιά ὀμάδα τεσσάρων στρατιωτῶν, πού φέρουν κοντούς χιτῶνες, μυτερά στρατιωτικά ὑποδήματα καί ὀξυκόρυφα κράνη. Τά ἴδια κράνη φέρουν καί οἱ στρατιῶτες πού παρίστανται στή Σταύρωση τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἄνδρονίκου καί Ἀθανασίας τοῦ Καλοπαναγιώτη. Οἱ στρατιῶτες αὐτοὶ προσηλώνουν (καρφώνουν) τό Χριστό στό Σταυρό. Ἐνας ἀπ' αὐτούς εἶναι γονατιστός στή βάση τοῦ σταυροῦ καί καρφώνει τά πόδια τοῦ Χριστοῦ. Ἐνας ἄλλος ἔχει ἀνεβεῖ σέ ξύλινη σκάλα στό δεξιά τοῦ σταυροῦ καί εἶναι ἔτοιμος νά καρφώσει τό ἀριστερό χέρι τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἕνας συνάδελφός του κρατάει τή σκάλα καί τοῦ δίνει ἕνα καρφί. Τέλος ὁ τέταρτος κρατάει τό δεξί χέρι τοῦ Χριστοῦ. Στό βάθος φαίνονται τά γκρίζα τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ. Στή βυζαντινὴ τέχνη ἡ παράσταση αὐτὴ ἀπαντᾶται στό Πρωτῆτο τῶν Καρυῶν τοῦ Ἁγίου Ὀρους, ὅπως καί στή Μονή τῆς Μεγίστης Λαύρας. Στό Μυστρά τή συναντᾶμε στήν ἐκκλησία τῆς Περιβλέπτου. Ὅμως ἀπὸ τή μιά τοιχογραφία στήν ἄλλη ὑπάρχουν διαφορές. Κατά συνέπεια ἡ ὑπὸ ἐξέτασιν τοιχογραφία ἔχει κάτι τό μοναδικό.

Ἡ ἐπόμενη παράσταση, πού εἶναι ἡ Ἀποκαθίλωσις, παρουσιάζει σὺν τοῖς ἄλλοις τήν Ἁγία Μαρία τήν Μαγδαληνή σέ μιά ἔντονη κίνηση τῶν χεριῶν πρὸς τά πάνω, ἔκφραση ἀνείπωτης θλίψεως. Ἀκολουθεῖ ἡ ἐπίσκεψη τῶν Μυροφόρων στό κενό μνημεῖο, ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος,

ή Ἀνάληψις, ή Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, καθώς και ή Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου και ή Θυσία τοῦ Ἀβραάμ βρίσκονται ἐντός τοῦ Ἱεροῦ Βήματος.

Στήν κατώτερη ζώνη τοῦ βόρειου τοίχου, ξεκινώντας ἀπό ἀριστερά πρὸς τὰ δεξιά, συναντᾶμε τίς Ἁγίες Βαρβάρα και Μαρίνα, τούς Ἁγίους Παντελεήμονα, Εὐστάθιο, Δημήτριο και Γεώργιο καθώς κι ἕναν Ἀρχάγγελο. Ἐντός τοῦ παραθύρου τοῦ βορείου τοίχου ἔχουν ἱστορηθεῖ οἱ Ἅγιοι Μακάριος και Ζωσιμᾶς. Αὐτό γίνεται ὥστε νά μή μείνει ἀνεκμετάλλευτος κανένας χώρος ἐντός τοῦ ναοῦ, πού εἶναι ἐν τῶν πραγμάτων περιορισμένος.

Εἰσερχόμαστε τώρα στό Ἱερό Βῆμα. Πάνω ψηλά, στήν κορυφή τοῦ ὀξυκορφου τριγώνου πού σχηματίζει ὁ ἀνατολικός τοίχος, ἀπεικονίζεται ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου. Ἀκριβῶς ἀπό κάτω ἱστοροῦνται οἱ τέσσερις εὐαγγελιστές. Ἐφόσον ὁ ναός δέν διαθέτει οὔτε τρούλλο, οὔτε σφαιρικά τρίγωνα, ὁ ἀγιογράφος οἰκονόμησε τούς εὐαγγελιστές ἐδῶ, ἀκριβῶς κάτω ἀπό τόν Εὐαγγελισμό. Ἐνωθεν τῆς Προθέσεως ἀπεικονίζεται ὁ Πρωτομάρτυς Στέφανος, πού κανονικά ἔπρεπε νά βρίσκεται στό νότιο τμήμα τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, στό Διακονικό. Ὁ Ἅγιος ἔχει ἀνά χεῖρας θυμιατήριο και ἅγιο ποτήριο καλυμμένο μέ ὀθῶνιο. Ἐντός τῆς κόγχης τῆς Προθέσεως ἀπεικονίζεται ή Ἄκρα Ταπείνωσις, δηλαδή ὁ Χριστός ἐντός τοῦ Τάφου. Στά δεξιά τῆς ἀψίδας εἶναι ἱστορημένος ὁ Ἅγιος Νικόλαος Μύρων.

Στήν κόγχη τῆς ἀψίδας εἶναι ἱστορημένη ή Θεοτόκος δεομένη (Πλατυτέρα) ἐνῶ ἐκατέρωθεν αὐτῆς εὐρίσκονται δύο Χερουβίμ και οἱ Ἀρχάγγελοι Γαβριήλ και Μιχαήλ θυμιατίζοντες. Στήν κατώτερη ζώνη εὐρίσκονται τέσσερις λειτουργοῦντες ἱεράρχες, δηλαδή οἱ Ἅγιοι Σπυρίδων, Ἰωάννης Χρυσόστομος, Μέγας Βασίλειος και Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Ἀξιοπρόσεκτο εἶναι, τέλος, τό γεγονός ὅτι ή ἐσωτερική ξύλινη στέγη τῆς ἐκκλησίας εἶναι διακοσμημένη μέ φυτική διακόσμηση. Στό κέντρο τῆς δοκοῦ ἔχει ἀπεικονισθεῖ ὁ Παντοκράτωρ, σέ μικρό φυσικά μέγεθος. Ἀποτελεῖ κι αὐτό μιᾶ ἀπόπειρα τοῦ ἀγνωστοῦ μας ἀγιογράφου τῆς ἐνετοκρατίας νά μιμηθεῖ τήν ἀγιογράφηση τρουλαίου ναοῦ.

Στό ναό ὑπάρχει φορητή εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τοῦ 1883. Συναντᾶμε ἐπίσης και εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Σώζου (Σωζομένου) πού προέρχεται ἀπό ἐρειπωμένο ξωκκλήσι τοῦ χωριοῦ. Κλείνοντας μπορούμε νά ἀναλογιστοῦμε πόσες πίκρες, βάσανα και προβλήματα κουβαλοῦσαν στόν μικρό αὐτό ναό οἱ πρόγονοί μας γιά πεντακόσια περίπου χρόνια, πόσες ἐλπίδες εἶχαν ἀποθέσει στή Θεοτόκο και τούς Ἁγίους, στοὺς ὁποίους κατέφευγαν ὅταν τούς κύκλωναν «περιστάσεις και θλίψεις και ἀνάγκαι... και συμφοραί τοῦ βίου».

Παναγιώτη Τελεβάντου

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΚΙΝΕΙΤΑΙ ΣΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

ΤΗΣ Β΄ ΒΑΤΙΚΑΝΕΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Αναφέρει - μεταξύ άλλων κακοδοξιῶν - ἡ Κοινή Διακήρυξη πού υπέγραψαν ὁ Πάπας Φραγκίσκος καί ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος.

«Ἡ ἀδελφική ἡμῶν συνάντησις σήμερον εἶναι ἕν νέον καί ἀναγκαῖον βῆμα εἰς τήν πορείαν πρὸς τήν ἐνότητα, πρὸς τήν ὁποίαν μόνον τό Ἅγιον Πνεῦμα δύναται νά μᾶς ὀδηγήσῃ, ἐκείνην τῆς κοινωνίας ἐν νομίμῳ ποικιλίᾳ».

«Ὅλα τά ψωμιά», κατά τή λαϊκή ἔκφραση, τά ἔχει ἡ φράση «κοινωνία ἐν νομίμῳ ποικιλίᾳ».

Ἡ φράση αὐτή μπορεῖ νά βοηθεῖ καί ὀρθοδόξως, πλὴν ὅμως οὐδεὶς ξεχνᾷ ὅτι εἶναι ἡ κατευθυντήρια γραμμὴ τῆς Β΄ Βατικάνειας Συνόδου ἀναφορικά μέ τήν Ἑνωσι τῶν «Ἀνατολικῶν» -ὅπως τίς ἀποκαλεῖ- Ἐκκλησιῶν, στίς ὁποῖες- εἰρήσθω ἐν παρόδῳ -περιλαμβάνει, ὄχι μόνον τίς Αὐτοκέφαλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες ἀλλά καί τίς Μονοφυσικικές- οἱ ὁποῖες -κατά τή διδασκαλία τοῦ Βατικανοῦ- ἔχουν μέν ἱερωσύνη καί μυστήρια, πλὴν ὅμως κωλαίνουν κατά τήν πίστη, ἐπειδή δέν ἀναγνωρίζουν τό πρωτεῖο τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης, ὅπως τό ἀντιλαμβάνεται ὁ Παπισμός.

Τουτέστιν, μπορεῖ νά ὑπάρχει ποικιλία, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τή λειτουργική παράδοση, ἀλλά ἀκόμη καί ὡς πρὸς τό δόγμα, ἀρκεῖ οἱ Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες ἀλλά καί οἱ Μονοφυσικικές αἰρετικές Ὁμολογίες νά ἀναγνωρίσουν τό Πρωτεῖο καί τό Ἀλάθητο τοῦ Πάπα.

Τό σύστημα αὐτό ἤδη λειτουργεῖ μέ τίς Οὐνιτικές «Ἐκκλησίες». Οἱ Μαρωνῖτες λ.χ. δέχονται μόνον τίς πέντε Οἰκουμενικές Συνόδους. Ἀπορρίπτουν τήν Σι'. Εἶναι Μονοθελιῆτες δηλαδή. Αὐτό ὅμως δέν τούς ἐμποδίζει νά βρίσκονται ἐνωμένοι μέ τόν Πάπα, ἐπειδή ἀναγνωρίζουν τό Πρωτεῖο καί τό Ἀλάθητό του. Οἱ Παπικοί τῶν Κυκλάδων ἐπίσης ἀπαγγέλλουν τό Σύμβολο τῆς Πίστεως χωρίς τό Filioque χωρίς, καθ' οἷονδήποτε τρόπο, αὐτό νά ἐμποδίζει τήν πλήρη κοινωνία τους μέ τό Βατικανό.

Πίσω, λοιπόν, ἀπό τήν ἀνέξοδη ἀναφορά γιά τήν οἰκολογία, τήν ἀνοχή τῶν θρησκευτῶν, τόν σεβασμό πρὸς τίς μειονότητες καί τή διαφορετικότητα, τήν προστασία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων κτλ., κτλ., κτλ., -τήν ὁποία οὐδεὶς θά λάβει ὑπόψη- καί πίσω ἀπό τίς κινήσεις ἐντυπωσιασμοῦ, ὅπως τό χειροφίλημα τοῦ Πάπα, τό Βατικανό διά τοῦ «Ἀ-

γίου Πατέρα», μᾶς ὑπεθυμίζει ὅτι τό πρότυπο τῆς Οὐνίας εἶναι τό μοντέλο βάσει τοῦ ὁποίου ἀναμένει τήν -κατά τά ἄλλα «ἐν ᾿Αγίῳ Πνεύματι»- ἔνωση ᾿Ορθοδοξίας καί Παπισμοῦ.

Τό πρόβλημα φυσικά δέν εἶναι τί φρονεῖ ὁ Πάπας! Αἵρεσιάρχης εἶναι, κακοδοξίες φρονεῖ καί κακοδοξίες διατυπώνει! Τό πρόβλημα εἶναι ὅτι τό κείμενο τῆς Διακήρυξης τό ὑπέγραψε καί ὁ Παναγιότατος, χωρίς νά ἀκουστεῖ καμία -τουλάχιστον μέχρι τῆς στιγμῆς- διαμαρτυρία ἀπό ἄλλες ᾿Ορθόδοξες ᾿Εκκλησίες.

Οὔτε κᾶν ἀπό τήν ᾿Εκκλησία τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία, διά στόματος τοῦ Σεβ. Βολοκολάμπσκ, διατύπωσε μέ τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο τή διαμαρτυρία της γιά τήν ἀπουσία της ἀπό τή συνάντηση τοῦ Πάπα μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη

* * *

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (ΚΑΨΑΝΗ)

Μέ συναισθήματα βαθύτατης συγκίνησης οἱ ἀνά τήν οἰκουμένη πι-στοί πληροφορήθηκαν τήν κοίμηση τοῦ π. Γεώργιου (Καψάνη), Προηγούμενου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ᾿Οσίου Γρηγορίου στό Ἱερόν ᾿Αγιον ᾿Ορος. Καθόλου παράξενο ὅτι ὁ ἐνάρετος καί σοφός Γέροντας Γεώργιος Γρηγοριάτης -κατά κόσμον Καψάνης- κοιμήθηκε σημαδιακά τήν Πεντηκοστή.

Ἡ Ἐξόδιος ᾿Ακολουθία του διαβάστηκε στό μετόχι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γρηγορίου στή Σταυρούπολη τήν Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς (8.6.2014) καί ἐνταφιάστηκε στόν Ἱερόν ᾿Αγιον ᾿Ορος τή Δευτέρα, ἡμέρα πού ἡ ᾿Εκκλησία μας γιορτάζει τό Ἱερόν Πνεῦμα.

Ὁ π. Γεώργιος σφράγισε μέ τήν παρουσία του τήν ἄνθηση τοῦ Ἱεροῦ ᾿Ορους καί κατέστη φωτεινός λύχνος πού ἔφεγγε, ὄχι μόνον στούς πατέρες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γρηγορίου καί τοῦ Ἱεροῦ ᾿Αγίου ᾿Ορους, ἀλλά στό σύνολον τῆς ἐλληνόφωνης -καί ὄχι μόνον- ᾿Ορθοδοξίας.

Πνευματικός πατέρας χιλιάδων -ἄν ὄχι δεκάδων χιλιάδων- ψυχῶν, ἐξάρετος ποιμένας ἀπό τά φοιτητικά του χρόνια, ἐπιτέλεσε ἀξιόλογο ἔργο μέ τούς φυλακισμένους καί μέ τά νέα παιδιά στό Παλιό Φάληρο ὅπου ἴδρυσε τό ΧΙΝ «Ὁ Παντοκράτωρ» μέ οἰκοτροφεῖο, αἵθουσα ὀμιλῶν, γήπεδο καλαθόσφαιρας καί παρεκκλήσι ἀφιερωμένο στήν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου.

Ὡς ἡγούμενος στήριξε παντοιοτρόπως τό ἔργο τῆς Ἱεραποστολῆς, καί δῆ τῆς Κατάγκας, ὅπου ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ κλιμακίου Θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Κατάγκας κ. Μελέτιος εἶναι πνευματικό του παιδί καί Γρηγοριάτης ἱερομόναχος.

Συγγραφέας περισπούδαστων θεολογικῶν ἔργων -μεταξύ τῶν ὁποίων «Ἡ ποιμαντική διακονία κατά τούς Ἱερούς Κανόνας», πατερικῆς πνοῆς σύγγραμμα καί ἕνα ἀπό τά σπουδαιότερα θεολογικά ἔργα τοῦ 20οῦ αἰῶνα- καί ἐξάρετος ἀντιστασιακός καί ἀντί-οἰκουμενιστής θεολό-

γος, ήγήθηκε του αγώνα έναντίον του Οικουμενισμού για πολλές δεκαετίες στο Ἅγιον Ὄρος.

Δέν εἶναι ὑπερβολή νά λεχθεῖ ὅτι ἡ προδοτική γιά τήν Ὁρθοδοξία συμφωνία του Σαμπεζύ μέ τούς μονοφυσίτες ἀκυρώθηκε ἐξαιτίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γρηγορίου πού ήγήθηκε του αγώνα του Ἁγίου Ὄρους έναντίον της, ἐνῶ ἡ ἀξιόλογη θεολογική καί νηφάλια πέννα του ἄσκησε τή σοβαρότερη κριτική ἀνάλυση έναντίον του κακόδοξου κειμένου τῆς Ραβέννας καί του κυριολεκτικά αἰρετικοῦ κειμένου τῆς Γενικῆς Συνέλευσης του ΠΣΕ στό Πόρτο Ἀλέγκρε.

Ἦταν ἄνθρωπος μεγάλης ἀγάπης καί θυσίας, βαθεία ταπεινός καί σεμνός, ἀδιάβλητος, συνετός καί πρᾶος. Κατόρθωσε νά προσελκύσει δεκάδες μοναχούς στήν Ἱερᾶ Μονή Ὁσίου Γρηγορίου. Παράλληλα καθοδηγοῦσε χιλιάδες –ἂν ὄχι δεκάδες χιλιάδες– πνευματικά παιδιά στόν κόσμο.

Πολύ φιλάσθενος, ταλαιπωρήθηκε ἀφάνταστα μέ τήν ὑγεία του γιά δεκαετίες καί ὅταν ἔνωσε ὅτι οἱ δυνάμεις του τόν ἐγκατέλειψαν ὁλότε-λα παρέδωσε τήν ἡγουμενία στό ἄξιο πνευματικό του τέκνο Ἀρχιμανδρίτη Χριστοφόρο Γρηγοριάτη γιά νά συνεχίσει τό πολυσχιδές καί πολυσήμαντο ἔργο του.

Ὅλα τά κανονίζει καί εὐχὴν ὁ καλός Θεός! Τή μέρα πού ἡ Ἐκκλησία ἀλγοῦσε ἀφάνταστα γιά τό νέο ὀλίσθημα του Παναγιότατου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μας, πού συμπροσευχήθηκε μέ τόν αἰρεσιάρχη του Βατικανοῦ Πάπα Φραγκίσκο καί μέ τούς ἀλλόθρησκους στή Ρώμη, ἡ Ἄνω Ἱερουσαλήμ ὑποδέχτηκε τήν ἁγία ψυχή του π. Γεωργίου καί οἱ πιστοί ἔχουν τή βεβαιότητα ὅτι ἕνας ἅγιος ἱερομόναχος καί ἕνας δεινός ἀντί-οικουμενιστής εὐαρέστηκε τόν Κύριο.

Τήν εὐχή του νά ἔχουμε.

* * *

ΠΟΙΟΣ ΦΤΑΙΕΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΤΡΩΣΕΙΣ;

Ἐνα κείμενο γιά τίς ἐκτρώσεις, πού ὑπογράφει ἱστολόγος μέ τό ψευδώνυμο «Χριστοῦφαντος», μοῦ ἔδωσε τήν ἀφορμή γιά τή σύνταξη του παρόντος ἀρθρου.

Ἡ πατρίδα μας ἔχει τήν παγκόσμια θλιβερή πρωτιά στίς ἐκτρώσεις. Διενεργοῦνται 400.000 κάθε χρόνο, ἀναφέρει ὁ «Χριστοῦφαντος», ἀριθμός πού ξεπερνᾶ, ὅπως μᾶς διαβεβαιώνει, κατά πολύ τίς γεννήσεις.

Ποιός φταίει, λοιπόν, ἐπειδή τά νοσοκομεῖα καί οἱ γυναικολογικές κλινικές τῆς πατρίδας μας κατάντησαν σφαγεῖα, ὅπου ἐξοντώνονται μέ τίς πύ ἀποτρόπαιες μεθόδους σχεδόν μισό ἑκατομμύριο –σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα πού παραθέτει ὁ «Χριστοῦφαντος»– Ἑλληνόπουλα κάθε χρόνο;

Πολλοί φταῖνε ἀλλά ὁ κύριος ὑπεύθυνος, μᾶς λέγει ὁ «Χριστοῦφαντος», εἶναι ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία, ἡ ὁποία δέν ἀφορίζει τούς πολιτι-

κούς πού νομιμοποίησαν τίς ἐκτρώσεις, ὅπως ἔπραξε ὁ Ἅγιος Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων μέ τόν αὐτοκράτορα Θεοδόσιο, ἐπειδή διέταξε τή σφαγή στόν ἵππόδρομο.

᾿Ωστε αὐτός πού κυρίως φταίει γιά τίς ἐκτρώσεις εἶναι ἡ κυβέρνηση καί οἱ ἐπίσκοποι πού δέν ἐλέγχουν τούς ἄρχοντες γιά τή παρανομία; ᾿Οχι ἡ μητέρα πού προσφεύγει στό γυναικολόγο μέ τά χρήματα καί μέ τήν ἐνθάρρυνση ἢ καμιά φορά καί μέ τόν ἐκβιασμό τοῦ πατέρα καί ὁ γιατρός ὁ δολοφόνος τῶν ἐμβρύων;

Μπράβο!!!

Καλά! Οἱ ἐκτρώσεις τώρα εἶναι νόμιμες καί γιά τή νομιμοποίησή τους ἡ κρατική ἐξουσία ἔχει ἀσφαλῶς τήν πρωταρχική εὐθύνη. Ἀλλά οἱ ἐκτρώσεις σέ ἀριθμούς πού προκαλοῦν ἴλιγγο γίνονταν στήν Ἑλλάδα –καί στήν Κύπρο– ὅχι μόνον τώρα πού νομιμοποιήθηκαν ἀλλά καί προηγουμένως. Ἐπομένως; Πῶς θά λυθεῖ τό πρόβλημα, ἂν οἱ ἐπίσκοποι ἀφορίσουν τήν κυβέρνηση, τούς δικαστές καί τούς βουλευτές, ὅπως εἰσηγεῖται ὁ «Χριστοῦφαντος»;

Ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία –καί δὴ οἱ ἐπίσκοποι– ἔχουν ἀσφαλῶς εὐθύνη γιά τίς ἐκτρώσεις, ἐπειδή δέν ἀντέταξαν τή δέουσα ἀντίσταση ὅταν ψηφίζοταν ἡ νομιμοποίησή τους. Ἀλλά φταῖνε καί ἐπειδή δέν διαφωτίζουν τό λαό τοῦ Θεοῦ στό βαθμό πού θά ἔπρεπε. Πλήν ὅμως πόσοι εἶναι αὐτοί πού ἐκκλησιάζονται τακτικά, ὥστε νά μπορεῖ νά ἐπηρεάσει ἡ Ἐκκλησία τίς ἀποφάσεις τους γιά τίς ἐκτρώσεις; Προφανῶς ἓνα μικρό ποσοστό ὄσων κάνουν ἐκτρώσεις. Ἄρα γιατί ἀποδίδουμε τήν κύρια εὐθύνη στούς ἐπισκόπους ἢ στούς πρεσβυτέρους;

Ἐρωτοῦμε λοιπόν τόν «Χριστοῦφαντο». Γιατί δέν ἀποκαλύπτεις τόν μέγα καί οὐσιαστικό ἔνοχο γιά τό ἔγκλημα; Τουτέστιν τόν Ἑλληνικό λαό –δηλαδή ὅλους ἐμᾶς– πού ἀποστατήσαμε ἀπό τήν πίστη τῶν πατέρων μας σέ βαθμό πού ἡ πατρίδα μας ἔχει τήν θλιβερή παγκόσμια πρωτιά κατά ἀναλογίαν πληθυσμοῦ στίς ἐκτρώσεις;

Δυστυχῶς στήν Ἑλλάδα ὅλοι –ἀκόμη καί οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας– ἀναζητοῦμε κάποιες «σκοτεινές» ἢ φανερές δυνάμεις γιά νά τούς ἀποδώσουμε τήν εὐθύνη τῶν κακῶν γιά νά ἀποφύγουμε νά δακτυλοδείξουμε τόν πραγματικό ἔνοχο: Τουτέστιν τόν Ἑλληνικό λαό, δηλαδή τόν ἑαυτὸ μας!

Τί ἔλεγε ἐν προκειμένῳ ὁ Γέροντας Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος; Ὁ κόσμος εἶναι πού φταίει γιά τά κακά πού ὑπάρχουν σήμερα –μιλοῦσε γιά τήν κακοδαιμονία τῆς ἐποχῆς του– καί ἀνέφερε τό ἔγκλημα τῶν ἐκτρώσεων ὡς τό πιό χαρακτηριστικό παράδειγμα τῆς εὐθύνης αὐτῆς. Εἶναι ἡ πρώτη φορά στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας πού οἱ ἱερωμένοι, οἱ μοναχοί καί οἱ θεολόγοι, ἀντὶ νά κηρύττουν μετάνοια στούς πιστούς, κηρύττουν ἀντιμνημονιακό ἀγώνα καί ἀντισκοτεινοδυναμίτιδα. Πάντοτε, ἀπό τήν ἐποχή τῶν προφητῶν καί διαμέσου τῶν αἰώνων, ὁ λαός τοῦ Θεοῦ διδασκόταν ὅτι ἡ ἁμαρτία ἔφερνε τήν ὑποδούλωση καί ἡ μετάνοια

τή σωτηρία. Ὁ κόσμος διαπαιδαγωγεῖτο νά μετανοεῖ. Τώρα ὁμως διαπαιδαγωγεῖται νά ἀντισκοτεινοδυναμώνει καί νά ἀντιμνημονιομάχεται.

* * *

ΣΧΟΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟ ΤΟΥ κ. ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΚΗ ΠΑΡΕΛΑΣΗ ΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑΣ» ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Γιά τόν Ἐπίσκοπο ἀκοῦμε πολλά. Γιά τίς «σκοτεινές δυνάμεις» ἐπίσης. Γιά τή «Νέα Ἐποχή» ὅλη τήν ὥρα. Γιά τή Λέσχη Μπίντελμπεργκ τό ἴδιο. Γιά τίς «χριστιανικές ἀξίες» καί γιά τόν «χριστιανικό πολιτισμό» τόσα καί τόσα. Γιά τό Μνημόνιο ἐπί 24ωρου βάσεως. Γιά τήν ὑποτιθέμενη ἀντίθεση Ἐκκλησίας καί θρησκείας καί ἄλλες νεορθόδοξες ἀμπελοθεολογίες πού παρεισέφρησαν στήν ὀρθόδοξη σκέψη ἀπό τόν Κάρλ Μπάρτ καί ἀπό τούς Ρώσους ἐμιγκρέδες στοχαστές πάρα πολλά. Γιά τήν κατάληψη τῆς Κωνσταντινούπολης καί τίς ὑποτιθέμενες προφητείες τοῦ Γέροντα Παΐσιου ὅλη τήν ὥρα.

Ποιά εἶναι ἡ πικρή ἀλήθεια; Ὅτι δυστυχῶς πολλοί κληρικοί καί θεολόγοι λησιμόνησαν νά κηρύττουν τόν Χριστό, νά μιλοῦν γιά τή Θεοτόκο, τούς Ἁγίους, τό Εὐαγγέλιο, τή μετάνοια, τή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, τήν ἁμαρτία καί τό ἔλεος τοῦ Χριστοῦ πού ἐξαλείφει κάθε ἁμαρτία πού προσφέρεται ἐν μετάνοιᾳ στό ἐξομολογητήριο.

Πολλοί ξέχασαν ὅτι τό μόνον πού ἔχουμε δικαίωμα νά κάνουμε ὡς Χριστιανοί εἶναι νά μετανοοῦμε γιά τίς ἁμαρτίες μας καί νά διδάσκουμε τή μετάνοια μέ τό παράδειγμα καί μέ τό λόγο μας.

Εὐτυχῶς ὁ ἐκπρόσωπος τῶν πολιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης -κ. Πολύκαρπος Καρακατσάνης- πού μίλησε στήν εἰρηνική ἐκδήλωση στόν προαύλιο κῶρο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στή Θεσσαλονίκη πού διοργανώθηκε γιά νά ἐκφράσει ἀντίθεση στήν «παρέλαση περηφάνειας» τῶν ὁμοφυλόφιλων, δέν συμπεριλαμβάνεται μεταξύ αὐτῶν πού ξέχασαν τά οὐσιώδη τῆς πίστεως μας.

Ἦταν ἀπολύτως εἰλικρινής. Δέν προσπάθησε νά κρύψει τό γεγονός ὅτι ὅσοι προσῆλθαν στήν ἐκδήλωση ἦταν πολύ λίγοι. Δέν ἔκρυψε ἐπίσης τό θλιβερό γεγονός ὅτι πλεῖστοι ὅσοι ναοί δέν θέλησαν νά συνεργαστοῦν γιά τή συλλογή ὑπογραφῶν. Δέν καταδέχτηκε νά ὠραιοποιήσει τήν πραγματικότητα γιά νά κολακεύσει αὐτιά. Ὁμολόγησε χωρίς δισταγμό ὅτι ὑπάρχουν πιστοί πού δέν κάνουν -δυστυχῶς- διάκριση μεταξύ ἁμαρτίας καί ἁμαρτωλοῦ. Μίλησε γιά τήν ὁμοφυλοφιλία μέ τούς ὄρους τοῦ Εὐαγγελίου.

Εἶναι πολύ μεγάλη ἁμαρτία, ἐπεσήμανε, γι' αὐτό πρέπει νά μετανοήσουν ὅσοι ἔπασαν σ' αὐτήν, ἐπειδή ὁ Χριστός συγχωρεῖ κάθε ἁμαρτία πού ἐκφράζεται μέ μετάνοια στό μυστήριον τῆς ἐξομολόγησης. Ἐξήγησε ὅτι ὁ Χριστός δέν εἶναι μόνο τήν ὁμοφυλοφιλία πού καταδικάζει, ἀλλά κάθε ἁμαρτία, γι' αὐτό ἡ ἀνάγκη μετάνοιας ἀφορᾷ ὅλους. Διακήρυξε, ἐπίσης, ὅτι οἱ Χριστιανοί δέν βιαιοπραγοῦν ἐναντίον τῶν ἁμαρ-

τωλῶν, οὔτε καί αισθάνονται μῖσος γιά οἰονδήποτε, οὔτε καί ἡ ἐκδήλωση ἔγινε γιά νά παρουσιάσουν οἱ πιστοί τόν ἑαυτό τους ἀναμάρτητο καί γιά νά κατακρίνουν τούς ὁμοφυλόφιλους.

Δέν γνωρίζω ἄν ὁ κ. Πολύκαρπος Καρακατσάνης εἶναι θεολόγος. Προσπάθησα νά μάθω περισσότερα, ὅταν εἶδα τό βίντεο μέ τήν ὁμιλία του, ἀλλά –παρόλον ὅτι ρώτησα πολλούς– τό μόνον πού κατόρθωσα νά μάθω εἶναι ὅτι εἶναι γιός τοῦ γνωστοῦ εὐλαβοῦς Καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Κ. Καρακατσάνη.

Ἡ χαιρετισμός τοῦ κ. Πολύκαρπου Καρακατσάνη στήν ἐκδήλωση βοηθᾷ ὄλους νά τοποθετηθοῦμε ὀρθά ἔναντι τῶν «παρελάσεων ὁμοφυλοφιλικῆς περηνφάνειας». Νομίζω ὅτι θά βοηθήσει καί τούς ἀκτιβιστές τοῦ ὁμοφυλοφιλικοῦ κινήματος νά ἀντιληφθοῦν τόν λόγο τῆς ἀντίδρασης τῶν Χριστιανῶν γιά τίς «ὁμοφυλοφιλικές παρελάσεις περηνφάνειας».

Κανένας Χριστιανός δέν θέλει νά καταστρατηγήσει τά ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν ὁμοφυλόφιλων. Κανένας δέν θέλει νά βιαιοπραγήσει ἔναντίον τους. Οὔτε καί ἐγκρίνει τήν ὁποιαδήποτε μορφή βίας ἔναντίον τους. Αὐτό πού ἐνοχλεῖ ὅμως –καί ἀλίμονον ἄν δέν ἐνοχλοῦσε– εἶναι ὅτι, μέ τίς «παρελάσεις ὁμοφυλοφιλικῆς περηνφάνειας», διατυμπανίζεται μέ καμάρι ἡ ἁμαρτία καί μάλιστα πλεῖστες ὅσες φορές μέ ἀπίστευτα χυδαῖο τρόπο. Γιατί, ἄραγε, οἱ ὁμοφυλόφιλοι ἀκτιβιστές, θεωροῦν ὅτι γίνονται περισσότερο ἀποδεκτοί στήν κοινωνία ὅταν κυκλοφοροῦν ἡμίγυμνοι στούς δρόμους ἢ μεταμφιεσμένοι σάν γυναῖκες;

Ἡ κ. Καρακατσάνης μέ τόν χαιρετισμό του κατόρθωσε νά συμπυκνώσει μέ λόγο οὐσιαστικό τή στάση τῆς Ἐκκλησίας γιά τίς «ὁμοφυλοφιλικές παρελάσεις περηνφάνειας» στίς ἀκόλουθες τέσσερις προτάσεις:

- 1) ἮΟχι στή σοβαρότατη ἁμαρτία τῆς ὁμοφυλοφιλίας.
- 2) ἮΟχι στήν προκλητική καί χυδαία διαφήμιση τῆς ἁμαρτίας.
- 3) ἮἌλλο ἁμαρτία καί ἄλλο ἁμαρτωλός. Ἡ ὁμοφυλοφιλία εἶναι βδελυκτὴ ἁμαρτία, ἀλλά ὁ ἁμαρτωλός εἶναι «εἰκόνα τῆς ἀρρήτου δόξης Του, εἰ καί στίγματα φέρει παισιμάτων».
- 4) Γενικό προσκλητήριο γιά μετάνοια.

Ἡ χαιρετισμός ἔκανε ἰδιαίτερη αἴσθηση πολύ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Θεσσαλονίκης. ἮΟχι μόνον ἐδῶ στή Νέα Ὑόρκη ἀλλά καί στήν Κύπρο. Φίλοι πού ἐπικοινωνήσαν μαζί μου ἀπό τήν Κύπρο –καί μάλιστα αὐτοί πού διοργάνωσαν τίς ἐκδηλώσεις ἔναντίον τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ κινήματος ΛΟΑΤ– διερωτοῦνται ἄν ὁ κ. Καρακατσάνης σκοπεύει νά δώσει τόν χαιρετισμό στή δημοσιότητα σέ ἔντυπη ἢ σέ ἠλεκτρονική μορφή.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ο βιβλίο «*Ὁρθοδοξία καὶ Ἰσλάμ*» (Κριτική προσέγγισης τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ διαλόγου ὑπὸ τὸ φῶς τῶν Ἁγίων Πατέρων) τοῦ Ἀρχιμ. Γεωργίου Γρηγοριάτου (Καψάνη), τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γρηγορίου, ἐγένετο μεγάλης χαρᾶς πρόξενος, ὅταν τὸ πρωτοδιάβασα.

Μελετώντας κανεῖς τὸ μικρὸ -ἀλλὰ μεγάλο σέ σπουδαιότητα-, βιβλίο τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιμ. Γεωργίου Γρηγοριάτου «*Ὁρθοδοξία καὶ Ἰσλάμ*» (Κριτική προσέγγισης τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ διαλόγου ὑπὸ τὸ φῶς τῶν Ἁγίων Πατέρων), διαπιστώνει τὴν ἐξαιρετικὴ παρατήρηση ὅτι «τὸ κίνητρο τῶν Ἁγίων γιὰ διάλογο μὲ τὸ Ἰσλάμ εἶναι ἡ χριστοκεντρικὴ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀλλοπίστους. Ποτὲ ἡ ἀγάπη αὐτὴ δὲν ἦταν ἀνθρωποκεντρικὴ». Ἐπίσης τὰ κριτήρια τοῦ διαλόγου τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὸ Ἰσλάμ «θεμελιώνονται στὴν πίστη τῶν Ὁρθοδόξων στὸν Τριαδικὸ Θεό, στὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ στὸ μυστήριό τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σώματος τοῦ Χριστοῦ».

Στὸν πρόλογο ἀναφέρεται στὸ λυπηρὸ γεγονός, τῆς συγγραφῆς, ἀπὸ Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς, «Ὁρθόδοξης» κατήχησης, στὴν ὁποία δέχεται τὴ θεωρία τῶν κλάδων (μὴ ἀναφέροντας τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, πρακτικὴ τὴν ὁποία θὰ ἀκολουθήσω παρακάτω σὲ ἓνα θέμα πού προσωπικά μὲ ἔχει λυπήσει πολὺ) καθὼς καὶ στὴν τρισπὴ τουλάχιστον ἀναφορά τοῦ μακαριστοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Παρθενίου, ὁ ὁποῖος χαρακτήρισε τὸν Μωάμεθ ὡς «προφήτη» καὶ τὸ Κοράνι «ἅγιο». Τὸ λυπηρὸ τοῦτο, τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ Κορανίου ὡς «ἁγίου», δυστυχῶς τὸ ἀκούσαμε πρόσφατα καὶ ἀπὸ ἄλλα ἀρχιερατικὰ κείμενα.

Ἀναφέρεται ἐπίσης στὸ ὀλίγημα τοῦ Σεβ. Ἐλβετίας Δαμασκνοῦ, ὅτι δηλαδή «κατὰ βάθος, μὴ Ἐκκλησία ἢ ἓνα τέμενος... ἀποβλέπουν στὴν ἴδια πνευματικὴ καταξίωση τοῦ ἀνθρώπου». Τὸ λυπηρὸ τοῦτο ὁ μακαριστὸς πατέρας Γεώργιος τὸ χαρακτήρισε «σχετικοποίηση τῆς Πίστεως». Κάτι ἀνάλογο μὲ τὴν ἀπαράδεκτη ρήση τοῦ πρώην προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας Δημήτρη Χριστόφια, ὅτι «τὸ Πάσχα καὶ τὸ Ραμαζάνι εἶναι ἀδελφία διδύμα». Κανένας τῶν Ἐπισκόπων στὴν Κύπρο δὲν σχολίασε τὴ συγκριτικὴ καὶ ἀπαράδεκτη φράση τούτη. Σιωπῇ ἀπαράδεκτη τήρησαν καὶ οἱ λαλίστατοι τῶν Ἐπισκόπων εἰς τὰ ΜΜΕ, ὁ καθένας φυσικὰ γιὰ τοὺς δικούς του λόγους.

Μεγάλη θλίψη δοκίμασα, διαβάζοντας κείμενο συνέντευξης Ἐπισκόπου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἀπὸ τὴ σχετικὴ ἱστοσελίδα τῆς Μητροπόλεως τὴν ὁποία ποιμαίνει, στὴν ὁποία μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει τὴν ἀπαράδεκτη φράση ὅτι «Τὶ ὠραία θὰ ἦταν οἱ Ἑλληνοκύπριοι νὰ ἤξεραν τὸ Κοράνι. Τί λέει ὁ Μωάμεθ γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, γιὰ τὴν Παναγία. Πολὺ σπουδαῖα πράγματα αὐτά, ἀλλὰ δὲν τὰ ξέρουν...» Τέτοια χαρὰ αὐτὸς πού φρονεῖ Ὁρθόδοξος δὲν τὴν ἐπιθυμεῖ. Θὰ χαροῦμε διαβάζοντας τὴν αἴρεση ἀπωλείας τὴν ὁποία εἰσήγαγε ἓνας ψευδοπροφήτης: Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος μᾶς λέγει «*ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι καὶ ψευδοπροφήται, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας*» (Β' Πέτρου β' 1).

Ἡ κορανικὴ διδασκαλία λέγει περίπου ὅ,τι καὶ ὁ αἱρεσιάρχης Ἄρειος. Νὰ προσθέσουμε ὅτι ἡ πλανημένη ἀναφορά τοῦ Κορανίου γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἦταν καὶ ἡ αἰτία πού ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκνός, λέγει γιὰ τὸ Ἰσλάμ στὸ «Περὶ αἱρέσεων» ΡΑ': «Ἐστὶ δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατοῦσα λαοπλάνος θρησκεία τῶν Ἰσλαμιτῶν πρόδρομος οὕσα τοῦ Ἀντιχρίστου».

Τὴν ἴδια πλάνη μὲ τὴν κορανικὴ ἀναφορά γιὰ τὸν Χριστό, συναντᾷ κανεῖς καὶ στὴ διδα-

* Στὸ παρὸν τεῦχος δημοσιεύουμε ὅλα τὰ βιβλία πού μᾶς στάλθηκαν μεταξὺ 1.4.2014 καὶ 31.7.2014.

σκαλία τῶν λεγομένων «μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά». Χαρακτηριστικό τῶν δύο αὐτῶν πλανῶν εἶναι ἡ ἄρνηση τῆς Θεότητας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Χαρακτηριστική ἐπίσης εἶναι ἡ ἀναφορά τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, ὅτι ὑφίσταται κάσμα μεταξύ τῆς εὐσεβείας τῆς λατρευοῦσας Ἐκκλησίας καί τῆς «θεολογίας» ὀρισμένων θεολόγων (κληρικῶν καί λαϊκῶν) πού θεολογοῦν ἐρήμην καί ἀντίθετα πρὸς αὐτή, ἐπιφέροντας σύγκυση στό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀναφέρεται ἐπίσης ὁ μακαριστός Γέροντας, στό συγκρητιστικό ὀλισθήμα τοῦ διαθρησκειακοῦ ὀρθόδοξο-ἰσλαμικοῦ διαλόγου. Ἡ διαπίστωση τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος ὅτι «προωθοῦνται τρόποι προσεγγίσεως τῶν Ὀρθόδοξων μέ Μουσουλμάνους βασιζόμενοι σέ ἓνα διαθρησκειακό συγκρητισμό», μᾶς λυπεῖ. Προτάσσεται λανθασμένα τό ἔλασσον τοῦ μονοθεϊσμοῦ, τό ὁποῖο καταρρίπτεται ἀπό τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τή μονοπρόσωπη μονοθεΐα τοῦ Ἰσλάμ «κεκρυμμένη ἀθεΐα».

Ἐπιλογικά, ἄς ἀναφέρουμε ξανά τήν προλογική προτροπή τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Γεωργίου: «Καιρός μαρτυρίας καί ὁμολογίας».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

* * *

Διδάκτορας, Θεολογίας – μουσικοῦ, Χριστόδουλου Βασιλειάδη, *Ἡ ψυχολογία τῶν ὄνειρων*, Τέσσερα κείμενα περί ὄνειρων σύμφωνα μέ τούς Σίγκμουντ Φρόυντ, Κάρλ Γιούνγκ (ὑπό τό πρίσμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου), Ἄλφρεντ Ἄντλερ καί Βίκτωρ Φράνκλ, Ἐκδόσεις «Ἁγία Ταῖσία», Λευκωσία 2013, σσ. 80.

Τό παρόν τεῦχος περιέχει τίς ἐργασίες πού ἔκανε ὁ κ. Χρ. Βασιλειάδης κατά τίς μεταπτυχιακές του σπουδές στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ὑπό τήν καθοδήγηση τοῦ Καθηγητῆ κ. Χρ. Βάντζου στό μάθημα τῆς ποιμαντικῆς ψυχολογίας.

Γιά τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου περιοριζόμαστε νά παραθέσουμε ὅσα ἀναφέρει τό ὀπισθόφυλλο:

«Τί εἶναι τό ὄνειρο; Ἀπό πού προέρχεται; Τί εἶναι ὁ ὕπνος; Γιατί μερικοί ἄνθρωποι δέν ὄνειρεύονται ἢ νομίζουν ὅτι δέν ὄνειρεύονται; Γιατί ἄλλοι πάλιν ὄνειρεύονται συχνά; Γιατί βλέπουν συχνά τό ἴδιο ὄνειρο; Γιατί μερικά ὄνειρα εἶναι σύντομα καί μερικά ἐκτεταμένα; Ποιός εἶναι ὁ λόγος, πού μερικές φορές ξυπνοῦμε ἐξ αἰτίας ἑνός ὄνειρου; Γιά ποιό λόγο ξεχνοῦμε εὐκόλα τά ὄνειρα; Γιατί ἀπό τήν ἄλλη θυμόμαστε γιά πολύ καιρό ἓνα ὄνειρο; Τά ὄνειρα προφητεύουν; Ποιά εἶναι τα ὄνειρα τίς πώσης, ποιά τῆς πτήσης καί ποιά τῆς καταδίωξης; Ποιά ἡ σχέση τοῦ ὄνειρου μέ τήν τηλεπάθεια; Ποιά εἶναι τά φανταστικά ὄνειρα; Γιατί μερικές φορές βλέπουμε ἐφιάλτες»;

Στό βιβλίο αὐτό δίνονται ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματα αὐτά μέ βάση τίς θέσεις τῶν Φρόυντ, Γιούγκ, Ἄντλερ καί Φράνκλ. Ἐπιχειρεῖται ἐπίσης μία συγκριτική μελέτη τοῦ ὄνειρου σύμφωνα μέ τόν Κάρλ Γιούγκ κάτω ἀπό τό πρίσμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτη (τῆς Κλίμακας).

Περαιτέρω, δίνονται βασικοί ὀρισμοί καί σαφεῖς ἐξηγήσεις σέ πῶς ἐξειδικευμένες ὀρολογίες, ὅπως: Τί ὀνομάζουμε «συμπύκνωση» καί τί «μετατόπιση»; Ποιά εἶναι ἡ «ἀρχαϊκή κληρονομιά», σύμφωνα μέ τόν Φρόυντ; Τί ὀνομάζουμε «σύμβολα»;

Φανερόν, λοιπόν, τό μεγάλο ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζει τό βιβλίο. Διδάκτωρ Θεολογίας, ὑποψήφιος διδάκτωρ γιά δεύτερο διδακτορικό, διακεκριμένος μουσικός τῆς βυζαντινῆς καί τῆς ἐυρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἀξιόλογος ἀγιογράφος καί ζωγράφος, ὁ κ. Χρ. Βασιλειάδης εἶναι ἓνας πολυτάλαντος ἄνθρωπος μέ μεγάλο εὖρος ἐνδιαφερόντων καί λίαν παραγωγικός.

* * *

Μητροπολίτου Προικοννήσου Ἰωσήφ, *Ἐξομολόγησις καί Ἱεραὶ Κανόνες*, Ἀθῆναι 2013, σσ. 30.

Ἑομιλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Προικοννήσου κ. Ἰωσήφ σέ ἱερατικά συνέδρια

στis Μητροπόλεις Πειραιώς, Σαλαμίνος, Έδέσσης και Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου.

Ὁ Σεβ. συγγραφέας δίνει καταρχήν τόν ὀρισμό τῆς ἐξομολογήσεως και στή συνέχεια ἐξηγεῖ ὅτι ὁ χαρακτήρας τῆς ἐξομολογήσεως ἔχει θεραπευτικό χαρακτήρα, γι' αὐτό και τά ἐπιτίμια πού ἐπιβάλλονται ἀπό τόν πνευματικό εἶναι φάρμακα θεραπείας και ὄχι τιμωρίες μέ τή δικανική ἔννοια τοῦ ὅρου.

Ὅπως πολύ ὀρθά τονίζει ὁ Σεβασμιότατος, οἰκονομία, ὡς πρὸς τόν χρόνο συντησεως τῆς ἀποκῆς ἀπό τήν Θεία Κοινωνία, μπορεῖ νά ἐφαρμοστεῖ μόνον ὅπου ὑπάρχει πραγματική μετάνοια, ἀλλοιῶς ἡ οἰκονομία ὑποβοηθεῖ τή συνέχιση διάπραξης τῆς ἁμαρτίας.

Ἐπιφύλαξη πρέπει νά διατυπωθεῖ πάντως ἀναφορικά μέ τούς Ἱερούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, τούς ὁποίους ὁ Σεβασμιότατος θεωρεῖ ξεπερασμένους. Ἄλλο ἢ Ἐκκλησία νά κανονίζει προοδευτικά πρὸς τό ἐπιεικέστερο τή χρονική διάρκεια ἀποκῆς ἀπό τή Θεία Κοινωνία πού ἐπιβάλλει γιά ὀρισμένα ἁμαρτήματα, και ἄλλο νά θεωρεῖται ὁ Κανόνας ξεπερασμένος ὡς πρὸς τήν οὐσία του.

Σημαντικό ἐπίσης, ὅταν κάνουμε ἀναφορά στό θέμα, εἶναι νά ἔχουμε κατά νοῦν τή διάκριση μεταξύ μεγάλου ἀφορισμοῦ (ἀναθέματος) και μικροῦ ἀφορισμοῦ (ἀποκῆς ἀπό τή Θεία Κοινωνία). Ἡ κατανόηση τῆς διαφοράς τῶν ὅρων βοηθᾷ νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι ὀρισμένοι Κανόνες πού θεωροῦνται ἀπό κάποιους ξεπερασμένοι, στήν πραγματικότητα ὄχι μόνον δέν εἶναι ξεπερασμένοι, ἀλλά δείχνουν τό βαθμό τῆς ἀλλοτριώσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονιματιστοῦ τῶν πιστῶν και τόν ἀγώνα πού πρέπει νά κάνει ὁ ποιμένας γιά νά ἐκκλησιαστικοποιήσει τούς πιστούς.

Ἐνας πολύ διαφωτιστικός διάλογος γιά τό θέμα διεξήχθη πρὶν δεκαετίες μεταξύ τοῦ παραδοσιακοῦ Καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κ. Μουρατίδη και τοῦ γνωστοῦ Οἰκουμενιστῆ Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας Ἀθηνάγορα Κοκκινάκη.

* * *

Δρ Χριστόδουλος Βασιλειάδης, *Ἄνω σχῶμεν τās καρδίας*, Ὀκτώ θεολογικά ἄρθρα, Ἐκδόσεις «Ἁγία Ταῖσία», Λευκωσία 2013, σσ. 40.

Τό τεῦχος περιέχει ὀκτώ ἄρθρα τοῦ κ. Βασιλειάδη:

- 1) Ἡ εἰρήνη στis διαπροσωπικές μας σχέσεις.
- 2) Οἱ δύο Κανόνες τῶν Χριστουγέννων.
- 3) Οἱ ἐμφανίσεις τῶν ἀγγέλων μέσα στά τέσσερα Εὐαγγέλια.
- 4) Προτυπώσεις τοῦ Σταυροῦ στήν Παλαιά Διαθήκη.
- 5) Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ.
- 6) Ὑμνολογία, ἐκκλησιαστική μουσική, και τό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας.
- 7) Ἡ ἀνδρεία γυνή κατά τό Παροιμιῶν λα' (στ. 10-31).
- 8) Γιορτές τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Σύντομα γλαφυρά ἄρθρα ἐπί τῆς οὐσίας γιά διάφορα θέματα, γεγονός πού δείχνει τό εὖρος τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ καλοῦ συγγραφέως. Κέντρισε ιδιαίτερα τό ἐνδιαφέρον μου τό ἄρθρο «Ἑμνολογία, ἐκκλησιαστική μουσική και τό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας».

* * *

Πέτρου Μπότση, *Ἱερομάρτυρας Ἀύγουστίνος τῆς Καλούγκα*, Παράρτημα: Ὁ ὁμορφος βίος τοῦ διά Χριστόν Σαλοῦ Νεομάρτυρα Ἀλεξίου τοῦ Ἑλναί, Ἀθήνα 2013 σσ. 141.

Ἀκόμη ἕνα ἔργο τοῦ κ. Πέτρου Μπότση γιά τήν πολύπαθη Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας. Ἡ ἀναφορά του στό βιβλίο γίνεται γιά Ἁγίους πού μαρτύρησαν τήν ἐποχή τῶν σοβιετικῶν διωγμῶν και δῆ στή χειρότερη μορφή τους τό 1937 και 1938 τήν ἐποχή τοῦ αἰμοσταγοῦς Στάλιν.

Τό ἔργο ἀποτελεῖ εὐγλωττη ἀναφορά γιά τά ἀνήκουστα μαρτύρια, τίς ἐξορίες, τά βασανιστήρια καί τίς ἐκτελέσεις ἀθῶν ἀνθρώπων πού τό μόνο τους ἔγκλημα εἶναι ὅτι ἀγαποῦσαν τόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία Του.

Μέσα ἀπό τήν ἐξιστόρηση τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου τῆς Καλούγκα καί τοῦ βίου τοῦ διά Χριστόν σάλου Νεομάρτυρα Ἀλεξίου τοῦ Ἑλναί, ὁ ἀναγνώστης πληροφορεῖται γιά πλῆθος ἄλλων Νεομαρτύρων πού συνεδέοντο μέ τούς ἐν λόγῳ Νεομάρτυρες. Ὅλοι ἀνακηρύχθηκαν Ἁγιοί τῆς Ἐκκλησίας στό ναό τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ τό 2000.

Μέ θλίψη ἐπίσης πληροφορεῖται ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου γιά τήν προτεσταντίζουσα «Ζῶσα Ἐκκλησία» – τήν γνωστή καί ὡς «Ἐρυθρά Ἐκκλησία»– τήν ὁποία πριμοδοτοῦσε τό κομμουνιστικό καθεστῶς καί ἡ ὁποία προξένησε παντοειδῆς πληγές στήν Ἐκκλησία καί ἔδινε τήν ἀφορμή στό ἄθεο καθεστῶς νά καταπιέζει σκληρότερα τούς πιστούς.

Μέ πολλή συγκίνηση διαβάζω πάντοτε τά βιβλία τοῦ κ. Πέτρου Μπότση, ἐπειδή μέ βοηθοῦν νά ἀπλῶνω τά χέρια τῆς ψυχῆς μου καί νά ἀγκαλιάζω τούς ὁμόδοξους Ρώσους καί Σέρβους ἀδελφούς μας, νά προσκυνῶ τό μαρτύριο καί τήν ἀγάπη τους γιά τόν Χριστό καί νά ὠφελοῦμαι ἀπό τήν ἀνάγνωση τῶν κατά Θεόν συγγραμμάτων τους.

* * *

Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπιτικῶν, συνεργανισθεῖσα παρά τῶν Ἁγίων καί Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν ἐν ἧ, Διά τῆς κατά πράξιν τέ καί θεωρίαν Ἠθικῆς Φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθαίρεται, φωτίζεται καί τελειοῦται. Νῦν δέ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα κειμένῳ τε καί Νεοελληνικῇ ἀποδόσει, Διά πόνων καί ἐπιμελείας, Τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἱεροῦ Κοινοβίου τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Μπούρα, Σχόλια – περιλήψεις ἐνοστίων Δημήτριος Ι. Τσελεγγίδης, Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. Εἰς κοινήν τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν, Τόμος Δ΄, Ἐν Ἀρκαδίᾳ 2013, Παρά τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Κοιμήσεως Θεοτόκου Μπούρα, σσ. 403.

Μνημειώδης ἔκδοσις πού πρέπει νά κοσμεῖ τή βιβλιοθήκη κάθε χριστιανοῦ. Οἱ πίο ὑπεύθυνοι ἄνθρωποι ἀνέλαβαν νά διεκπεραιώσουν, σέ δέκα τόμους, ἕνα μνημειώδες ἔργο πού θά ὀλοκληρωθεῖ, σὺν Θεῷ, μέ τήν εὐλογία τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμ. Φιλοθέου Καρακαλληνοῦ, πνευματικοῦ τῆς Μονῆς, μέ τήν ἐπιστημονική ἐπίβλεψη τοῦ διαπρεποῦς Καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Δημήτριου Τσελεγγίδη καί μέ τήν φιλόπονη προσπάθεια τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς πού ἀνέλαβαν τήν ἀπόδοσις στή Νεοελληνική τῆς πατερικῆς σοφίας καί τήν ἀριστοτεχνική βιβλιοδεσία τῆς ἔκδοσις. Τό ἔργο ἄρχισε τήν ἐποχή πού ἡγουμένη ἦταν ἡ μ. μοναχὴ Θεολογία καί συνεχίζει ἐπάξια ἡ διάδοχος τῆς στήν ἡγουμένη μ. μοναχὴ Παρθενία.

Ὁ παρών Δ΄ τόμος τῆς ἔκδοσις περιέχει ἔργα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Δαμασκνοῦ, τοῦ Ἀββᾶ Φιλήμονα, τοῦ Ὁσίου Θεογνώστου, τοῦ Ὁσίου Φιλοθέου τοῦ Σιναΐτη, τοῦ Ὁσίου Ἡλίου τοῦ πρεσβυτέρου καί ἔκδικου καί τοῦ Ὁσίου μοναχοῦ Θεοφάνη.

Κάθε ἐνόησις περιλαμβάνει προλογικό σημεῖωμα γιά τό βιογραφικό τοῦ ἱεροῦ συγγραφέα καί κλείνει μέ τά σχόλια τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου καί μέ παραπομπές σέ κωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὁλοκληρώνεται μέ τήν Βιβλιογραφία καί τίς περιλήψεις τῶν ἐνοστίων τοῦ κ. Δ. Τσελεγγίδη.

Σέ μιά ἐποχή τόσης πνευματικῆς ζηρασίας ἡ ἔκδοσις τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου Μπούρα ἀποτελεῖ ἀληθινή ἄσση πνευματικῆς ἀγαλλίασις.

* * *

Ἐπισκόπου Ἰωσήφ Α. Χαρκιολάκη, Μητροπολίτου Προικοννήσου (τοῦ ἀπό Ἀριανζοῦ καί Νέας Ζηλανδίας), *Κεράμιον ὕδατος*, Δροσισμός ἀπό τήν πηγή τήν Ἀεζῶω, Ἐκδόσεις ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος, Μήλεσι 2014, σσ. 540.

Ἀναδημοσίευσσις σέ πολυσέλιδο τόμο ἄρθρων τοῦ Σεβ. συγγραφέα πού δημοσιεύθηκαν στήν «Πειραϊκή Ἐκκλησία» καί σέ ἄλλα περιοδικά καί ἱστοσελίδες. Ἡ παρούσα ἔκδοσις ἀποτελεῖ τρόπον πινά συνέχεια τοῦ ἀνάλογου βιβλίου «Ὁσμή ζωῆς», πού ἐξέδωσε ὁ κ. Ἰωσήφ τό 2009. Ἡ συγγραφική ἱκανότητα τοῦ Σεβασμιότατου εἶναι μοναδική. Ἄριστος –μέ τήν ὄλη

σημασία του ὄρου - χειριστής του λόγου, ὁ Σεβασμιότατος γράφει μέ πολύ λυρισμό γιά τά θέματα πού ἀγαπᾶ: Τήν Ρωμοσύνη, τήν Ὁρθοδοξία, τίς παραδόσεις μας.

Τό βιβλίον περιέχει ἑορτολογικά, ταξιδιωτικά καί ἀπολογητικά κείμενα. Στάθηκα μέ ιδιαίτερη προσοχή στό κείμενο «Ἅγιον Μύρον» πού περιγράφει τήν τελετή τῆς παρασκευῆς τοῦ Ἁγίου Μύρου στό Βασιλεῦσα, στό κείμενο πού ἐπιγράφεται «Σύγχρονη Εἰδωλολατρία», στό κείμενο «Ἑλλήνων ἱερόνυμα - Θεοτερπῆ ἐπόνυμα» καί στό κείμενο «Καύσων στό καμπαναριό πού Χριστούγεννα σημαίνει» πού ἀναφέρεται στίς ἐμπειρίες τοῦ Σεβασμιότατου ὅταν ὑπηρετοῦσε στήν Ἀρχιεπισκοπή Αὐστραλίας.

Τό ἔργο εἶναι ἔκδοσις τοῦ Ἱουχαστρίου «Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος» στό Μήλεσι Ἀττικῆς, πού ἴδρυσε ὁ Ὅσιος Πορφύριος ὁ νεοφανής, ἐνῶ ἡ λιάν καλαίσθητη ἔκδοσις εἶναι τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Ἁ. Σταμούλη.

* * *

Ἀρχιμ. Ἀρσένιου Κατερέλου, *Περιστατικά καί συνεντεύξεις διά τούς Γέροντας Παῖσιον καί Ἰσαάκ τούς Ἀγιορείτας*, Ἐκδόσεις «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη 2014, σσ. 96.

Τό βιβλίον περιέχει ὁμιλία μέ τόν τίτλο «Περιστατικά μέ τόν Γέροντα Παῖσιον», συνέντευξη γιά τούς Γέροντες Παῖσιον καί Ἰσαάκ τόν Λιβανέζο καί τήν ἐπιμνημόσυνη ὁμιλία τοῦ π. Ἀρσένιου γιά τήν ἀξία τῶν Ἁγίων Πατέρων, πού ἔκανε στήν Ἱερᾷ Μητρόπολι Κονίτης.

Ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον βιβλίον, ἐπειδή εἶναι γραμμένο ἀπό κληρικό ὁ ὁποῖος διετέλεσε ὑποτακτικός τοῦ π. Ἰσαάκ τοῦ Λιβανέζου, πού προῖστατο συνοδείας πού συνδεόταν στενά μέ τόν Γέροντα Παῖσιον.

Ὁ π. Ἀρσένιος δέν περιορίζεται ἀπλά νά μεταφέρει -μέ μεγάλη ἐπιτυχία- περιστατικά ἀπό τή ζωή καί τίς διδασχές τοῦ σύγχρονου αὐτοῦ Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας μας πού εἶχε τήν εὐλογία νά γνωρίσει ἀπό κοντά. Κατορθώνει προπαντός νά ἀπαντήσει σέ πολλά ἐρωτήματα πού ἀφοροῦν τήν ἀγιότητα τοῦ π. Παῖσιου καί τίς ἐπίμαχες θέσεις πού διατύπωσε γιά πολλά θέματα.

Εἶναι γνωστό λ.χ. ὅτι ὁ Γέροντας Παῖσιος πῆρε ξεκάθαρη θέση γιά τόν Ἀντίχριστο, τό ἠλεκτρονικό φακέλλωμα κτλ. Ὁ π. Παῖσιος ἀνυσύκνησε σφόδρα γιά τούς κινδύνους καί προσπάθησε νά εὐαισθητοποιήσει τούς πιστούς. Δυστυχῶς ἡ καθαρά πνευματική του προσπάθεια, πού ἀποκλειστικό στόχο εἶχε νά ὀδηγήσει τούς ἀνθρώπους σέ μετάνοια, παρεξηγήθηκε θανάσιμα ἀπό τό εὐρύ κοινό, τό ὁποῖο ἐξετράπη σέ μιά ἄνευ προηγουμένου ἐφάρμαξη περιέργεια καί τρομολαγνεία, ἡ ὁποία ἐξαντλεῖτο στήν ἀποθήκευση τροφίμων γιά τήν περίοδο πού θά ἐπικρατήσει ὁ Ἀντίχριστος, ἐκμάθησις τῆς Τουρκικῆς γλώσσας, ἐπειδή θά εἶναι χρήσιμη ὅταν θά καταλάβουμε τήν Κωνσταντινούπολη, καί ἄλλες ἀπίστευτης ἀκρισίας συναφεῖς φαιδρότητες. Ὅσο γιά μετάνοια οὔτε λόγος νά γίνεται.

Ὁ π. Ἀρσένιος ξεκαθαρίζει τί εἶπε γι' αὐτά τά θέματα ὁ Ἅγιος Γέροντας καί προπαντός διερμηνεύει τήν αἰτία τῆς παρέμβασίς του. Οἶκοθεν νοεῖται ἡ σημασία τοῦ βιβλίου τοῦ Ἁγίου Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου Δίβρης Φθιώτιδος π. Ἀρσενίου Κατερέλου, νοουμένου ὅτι ἐπίκειται ἡ ἀγιοκατάταξη τοῦ Γέροντος Παῖσιου.

* * *

Τό αὐτοτελές τεῦχος ἀπό τό βιβλίον τοῦ κ. Κοτταδάκη «*Συναξάρι 3 τοῦ 20οῦ αἰῶνα*» ἀναφέρεται στή ζωή μιᾶς ἀγίας μορφῆς τῶν ἡμερῶν μας, τοῦ ἀειμνηστοῦ Γέροντα Ἀθανασίου Χαμακιώτη.

Τό ἔργο προλογίζει ὁ Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος καί εἰσάγει ὁ π. Ἀθανάσιος Λαγουρός, μέ ὄραϊο θεολογικό πρόλογο. Στή συνέχεια ὁ κ. Κοτταδάκης σκιαγραφεῖ τή ζωή τοῦ ἁγίου κληρικοῦ πού συνδεόταν στενά μέ ἄλλους σύγχρονους Ἁγίους Γέροντες: Τόν π. Φιλόθεο Ζερβάκο, μαθητή τοῦ Ἁγίου Νεκτάριου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε καί ὁ πνευματικός του, τόν Γέροντα Ἐπιφάνιο Θεοδωρόπουλο, τόν Γέροντα Ἱερόνυμο τῆς Σιμωνόπετρας, τόν μετέπειτα Μητροπολίτη Ὑδρας Ἱερόθεο, κτλ.

Ὁ ἅγιος Γέροντας ἄρχισε τήν ἀφιέρωσή του στό Χριστό ὡς μοναχός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς

Ἁγίας Λαύρας καί ἔζησε πολλά χρόνια τῆς ζωῆς του στό Μαρούσι στήν Παναγία τή Νεραντιώτισσα. Πρὸς τό τέλος τῆς ζωῆς του ἴδρυσε τό μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης.

Ἄφησε μνήμη ἀγίου ἀνδρός, ὄχι μόνον μεταξύ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ πού τόν τιμοῦσε ὡς ἄγιο ὅταν ἦταν ἐν ζωῇ ἀλλά καί μεταξύ ἐπιφανῶν Μητροπολιτῶν καί Ἀρχιεπισκόπων. Ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Ἱερώνυμος Α΄ (Κοτσώνης) τόν ἐπισκέφθηκε στήν ἐπιθανάτια κλίνη του.

Νά εὐχαριστήσουμε τούς ἐκδότες τοῦ μικροῦ τεύχους γιά τή χαρά τῆς γνωριμίας μέ μιά ἀληθινά ἅγια μορφή τῆς Ἐκκλησίας μας. Τίποτα δέν ὠφελεῖ τήν ψυχὴ περισσότερο ἀπὸ τή μελέτη τῆς ζωῆς τῶν Ἁγίων, ἐπειδή οἱ Ἅγιοι βάζουν στήν πράξη τό Εὐαγγέλιο καί μέσω τῆς μελέτης τοῦ βίου τους ἔχουμε τήν πύξυ ἀσθεντικῆς ἐρμηνείας τῆς πίστεως μας. Ἰδιαίτερα ἐνισχύει τοὺς πιστοὺς ἡ ἀναστροφή μέ σύγχρονους Ἁγίους, ἐπειδή γίνονται ζωντανοὶ μάρτυρες καί προφῆτες τοῦ Θεοῦ στή ζωὴ μας.

Συνιστοῦμε θερμὰ τό σύντομο τεῦχος στοὺς ἀναγνώστες. Εἶναι ἡ δευτέρη φορά πού παρουσιάζουμε τό βιβλίον καί τό κάνουμε μέ πολλή χαρά, ἐπειδή θεωροῦμε πραγματικὴ εὐλογία τήν ἀναφορὰ σέ μιά τόσο ἁγιασμένη μορφή ὅπως τόν π. Ἀθανάσιο Χαμακιώτη. Ἐλπίζουμε μάλιστα ὅτι δέν θά ἀργήσει ἡ μέρα τῆς εὐλογίας τῆς ἐπίσημης ἁγιοκατάταξής του.

Ἡ ἐπιμελημένη ἔκδοσις εἶναι τῶν ἐκδόσεων «Τῆνος» πού συμπληρώνουν φέτος 50 χρόνια πλούσιας προσφοράς στά Χριστιανικὰ Γράμματα.

* * *

Ἀρχιμ. Ἀρσενίου Κατερέλου, *Θρησκευτικοκοινωνικά θέματα*, Ἐκδόσεις «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη 2014, σσ. 77.

Τό βιβλίον περιέχει ἕξι ὁμιλίαι τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη Ἀρσενίου Κατερέλου, Καθηγούμενου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νικολάου Δίβρης Φθιώτιδος.

Τό θεματολόγιον τῶν ὁμιλιῶν του περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὰ προσφιλῆ του θέματα, ἴτοι τή Νέα Ἐποχή, τή Μεταπατερικὴ αἵρεσις, τίς μεταμοσχεύσεις, τόν Οἰκουμενισμό, τόν Γέροντα Παῖσιο, τόν ἐγκεφαλικὸ θάνατο, τήν κάρτα τοῦ πολίτη, τό χάραγμα, κτλ.

Ὁ ἄξονας τῶν ὁμιλιῶν περιστρέφεται γύρω ἀπὸ ἀπολογητικά καί ποιμαντικά θέματα πού ἀφοροῦν τή ζωὴ τῶν πιστῶν καί τῆς Ἐκκλησίας καί ἀπασχολοῦν τήν ἐθνικὴ καί ἐκκλησιαστικὴ ἐπικαιρότητα.

Ἴσως ὁ π. Ἀρσένιος στό μέλλον πρέπει νά προβληματισεῖ ὅτι εἶναι καλύτερα νά ἐκδίδει βιβλία μέ ὁμιλίαι πού περιστρέφονται γύρω ἀπὸ ἕνα ἄξονα. Ὅταν λ.χ. θά κάνει τέσσερις - πέντε ὁμιλίαι γιά τίς ἐκτρώσεις ἢ γιά τίς μεταμοσχεύσεις ἢ γιά τόν Οἰκουμενισμό ἢ γιά τόν Γέροντα Παῖσιο κτλ. νά τίς ἐκδίδει σέ βιβλίον πού θά φέρει τόν σχετικὸ τίτλο, ἀντὶ νά ἐκδίδει ὁμιλίαι μέ ποικίλο θεματολόγιον σέ ἕνα τεῦχος.

Παραδοσιακός, ζηλωτὴς καί ἀγωνιστὴς κληρικὸς ὁ π. Ἀρσένιος γνοιάζεται γιά τή σωτηρία του καί γιά τή σωτηρία τῶν πνευματικῶν του παιδιῶν, ὅπως μαρτυροῦν οἱ ὁμιλίαι του.

* * *

Andreas Antoniou Melas, *Three Hellene Cypriots, A personal journey and commentary on Cyprus modern history to 1950*, USA 2014, pp. 117.

Ἐκ πρώτης ὄψεως δυσκολεύεται κάποιος νά κατανοήσει ὅτι ἕνας εἰδικευμένος χημικός διευθυντὴς καταπίαστηκε μέ ἕνα θέμα ὅπως τό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου.

Ὁ κ. Ἀνδρέας Μελάς προσπαθεῖ νά ἰχνηλατήσει τή σύγχρονη Ἱστορία τῆς Κύπρου μέσα ἀπὸ τήν προσωπικὴ του ἱστορία μέ ἀναφορὰ σέ τρεῖς σημαντικὲς μορφές τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τόν μαραθωνοδρόμο Στυλιανὸ Κυριακίδη, τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο Β΄ καί τόν δήμαρχο τῆς Λεμεσοῦ Χριστόδουλο Σῶζο πού σκοτώθηκε στό Μπιζάνι σάν ἐθελοντὴς στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους.

Ἐπάρχουν δύο στοιχεῖα πού βοήθησαν τόν καλὸ συγγραφέα νά κινηθεῖ ἀποφασιστικά.

Καταρχήν είναι γιός πολυτάλαντου και πολυγραφότατου Κύπριου λογοτέχνη, του μ. Τώνη Μελά και έτσι έχει ἔμφυτο συγγραφικό ἄλγαντο. Καί ὕστερα εἶναι Ἑλληνας τῆς Κύπρου πού ἔνωσε τόν πόνο γιά τόν ξεριζωμό μέ τήν καταστροφή τῆς Κύπρου τό 1974. Γνωρίζει ἀπό πολύ κοντά τόν πόθο τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ γιά ἐθνική ἀποκατάσταση.

Διαπίστωσε ὅτι κάποιες συμπτώσεις τῆς προσωπικῆς του ἱστορίας ἦταν δεμένες - κατά κάποιον τρόπο - μέ τίς μορφές αὐτές καί ἔδεσε τό ὕλικό σάν ἱστορική ἀναδιήγηση μεγάλων στιγμῶν τῆς Κύπρου μέσα ἀπό τίς τρεῖς αὐτές μορφές.

Συγχαίρουμε τόν καλό συγγραφέα πού κατόρθωσε τόσα πολλά μέ τό πρῶτο κίολας βιβλίό πού ἐξέδωσε. Μᾶς γνώρισε μέ τρεῖς πολύ σημαντικές μορφές τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, μᾶς ἔδωσε τό στίγμα τῆς προσωπικῆς του διαδρομῆς καί ἀνασωπύρωσε μέσα μας τόν καύμό τῆς Κύπρου καί τό πάθος τῆς γιά ἀπελευθέρωση. Γι' αὐτό καί συμπεριέλαβε ποιήματα τοῦ Βασίλη Μικαηλίδη σέ μετάφραση στά Ἑλληνικά ὅπως «Ἡ 9η Ἰουλίου 1821, ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου». Ἐκεῖ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανός, προτοῦ ἀπαχνοιστεῖ ἀπό τόν Τοῦρκο πασά, τοῦ λέγει «Ἡ Ρωμοσύνη ἐν φυλή συνόττιαρη τοῦ κόσμου».

* * *

Πρωτοπρεσβυτέρου Νικολάου Παναγιῆ, *Ἄδός πρὸς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ*, Ἐκδόσεις «Ἄρθόδοξος Ζωή», Ἀριθμ. 34, Λευκωσία - Κύπρος 2014, σσ. 72.

Στό σύντομο αὐτό τεῦχος (τό 34ον τῆς σειρᾶς «Ἄρθόδοξος Ζωή»), ὁ πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Παναγιῆ ἀναφέρεται στήν ἐλεημοσύνη ὡς ἀπαραίτητο ὄρο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῶν Ἁγίων Πατέρων. Πρὸς τοῦτο παραθέτει πολλά ἀποσπάσματα κυρίως ἀπό τά ἔργα τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Πολύ ὠραῖο βιβλιαράκι πού βοηθᾶ τούς ἀναγνώστες νά συνειδητοποιήσουν τήν ἀξία τῆς ἐλεημοσύνης.

Ἐκτός ἀπό δύο προλογικά σημειώματα, περιλαμβάνει κεφάλαια πού ἀναλύουν τί εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη, ποιά εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἀγκαλιάζει τούς ἐλεήμονες, ἀναφορά στό ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη μᾶς ὀδηγεῖ στό Θεό, ἐξαλείφει τίς ἁμαρτίες μας καί μᾶς ἐξομοιώνει μέ τό Θεό, προειδοποιεῖ ποιές συνέπειες προκύπτουν ὅταν δέν ἐλεοῦμε, ἐξηγεῖ πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ ἐλεημοσύνη καί τό βιβλίό τελειώνει μέ τήν διήγηση τοῦ συγκλονιστικοῦ βίου τοῦ Ὁσίου Πέτρου τοῦ Τελῶν, ἑνός ὄντως ἐλεήμονος Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Συνιστοῦμε ἐκθύμως τό ὠραῖο βιβλιαράκι.

* * *

Χρυστάλλας Φουρουκλά, *Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα*, Λευκωσία, σσ. 72.

Γράφουμε βιβλιοκρισία γιά τό παρόν βιβλίό, ὅχι γιά νά τό ἐπαινέσουμε ἢ γιά νά παρακινήσουμε τούς ἀναγνώστες νά τό διαβάσουν, ἀλλά γιά τόν ἀκριβῶς ἀντίθετο λόγο! Γιά νά τούς ἀποτρέψουμε ἀπό τό νά τό διαβάσουν.

Πρόκειται γιά ἐντελῶς ἀσυνάρτητο βιβλίό. Δέν ὑπάρχει οὔτε ἀρχή, οὔτε μέση, οὔτε τέλος. «Λίθοι, πλίνθοι, ξύλα καί κέραμοι ἀτάκτως ἐρριμένα». «Ὁράματα», «θαύματα», ἠθικολογίες, εὐσεβεῖς φλυαρίες καί ἀσυναρτησίες.

Πρόκειται γιά κλασική περίπτωση βιβλίου πού δέν πρέπει νά βλέπει τό φῶς τῆς δημοσιότητας. Ἀποκύημα πλάνης καί ὁραμάτων πού προκαλοῦν σύγχρυσση.

Ἐχει βέβαια κάποια ἀποσπάσματα ἀπό βίους Ἁγίων καί ἀναφορά σέ πραγματικά θαύματα, ἀλλά ἀπό ἐκεῖ καί πέραν προσθέτει τόσο πολύ πνεῦμα πλάνης πού προξενεῖ μεγάλη ζημιά. Καί ὅπως ἀνέφερα τό ὅλο ἔργο εἶναι μνημεῖο προχειρότητας.

* * *

Ἱερομόναχου Μαξίμου, τ. Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, *Ἡ Μητέρα τῶν χριστιανῶν*, Γιορτές καί θαύματά Της στόν Ἄθωνα, Ἁγιον Ὅρος, σσ. 200.

Μετά τόν καταποιστικό πρόλογο τοῦ συγγραφέα καί τήν εἰσαγωγή, ἀκολουθεῖ ἀναφορά στίς Θεομητορικές Ἱεορτές, στά θαύματα στόν Ἄθωνα (ἀναφορά σέ Ἁγίους τοῦ Ἄθωνα ἢ σέ

μεγάλους Γέροντες και σε θαυματουργές εικόνες και σε όραματα).

Σε παράρτημα γίνεται αναφορά για την τιμή προς την Παναγία στην Ελλάδα, για τα όνοματά της Παναγίας και τα ιερά Της προσκυνήματα και το βιβλίο κατακλείεται με ένα κείμενο του Κόντογλου που επιγράφεται «Σέ μακαρίζομεν και Σέ παρακαλούμεν». Ένα άλλο κείμενο συνδέει έρμηνευτικά κάποια χωρία της ΄Αποκάλυψης με το πρόσωπο της ΄Υπεραγίας Θεοτόκου. Μετά τον επίλογο ακολουθεί κατάλογος ονομάτων, έννοιών και οι πηγές και τα βοηθήματα του έργου.

Πρόκειται για βιβλίο που έξεδόθη πριν πολλές δεκαετίες αν και δεν αναφέρεται η ακριβής ήμερομηνία της έκδοσης, τό παρουσιάζουμε όμως με χαρά, επειδή είναι καρπός αγάπης προς τή Μπτέρα του Κυρίου.

* * *

Δημητρίου Π. Ρίζου, Δρ. Θεολογίας - Φιλολόγου, *Γλυκέα λόγια*, Κυριακοδρόμιον Εὐαγγελίων, Έκδόσεις «΄Ορθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη 2014, σσ. 254.

Περιέχει 52 κηρύγματα που προορίζονταν για να αναγνωσθούν τις αντίστοιχες Κυριακές του χρόνου σάν εκλαϊκευμένα κηρύγματα σε όρισμένους ναούς της ΄Ιερās Μητροπόλεως Φλωρίνης, Πρεσπών και ΄Εορδαίας.

Ό κ. Ρίζος είναι λαμπρός ιεροκήρυκας που κατορθώνει να δώσει με άπλά λόγια τό νόημα των ευαγγελικών περικοπών χωρίς να προσπαθεί να έντυπωσιάσει τους αναγνώστες με τίν πολυμάθειά του η με έννοιες που δεν μπορούν να προσλάβουν και να άφομοιάσουν.

Ό Σεβ. Μητροπολίτης Φλωρίνης κ. Θεόκλητος και ό Πανοσιολογιότατος ΄Αρχιμανδρίτης ΄Ιουστίνος Μπαρδάκος, Πρωτοσύγκελλος της ΄Ιερās Μητροπόλεως Φλωρίνης, στήριξαν τόν κ. Ρίζο, που τυγχάνει από δεκαετίες στενός συνεργάτης της Μητροπόλεως, στην έκδοση του Κυριακοδρομίου του, ένω άκόμη και ό Οικουμενικός Πατριάρχης αναγνώρισε τόν ιεραποστολικό ζήλο του κ. Ρίζου τόν όποιο και τίμησε με τόν τίτλο του ΄Αρχοντα Νοτάριου του Οικουμενικού Θρόνου.

Τά κηρύγματα του κ. Ρίζου είναι επί της ούσίας, σύντομα, γραμμένα σε κατανοπή και γλαφυρή γλώσσα και βοηθούν τους αναγνώστες και τους άκροατές τους να κατανοήσουν τίν ευαγγελική περικοπή και να ζήσουν τό μυστήριο της μετανοίας.

* * *

Όσιου ΄Ιγνατίου Μηριαντσανίνωφ, ΄Εργα Ε΄, *΄Η Στενή Πύλη*, («Στενή η πύλη και τεθλιμμένη η όδος η άπάγουσα εις τίν ζωήν»), Μετάφραση - ΄Επιμέλεια Πέτρου Μπότση, ΄Αθήνα 2014, σσ. 173.

΄Ακούραστος -με τίν όλη σημασία του όρου- ό πολυγραφότατος κ. Πέτρος Μπότσης, μάς έχει δώσει σε μετάφραση πολλές δεκάδες βιβλία που αναφέρονται στή ζωή και στό έργο όμόδοξων ΄Ορθόδοξων Σλάβων άδελφών μας. Είναι τό πέμπτο βιβλίο του Όσιου ΄Ιγνατίου Μηριαντσανίνωφ που μεταφράζει στα ΄Ελληνικά.

Ό Όσιος ΄Ιγνάτιος - Ρώσος Άγιος- έζησε τόν 19ον αιώνα και ύπηρετήσε τίν ΄Εκκλησία ως μοναχός, ήγούμενος της Λαύρας του Άγίου Σεργίου και έπίσκοπος. Παρά τό εύθραστο της ύγείας του κατόρθωσε να έπιτελέσει τεράστιο ποιμαντικό έργο και να γίνει έκφραστής του άσκητικού πνεύματος στην όμόδοξη Ρωσία.

Τό βιβλίο περιέχει τά άκόλουθα κεφάλαια: Ένα πολύ καλογραμμένο εισαγωγικό κείμενο του κ. Πέτρου Μπότση, τό έργο «΄Η Στενή Πύλη» του Όσιου ΄Ιγνατίου Μηριαντσανίνωφ, Διαχές των Άγίων Πατέρων για τίν Στενή Πύλη, Συζήτηση μεταξύ Γέροντα και ύποτακτικού για τίν προσευχή του ΄Ιησοϋ. Γενικά για τίν προσευχή του ΄Ιησοϋ, Τίν άσκηση της Προσευχής του ΄Ιησοϋ, Τίν περηφάνεια ως αίτια της πλάνης και Πρακτικές συμβουλές σε δόκιμους μοναχούς.

Ένω, δηλαδή, πρόκειται για βιβλίο που πραγματεύεται πολλά θέματα, η δίψικουσα γραμμή της θεματογραφίας του εκφράζει τό πνεϋμα της στενής πύλης ως της μόνης όδου της σωτηρίας.

Οἶκοθεν νοεῖται ὅτι τὸ βιβλίον εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπίκαιρον, νοουμένου ὅτι ἡ ἐπέλαση τῆς ἐκκοσμίκευσης πού πληττεῖ ἀνελέντα τὰ ἄτομα, τὴν οἰκογένεια, τὴν κοινωνία ἀκόμη καὶ τὴν Ἐκκλησία, ἔχει ὡς κύριο γνώμονα τὴν ἀρνηση τοῦ σταυροῦ τῆς στενῆς πύλης, ὡς τῆς ὁδοῦ πού ἀπάγει στὴ ζωή.

Πολύ ὠραῖο βιβλίον. Τό συνιστοῦμε θερμά.

* * *

Κωστὴ Κοκκινόφτα, *Ἡ Μονὴ Κύκκου στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου (1878-1911)*, Πηγές τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου XII, Κέντρο Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, Λευκωσία 2014, σσ. 509.

Τὸ νέο ὀγκῶδες, καλαίσθητο καὶ καλοδεμένο βιβλίον τοῦ ἐρευνητῆ τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου κ. Κωστὴ Κοκκινόφτα ἔρχεται σάν συνέχεια τοῦ προηγούμενου βιβλίου του πού ἔκανε ἀναφορά στὸ ἴδιο θέμα γιὰ τὰ ἔτη 1634-1878.

Τεράστιος ὁ ἐρευνητικὸς μόχθος τοῦ ἀκαταπόνητου κ. Κ. Κοκκινόφτα, τὸ ἔργο τοῦ ὁποῖου ἐκτείνεται σὲ δεκάδες τόμους καὶ σὲ πολλές δεκάδες χιλιάδες σελίδες.

Τὸ Κέντρο Ἐρευνῶν τῆς Μονῆς Κύκκου κάνει σπουδαία δουλειά. Ὄταν ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἔρευνα καὶ δημοσιευθεῖ ὅλο τὸ ἀρχεῖο ὕλικό καὶ ὅταν πραγματοποιηθεῖ ἡ συγγραφή τῆς Ἱστορίας τῆς Μονῆς Κύκκου, ὄχι μόνον ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου θὰ φωτιστεῖ σὲ πολὺ μεγάλο βαθμό, ἀλλὰ καὶ θὰ πέσει ἀπλετο φῶς στὴν Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλονήσου.

Ὁ κ. Κ. Κοκκινόφτας ἔχει ἔτοιμους ἄλλους δύο τόμους πού καλύπτουν τὴν περίοδο μέχρι τὸ 1950, οἱ ὁποῖοι -ἐπὶ τοῦ παρόντος- εἶναι δυσχερὲς νὰ ἐκδοθοῦν λόγω τῆς οικονομικῆς κρίσης. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι σύντομα τὰ οικονομικὰ τῆς Μονῆς θὰ βελτιωθοῦν καὶ ὅτι θὰ δοῦν καὶ αὐτοὶ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας.

Ἐνῶ πρόκειται γιὰ ἔκδοση πού ἀφορᾶ τὸ ἀρχεῖο ὕλικό πού ἐντοπίστηκε στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὸ βιβλίον εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ἐξαιτίας τῶν εἰσαγωγικῶν κεφαλαίων τοῦ κ. Κοκκινόφτα. Τὰ εὐανάγνωστα αὐτὰ κεφάλαια εἶναι πολὺ ἐνημερωτικά γιὰ πολλοὺς μοναχοὺς τῆς Μονῆς, ὅπως εἶναι προπαντὸς γιὰ τὴ συμβολὴ τῆς Μονῆς Κύκκου γιὰ τὴ σύσταση καὶ στήριξη τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς.

Μεγάλο ἐνδιαφέρον ἐπίσης παρουσιάζουν οἱ πληροφορίες ἀναφορικά μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν Ἱγουμενῶν τοῦ Κύκκου καὶ τοῦ Μαχαίρα στὶς συνεδρίες τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ προπαντὸς ἡ ἀναφορά στὸ ἀρχιεπισκοπικό ζήτημα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΕΛΕΒΑΝΤΟΣ

* * *

Δημήτριον Χ. Καππαῖ, Διδάκτορας Θεολογίας, *Οἱ ἐπονομαζόμενοι «Ἀλαμάνοι» Ἅγιοι τῆς Κύπρου*, Μέσα ἀπὸ τὶς πηγές καὶ τὴν τοπικὴ παράδοση, Ἐκδόσεις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λεμεσοῦ, Λεμεσός 2014, σσ. 399.

Δίκην μελίτης φιλοπόνου περιῆλθε πλεῖστα ὅσα σχετικὰ συγγράμματα καὶ συνέλεξε μὲ μεθοδικότητα, ὑπομονὴ καὶ ἐπιμέλεια περισσὴ τὸ ὕλικό του ὁ πονήσας γιὰ τὴ συγγραφή τοῦ παρόντος τόμου, πού ἀποτελεῖ τὴ διδακτορικὴ του διατριβή. Τὸ τόλμημα δὲν ὑπῆρξε εὐκαταφρόνητο, γνωστοῦ ὄντος ὅτι πλεῖστοι ὅσοι εὐπαίδευτοι μελετητὲς ἀπέφευγαν συστηματικὰ ν' ἀγγίξουν τὸ ἀκανθῶδες καὶ περίπλοκο ζήτημα τῶν τριακοσίων Ἁγίων πού ἀναφέρει ὁ Λεόντιος Μαχαίρας, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνάγνωμος συντάκτης τοῦ Κώδικος τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου.

Κι ὅμως! Κομπῶς καὶ ἐπιμελημένος τόμος 399 σελίδων μᾶς παρουσιάζει μὲ ἐπιστημονικὴ ἐπάρκεια τὸ ἀκανθῶδες καὶ δυσεπίλυτο αὐτὸ θέμα, πού ταλαινίζει ἐδῶ καὶ χρόνια τὶς ἀγιολογικὲς περὶ τὴν Κύπρον σπουδὲς ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορία τῆς Κύπρου στὸ σύνολό της. Οἱ περὶ τὴν θεολογίαν καὶ ἱστορίαν εἰδήμονες, δὲν ἀποτολμοῦσαν αὐτὸ τὸ μακροβούτι σὲ νερά ἐν πολλοῖς ἄγνωστα, θολὰ ἢ θολωμένα ἀπὸ τὴν ἐπιπολαιότητα, τὴ σκόπιμη διαστρόφη ἀλλὰ καὶ τὴν πλημμυρῆ

γνώση.

Όταν, στά 1984 ὁ μακαριστός Γέροντας Γεώργιος Γρηγοριάτης ἐπισκεπτόταν τή Νῆσο, λογάς ἀπό τούς τότε δοκοῦντας κατέχειν τήν γνώσιν προσπαθοῦσε νά τοῦ ὑποβάλει ὅτι αὐτοί οἱ τοπικοί Ἅγιοι δέν εἶναι πραγματικοί Ἅγιοι! Κούνια πού τόν κούναγε κι αὐτόν καί τίς περγαμνές του.

Ὅμως ὁ καλός συγγραφέας καί μάχιμος Θεολόγος, πού ἔχει ἤδη στό ἐνεργητικό του ἄνω τῶν 20 βιβλίων, ἐνέκυψε στό ἀντικείμενό του μέ ἀγάπη, ἐπιστημονική ἐπάρκεια, μεθοδικότητα, ἀλλά πρό πάντων μέ ταπείνωση καί σεβασμό, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι ἔχει νά κάνει μέ ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ. Σιγά – σιγά ἄρχισε νά ξετυλίγει τό κουβάρι μέ κύριους ἄξονες τόν κατάλογο τοῦ Μακαριᾶ-Βρεττανικοῦ Μουσειοῦ, τήν προσωπική του ἐπίμονη κι ἐπίμοχθη ἔρευνα, τήν τοπική παράδοση καθώς καί τίς ἀπόψεις ὄλων ἐκείνων πού ἀσχολήθηκαν μέ τό θέμα. Τό γεγονός ὅτι θέτει τόν ὄρο Ἰαλαμάνοι ἐντός εἰσαγωγικῶν διακηρύσσει ἐμφαντικά πώς δέν δέχεται τί ξεπερασμένη θέση πού εἰσήγαγε ὁ Κ. Σάθας καί ἀναμυρῶσαν πλεῖστοι ὄσοι περί τῆς ἐλεύσεως ὄλων αὐτῶν τῶν Ἁγίων ἀπό τήν αἰρετίζουσα Δύση. «*Μήτι συλλέγουσιν ἀπό ἀκανθῶν σταφυλήν καί ἀπό τριβόλων σῦκα*»; (Ματθ. ζ' 16). Ἰαναμφίβολως ἡ θέση γιά τήν προέλευση τοῦ ὀνόματος ἀπό τό ὄρος Ἰαμανός τῆς Συρίας χρήζει περαιτέρω τεκμηριώσεως, ἀλλά εἶναι βέβαιο ὅτι οἴσοσδήποτε θά ἀσκοληθεῖ στό μέλλον μέ τό θέμα, θά ἔχει τό μετά χείρας σύγγραμμα ὡς σημεῖον ἀναφορᾶς.

* * *

Δημήτριου Χ. Καππαῖ, *Ἡ Ποταμοῦ καί τᾶ ἐκκλησιαστικά τῆς μνημεῖα*, Ἰκδοση Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Ποταμοῦς, Λεμεσός 2014, σσ. 64.

Συνεχές καί ἀδιάπτωτο τό ἐνδιαφέρον τοῦ συγγραφέα γιά τᾶ μνημεῖα πού ἀνέγειρε ἀνά τούς αἰῶνας ἡ εὐσέβεια, ἡ αἴσθησι τοῦ ὄραίου καί πάν' ἀπ' ὄλα ἡ ἀφοσίωση τῶν κατοίκων τῆς κυπριακῆς ὑπαίθρου στήν ὀρθόδοξη μας πίστη. Μιά κοινότητα δίπλα στή δική του, αὐτή τῆς Ποταμοῦς, πού ἀνήκει στή δικαιοδοσία τῆς μητροπόλεως Πάφου, ἐστιάζει τί φορᾶ αὐτή τό ἐνδιαφέρον του. Στό βιβλίο περιλαμβάνεται μεταξύ ἄλλων καί χαιρετισμός τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου Μητροπολίτου Πάφου κ. Γεωργίου. Ἰεντύπωση προκάλεσε σ' αὐτόν πού χαράζει τίς γραμμές αὐτές ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Μνάσωνος, κτίσμα τοῦ 4ου αἰῶνος! Κάτω ἀπό τόν ἐρειπωμένο ναό πληροφοροῦμαστε ὅτι ὑπάρχει κατακόμβη, ὅπου κατέφευγαν οἱ διωκόμενοι χριστιανοί κατά τούς πρώτους αἰῶνες. ἸΟ Ἰαγιος Μνάσων, ὁ «ἀρχαῖος μαθητής» κατά τίς Πράξεις τῶν Ἰαποστόλων, πέρασε ἀπό Ἰδῶ κηρύσσοντας τό εὐαγγέλιο. Στό κῶρο τῆς κατακόμβης ἀσκήτησε ἀνώνυμος ἀσκητής, στόν ὀποῖο δώσανε οἱ ντόπιοι τό ὄνομα τοῦ ἀποστολικοῦ ἀνδρός, δηλαδή τοῦ Ἰαγίου Μνάσωνος. Ἰεντός τῆς κατακόμβης, σώζεται ὁ τάφος τοῦ ἁγνωστου αὐτοῦ Ἰαγίου. Μέ Ἰικανοποίηση πληροφοροῦμαστε ὅτι ἄρχισε ἡ ἀναπαλαίωση τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ σεβάσματος. Παρουσιάζεται ἐπίσης κι ἡ ἐκκλησία τῆς Ἰαγίας Μαρίνης, σταυροειδῆς μέ ὀκταγωνικό τροῦλλο, κτίσμα τοῦ 1551.

Ἰαγιος ὁ μισθός τοῦ πονήσαντος, πού μᾶς γνωρίζει τούς Ἰαγίους καί τᾶ ἐκκλησιαστικά μνημεῖα τοῦ τόπου μας. Εὐχόμαστε ὑγιείαν κατ' ἄμφω καί γόνιμη συνέχεια.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

